SAHİH KAYNAKLARDAN

SEÇME HADİSLER

CÂMİÜ'S-SAĞÎR

1

YENİASYA

CAMİÜ’S-SAĞİR

Takdim

Bir Müslüman için hayatta en önemli mesele, Allah'ın sevgisini ve rızâsını kazanmaktır, Müslüman, hayatını bu çerçevede düzenler; yaptığını veya yapmadığını bu düşünce içerisinde yapar.

Allah'ın sevgisini ve rızâsın^kazanmanın yolu ise Resûlullahı örnek edinmekten geçer. Bu gerçeğe Âl-i îmran Sûresinin 31. âyetinde dikkat çekilerek, "De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah çok bağışlayıcı, çok merhamet edicidir" buyurulmaktadır.

Allah Resulüne uymak için ise, onu çok iyi tanımak, hayatını, sünnetini, hadîslerini çok iyi bilmek gerekir. Resûlullahın söz ve davranışlarını anlatan sünneti ve hadîs-i şerifleri bu bakımdan büyük bir mânâ ifade eder.

Resûlullahı (a.s.m.) iyi tanımadan mükemmel bir insanlık sergilemek ve iyi bir İslâmî hayat yaşamak da mümkün değildir.

Resûlullahın (a.s.m.) hadîslerini ihtiva eden başta Kütüb-ü Sitte olmak üzere birçok hadîs kitapları yazılmıştır. İslâm âlimleri canhıraş bir gayretle şehir şehir dolaşmış, Resûlullahın hadîslerini bir araya toplamış, ümmet-i Muhammed'in istifadesine sunmuşlardır.

Elinizdeki hadis kitabı ise Resûlullahı yetmiş defa uyanıkken gören büyük İslâm âlimi Celaleddin Suyutî tarafından derlenen Câmiü's-Sağîr'in meşhur şerhlerinden birisi olan Feyzü'l-Kadîr esas alınarak tercüme ve şerh edilmiştir. Bu haliyle eser yaklaşık 5000 kadar hadîs-i şerifi ihtiva etmektedir. Üç cildlik bu eserde, bilhassa günümüz meşelerine bakan hususlardaki hadîslere şerhler yapılmıştır. Ayrıca îman, ahlâk, fazilet ve sosyal hayatla ilgili hadîslere daha çok yer verilmiştir.

Ümit ediyoruz ki, her Müslümanin evinde başucu kitabı olabilecek ahiyetteki bu eseri okudukça düşünecek, düşündükçe duygulanacak, niden

hayatınıza bir yön ve şekil verme ihtiyacını duyacak, Müslü-an ve Resûlullaha ümmet olmanın hazzını yaşayacaksınız.

Yeni Asya Neşriyat olarak bu eseri yayınlamakla büyük bir boşluğu ldurduğumuza inanıyoruz.

Yeni Asya Neşriyatı[1][1]

Giriş

Yaşlı dünyamız insanları misafir etmeye başladığından bu yana birçok inkılâplara, değişikliklere sahne oldu. Ruh dünyası kararan, nereden gelip nereye gittiğini unutan, fıtratına yakışmayan bir yaşayış içine giren, karanlıklara gömülen insanlık, kendini birçok kereler izdırap cenderesinde buldu. Ondan kurtulabilmek için dünyasında inkılâp yapacak, ellerinden tutup huzur ve saadete çıkaracak yol göstericileri arayıp durdu. İşte Allah tarafından gönderilen yüz bini aşkın peygamber, bu ihtiyaca bir cevaptan ibarettir.

Altıncı yüzyıl ise bu ihtiyacı fazlasıyla duymaya başladı. Çünkü insanlığın ekseriyeti yoldan çıkmış, ruhsuzlaşmış, gâyesizlik ve başıboşluğun sersemliğiyle ne yapacağını bilemez hâle gelmişti. Tüyleri ürperten, vicdanları sızlatan, kalplere kan ağlatan nice davranışlar normal hâdiseler sırasına girmişti. Manzara şairin, "Buhran içindeydi, bugünden de beterdi,/ Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;/ Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi" dediği kadar korkunçtu. Kız çocukları diri diri toprağa gömülüyor, hiçyere kabilelere baskınlar düzenlenip insanlar öldürülüyor, esirler de köleleştiriliyordu. Kölenin ise hayat hakkı yoktu. Sahibi satabilir, öldürebilir, kimse de hesap sormazdı. Kumar, içki, faiz; her türlü ahlâksızlık alabildiğine yaygınlaşmış, normal, hatta övülen hâdiseler haline gelmişti. Daha kötüsü, insanlar yerleri, gökleri ve kendilerini yaratan Yüce Allah'ı unutmuş, cansız taş ve tahta parçalarından yaptıkları putlardan medet umacak kadar kendilerini kaybetmişlerdi.

Sapık inanç ve âdetlere körü körüne bağlanmışlardı. Böylesine bataklığa gömülmüş, düşüncesiz ve duygusuz hale gelmiş, akıl ve vicdandan

yoksunlaşmış insanlık iç ve dış dünyâlarını aydınlatacak, doğru yolu gösterecek, inançsızlığın ve kötülüklerin verdiği bunalımlardan kurtaracak bir rehberi bütün halleriyle dört gözle bekliyordu.

Cenâb-ı Hak, insanları fazla bekletmedi. Resûl-ü Ekremini (a.s.m.) gönderdi. O, her türlü engele rağmen, bütün gücüyle hakikatleri anlatacak, insanları çirkef hayattan kurtarmaya çalışacaktı. İşi zordu şüphesiz. İnsanların sadece birkaç alışkanlık ve âdetini değil, tepeden tırnağa bütün huylarını değiştirecek, bütün duygu ve kabiliyetlerini geliştirip inkişaf ettirecekti. Halbuki, tarihte en büyük dâhiler bile ancak bir veya birkaç hissi, istidadı veya seciyeyi—o da ancak birkaç kişi veya küçük bir grup insanda—geliştirebilmiş ve harekete getirebilmiştir. Vazifesi, gerçekten ağırdı. Çünkü dünya, kurulduğundan bu yana böylesine hiç bozulmamıştı. O bozuk ve vahşi insanları sadece o günün dünyasının değil, bütün çağların en medeni insanları haline getirecekti. İnsanları korku, tehdit ve hilelerle yanıltmak, yönlendirmek mümkündü. Ama tesiri uzun sürmez, geçici ve sathî olurdu. Bu hem onun yaratılışına, hem de vazife anlayışına zıttı.

O, kalblerin derinliklerine nüfuz edecek, akıllara hitap edecek, en ince hisleri heyecana getirecek, kabiliyetleri filizlendirecek, kötü huyları söküp atacak, ruh ve nefislerini terbiye edecek, eğitecekti.

İşte Allah Resulü bu çetin görevle baş bacaydı. Allah'a dayanıp, güvendi, "Bismillah" dedi, yola çıktı. Sonunda, Rabbi onu muvaffak kıldı. Işık tuttu, yol gösterdi. Faydası, zararı olmayan putların ilâh olamayacağını, âlemlerin Yaratıcısının bir olduğunu ilân etti. Kalblere ve akıllara tevhid inancını nakşetti. İnsanlığı yüzyıllardır merak ve dehşete düşüren "Necisin, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" sorularının cevabını en ikna edici bir şekilde verdi. Ruhlar âleminden geldiğimizi, ebedî âlemin yolcusu olduğumuzu, dünyada imtihan için bulunduğumuzu anlattı. Onun getirdiği nur ile insan hiçlikten kurtuldu, gerçek değerini buldu, yaratıkların efendisi, yeryüzünün halifesi oldu. Herşey onun getirdiği hakikatle aydınlandı, mânâ kazandı. Lüzumsuz, cansız, ruhsuz ve ölü sanılan kâinat birdenbire canlandı. Birbirine düşman yaratıklar dost ve kardeş oldu. Ayrılık ve yokluğun sillesini yiyen canlılar rahat bir nefes aldı. Kâinat bir matemhâne olmaktan kurtuldu, zikirhâneye döndü. Herbir yaratık vazifeli birer memur oldu. Böylece kâinatın çok manâlı, sanatlı, İlâhî bir eser olduğu anlaşıldı.

Kâinat aradığını bulmuştu. İnsanlık sevgilisine kavuşmuştu. Onun için de, onu gönül tahtına oturttu.

O yüce Resul, engin şefkatiyle bu dünyada mesut bir hayatın nasıl yaşanabileceğinin, bu kısacık dünya hayatında nasıl ebedî bir hayat kazanılabileceğinin yollarını gösterdi. Herşeyden önce yaşayışıyla da bunu sergiledi. Her dakikasını, her saniyesini "Emrolunduğun gibi dos doğru ol" (Hûd Sûresi, 112.) İlâhî emri gereğince, istikâmet üzere geçirdi; bir an için olsun doğru yoldan ayrılmadı, ifrat ve tefrite düşmedi. Kur'ân ahlâkına büründü, emrettiklerini harfîyyen yaşadı, yasakladıklarından kaçındı. Hz. Aişe, "Onun ahlâkı Kur'ân'dır" buyururken bu gerçeği dile getirmişti. Bunun için de Kur'ân'm, "Şüphesiz sen en güzel ahlâk üzerindesin" (Kalem Sûresi, 4.) iltifatına mazhar olmuştu. Çünkü ona en güzel hasletleri Allah vermiş, onu insanlığa örnek ve model yapmış, o güzel hasletlerin başkalarında da görünmesini istemiş ve şöyle buyurmuştur: "And olsun ki, Resûlullahda sizin için, Allah'a ve Âhiret gününe kavuşmayı ümit edenler ve Allah'ı çokça ananlar için en güzel örnekler vardır." (Ahzab Sûresi, 21.) Başka bir âyetinde de, "Peygamber size neyi getirdiyse alınız, neyi yasaklamışsa ondan sakınınız" (Haşir Sûresi, 7.) ferman etmiştir.

Rabbimiz, Kur'ân'ın gösterdiği ahlâk esaslarını en güzel bir şekilde yaşayan, o ahlâk üzerine yaratılan, Allah'a olan îmanı, ibâdeti, bağlılığı, şükrü, ciddiyet ve kararlılığıyla, dostlarının sevgisini, düşmanlarının takdirini kazanan o büyük insanı, meşhur ve mümtaz zatı örnek edinmemizi emrediyor. "O kendiliğinden konuşmaz. Ancak vahyedileni söyler" (Necm Sûresi, 3, 4) buyurmak suretiyle de, onu dinlemenin, emirlerine uymanın ne derece gerekli olduğuna dikkat çekiyor. Biz de ona uymak, yolundan gitmekle mükellefiz. İnsanın dünyaya gönderiliş gayelerinin en önemlilerinden birisinin Allah'ı sevmek olduğu düşünülürse, yine ona uymanın gerektiğini anlarız. Çünkü Allah'ı sevmenin yolu Resûlullaha tâbi olmaktan geçer. Allah'ı sevmek, Onun razı olacağı işleri yapmak demektir. Onun razı olduğu işleri ise en güzel bir şekilde Resûlullah göstermiştir. O halde Allah adına sevilmeye, tâbi olunmaya en lâyık olan da odur. Nitekim, "De ki: Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin...." mealindeki Âl-i İmran Sûresinin 31. âyeti bize şu mesajı vermektedir:

"Eğer Allah'ı seviyorsanız, Resûlullahı da seveceksiniz. Eğer Allah'ı seviyorsanız, elbette Onun sevdiği tarzı yapacaksınız. Onun sevdiği tarz ise; Onun sevdiği zâta benzemektir. Ona benzemek, bütün söz ve davranışlarında ona uymak demektir. Ne zaman ki, ona uyarsınız, işte o zaman Allah sizi sever. Eğer ona benzemez, uymaya çalışmazsanız, Allah'a gerçek sevginiz yok demektir."

Görüldüğü gibi, Allah sevgisi Resûîullaha (a.s.m.) uymaktan geçiyor. Cenâb-ı Hakka îman eden elbette Ona itaat edecektir. Ona itaat yollarının en makbulü, en doğrusu ve en kısası Resûlullahın (a.s.m.) yaşadığı, takip ettiği ve gösterdiği yoldur.

Resûlullahın yoluna, yaşayışına Sünnet diyoruz. Sünnet-i Senİyye denilince onun sözleri, davranışları ve başkalarının yapıp da onun hoş karşıladığı şeyler hatıra gelir. Resûlullahın (a.s.m.) sözlerine kavli, davranışlarına fiilî, diğerlerine de takriri Sünnet denir. Sünnetin yazılı şekli de hadistir. Her ikisi hemen hemen eş mânâda kullanılırlar.

Bu mânâda Sünnet, îslâmın ana kaynaklarından biridir. Vahye dayanır ve Kur'ân'daıı sonra ilk sırayı alır. Resûlullahın Veda Hutbesindeki, "Sîze iki şey bırakıyorum. Onlara sim sıkı sarıldıkça yolunuzu şaşırmazsınız. Bunlardan biri Allah'ın kitabı Kur'ân'i Kerim, diğeri de Sünnetim-dir"[2][2] ifadelerinde de bu gerçek anlatılmıştır.

Peygamberimiz bir hadislerinde de şöyle buyurmuşlardır: "Bana Kur'ân ve bir o kadarı daha [Sünnet] verildi. Yakında karnı tok, koltuğuna kurulmuş birisi, 'Size Kur'ân yeter. Onda neyi helal bulursanız, onu helâl kabul ediniz. Onda neyi haram bulursanız onu da haram biliniz' diyecek. Şunu iyi biliniz ki, Allah Resulünün haram kıldığı da Allah'ın haram kıldığı gibidir."[3][3]

O halde, Sünneti Kur'ân'Ia birlikte ele almalı, ona Kur'ân kadar muhtaç olduğumuzu unutmamalıyız. Kur'ân hem Rabbimize, hem de diğer insanlara karşı bize vazifelerimizi anlatmakta; inanç, ibadet, ahlâk, fert, aile, toplum ve millet hayatıyla ilgili her hususa yer vermektedir. Şu var ki, bunları bir bütün ve esaslar halinde vermiş, zaman zaman kısa ve derin ifâdeler kullanmıştır. İşte Sünnet, o kısaca belirtilen derin, gizli, mecaz ve kinayeli olarak anlatılan mânâları açıklığa kavuşturmakta ve

yorumlamaktadır. Onun içindir ki, Kur'ân'ı ilk açıklayan mü-fessir, Resûlullahtır (a.s.m.). Peygamberlik vazifelerinden biri de zâten budur. Örnek vermek gerekirse Kur'ân'da kısaca anlatılan beş vakit namaz, oruç ve zekât gibi ibâdetlerdeki ayrıntıları bize Resûlullah (a.s.m.) açıklamıştır. Sahabîler Kur'ân'da açık bir hüküm bulamadıklarında veya anlaşılması güç bir meseleyle karşılaştıklarında Peygamberimize gelir, sorup öğrenirlerdi. Meselâ bir gün oruçlu bir Şahabı unutarak yiyip içmiş, orucunun bozulup bozulmadığını öğrenmek için Resûîullaha (a.s.m.) gelmişti. O da, "Bir kimse oruçluyken unutup da yer içerse, orucunu tutmaya devam etsin, tamamlasın. Çünkü ona Allah yedirmiş ve İçirmiştir" buyurarak, orucunun bozulmayacağını bildirmiştir. Bunun gibi namaz vakitlerinin ne zaman başlayacağı, nasıl kılınacakları, namazı bozan şeylerin neler olduğu gibi hususlara açıklık getiren, teferruatıyla gösteren, "Benden gördüğünüz gibi namaz kılın" buyuran ve bizzat gösteren Peygamberimiz (a.s.m.) olmuştur. Yine Kur'ân, bir âyetinde içkinin haram olduğunu bildirmiş, fakat teferruatına girmemiştir. Resûlullah (a.s.m.) ise, "Çoğu sarhoş eden şeyin, azı da haramdır," "Her arhoş edici şey haramdır" gibi hadisleriyle bu meseleyi açık açık izah etmişlerdir. Bu ve bunlara benzer farz, helâl, haram gibi birçok mesele vardır ki, Peygamberimiz (a.s.m.) tarafından belirlenmiş, izaha kavuşturulmuştur

O halde, birşeyi Resûlullah (a.s.m.) söylüyor, emrediyor veya yasaklıyorsa onun doğru, gerçek ve hak olduğu ve uyulması gerektiği hatırdan çıkarılmamalıdır. Çünkü o bütün bunları Allah'tan almakta, Onun vah-yiyle kavramakta, ona göre bildirmekte ve hareket etmektedir.

Hüküm bakımından Sünnetin kısımları vardır. Bir kısmı vardır ki uyulması mecburîdir, terk edilmez. Beş vakit namaz kılmak ve Rama-zan'da oruç tutmak gibi. Şeâir olarak ifâde edilen tslâmın işaret ve sembolü olmuş Sünnetler ise umumî hukuk gibi cemiyete âit ibadetlerdir. Şahsî farzlardan daha üstündürler. Riya söz konusu olmaz. Mutlaka yapılmalıdır—Ezân-ı Muhammedi gibi. Bir kısım Sünnetler de vardır ki nafile cinsindendir. Bunlar ibâdet ve âdâb olmak üzere iki kısma ayrılırlar, ibâdetle ilgili olanlara beş vakit namazın sünnetleri misâl olarak verilebilir. Bunların yapılmasında büyük sevap vardır. Âdabla ilgili Sünnetlere misâl olarak da suyu üç yudumda içmek; uyurken abdestli ve sağ tarafına yatmak

verilebilir. Âdap denilen bu sünnetlere uymamak, onların nurundan ve sevabından uzak kalmak ve hakiki edepten istifade etmemek demektir. İnsan yaşayabilmek için yiyip içecek, alış veriş yapacak, yürüyecek, gezecek, yatıp kalkacaktır. Bu günlük âdet ve hareketleri Resûlullahın (a.s.m.) âdâb ve Sünnetine uygun olarak yaptığı takdirde değer kazanacak, sevaba dönüşecektir. Meselâ, yemekten önce ve sonra ellerini yıkayan kimse bu hareketini, Sünnet olduğunu düşünerek yaparsa, hareketini ibâdete dönüştürür. O halde "Sünnet-i Seniyyeye ittibayı [uymayı] kendine âdet eden, âdâtını [âdetlerini] ibâdete çevirir, bütün ömrünü semeredar ve sevapdar yapabilir. " [4][4] Evet, Sünnet-i Seniyyeye uyan kimse fani ömür dakikalarını bakîleştirir, sonsuz saadeti kazanır.

Sünnet, her türlü güzellik, iyilik ve mükemmelliğin madeni ve men-bâıdır. O bir ışıktır, iksirdir. "Sünnet nur isteyenlere kâfidir. Hariçte nur aramaya ihtiyaç yoktur."[5][5]

Sünnetin hiçbir meselesi yoktur ki, birçok hikmetleri ve faydaları bulunmasın. O aklın, ruhun, kalbin, sosyal yara ve hastalıkların ilâcıdır. Hakikat ışığıdır, hayat kaynağıdır.

"Sünnet-i Seniyyenin meseleleri, hatta küçük âdâbları, gemilerde hatt-ı hareketi gösteren kıblenâmeli bir pusula gibi hadsiz zararlı, zulü-matlı yollar içinde birer düğme hükmünde"dir.[6][6]

Sünnet-i Seniyye edeptir. Hiçbir meselesi yoktur ki, altında bir nur, bir edep bulunmasın "[7][7] Çünkü Resûlullahı (a.s.m.) Allah terbiye etmiş, en güzel bir biçimde eğitmiş, edebin en güzelini ihsan etmiş, bütününü onda toplamıştır. Onun Sünnetine uymayan kimse edebi terk etmiş olur. Edebi terk eden de Cenâb-i Hakkın lütfundan mahrum kalmış olur ve büyük zarar eder.

Sünnet-i Seniyyeye uymanın önemi büyüktür ve kuvvetli bir imânın ifadesidir. Bilhassa İslama ters düşen âdet ve geleneklerin ortalığı kapladığı, insanların yoldan çıktığı günümüzde Sünnete uymak daha büyük bir önem taşır ve kuvvetli biri îmanı gerektirir. İnsanı Allah'ın sevdiği bir kul haline getirir. Peygamberimiz Sünnete uyanları, "Kim ümmetimin bozulduğu bir

zamanda Sünnetime sarılırsa ona yüz şehid sevabı verilir" buyurarak müjdelemiştir. Elbette böyle bir zamanda Sünnet-i Seniyyenin küçük bir meselesini yapma arzu ve iştiyakında olmak, bunu başarabilmek bu mükâfata mazhar olmak demektir. Sünnet-i Seniyyenin bütünü yapılamasa da, onları yapabilme şevki içerisine girmek, en azından onlara taraftar olmak, lüzumuna, faydalılığına inanmak îmanın gereğidir. Neticesi ise büyük kâr ve saadettir. Eğer Sünnet-i Seniyyeye uymayan kimse tembelliğinden dolayı uymuyorsa, büyük zarar içindedir. Küçümserse büyük bir suç işlemiş olur. Onu yalanlayıcı sözler söylemek, tutum ve davranışlar içerisine girmek, tenkide kalkmak ise büyük bir sapıklıktır. Hayatının her saniyesinde bizim dünya ve âhiret saadetimiz için çırpınan o Yüee Resulün Sünnetinden yüz çevirmekten daha akılsızca bir davranış olur mu? Batılılardan Shebol'un, varlığıyla iftihar ettiği, "Onun getirdiği hakikatlere iki bin sene sonra bile ulaşa-bilsek, en mutlu insanlar olacağız" dediği, Bernard Shaw'un da, "Hz. Muhammed insanlığın kurtancısıdır. Kurtarıcılık nâmı ona verilmelidir" diye haykırdığı günümüzde, onun Sünnetine sırt çevirmek kadar büyük bir fecaat düşünülebilir mi? Onun varlığı, kâinatın var olmasına sebep oldu. O dinlenildiği, örnek alındığı, yolundan gidildiği sürece de kâinat ayakta kalacak ve insanlar ebedî saadete erebileceklerdir. Onun dinlenilmemesi demek, kâinatın harap olması demektir. Ne mutlu onun Sünnet-i Seniyyesine uyma azmi ve gayreti içinde olanlara.

Sünnet-i Seniyyeyle ilgili bu girişten sonra biraz da hadislerin bize kadar gelişinden ve ve bununla ilgili bir kısım teknik bilgilerden bahsedelim.

Müslüman olarak Peygamberimizi gören, sohbetinde bulunan ve Müslüman olarak vefat eden kimselere Sahabî- denir Sahabîyi görenler Tabiin, onları görenler ise Tebe-i Tabiîn diye isimlendirilir.

Hadisleri Resûlullahtan nakleden kimselere ise râvi denir. Rivayet ettikleri hadiste de sened ve metin olmak üzere iki kısım bulunur. Se-ned, hadisteki ravîlere yani "Falan adamdan, o filandan... o da Resûlullahtan (a.s.m.) rivayet ederek bana dedi ki" diye nakledilen kısımdır. Ravîlerin zincirleme olarak Resûlullaha dayad irdi klan kısım da metin adını alır.

Hadis âlimleri senede daha çok dikkat etmişlerdir. Çünkü metin senedin kuvvetliliği Ölçüsünde kuvvet kazanmaktadır. Ravîlerin güvenilir, sözüne inanılır, hiçbir konuda yalan söylemeyen kimselerden olması aranır, rivayet ettikleri hadisler buna göre ya alınır veya terkedilir. Sened ve isnad ilmi Müslümanlara has ehemmiyetli bir Özelliktir.

Eğer hadis Resûlullaha (a.s.m.) varıncaya kadar şüphe ve tereddütten uzak, doğru ve güvenilir kimseler tarafından rivayet ediliyorsa, bu hadis "sahih hadis" adını alır. Doğruluk, adalet ve güvenilirlik açısından sağlam olduğu halde, râvilerden biri hafızaca zayıfsa bu hadise, "hasen hadis" denir. Bu özellikleri taşımayan hadisler ise "zayıf hadis'lerdir. Zayıf hadis, kesin olarak hadis değil demek değildir. Aslında sağlam ve doğru da olabilir. Hadis olmadığı halde "Resûlullah böyle söyledi" diye ortaya atılan sözlere de "mevzu hadis" denir. Mevzu hadis her ne kadar Reaûlullaha (a.s.m.) âit değilse de mânâ itibariyle doğru olabilir. Bu tip sözler bazan uydurma olduğu halde, bazan de bir büyüğe ait hikmetli bir söz olabilmektedir.

Âlimler, sahih ve hasen hadislerle amel ederler. Zayıf hadisler ise Hanefılere göre, bilhassa amellerin faziletleri konusunda amel edilebilecek hadislerdir. Hatta başka bir hadis bulunmadığında ahkâma ait meselelerde bile onlarla amel edilebilir.

"Bu hadis tevatüren veya mütevatir yolla gelmiştir" şeklindeki ifâdelerin mânâsı ise, yalan üzerine birleşmeleri mümkün olmayan bir cemaatin naklettikleri hadis mânâsına gelmektedir. Sahabîler, Resûlullahtan (a.s.m.) gördüklerini, işittiklerini öğrenmiş, hareketlerini aynen uygulama yoluna gitmiş, Tabiin de onlardan aynen alıp sonrakilere nakletmişlerdi. Birçok haber ve hadis bize bu yolla gelmiştir.

Hadisin bize kadar gelişinde ilk halkayı Sahabîler teşkil eder. Bu dönemde hadisler genellikle ezberlenmiş, az bir kısmı da yazılmıştır. Onları ezbere yönelten çok önemli bir sebep, Resûlullahm (a.s.m.) Abdullah bin Amr bin As gibi birkaç Şahabı dışında yazılmasına müsaade etme-raesiydi. Kur'ân ile karıştırılabüir endişesiyle Resûlullah (a.s.m.) genelde hadislerin yazılmasını yasaklamıştı. Bu ise Sahabîleri ezbere yöneltmişti. Harika bir zekâ ve hafızaya sahip hadis rivayet eden Sahabîlerin bütün meselesi, Resûlullahm hadislerini hafızalarına nakşetmekti. Resûlullahm (a.s.m.)

harfleri dahi sayılabilecek derecede ağır ve tane tane konuşması, çoğu kere de anlaşılabilmesi için tekrarlaması, onların işini kolaylaştırmıştı. Öte yandan İslâm öncesi Araplar içerisinde okuma ve yazma bilenlerin sayısı çok azdı. Bu sebeple bütün tarihî bilgileri, soylarını hâfizaianyla muhafaza ediyorlardı. Bu da onların hafızasını son derece kuvvetlendirmişti. Bu kabiliyetlerinden hadislerin naklinde de istifade ettiler.

Hayatını Resûlullahm (a.s.m.) hadislerini öğrenmeye adayan Sahabîler az değildi. Meselâ bunlardan birisi Resûlullahm hususî duası sayesinde unutma nedir bilmeyen Ebû Hüreyre (r.a.) idi. 800'den fazla râvî, sadece ondan 5354 hadis rivayet etmişlerdir. İlim öğrenme ve öğretmenin farz olduğunu bilen ve hadis öğrenmeyi Kur'ân'dan sonra ilimlerin başında gören Sahabîler, Peygamberimizin (a.s.m.) sözlerini öğrenebilmek ve onları başkalarına öğretebilmek için gıpta ve takdire layık hareketler sergilemişlerdi. Meselâ Hz. Ömer, Ensârdan komşusu Ümeyye bin Zeyd'le nöbetleşe birer gün Resûlullaha gelir ve sonra da öğrendiklerini birbirlerine naklederlerdi. Bu onlar için en büyük vazife şeref ve zevk kaynağıydı. Sahabîlerin, Resûlullahm vefatından sonra da bir hadisi güvenilir bir kimseden dinleyebilmek için kilometrelerce yol katettikleri olurdu. Ebu Ey-yübi'l-Ensarî (r.a.) bir hadisi, Resûlullahtan (a.s.m.) dinlemiş olan Hz. Ukbe'den (r.a.) bizzat dinleyebilmek için Medine'den kalkıp Mısır'a kadar gitmişti. Cabir bin Abdullah'ın da böyle bir hadis öğrenebilmek için Şam'a kadar gittiğini biliyoruz. Bu, Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn dönemlerinde de devam etti. Şa'bi'ye, "Bunca ilmi nasıl elde ettin?" diye sorduklarında, "Diyar diyar dolaşmak, güvercin gibi sabretmek, karga gibi erken davranmak sayesinde" cevabını vermişti. Buhârî (H. 194-256) Buhara'dan, Rey, Basra, Şam, Mekke, Medine ve Mısır'a kadar uzanan 16 sene süren uzun yolcuğunda 300 binden fazla hadis ezberlemiş, tekrarlarla yaklaşık 7000 küsur hadis hu\unanSahih-i Buhârî isimli eserini 600 bin hadis içerisinden en kuvvetli rivayetleri seçerek meydana getirmişti.

Gerek Sahabî ve gerekse sonrakileri hadis öğrenme ve öğretmeye sevk eden vine Resûlulle.hm (a.s.m.) hadisleri olmuştur. Hakikatlerin yaygınlaşmasını hedef alan Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Burada bulunanlar bulunmayanlara duyduklarını anlatsınlar. Olabilir ki, burada bulunan, sözümü daha iyi anlayan birine nakletmiş olur", "Allah benim sözümü iyice

öğrendikten sonra başkalarına aynen nakledenin yüzünü ağartsın" hadisleriyle ümmetine yol göstermişti. Bunun içindir ki, Ebû Zer (r.a.), "Kılıcı boynuma dayayıp keseceklerini söyleseler, Resûlullaha (a.s.m.) ait birşey biliyorsam, kılıç başımı kesinceye kadar onu söylemeye çalışırım" demiştir. O dönemlerde insanın değeri Resûlullahm (a.s.m.) hadislerini öğrendiği ve öğrettiği ölçüde artardı. Bu büyük bir mazhariyetti.

Sahabe ve onları takip edenlerin dikkat ettikleri çok önemli bir husus da, hadisleri rivayet etmedeki titizlikleriydi. Resûlullahm (a.s.m.), "Kim bile bile benim söylemediğim bir şeyi söyledi derse, Cehennemdeki yerine hazırlansın" şeklindeki hadisleri kalbinde zerre kadar îmanı olanı titretecek derecede şiddetliydi. Hele îman bütün zerrelerine kadar işlemiş olan ve doğruluk uğrunda canlarını veren Sahabiler için daha çok dikkat çekici ve titreticiydi. Hz. Ali (r.a.), "Resûlullahtan (a.s.m.) yalan yere bir hadis rivayet etmektense, gökten yere düşüp param parça olmayı tercih ederim" demiştir. Yılandan, akrepten kaçar gibi yalandan ve hele Resûlullaha (a.s.m.) yalan isnad etmekten kaçan Sahabe, duydukları hadisleri tahkik etmeyi de ihmal etmemişlerdi. Hz. Ömer, bir gün bir hadis rivayet eden bir Sahabîye, "Bunu Resûlullahtan (a.s.m.) duyduğuna dâir bir şahidin var mı?" diye sormuş, "Yoksa vay başına geleceğe!" diye de tehdit etmiştir. Bir başka gün de şöyle bir hadise olmuştu. Ebû Musa el-Eş'âri (r.a.), Hz. Ömer'in üç defa kapısını çalmış, selâm vermiş, cevap verilmeyince de ayrılıp gitmişti. Geciktiği için kızıp gittiğini zanneden Hz. Ömer, bir adam gönderip çağırtmış, sebebini sormuştu. O da, "Resûlullahm (a.s.m.), 'Biriniz üç defa selâm verip izin isteyip de cevap alamazsa geri dönsün' buyurduğunu işittim" diye cevap vermişti. Hz. Ömer, "Ya bu söylediğini isbatlarsın, ya da sana ne yapacağımı ben bilirim" demişti. Rengi kaçan Ebû Musa (r.a.) Sahabîlerin sohbet ettiği yere gidip, içlerinde bu hadisi Resûlullahtan (a.s.m.) işiten olup olmadığını sormuş^ onlar da, "Evet, işittik" demişler ve içlerinden birini Ebû Musa'yla (r.a.) Hz. Ömer'e (r.a.) göndermişlerdi. Şahidi dinleyen Hz. Ömer (r.a.), "Ben seni yalan söylüyorsun diye itham etmek istemedim. Önüne gelen kimseler Resûlullahm (a.s.m.) söylemediklerini söylemelerinden korktuğum için böyle davrandım" demişti. Bu derece hassas olan Hz. Ömer (r.a.) başka bir gün de Ebû Hüreyre'yi (r.a.) çağırıp, "Sen falanın evinde bizimle beraber miydin?" diye sormuş, o da "Evet. Hatta o gün Resûlullah (a.s.m.), 'Kim bile bile bana

yalan isnad ederse Cehennemdeki yerine hazırlansın' buyurmuştu" demişti. Bunun üzerine Hz. Ömsr (r.a.), "Öyleyse, git, dilediğin kadar hadis rivayet et" diye karşılık vermişti.

Resûlullaha (a.s.m.) âit herşey önemlidir. Küçüğüne, büyüğüne bakılmaz. Bunun şuurunda olan Sahabe, ona ait herşeyi hassasiyetle aktarmaya çalışmış, kendinden hiçbir şey katmamıştır. Zaten o günün atmosferinde herşey Allah ve Resulünün rızasını araştırma etrafında dönerdi. Allah'ın gazabını gerektirecek her türlü davranıştan şiddetle kaçındırdı. Abdullah bin Mes'ud (r.a.) Resûlullahtan (a.s.m.) bir hadis rivayet ettiğinde kendisini bir titreme alır, terlemeye başlar, heyecanlanır, gözleri yaşla dolardı. Rivayeti bitirdiğinde de, "Resûlullah böyle veya buna benzer, buna yakın söyledi" demeden duramazdı.

Sahabiler bu derece titiz davrandıklarına göre, acaba hadis rivayet edenler bu hadisleri Resûlullahın (a.s.m.) ağzından duydukları gibi aynen kelimesi kelimesine mi rivayet etmişlerdir? Herşeyden önce Sahabiler hadisleri mümkün olduğu kadar ezberlemişlerdi. Tabiî ki, herkes için harfi harfine ezberlemek mümkün değildi. Onun için bazı Sahabiler Resûlullaha (a.s.m.) gelmiş, hadisleri aynen rivayet etmede güçlük çektiklerini belirtmişlerdi. Resûlullah (a.s.m.) onları rahatlattı ve, "Mânâyı bozmadığınız, haramı helâl, helâli haram saymadığınız müddetçe hadisi mânâ olarak rivayet etmenizde bir sakınca yoktur" buyurmuştu. Bunun içindir ki, hadisleri mânâyı bozmamak, değiştirmemek şartıyla başka dillere çevirmek de caiz görülmüştür.

Böylesine hassas ve Resûlullaha (a.s.m.) bağlı Sahabe hakkında Allah, Kur'ân'ında övücü âyetlere yer vermiştir. Bunlardan birisi şu mealdedir: "İslâm'da önceliği olan Muhacirler ve Ensar ile onları güzellikle takip edenler, örnek alanlara gelince; Allah onlardan razıdır, onlar da Allah'tan razıdır. Ailah onlara, içinde ebedî olarak kalmak üzere, altından ırmaklar akan Cennetler hazırlamıştır. Bu ise en büyük kurtuluştur." (Tevbe Sûresi, 100.)

Resul-ü Ekrem de (a.s.m.), "Ne mutlu beni görüp imân edene! Ne mutlu beni görüp îmân edene!" buyurmuş, Sahabîlere dil uzatılmamasını, şanlarına gölge düşüren sözler söylenmemesini emretmiş, "En hayırlı asrın

kendi asrı olduğunu" bildirmiştir. Onları kötülemeyi yasaklayan, sevmeyi emreden birçok hadis vardır. Kur'ân ve hadisin övgüsüne mazhar olan Sahabiler hakkında Ehl-i Sünnet ve'1-Cemaatin görüşü ittifakla, "Onların âdil, güvenilir ve doğru" oldukları şeklindedir. Hatib-i Bağdadî, "Sahabe doğrudur, âdildir" der ve şu cümleleri eklemeyi de ihmal etmez: "Çünkü onların temizliğini, dürüstlüğünü Allah bildirmiştir.

Resûlullahın (a.s.m) Ashabından birisine kimin kem gözle baktığını görürsen, bil ki o zındıktır. Çünkü Kur'ân, Peygamber ve Peygamberin (a.s.m.) getirdikleri haktır. Bunları bize tebliğ edenler ise Sahabîlerdir."

Râvînm dürüstlüğü Tabiîn ve Tebe-i Tabiîn dönemlerinde de aranmış, hadis ilminin en vazgeçilmez meselesi arasında yerini almıştır. Her hadis rivayet edenden hadis alınmamış, güvenilirlik yanında daha başka özellikler de aranmıştır. Meselâ Tabiînden olan İmam-ı Malik, hadis rivayet eden yetmiş kişiyle görüştüğünü, fakat hiçbirinden hadis almadığını kaydeder.

"Güvenilmez miydiler?" denilmesi üzerine de, "Hayır, hepsi de hazine dahi teslim edilebilecek kadar güvenilir insanlardı. Ama bunların hiç birinden hadis almadım. Çünkü bu işin ehli değillerdi. Ama Ibn-i Şihab-ı Zührî memlekete gelince ondan hadis öğrenebilmek için kapısına koşar, üst üste yığılırdık."

Aynı titizlik, aynı hassasiyet, aynı duygu sonraki devirlerde de devam etti ve hadisler toplanarak kitaplar haline getirildi.

İlk hadisi toplayan kişi, Zührî (ölümü H. 124) oldu. İkinci Hicrî asırda birçok hadis toplayanlara rastlandı. Bunların içerisinde İmam-ı Mâlik, Muvatta isimli eseriyle ilk sırayı almıştır. Hicrî ikinci yüzyıldan sonra ise hadis toplamada farklı yol ve metodlara girildi. Daha önceleri hadislerle Sahabî sözleri aynı kitaplarda bir arada bulundurulurken, bu dönemde birbirlerinden ayrıldı. Müsned adı verilen hadis kitapları derlendi. Müsnedlerde Sahabi rivayetleri alfabetik veya daha başka bir tarzda ele almıyordu. Meselâ, Ebû Hüreyre (r.a.) ve İbni Abbas (r.a.) gibi Sahabilerin rivayet ettikleri hadisler bir araya toplanmıştı. Bu dalda en derli toplu eseri Ahmed bin Hanbel verdi. Müsned'inde 40 bin hadise yer vermiş ve bunları. 750 bin hadis içerisinden seçmiştir. Kendisinin bir milyon hadisi ezbere bildiği rivayet edilir. Bu dönemde daha birçok ünlü hadis âlimleri yetişti.

Sahih birçok hadis kitapları kaleme alındı. Buhârî (H. 194-256) ve Müslim'in (H. 204-261) Sahihleri bu dönemde ortaya çıktı ve Sahiheyn adıyla anıldı. Buhârî'de tekrarsiz 4000, tekrarlı 7275, Müslim'in Sahiti'mde ise tekrarlar dışında 3033 hadis kaydedilmiştir. Her iki hadis kitabında da yer alan hadisler "müttefekun aleyh" adıyla zikredilirler. Bu iki sahih hadis kitaplarına, çağdaşları hadis âlimlerinden Ebû Dâvud (H. 202-275), Tirmizî (H. 209-279), Neseî (H. 216-304) ve İbni Mâce'nin (H. 209-273) sünenlerinde topladıkları hadisler, hadislerin en sahihleriydi. Bunlar Buhârî ve Müslim'in sahihlerinden sonra yer alır ve Buhari ve Müslim'le birlikte "Kütûb-ü Sitte" yani "Altı Kitap" adıyla anılırlar. Bu altı kitaba, Muvatta, Müsned ve Dârîmi'nin Sünerii de katılmış, hepsi birden "Kütüb-ü Tis'a" yani "Dokuz Kitap" olarak isimlendirilmiştir.

Hicrî dördüncü asra kadar daha birçok ünlü hadis kitapları ortaya çıkmıştır. Bu asırdan itibaren de ilk kaynak vasfını taşıyan bütün eserlerden seçme, bablı, fasıllı ve alfabetik hadis kitapları hazırlanmıştır. İşte bizim tercümesini yaptığımız Câmiü 's-Sağir de bu hadis kitaplarından alfabetik olanlarından birisidir.

Câmiü's-Sağîr'in musannifi, Celâleddin es-Suyutfdir. Bu zât, İslâm âlimlerinin büyükîerindendir. Hadisteki derin ilmi sebebiyle, "Şeyhü'l-hadis" ismiyle bilinir. Uyanıkken yetmiş küsur defa Peygamberimizi gördüğü ve rivayet ettiği hadislerin doğruluk derecesini ona sorduğu ifade edilir.

Suyûtî, 849'de (m. 1445) Mısır'ın Suyût şehrinde doğmuş, 911'de (m. 1505) yine orada vefat etmiştir. Herbiri çok kıymetli beşyüz kadar eseri vardır. Celâlüddin Muhammed'in başlayıp İsrâ Sûresine kadar getirdiği, fakat vefat ettiğinde yarım kalan tefsirini tamamlamıştır. Meşhur Celâleyn Tefsiri işte bu tefsirdir. Suyûtî'nin Târihü'l-Hulefâsı meşhurdur.

Camiü's-Sağîr'in çeşitli şerhleri yapılmıştır. Bu şerhlerden en muteber olanlarından bîri Münâvi tarafından yapılan Feyzü 'l-Kadîr'dir.

Kitap 10031 adet hadisi ihtiva etmektedir. Kitapta tasnif gereği birçok tekrarlar bulunmaktadır. Biz bu tekrarları mümkün mertebe asgariye indirdik. Ayrıca kitapta yer alan her hadisi değil, bilhassa günümüze bakan hadisleri aldık.

Her hadisin sonunda hadisin yer aldığı kitap isimleri şifreler halinde belirtilmiştir. Meselâ Buharı "Ha," Müslim "Mim," Tirmizî "Te" ile verilmiştir. Biz bu hadisleri kaynaklarını sadece şifreler halinde vermekle yetinmeyip ayrıca Kütüb-ü Tis'a'da olanları kitabın tertibine göre kitap ve bab ya da cilt ve sayfa numarasını belirterek verdik. Böylece aldığımız hadislerin büyük çapta tahkikini de yaparak ayrı bir orijinallik kazandırdık.

Bu çalışmamızda Câmiü's-Sağîr'm Feyzü'l-Kadir isimli şerhiyle birlikte olan 6 ciltlik tarihsiz olan Beyrut baskısını esas aldık. Çalışmamızın hayırlara vesile olmasını Cenab-ı haktan temenni ediyoruz.[8][8]

Hadisler:

000-99

1. [1:30, Hadîs No: 1][9][1]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Ameller niyetlere göredir. Kişi için ancak niyet ettiğinin karşılığı vardır. Şu halde kimin hicreti Allah ve Resulü için ise o kimsenin hicreti Allah ve Resûlünedir. Kimin de hicreti elde edeceği bir dünyalık veya nikahlayacağı bir kadın için ise, onun da hicreti hicret ettiği o şeyedir. [10][2]

İnsanları değerlendirirken ifade ve hareketlerine, dışa akseden davranışlarına göre hüküm veririz. Çünkü kalblerini bilmemiz, o hareketi niçin ve ne maksatla yaptığını tam kestirebilmemiz mümkün değildir. Cenab-ı Hak ise kullarının amellerini, davranış!annı değerlandirirken içte taşıdıkları niyet ve yapış maksatlarına bakar, öyle muamele eder. İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Ameller niyetlere göredir" buyururlarken yapılan işin içte taşınan niyet ve maksada göre değerlendirileceğini bildirmektedir. "Şüphesiz Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Ancak amellerinize ve kalblerinize bakar"[11][3] hadîsinde de aynı gerçek anlatılır. Bu bakımdan belki bize göre çok iyi ve güzel görünebilen bir söz veya davranış,—iyi niyetle yapılmadığı, Allah rızası gözetilmediği, gösteriş olsun diye yapıldığı takdirde—Allah katında hiçbir mânâ ve değer ifade etmeyebilir.
Niyet niçin bu kadar önemlidir?
Çünkü niyet söz, hareket ve davranışların esasını, belkemiğini teşkil eder. Çağımızın büyük İsiârn âlimi, müceddidi Bediüzzaman'ın ifadesiyle "Niyet bir ruhtur. O ruhun ruhu da ihlâstır[12][4] Evet, niyet ölü hareketleri dirilten, canlı, ha-yatlı hale getiren, biri bin yapan bir ruhtur. Onun içindir ki sağlam ve temiz bir niyetle yapılan az amel, çok sevabı netice verir. Kısa bir ömür, Cennet gibi ebedî bir hayatı kazandırır.
Niyet, eşyanın içyüzünü, mahiyetini, aslını değiştirecek, sevabı günaha, günahı sevaba dönüştürecek kadar büyük bir tesire sahiptir. Meselâ bir insan, hayır yapsa, eğer Allah için yapıyorsa bu hareketi sevaplı bir iş olur. Nefsi için "Ne kadar da cömert!" desinler diye yapıyorsa hayrı hayır olmaktan çıkar, günaha çevrilir, ameli iptal olur, geçersiz ha!e gelir. Bakara Sûresinin 264. âyetinde inanmadan, Allah rızası gözetilmeden, gösteriş maksadıyla, başa kakmak ve eziyet vermek niyetiyle yapılan hayır ve sadakaların boşa gideceği açıkça şöyle anlatılır: "Ey îman edenler! Allah'a ve âhiret gününe inanmadığı halde insanlara gösteriş olsun diye malını bağışlayan kimse gibi, siz de sadakalarınızı başa kakmak ve eziyet vermekle boşa çıkarmayın. O kimsenin hali, üzerinde bir parça toprak bulunan kaygan bir taşa benzer ki, şiddetli bir yağmur vurduğunda toprağı götürüp taşı çıplak bırakıverir. Öylelerinin Allah rızasını gözetmeksizin gösteriş için yaptıkları iyiliklerin hepsi ellerinden uçar gider; kazandıklarından dolayı hiçbir sevaba erişemezler. Allah o kâfirler güruhunu hayra ve doğru yola iletmez."
Kısaca ne olursa olsun, Allah İçin yapılmayan ibadetin Allah katında hiçbir değeri yoktur, sevap yerine günah kazandırır.
Niyette âdetleri ibadete dönüştürebilecek bir iksir de vardır. Günlük hayatta hergün yapageldiğimiz yeme, içme, yatma, kalkma, yürüme gibi mubah davranışlar, âdetler iyi bir niyetle ibadete dönüşür. Aslında sevabı da, günahı da olmayan bu davranışlar, Sünnet-i Seniyye esas alındığında, "Resûlullah nasıl yemiş, nasıl içmiş, nasıl yatıp kalkmış; ben de öyle hareket etmeliyim" düşüncesiyle yapıldığında ibadete dönüşür ve insana sevap kazandırır.
Yine o niyetle insan yirmi dört saatini ibadete çevirme imkânı bulur, bütününü de âhiretine mal edebilir. Eğer bir insan beş vakit farz namazını kılar, diğer mubah dünya işlerinde de helal dairede kalmayı ve Sünnete sarılmayı esas edinirse, uykusuna varıncaya kadar bütün gününü, böylece de bütün ömrünü ibadete dönüştürmüş olur.
Yine bu niyet sebebiyledir ki Allah yolunda cihada çıkan bir er, başkalarının altmış senede kazanamadığı sevabı kazanır, beş dakikada şehidlik gibi yüksek bir makama erer. Herkesin sefahete, günaha daldığı, dini, îmanı son plâna attığı, bütün duygularıyla dünyaya yöneldiği günümüzde de yüz şehid sevabını kazanmak mümkündür.
Çünkü Allah Resulü, "Kim ümmetimin bozulduğu bir zamanda sünnetime sa-rılırsa, yüz şehid sevabı kazanabilir"[13][5] buyurmuştur.

Hadiste niyeti dünya olanın dünyaya, niyeti kadın olanın kadına kavuşacağının bildirilişi de niyetin, amellerin ruhu ve özü olduğunu açıkça göstermektedir. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bu hadîslerini şöyle bir hâdise üzerine söylemişti. Ümmü Kays (r.a.) isimli bir Sahabî kadına, birisi evlenme teklifinde bulundu. Fakat o, adama eğer Medine'ye hicret ederse evlenebileceğini söyledi. O da kabul etti. Ümm-ü Kays, hicretini Allah ve Resulü için yaparken kocası, evlenmek niyetiyle yapmıştı. Bunun üzerine Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bahsi geçen hadîslerini söylediler: "Kim de dünya nimetleri veya bir kadınla evlenmek niyetiyle hicret etmiş ise, onun hicreti de o kadınadır."
Demek oluyor ki, ameller niyetlere göredir. [14][6]

2. [1:35, Hadîs No: 2]
Enes (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Ben Cennet kapısına gelir, açılmasını isterim. Cennet bekçisi Hâzin, "Sen kimsin?" der. Ben, "Muhammed'im" derim. O şöyle der: "Senden önce hiç kimseye kapıyı açmamakla emrohındum."[15][7]

3. [1:43, Hadîs No: 6]
Ebû Mes'ud el-Bedrî (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Geçmiş peygamberlerin sözlerinden insanların en son kavradığı söz şudur:
"Utanmadıktan sonra istediğini yap."[16][8]

4. [1:44, Hadîs No: 7]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
İbrahim'in (a.s.) ateşe atıldığında en son sözü, "Hasbiyallahü ve ni'me'l-vekîl [Allah bana yeter; O, ne güzel vekildir" oldu.[17][9]

5. [1:49, Hadîs No: 10]
Ali (r.a.) rivayet ediyor ki:
Güzel konuşmanın tehlikesi insanlara karşı kibirlenme ve kendisinde olmayan şeyle övünmektir. Cesaretin tehlikesi zulüm ve haddi aşmaktır. İyilikseverliğin tehlikesi başa kakmaktır. Güzelliğin tehlikesi böbürlenmektir. İbâdetin tehlikesi tembellik ve usanç duymaktır. Konuşmanın tehlikesi yalan söylemektir. İlmin tehlikesi unutmaktır. Yumuşak huyluluğun tehlikesi kendinden beklenen metanet ve salâbeti göstermemektir. Asaletin tehlikesi soyu ile övünmektir. Cömertliğin tehlikesi israftır.[18][10]

İnsan Cenab-ı Hakkın antika bir sanat eseridir. Binbir çeşit duygu ve kabiliyetle donatılmıştır. Bu duygu ve kabiliyetler insanın saadetini olduğu gibi felaketini de hazırlayabilecek güçtedir. Eğer insan onları istikâmetle kullanabilir, orta yolu, vasatı muhafaza edebilir ve aşırılıklardan sakınabilirse saadeti elde eder, aksi halde felâkete sürüklenir.
İşte Cenab-ı Hak gönderdiği dinler ile yaratılışça sınırlandırılmayan, bir ibre gibi aşırılıklar, geri ve ileri dereceler arasında zikzak çizen bu duygulara bir limit göstermiş, sınır çizmiş, "Şu çizgiyi aşmayın!" diye İlâhî talimatını vermiştir. Bütün mesele insanın iradesiyle duygularına sahip olup doğru yolda gitme gayreti içerisinde olmasıdır.
Hadis-i şerifte, temelde bazı güzel huylardan bahsedilmiş ve bunların ifrat ve tefritleri sonucu doğabilecek tehlikelerden söz edilmiştir. Biz bunların üzerinde ayrı ayrı durma yerine insanda en belirgin olan belli başlı üç duygu ve kabiliyetin ifrat, tefrit ve vasatları, yani aşırı, geri ve orta dereceleri üzerinde durmak istiyoruz.
Daima değişikliklere maruz ve felâketlere hedef olan insanın bedeninde misafir olan ruhun yaşayabilmesi için gerekli olan üç duygudan biri akıl, biri öfke, biri de şehvettir.
Asıl veriliş maksadı faydalıyı zararlıdan, iyiyi kötüden ayırmak olan akıl, eğer aşırılığa kayacak olursa cerbeze içerisine girer. Cerbeze; aklı, hakkı bâtıl, bâtılı hak, akı kara, karayı ak göstermek için kullanmaktır. Tefrit derecesi ise saflık ve bönlüktür. Böyle biri, kendisini ilgilendiren bir konu da olsa kayıtsız kalır, kafa yormaya yanaşmaz. Aktın vasat kullanımı ise hikmettir. Böyle bir akıl sahibi hakkı araştırır, bulduğunda ona uyar, bâtılı da tanımaya çalışır, tesbit ettiğinde de ondan sakınır.
Öfke duygusunun aşırısı saldırganlıktır ki, maddî manevî hiçbirşeyden korkmamak demektir. Bütün zorbalıklar, zulümler, istibdatlar, baskılar bundan kaynaklanır. Geri derecesi ise korkaklıktır. Böyle biri korkulmayacak şeylerden dahi korkar. Oysa Allah dilemedikçe insana hiçbir şeyin zararı dokunmaz. Öfkenin orta derecesi de şecaattir. Şecaat de şahsının veya dininin hak ve hukukunu koruma konusunda arslan kesilme, canını dahi feda

etmekten çekinmeme, kendisini ilgilendirmeyen ve karışmaması gereken şeylere kanşrnama, meşru olmayan şeylere de girmeme demektir.
Bir şeye duyulan fazla arzu mânâsına gelen şehvetin ifratı fücurdur. Şehveti fücur seviyesinde olan bir insan, nefsin arzularına öylesine düşkündür ki namus ve ırzları çiğnemekten çekinmez. Tefriti ise helale de, harama da arzu duymamaktır; şehvet duygusunun sönmesidir. Şehvetin arzu edilen vasat mertebesi ise iffettir ki helâle arzu duyup haramdan kaçınmak şeklinde kendini gösterir.
İşte, dinimiz olan İslâm, insanlan doğru yola çağırırken bu üç duygunun ifrat ve tefritten uzak hikmet, şecaat ve iffetten ibaret orta derecelerini emretmiş, günde en az kırk defa okuduğumuz Fatiha Sûresinde, "Bizi doğru yola ilet!" duasını yaptırmakla da bu yolda sebat göstermemizi istemiştir. Böylece fazilet ufkunun yollarını açmış, dünyayı da Cennete döndürmeyi başarmıştır. Esasında insanlık tarih boyunca bütün hak dinlerin emir ve tavsiyeleri içerisinde bulunan doğru yolun temel taşları olan bu üç duyguyu yaşamakla, insanlığa saadet buketleri armağan etmiştir. Bu fıtrî hakikate kulak vermeyenler ise insanlığa boğazda düğümlenen zakkum meyvelerini yedirmekten, dünyayı yaşanmaz hale getirmekten geri kalmamışlardır.
O hak dinler ki bu üç duyguyu yeşertmekle akıl dalında enbiyaları, evliyaları, sıddîkînleri, âdil idarecileri, melek gibi hükümdarları; öfkeyi kullanmada, Hz. Ömer, Hz. Hamza, Hz. Ali, Salahaddin Eyyubi, Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim gibi kahramanları; şehvet sahasında da Hz. Yusuf gibi iffet âbidesi insanlık yıldızlarını insanlığa en büyük örnekler olarak takdim etmişlerdir. Bu gerçeğe kulak asmayan insanlık ise, akıl dalında maddeci, tabiatçı gibi akılsız dinsizleri; öfke dalında Nemrud, Firavun, Şeddad gibi zâlimleri, şehvet hususunda da enva-ı çeşit putlart, tanrıçaları, tanrılık dâvasında bulunan nice sapık ve sapıklıkları âlemin başına musallat etmekte tereddüt etmemişlerdir.
Bu üç duygunun ifrat ve tefritinin hayatı onduracak veya öldürecek seviyede güçlü sırlara sahip olduklarını dikkate aldığımızda yukardaki hadiste bahsi geçen huyların vasat, ifrat ve tefritlerinin de maddî ve manevî hayatımıza neler kazandırdığı veya kaybettirdiklerini anlamak zor olmayacaktır.[19][11]

6. [1:52, Hadîs No: 11]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Dinin felâket kaynakları üçtür: (1) günah işleyen âlim, (2) zâlim idareci, (3) ibâdete gayretli câhil.[20][12]

Hadiste dine zarar veren şeylerden üçü sayılmaktadır. İlk bakışta günah işleyen âlimle zâlim idarecinin felâkete sebep oldukları anlaşilabildiği halde ibâdete gayretli olmantn dine zarar vereceği pek anlaşılmamaktadır. Fakat mesele üzerinde biraz düşünüldüğünde ibâdete gayretli câhil birisinin dine zarar verdiğini anlamak güç olmaz. Böyle birisi ibâdete düşkündür, fakat neyi nasıl yapacağını bilemez. Dine ters şeyleri dinin emri diye yapar, bunları savunur. Karşısındaki kişi de dini bilmiyorsa, böylelerin dinden diye savunduğu yalan yanlış şeylerin, bid'atların İslâmiyetten olduğunu zanneder, "Böyle de olur rnu?" diyerek İslâmiyete karşı cephe alır. Bu bakımdan, dini bilmediği halde ibâdete düşkün olan câhil kimseler, din için büyük bir felâket kaynağı olmuş olurlar. Böylelerinin dine verdiği zararı önlemek, başlı başına bir iştir ve oldukça da zordur.[21][13]

7. [1:52, Hadîs No: 12]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûlullah (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
İlmin tehlikesi, unutmak; zayi edilmesi, ehil olmayana öğretmektir.[22][14]

8. [1:53, Hadîs No: 13.]
İbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizden (a.s.m.) rivayet ediyor ki:
Bilerek faizi yiyen, yediren, ona kâtiplik eden, bilerek ona şahitlikte bulunan kimse, dövme yapan ve güzellik için yaptıranlar Kıyamet günü Muhammed'in dili ile lanete uğramışlardır.[23][15]

Yüce Rabbimiz pekçok hikmetten dolayı faizi haram kılmış ve bir âyet-i kerimede, "Ey îman edenler! Faizi kat kat yemeyin. Allah'tan korkun ki, kurtuluşa eresiniz"[24][16] buyurmuştur. Bir başka âyet-i kerime ise şu mealdedir:
"Faiz yiyen kimseler, Kıyamet Gününde kabirlerinden şeytan çarpmış kimsenin kalkışı gibi kalkarlar[25][17]
Âyet-i kerimelerde faiz yeme açıkça haram kılınırken buna aracı olan diğer hususlar da dolaylı olarak yasaklanmıştır. Peygamberimiz (as.rn.) yukarıdaki hadîs-i şerifle, âyet-i kerimelerdeki özlü ifâdeyi açmış ve bilerek faizi yiyen, yediren, ona kâtiplik eden, şahitlikte bulunan kimselere lanet etmiştir. Faiz kuruluşunda memur

olarak çalışanlar her ne kadar faiz yemiyor ve yedirmiyorlarsa da; faizin muamelesini görmekte, hesap ve yazışmalarını yapmakta, idarî işlerini yürütmektedirler. Gerek müdürü, gerek memuru; hadiste ifâde edilen "kâtip" mefhumunun içine girmiş olmaktadır.
Hadiste lanet edilen bir başka kesim de "dövme" yaptıranlardır. Dövme, bilinen şekliyle şöyle yapılıyor: İğne ve benzeri bir şeyle vücudun bir yeri kan akacak şekilde yaralanıyor. Sonra aynı yere iç yağı ve bazı maddeler konarak yar iyileştiriliyor.
Câhiliye devrinden beri Araplar vücutlarının çeşitli yerlerine dövme yapagel-mişlerdir. Günümüzde de Avrupa ve Amerika'da bazıları bunu bir "süs" olarak yaparken, memleketimizde de bâzı gençler onları taklid etmekte ve dövme yaptırmaktadırlar.
İşte dövme vücuda bir eziyet ve Allah'ın yarattığını değiştirmek olduğundan, dinimiz dövme yapmayı haram kılmış. Peygamberimiz dövme yaptıranlara lanet etmiştir.[26][18]

9. [1:55, Hadîs No: 14]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor ki:
Ben kulun yediği gibi yerim, kulun oturduğu gibi otururum.[27][19]

Peygamberlerin en önemli özelliklerinden biri, bizim gibi birer insan olmalarıdır. Gerçi onlar peygamberliklerini ispat için mucize gösterirler, ama onların her halleri mucize değildir. Eğer öyle olsaydı, insanlar itirazı basar, "Biz onlara ula-şamayız, onlar gibi olamayız" derlerdi. Onun içindir ki, peygamber, bizim gibi bir insanın taşıyabileceği bütün özelliklere sahiptir. Bir insan gibi yer, içer, kalkar, yatar, acı duyar, sevinç duyar. Mektûbafta (s. 96) belirtildiği gibi Resûl-ü Ekre-min (a.s.m.) her hâli, her tavrı doğruluğuna, peygamberliğine şahit olduğu halde, her hali ve her tavrının harikulade olması gerekmez. Çünkü Cenab-ı Hak onu beşer suretinde göndermiştir. Tâ ki dünya ve âhiret saadetlerini kazandır-cak iş ve hareketlerde rehber olsun, imam olsun, normalmişjer gibi görülen ya-ratıklardaki Allah'ın olağanüstü sanatını göstersin. Eğer fiil, işve davranışlarında bir insan gibi değil de hep harikulade olsaydı, her bakımdan insanlara önder olamaz, ders veremezdi. Ancak o, inatçı insanlara peygamberliğini ispatlamak gayesiyle ve ihtiyaç ânında arasıra mucize gösterirdi. Diğer zmanlarda Allah'ın tabiata koyduğu kanunlar çerçevesinde hareket eder, hasta olur, sıkıntı çeker, soğuğa, sıcağa katlanır, zırh giyer, "Sipere giriniz" emrini verirdi.
Resülullahın böyle davranmasının önemli bir sebebi de dünyanın bir imtihan salonu olmasıdır. Çünkü Resülullahın her hali olağanüstü olsaydı, Ebû Cehil gibi kömür ruhlu kişiler Ebû Bekir gibi elmas ruhlu kimselerle eşit seviyeye gelir, o mucizevî insan karşısında mecburen inanırlardı. Oysa Resülullahın şâir zamanlarda bir beşer gibi davranışıdır ki kâfirlerle münafıkların birbirlerinden ayrılmalarını netice vermiştir.
"Ben kulun yediği gibi yerim, kulun oturduğu gibi otururum" ifadesinden bu mânâlar çıkarılabileceği gibi ilk akla gelen, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) ne kadar büyük bir tevazu sahibi olduğunu anlamak olmalıdır. Çünkü Resûl-ü Ekre-me (a.s.m.) bütün dünya hazinelerinin kapılan açılmış, dünyanın her türlü nimeti önüne serilmiş, dağ ve taşların isterse altın ve gümüş yapılabileceği söylenmiş, hatta Süleyman Peygamber (a.s.) gibi kral bir peygamber olabileceği belirtilmiş, ama o kul bir peygamber olmayı tercih etmiştir. Dünyanın binbir çeşit nimetinden en geniş ölçüde istifade etmesi hem hakkı, hem de mümkünken o bunları elinin tersiyle itmiş, "Ben ancak bir kulum. Yerde yemek yer, sof giyer, deve sağar ve okşarım. Parmaklarıma bulaşan yemek artıklarını yer, kölelerin dahi davetine katılırım, Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir" buyurmuştur.
Benliğe, kendini beğenmeye, riyaya, israfa kaçmadan, şükrederek dünya nimetlerinden elbetteki istifade etmeli. Ama yeri gelince tevazu ve mahviyet göstermesini de bilmelidir. Resûl-ü Ekremin devesine baktığı, koyun sağdığı, ayakkabısını tamir ettiği, elbiseninin söküğünü diktiği, küçük büyük, siyah beyaz, hür köle ayırd etmeden herkesle selâmlaştığı, hizmetçisiyle yemek yeyip ona yemek hazırladığı düşünüldüğünde, gurur ve kibiri kıracak bu tip davranışlara ne kadar önem verilmesi gerektiği kendiliğinden anlaşılır. Birgün Hz. Âişe'ye Resûlullahın bu özellikleri duyurulduğunda Hz, Âişe, Peygamberimizin isteseydi dünyanın doğusuna batısına sahip olabileceğini, fakat bunları elinin tersiyle ittiğini belirtmiş, karnı doyuncaya kadar yemediğini, bundan dolayı da hiçbir zaman şikayetçi olmadığını, yiyecek bulamadığında oruç tuttuğunu, çoğu zaman çektiği açlık sebebiyle dayanamayarak ağladığını ve şu soruyu sorduğunu anlatır:
"Niye böyle davranıyorsun? Hiç olmazsa yetecek kadar birşeyler edinsey-din?"
Şu cevabı verir Kâinatın Efendisi (a.s.m.):
"Peygamber kardeşlerim benden daha çok eziyet çektiler. O halleriyle Rable-rine kavuşup yüksek mevkîler kazandılar. Ben dünyada refah içinde yaşayıp da âhirette onlardan daha aşağı mevkfde bulunmaktan haya ederim.

Şurada birkaç günlük sıkıntı çekeyim ki ebedî hayatta mes'ûd olayım. Bütün maksat ve gayem, kardeşlerime ulaşabilmemdir."
Bu tevazu, bu anlayış ve bu bakış açısı sebebiyledir ki Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) nazarında dünya, çok şeyler kazanılıp edinilse bile gönül verilecek değerde değildi. Böyle olmadığı için de ona sahip olmayanlara karşı üstünlük ölçüsü, gurur ve kibir vesilesi de olamazdı. Makam, mevki, mülk, tek başlarına büyüklük ölçüsü olamazlardı. Bunlar ancak tevazuyla gerçek mânâ ve değerini bulabilirlerdi.
O halde Resûlullahın bütün kalbiyle inanıp yaşadığı bir hayatı beğenmeme, sahip olduğu fâni bir kısım imkânlar sebebiyle gurur ve kibire kalkma, elbetteki aklı başında olan bir insan için başvurulacak bir yol olamaz. Allah katında en üstün, dünya ve âhirette en şerefli insan o olduğuna göre, hangi hal ve şart içerisinde bulunursa bulunsun bir Müslüman için o yüce insanı örnek edinmekten başka hangi çâre olabilir?[28][20]

10. [1:55, Hadîs No: 15]
Enes (r.a.) rivayet ediyor ki:
Her takva sahibi kimse, Muhammed'in Ehl-i Beytindendir.[29][21]

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) hanımları, çocukları ve özellikle Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasarı, Hz. Hüseyin ve bunların nurlu neslinden gelenlere Ehl-i Beyt denir. Fakat Peygamber Efendimiz (a.s.m.), bâzı hadislerinde, Hz. Selman gibi Sahabîlere "Sen benim Ehl-i Beytimdensin" diyerek, bu halkayı genişletmişlerdir. Bu hadislerinde de Ehl-i Beyt halkasını daha da genişletirken, Ehl-i Beyte ayrıcalık kazandıran özelliğe de dikkat çekmiştir, O özellik ise takvadır. Takva da Allah'tan lâyıkıyla korkmak, Ona hakkıyla kulluk etmek, emirlerini gönül hoşluğuy-la yerine getirmek ve haramlardan sakınmaktır. Böyle davrananlar manevî Ehl-i Beytten sayılır.[30][22]

11. [1:56, Hadîs No: 16]
Enes (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Kur'ân ehli, ehlullahtır.[31][23]

12. [1:56, Hadîs No: 17]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Kızlarını evlendirmek hususunda anneleriyle istişare ediniz.[32][24]

13. [1:56, Hadîs No: 18.]
Urs bin Ameyrete'den rivayetle:
Evlilikleri hakkında kadınların fikrini alınız. Dul, kendi arzusunu açıkça ifâde eder. Bakirenin izni ise susmasidır.[33][25]

Aile yuvasının sağlam temellere oturabilmesi, gerek evlilik öncesi, gerekse evlilik sonrası bâzı esaslara uymakla temin edilebilir. İşte bu esaslardan birisi de, kızın hiçbir tesir altında kalmadan, kendisini isteyen erkekle evlenmeye razı olmasıdır, Kız râzt olmadığı halde, annesinin veya babasının zorlamasıyla gerçekleştirilen bir evlilik, uzun müddet devam etmez. Etse de, böyle bir evlilik çoğu zaman sıkıntı kaynağı olmaktan öteye geçmez. Hayat âdeta bir zindan olur. Bunun içindir ki, Sevgili Peygamberimiz (a.s.m.) evlilikte kadının rızâsının alın-masını tavsiye etmiş, dul bir kadının isteğini açıkça söylemesini, kızın da kabul ettiğini hiç olmazsa susmak suretiyle bildirmesini istemiştir. Bir hadislerinde de, babasının isteğiyle evlendirilen kızın, bu evliliği istemediği takdirde nikâhtan vaz geçme hakkının bulunduğunu ifâde etmiştir. İbni Büreyde'nin (r.a.) rivayet ettiği bu hadis şu mealdedir:
"Genç bir kız Peygamberimizin yanına geldi ve 'Babam benim sayemde alt tabakadan kurtulup mevkiini yükseltmek için beni erkek kardeşinin oğlu ile evlendirdi' diyerek, şikâyette bulundu. Peygamberimiz kızı yapılan evliliği kabul veya reddetme hususunda serbest bıraktı. Kız, 'Ben, babamın yaptığı evliliği kabul ediyorum. Fakat babaların böyle yapmaya haklan olmadığının kadınlar tarafından bilinmesini istedim' dedi."[34][26]
Bununla beraber, gençlerde akıldan çok hissiyatın hâkim olduğu da bilinen bir gerçektir. Gençler çoğu zaman ileriyi göremezler, düşünmeden hareket ederler. Bu itibarla bir baba veya anne kızının istediği erkekle onu evlendirme-yebilir. Çünkü hayat tecrübeleri vardır.

Ancak hiçbir sebep yokken, evliliğin engellenmesi de doğru değildir. Böyle davranıldığında iş daha tehlikeli boyutlara ulaşabilir.35[27]

14-[1:59, Hadîs No: 20]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Duaların sonunda söylenen "Âmin!" mü'min kullarının dili üzerinde Âlemlerin Rabbinin mührüdür.36[28]

15. [1:60, Hadîs No: 21]
Knes (r.a.) rivayet ediyor ki: Ayete'l-Kürsî, Kur'ân'ın dörtte biridir.37[29]

16-[1:61, Hadîs No: 23]
Muaz bin Enes'den rivayet ediliyor:
İzzet, güç ve kuvvet kazanmak için okunacak âyet şudur: "Ham-dolsun o Allah'a ki, evlât edinmekten münezzehtir, mülkünde ortağı bulunmaz ve hiçbir şeyden de âciz değildir ki yardımcıya ihtiyacı olsun. Hürmet ve tazim ile Onun yüceliğini an." (İsrâ Sûresi, 17/111.) 38[30]

17-[1:63, Hadîs No: 25]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Münafığın alâmeti üçtür: Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiğinde sözünden döner. Kendisine emniyet edildiğinde hıyanet eder.39[31]

18-[1:64, Hadîs No: 27]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Kur'ân'da iki âyet vardır ki, mü'minler için şifâdır ve Allah'ın^sevdiği şeylerdendir. O iki âyet Bakara Sûresinin son iki âyetidir [Âme-nerresûlü].40[32]

19. [1:65, Hadîs No:28]
Harmele bin Abdullah bin Evs'den Resûlullahtan (a.s.m.) rivayet ediyor:
İyiliği yap, kötülükten sakın. Yanlarından kalktığında halkın senin hakkında söyleyeceklerinden hoşlanacağın şeyleri gözet ve yap. Yanlarından kalktığında halkın senin hakkında söyleyeceklerinden hoşlanmadığın şeylere dikkat et ve onları yapmaktan da sakın.41[33]

20. [1:66, Hadîs No:29]
Behz bin Hakim 'den rivayet ediliyor:
Hanımına tenasül uzvuna olmak şartıyla istediğin şekilde yaklaş. Ona yediğinden yedir, giydiğinden giydir. Yüzüne karşı "Çirkinsin" deme ve dövme.42[34]

Yahudiler, "Kadının tenasül uzvuna arka taraftan yaklaşılırsa, doğan çocuk şaşı olur" gibi asılsız şayialar yayıyorlardı. Bunun üzerine Bakara Sûresinin 223. âyeti nazil oldu.43[35] Âyette şöyle buyuruluyordu:
"Kadınlarınız, sizin için evlât yetiştiren tarlanızdır. Tarlanıza dilediğiniz gibi varın."
Ayet-i kerimede kadının tenasül uzvu bir ekin tarlasına benzetilmiş ve bu ekin ekmenin, yani cinsî münâsebetin şekli ve usûlü sınırlandırılmamış, arzuya bırakılmıştır. İşte bu hadîste de bu yaklaşma şekli üzerinde durulmuştur.
Hadîsin ikinci kısminda Peygamber Efendimiz (a.s.m.) kadınların erkekler üzerindeki en mühim iki hakkını sayıyor. Bunlar, erkeğin hanımına kendi yediğinden yedirmesi ve giydiğinden giydirmesidir. Dinimize göre kadın ne kadar zengin olursa olsun, yiyim ve giyimini temin etmek erkeğin üzerine farzdır. Erkek kadının bu hakkını yerine getirdiğinde sevap kazanacağı gibi, ihmal ettiğinde de günahkâr olur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bununla ilgili oiarak şöyle buyuruyor:
"Kişi kendi el emeğinden daha helâl bir rızık kazanmamıştır. Onun kendisi, âüesi, çocukları ve hizmetçisi için harcadığı mal birer sadakadır."44[36]

"Kişinin geçimi üzerine farz olan kimseleri ihmal etmesi, günah olarak kendisine yeter."45[37]
Hadiste dikkat çekilen bir diğer husus da, kadını kıracağı için erkeğin "Çirkinsin" dememesi ve onu dövmemesidir. Çünkü aile yuvasının devamı, karı koca arasındaki karşılıklı sevgi ile mümkündür. Kadına "Çirkinsin" demek, hele

hele onu dövmek eşler arasındaki sevgiyi sarsar. Nazik bir yaratılışa sahip olan kadının kendisine hakaret eden ve döven erkeğe karşı sevgi beslemesi, onun isteklerini gönül rızasıyla yerine getirmesi düşünülemez. Bu ise ailedeki huzuru alt üst eder.
Nitekim günümüzde birçok aile yuvası, sırf dayak sebebiyle yıkılmaktadır. Kısacası dayak, aile hayatı ve huzurunda en mühim problemlerden birisidir.
İşte bugün yüzbinlerce kadının dert yandığı bu meseleyi, Peygamberimiz (as.rn.) bundan asırlarca önce halletmiştir. Kendisi hanımlarına kötü söz söylemediği, dövmediği gibi, Müslümanlara da hanımlarına şefkatle muamele etmeleri tavsiyesinde bulunmuş, hanımlarını döven erkeklerin "hayırlı erkekler" olmadığına dikkat çekmiştir.

21. [1:67, Hadîs No: 31]

îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor ki: Davet edildiğinizde icabet edin.[46][38]

22. [1:71, Hadîs No: 39]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Allah mü'mine rızkını ancak ummadığı yerden vermek ister.

Rizık Allah'ın elindedir. Bütün canlılara rızkı veren Odur. Rızıksızlıktan ölen yoktur. Bir âyette, "Yeryüzünde hareket eden hiçbir canlı yoktur ki, onun rızkını vermek Allah'a âit olmasın"[47][39] buyurularak bu gerçeğe dikkat çekilir.
Böyle olunca nzık için endişelenmeye, telaşlanmaya hiç gerek yoktur. Allah, küçücük bir mikrobun rızkını verdiği gibi bizim de rızkımızı verecektir.
Bu konuda bize düşen ise gayret göstermektir. Çünkü Allah herşeyi bir sebebe bağlamıştır. Meselâ meyveler, sebzeler Allah'ın biz kullarına bir ikram ve ihsanıdır. Şu var ki o ihsanlara erebiimek için ya onları bizzat yetiştirmeli, ya da çalışıp onları satın alabilecek parayı kazanmalıyız.
Bu inanca sahip olup gereğine göre hareket etmeye başlayınca Cenab-ı Hakkın rızkı kuilarına ummadıkları yerden ihsan ettiğini görmemek, hissetmemek mümkün değildir. Şahsî hayatımızda dahi bunu hissedebiliriz. Yalnız bunlar hep sebepler yoluyla gelir. İş arayanın beklenmedik bir anda iş bulması, aç olanın yiyeceğe kavuşması, dükkân kepeğini açana müşterilerin gelmesi bunun birer örneğidir. Kul beklemediği, ummadığı yerden bir vesileyle gelen rızık sayesinde o kadar mutlu olur ki, neşesinden nerdeyse yerinde duramaz. İhsanı yapanın Allah olduğunu bilip o duyguyla baktığında ise sevinci bir kat daha artar. Kendisini asla unutmayan bir Rabbi olduğunu düşünüp, Ona sonsuz hamd ve senada bulunur.

23- [1:72, Hadîs No: 40]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor ki:

Allah bid'atçının amelini bid'atmdan vaz geçinceye kadar kabul etmez.[48][40]

24. [1:73, Hadîs No:41]
Enes (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Allah belâ ve musibetlerin mü'min kulunun bedeni üzerinde hâkimiyet kurmasına izin vermez. [49][41]

İslâmî ölçüler içerisinde hareket edildiğinde kul kolay kolay hastalanmaz, maddeten ve manen sağlıklı kalır. İbadetlerini günü gününe yapan; Ramazan orucunu tutan, beş vakit farz namazını kılan, verdiği zekâtla fakir fukarayı gözeten, iyiliğin kurumlaşması, ayakta kaîması ve güçlenmesi için elinden gelen her türlü maddî ve manevî gayreti gösteren kimse üzerinde belâ ve musibetlerin hâkimiyet kurması söz konusu değildir.
Gerçi kişi tedbirsizliği yüzünden bir kısım musibetlere maruz kalabilir; hasta olabilir, sıkıntı ve zararlara uğrayabilir. Musibet onu yatağa düşürse, borca gömse de manen hâkimiyet Kuramaz.
Aslına bakılırsa tedbirli davranan, geçmişini geleceğini düşünen, yapacağı işin başını, sonunu hesap eden böyle durumlara nadiren düşer. Hatası yüzünden düşse veya beklenmedik bir anda başına bir belâ ve musibtet gelse yine o musibet onda hâkimiyet kuramaz. Yani onu moralmen çökertemez, şevkini kıra-maz, ümitsizliğe, bedbinliğe itemez. O musibet ne kadar şiddetli olursa olsun, mü'min, Allah'ın izin ve müsaadesi dışında bir kuşun dahi kanadını oynatmadığını bildiği için, onun Allah'tan geldiğini düşünür. "Güzelden gelen güzeldir" deyip sabreder, asla isyan ve şikayete girmez. Onun dahi birçok hikmetleri olduğunu düşünüp sabırla musibetin üzerine yürür ve

musibet ona hâkim olacağı yerde o musibete hâkim olur, ondan kurtulur. O musibeti maddeten yenemese de manen mağlup eder, çökertir, yıkımına müsaade etmez.
Kısaca söylemek gerekirse musibetleri sebep olabileceği inkarcılık, isyankârlık, bedbinlik, yıkılmışlık mü'mincle hâkimiyet kuramaz. îmanının güçlülüğü ölçüsünde mü'min bunlara boyun büktürür, söndürür.

25. [1:73, Hadîs No: 43]
İbni Ömer (r.a.) Resûlullahın (a,s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Kaba davranana yumuşaklıkla muamele ederek, vermeyene vererek şerefi Allah katında arayınız. 50[42]

26. [1:74, Hadîs No: 45]
Ebû Hümeyd es-Sâidî'den rivayet ediliyor:

Seni seven kimseye sen de ona olan sevgini bildir. Çünkü bu sevgiyi daha da sağlamlaştırır51[43]

27. [1:77 Hadis No: 50]
ibni Ömer (r.a,) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Yemeği sıcakken yemeyin. Çünkü sıcak yemeğin bereketi yoktur.52[44]

28. [1:77, Hadîs No: 51]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor ki:
Size müjde veriyorum. Siz de sonra gelenlere müjde verin ki, Allah'tan başka ilâh olmadığına samimî olarak şahitlik eden kimse Cennete girecektir.53[45]

29. [1:78, Hadis No: 52]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet günü Alllah'm ihsanından ve rahmetinden en fazla uzak olan, başkalarına yapmalarını söyledikleri şeyin tersini yapan kimselerdir.54[46]

30. [1:79, Hadîs No: 53]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ın en hoşlanmadığı helâl, boşanmadır.55[47]
.
Dinimizde evlilik teşvik edilmiş, evlilik müessesesine çok büyük ehemmiyet verilmiş ve müessesenin sağlam kurulabilmesi için evlilik öncesinde nelere dikkat edilmesi hususunda ölçüler konulmuştur. Evlilik yuvası kurulduktan sonra da huzurlu bir şekilde devam etmesi için, eşlerin dikkat etmesi gereken hususlar üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Evlilik müessesesini bozabilecek her hareketten sakınılması istenmiştir. Hiçbir haklı sebep ve gerekçe yokken boşanmayı Peygamber Efendimiz (as.m.) hiç hoş karşılamamış ve mü'minleri bundan şiddetle sakındırmıştır. Bununla ilgili bu hadisten başka daha birkaç hadis vardır:
"Evleniniz, fakat meşru bir sebep yokken boşanmayınız. Çünkü Allah zevklerine düşkün erkek ve kadınları sevmez."56[48]

"Hiçbir sebep yokken kocasından boşanmak isteyen kadın Cennetin kokusunu alamaz.57[49]

"Kadını kocası aleyhine kışkırtan bizden değildir.58[50]
Peygamber Efendimiz (a.s.m.), bir hadislerinde de boşanma sebebiyle Arş-ı Âlânın titreyeceğini bildirmiş, başka bir hadislerinde ise "Şöyle yaparsam hanımım benden boş olsun" şeklinde ancak münafık olanların yemin edeceğini bildirmiştir.59[51]
Boşanma dinimizde istenilmeyen ve tavsiye edilmeyen birşey olmakla birlikte, bazan zaruret haline gelebilir. Bunun için de istenilmemekle beraber helâl kılınmıştır. Çünkü karı kocanın hak ve vazifelerini yerine getirdiği huzurlu bir aile ocağı nasıl bir nevî Cennetten bir köşe ise, huzursuz ve geçimsiz bir aile ocağı da Cehennemden bir köşedir. Insanlan böyle bir ailede birlikte yaşamaya zorlamak ise manasızdır. Zira zorla güzellik olmayacağı, zorlama ile evlilik bağının devam etmeyeceği herkesin bildiği bir gerçektir. Böyle olunca, boşamayı zorlaştırmak bir çözüm değildir, her iki tarafı da mağdur duruma düşürür. Günümüzde kadın olsun, erkek olsun boşanamadıklan için yeni bir aile yuvası kuramayan kişilerin sayısı bir hayli fazlalaşmıştır. Bu durum, sadece tarafların mağdur olmasını netice vermemekte, aynı zamanda birçok kötü neticeleri de beraberinde getirmektedir. Meselâ,

boşanamadığı için başka biriyle evlenemeyen kadın ve erkek, gayrimeşrû bir hayatın kucağına düşebilmektedir. Diğer taraftan, boşanmayı zorlaştırmak, başka istenmeyen durumların ortaya çıkmasına da sebep olabilmektedir. Meselâ hanımından boşanmak isteyen ve boşanamayan erkek, daha kolay boşanmak için oha zina isnadında bulunabilmektedir. Ve hattâ bunu ispatlamak için bir komplo kurabilmektedir. Ki bunun misâllerini zaman zaman gazetelerden okuyoruz. Bu ise son derece çirkin bir davranıştır. Çünkü bu erkek, zamanında hanımıyla birlikte tatil günler geçirmiş, aynı sıkıntıyı birlikte paylaşmıştır. Belki ondan çocukları olmuştur. Fakat anlaşamadığı eşinden bo-şanabilmek ve yeni bir yuva kurmak için "iftira" etmekten başka çâre bulamamaktadır. Öyleyse birlikte yaşamak istemeyen insanları kağıt üzerinde evli gös-
termeye gerek yoktur. En güzel yol, 'Ya güzellikle birlikte olmak, ya güzellikle ayrılmaktır." İşte bunun içindir ki, dînimiz boşanmayı kolaylaştırmış, artık birlikte yaşamaları mümkün olmayan eşlere isterlerse yeni bir yuva kurma fırsatı tanımıştır. Bu ise hakkın ve adaletin tâ kendisidir.

31 -[1:79, Hadîs No: 54]
Muâz (r.a.) rivayet ediyor ki:
Allah'ın en çok buğzettiği yaratık îman edip sonra- küfre giren kimsedir. [60][52]

32. [1:80, Hadîs No: 55]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın en çok gazap ettiği kimse, düşmanlıkta aşırı gidendir.[61][53]

33. [1:80, Hadîs No: 56]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Kullar içerisinde Allah'ın en çok buğzettiği kimse, kılık kıyafeti amelinden daha hayırlı olan kimsedir. Kılık kıyafeti peygamberlerin-ki gibi, ameli ise günahkar ve zâlimlerin amelidir.

Bir kısım değerlerin alt üst olduğu, manevî duyguların zayıfladığı toplumlarda değer ölçülerinin de büyük ölçüde değiştiğini görürüz. Böyle toplumlarda insanı insan yapan inanç, ahlâk, fazilet gibi manevî değerler bir tarafa atılır. Bunların yerine para pul, makam mevki, kılık kıyafet ve şan şöhrete göre insanlara kıymet verilir. Meselâ kişinin kılık kıyafeti düzgünse itibar görür. Ama canavar ruhluymuş bu araştırılmaz bile.
Kılık kıyafetin düzgünlüğü, derli topluluğu elbetteki önemli ve gereklidir. Ama ondan daha gerekli olan gönül dünyası ve amelin düzgünlüğüdür. Bozuk davra-nışlı, kırıcı, yıkıcı, incitici insanlar ne kadar süslü kıyafetler içerisine girerlerse girsinler vicdan sahibi hiç kimseyi memnun edemezler. Hatta nefret kazanırlar. Böyle kimseler sadece insanların değil, Allah'ın da nefretini kazanır.
Bir de dinî kisveye bürünüp Peygamberlerin yolundaymış gibi görünerek dış görünüşüyle insanlara güven verdiği halde amel noktasında günahkâr ve zâlim kimselerin davranışları içerisine girenler vardır ki, bunlar doğrudan doğruya hadiste anlatılan Allah'ın buğzettiği kimselerdir. Bunlar kılık kıyafetlerini, cübbeleri-ni, takkelerini istismar ederler, İslama gölge düşürürler. Bunlar düşmanlardan daha çok İslama zarar verirler.
Bu hadis bu tip istismarcılara dikkat etmemize işaret ettiği gibi bizzat istismarcılara da büyük bir Fkaz mahiyeti taşımaktadır. Ya kılık kıyafetlerini davranışlarına uydurup insanları kandırmaktan kaçınacaklar, ya da kılık kıyafetlerine uygun bir ruh hali ve davranış sergileyeceklerdir. Aksi halde Allah'ın buğzundan kurtulmaları mümkün değildir.

34. [1:81, Hadîs No: 57]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor ki:
Allah en çok şu üç kişiye gazap eder:, **(1)** Mekke ve Medine'de günah işleyene, **(2)** dinde Câhiliye âdetini yaşatmak isteyene, **(3)** bir kimsenin haksız yere kanını dökmeyi şiddetle arzulayana.[62][54]

35. [1:82, hadis No: 58]

Ebû'd-Derdâ'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle rivayet etmiştir:
Siz ancak zayıflarınız hürmetine rızıklandırılıyor ve yardım görüyorsunuz.[63][55]

Zayıflar, fakirler, garibanlar, kimsesizler, yetimler sevgiye, şefkate, ilgiye, yardıma en çok muhtaç olan kimselerdir. İnsandaki merhamet duygusunun verilişinin en önemli hikmetlerinden biri de. böyle kimseler üzerine

eğilmek, problemleriyle ilgilenmek, dertlerine derman olmaktır.
Birçok âyet ve hadis zayıflan övmekte, adetâ onları kâinatın manevî çekim gücü haline getirmektedir. Evet, o masum zayıf çocuklara Cenab-ı Hak anne babalarını hizmetkâr yapar. Yırtıcı kaplan elde ettiği rızkı kendi yemez, yavrusuna yedirir. Evdeki yaşlı ve zayıf anne ve babalar bolluk ve bereket vesilesi olur. Onlar hürmetine Cenab-ı Hak o aileye rahatlık, kolaylık bahşeder. Bilhassa aile reisi öylesine kolaylık görür ki, rızkının nereden ve nasıl geldiğinin bile farkında otmaz.
O zayıflardan öyleleri vardır ki, Cenab-ı Hak onları azaplandırmaya haya etmektedir. Meselâ rızası uğrunda saçını ağartmış ihtiyarlar bunlardandır.
Eli, ayağı tutmayan, dilsiz nice sakat kimseler, evlerinde bereket vesiles olurlar.
Bir işyerinde patron bir ölçüde zayıf sayılan işçiler sayesinde işlerini yürütebilmekte, kazanç sağlayabilmektedir. Cenab-ı Hak onlar vesilesiyle işverene rı-zı k ihsan etmektedir.
Madem ki Rabbimiz herkesten çok zayıflara önem vermekte, onlar sayesinde rızıklanacağımızı, nzıklandığımızı bildirmektedir. Öyleyse hiçbir zayıf hor ve hakir görülmemeli, gereken sevgi ve hürmet gösterilmelidir.

36. [1:83, Hadîs No: 59]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
İhtiyacım ilgili yere ulaştıranı ayan kimsenin ihtiyacını ulaştırın. Kim bunu yaparsa, Allah Kıyamet günü ayaklarını Sırat köprüsünde sabit kılar.[64][56]

İnsanlar mal mülk, makam mevki, ilim kültür bakımından olduğu gibi güç ve kuvvet bakımından da farklıdırlar. Bazıları vardır girişkendir, medenî cesaret sahibidir; maksadını, dileğini güzel anlatır, sebeplere sarılır, işini sonuca ulaştırabilir. Bazıları da vardır ki yüzde yüz haklı oldukları haide, birçok bakımdan zayıf düştükleri için haklarını savunamaz, ihtiyaçlarını gerekli makamlara ulaştıra-maz, haksız duruma dahi düşebilirler. İşte bu noktada güçlü, eli kalem tutan, ağzı laf yapan veya imkânı olan kimselerin devreye girip o masumun elinden tutmaları, ortadan engelleri kaldırmaları hem insanlık, hem de dinî bir görevdir. Böyle bir duruma aracı olmak sevinç olarak insana yeter. Bununla birlikte Ce-nab-ı Hak onlara büyük mükâfat da vaadetmiştir ki, bu kıldan ince kılınçtan keskin Sırat köprüsü üzerinde ayakları kaydırmadan gidebilmektir. Böylesine büyük bir mükâfat, herhalde mükâfatın ne demek olduğunu bilen insanlar için kaçırıl-maz bir fırsattır.

37. [1:84, Hadîs No: 62]
Ebû Karsafe'den rivayet ediliyor:
Kim bir cami yaparsa, Allah da onun için Cennette bir ev yapar. Caminin temizliğini yapmak ise, Cennet kadınlarının mehirleridir.[65][57]

38. [1:85 Hadîs No: 63]
Ebû Said'den rivayet ediliyor:
Su bardağını ağzından uzaklaştır, sonra nefes al.[66][58]

39. [1:86, Hadîs No: 64]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Ey Âdemoğlu, Rabbine itaat et ki, sana akıllı denilsin. Ona isyan etme ki, sana câhil denmesin.[67][59]

40. [1:86, Hadîs No: 65]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ey Âdemoğlu! Sana Wı gelecek nimetler varken, seni azdıracak şeyleri istiyorsun. Ey Âdemoğlu, ne aza kanaat ediyorsun; ne de çoğa doyuyorsun.[68][60]

41.[1:88, Hadis No: 68]
Câbir'den (r.a.) rivayetle
Ebû Bekir ve Ömer, peygamber ve resuller hâriç, gelmiş ve geçmiş bütün Cennet halkının yaşlılarının efendisidir.[69][61]

42- [1:89, Hadîs No: 69]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Baş için kulak ve göz ne ise Ebû Bekir ve Ömer de benim için öyledir.70[62]

43. [1:90, Hadîs No: 70]
Seleme bin Ekvâ (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Ebû Bekir, peygamberler müstesna insanların en hayırlısıdır.71[63]

44. [1:90, Hadîs No: 71]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyürüyor:
mağarada can yoldasımdır. Ebû ir m kapısından başka mescide açılan bütün kapıları kapatın.72[64]

45. [1:91, Hadîs No: 72]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Ebû Bekir benden, ben de ondanım. Ebû Bekir benim dünyada ve âhirette kardeşimdir.73[65]

46. [1:91, Hadîs No: 73]
Said bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Ebû Bekir Cennettedir. Ömer Cennettedir. Osman Cennettedir. Ali Cennettedir. Talha bin Ubeydullah Cennettedir. Zübeyr bin Av-vam Cennettedir. Abdurrahman bin Avf Cennettedir. Sa'd bin Ebî Vakkas Cennettedir. Saîd bin Zeyd Cennettedir. Ebû Ubeyde bin Cerrah Cennettedir74[66]

47. [1:98, Hadîs No: 83]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor ki:
Bana Cebrail geldi. "Rabbim ve Rabbin, 'Seni nasıl yücelttiğimi biliyor musun?' diye soruyor" dedi. Ben, "Allah daha iyi bilir" dedim, Cebrail şöyle dedi:
"Allah, 'Benim ismimin anıldığı her yerde senin ismini de anarak' buyuruyor."

Dikkat edilirse kelime-i şehadette Allah'ın !sminden hemen sonra Peygamber Efendimizin (a.s.m.) ismi geiir. Allah'a hamd ü senadan hemen sonra da Peygamber Efendimize (a.s.m.) salâtü selâm getiririz. Ezanda da aynı kelimeler hep tekrar edilmez mi?
Şüphesiz bu sebepsiz değildir. Herşeyden önce Allah, Kendi ismiyle birlikte Peygamberimizin ismini zikretmiş, bize de böyie davranmamızın yolunu açmıştır.
Allah'ın bizzat yücelttiği, emirlerinin ulaştırıcısı, rızasının göstericisi, saltanatının dellalı bir peygamberi elbette biz de yüceltecek, ismini hürmet ve tazimle yâdedecek, salât ü selâm yetirmeyi bir görev bileceğiz.
Resûl-ü Ekrem (as.m.) niçin yüceltilmeye layık olmuştur?
Çünkü o kâinatın yaratıltşındaki maksadı en güzel biçimde ifade etmiş, Allah'ın varlık ve birliğini hem hâli, hem de diliyle anlatan en büyük delil olmuştur.
Öyle bir din ve kitapla gelmiştir ki, getirdiği dinin en küçük bir meselesi bile değiştirilmemiş ve çürütülememiştir, Zaman ihtiyarlamasına rağmen hiçbirinin hükmü geçmemiş, her asırda bütün tazeliğiyle kendini muhafaza etmiş, herşey yaşlandıkça o gençleşmiştir.
Öyle bir peygamberdir ki geçmiş peygamberler onu müjdelemiş ve onun terbiyesi, irşadı ve dinine tâbi olan milyonlarca evliya onun dâvasını tasdik etmiş, bütün enbiyaya reis, evliyaya da önder olmuştur. Allah'ın habibi olan o yüce peygamber insanlığa dünya ve âhirette huzuru bulma ve mutlu olmanın, Ai-iah'ın sevgi ve rızasını kazanmanın yollarını göstermiştir.
Zâtında öyle bir yüce ahlâk, vazifesinde öyle bir üstün titizlik, dinini tebliğde öyle güzel bir karakter sergilemiştir ki, büyüklüğünü sadece dostları değil, düşmanları dahi kabul etmek zorunda kalmış, "en ahlâklı insan" demekten kendilerini alamamışlardır.
Bütün güzel ahlâk ve olgunluklara sahip o büyük Peygamber kendiliğinden değil, Allah tarafından konuşturulmakta ve Onun nâmına konuşmaktadır. Kâinat Yaratıcısından ders airfıış ve ona göre anlatmıştır. Onun elinde zuhur eden bini aşkın mucîze kâinat Sahibinin nâmına konuştuğunun, Onun kelâmını tebliğ ettiğinin ap açık bir delilidir. En büyük ve ebedf mucfzesi olan Kur'ân da göstermektedir ki, O Cenâb-ı Hakkın tercümanıdır. Vazifesini yürütürken gösterdiği ihlas, ciddiyet, samimiyet, fedakârlık ve feragat da Allah'ın kitabını tebliğ ettiğinin kesin bir delilidir. O insanlara ve cinlere öyle bir ders veriyor ki, asırlar onun getirdiği nurla aydınlanıyor. Kalbler manevî esaretten, ruhlar zilletten kurtuluyor.

O öyle erişilmez bir zâttır ki, îmanıyla, ibadetiyle, ahlakıyla, faziletiyle insanlık tarihinin en mümtaz ve erişilmez şahsiyeti olmuştur.
O kâinat ağacının hem en nurlu çekirdeği, hem en mükemmel meyvesidir. Sonsuz rahmetin timsali, Allah sevgisinin misali, Hakkın en münevver delili, hakikatin en parlak lambasıdır. Kâinatın sır küpünü o açmıştır. Yaratılış muammasını o çözmüştür. Kâinat kitabının mânâlarını en geniş ve ayrıntılı şekilde o izah etmiştir. Kainatın yaratılış sebebidir o. Kâinat Halikı ona bakmış, kâinatı yaratmıştır. Eğer onu fcad etmeseydi, kâinatı dahi îcad etmezdi, denilebilir. "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım" kudsî hadîsi de bu gerçeğin bizzat Allah tarafından ifadesinden başka birşey değildir.
Kısaca böyle bir zâtın gönderilmesi, ışığın güneşe gerekliliği derecesinde Allah'ı zât, isim, sıfat, emir ve yasaklarıyla tanıtmak için gereklidir, İşte bu ve bunlara benzer özellikleri sebebiyledir ki, Allah, Resulünü yüceltmiş, onu Kendi ismiyle birlikte zikretmiş, zikrettirmiştir.

48. [1:100, Hadîs No; 87]
Zeyd bin Harise (r.a:) rivayet ediyor ki:
İlk vahyin indiği sıralarda Cebrail bana geldi, abdest ve namazı öğretti.75[67]

49. [1:102, Hadîs No; 87]
Ali (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Cebrail gelerek bana şöyle dedi: “Ey Muhammed, istediğin kadar yaşa, sonunda öleceksin, istediğin kimseyi sev, sonunda ayrılacaksın; istediğin şeyi yap, sonunda karşılığını göreceksin. Şunu muhakkak bil ki, mü’minin şerefi gece ibadete kalkmasıdır, izzeti, Allah’ın kendisine verdiğine kanaat edip, insanlardan bir şey beklememesidir.” 76[68]

50. [1:103, Hadîs No; 90]
Ebu Musa (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Rabbimden bir elçi geldi. Ümmetimin yarısını cennete koymakla onlara şefaat etmem arasında beni serbest bıraktı. Ben şefaati tercih ettim. Şefaat ümmetimden Allah’a hiçbir şeyi ortak koşmadan ölen kimseler içindir.77[69]

51. [1:104, Hadîs No; 91]
Ebu Talha (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Bana Rabbimin katından bir melek geldi ve şöyle dedi: Ümmetinden kim sana bir salavat getirirse Allah bundan dolayı ona on sevap yazar, on günahını siler, derecesini on kat yükseltir ve getirdiği salavatın aynısıyla karşılık verir.78[70]

52. [1:105, Hadîs No; 93]
Huzeyfe (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Gökten daha önce hiç inmemiş olan bir melek geldi, selam verdi, sonra Hasan ve Hüseyin’in Cennet gençlerinin, Hz. Fatıma’nın da Cennet kadınlarının efendisi olduğunu müjdeledi. 79[71]

53. [1:105, Hadîs No; 93]
Enes (r.a.) rivayet ediyor ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Alimlere uyunuz. Çünkü onlar dünyanın kandilleri, ahiretin de lambalarıdır.80[72]

54. [1:107, Hadîs No:95]
Zeyd es-Sillemi'den rivayet ediliyor:
Sizin için ölüm kesin olarak takdir edilmiştir; ya azap getirir, ya da saadet.81[73]

Dünya . Ölüm kaçınılmaz bir gerçektir. İster istemez İyi kötü herkes bu köprüden geçecektir. Çünkü Kâinatın Sahibi bu kânununu herşeyi içine alacak kadar şümullü tutmuştur. Allah'ın en sevdiği Habîbullah ve Kainatın Efendisi Hz. Mumam-med bile bu kânuna boyun bükmüştür.
Peki, Hz. Muhammed (as.m.) başta olmak üzere nice insanlığın ayı, güneşi, yıldızı olmuş insanları alıp götüren ölüm insanlıktan ne istiyor? Hani zâlimleri, canileri alsa, iyi diyeceğiz; ama nice muhterem, değerli, şerefli insanları almasına nasıl tahammül edeceğiz veya bunu nasıl yorumlayacağız?

Bir defa ölümü rastgele, gelişigüzel, tesadüfert, kendiliğinden oluvermiş bir hadise olarak görmek yanlıştır. Hadiste ölümün Allah'ın takdirinde olduğu açıkça bildirilmektedir. Kâinatta Allah'ın izni, müsaadesi, tasarruf ve takdiri dışında hangi hadise vardır ki, ölüm bunlardan biri olsun. Öyleyse hadiseye Allah'ın bir fiili olması açısından bakmak gerekir. Hiçbir işi mânâsız, gayesiz, boş, lüzumsuz ve zararlı olmayan Allah'ın bir tasarrufu ve takdirinden ibaret olan ölüm de birçok hikmetler taşımalıdır. Önemli bir hikmetini Rabbimiz bir âyetinde şöyle anlatmaktadır:

"Hanginiz daha güzel işler yapacaksınız diye sizi imtihan etmek için ölümü de, hayatı da O yarattı."[82][74]

Bir defa Onun yaratması olan hayat ne kadar güzelse, yine Onun bir fiili olan ölüm de o Ölçüde güzeldir. Çünkü Rahman, Rahîm, Hakim, Kerîm gibi nice mükemmel ismin sahibi olan sonsuz rahmet sahibi Allah'ın hiçbir çirkin, kötü ve zararlı fiili yoktur. Güzelden gelen güzel değil midir? O halde ölümün, sevimli hayatın sona ermesi, bütün zevk ve lezzetlerin bitmesi, çürüme, dağılma, toz toprak haline gelme gibi, çirkin görünen yüzüne bakıp "Çirkindir" hükmüne varamayız.

O halde ölüm de güzelse bu güzellik neresindedir?

Risale-i Nur Külliyatfnm bir çok yerinde gayet veciz ifadelerle anlatıldığı gibi ölüm bir hiçlik, yokluk; herşeyin bitip tükenmesi, yok olup gitme değildir. En aşağı bir hayat tabakasında olan bir bitkinin ölümü dahi, hayattan daha mükemmel bir sanatı netice veriyor. Meselâ bir çekirdek toprak altında dağılıp parçalanmak, kısacası ölmekle yok olmuyor, aksine daha mükemmel, daha güzel bir hayatı netice veriyor. Çıkan filiz büyüyüp zamanla binlerce meyve veren bir ağaç haline geliyor. Demek oluyor ki çekirdeğin ölümü, yeni ve daha üstün bir hayatın
başlangıcı oluyor. Yediğimiz, içtiğimiz meyve ve sebzeler de midemizde öldükten sonra bağırsaklar ve damarlar yoluyla hücrelerimize gidip canlanmıyorlar mı?

Peki en aşağı hayat tabakasında yer alan bir bitkinin ölümü böylesine harika bir hayatı netice veriyorsa, insan gibi üstün bir yaratığın ölümü nasıl yokluk olabilir? İnsan da kabir âleminde filiz ve âhirette de ebediyet ağacını netice verecektir.

Diyebiliriz ki ölüm hayatın binbir türlü meşakkat, güçlük ve sıkıntılarından bir kurtuluştur. Dar, sıkıntılı, ızdıraplı, gürültülü, sıkıcı, bilhassa ihtiyarlar için ağırlaşmış hayat şartlarından, zindana dönmüş dünyadan çıkıştır. Geniş, rahat, ferahtı, sevinçli ve saadetlerle dofu, baki bir hayata, Cenab-ı Hakkın rahmetine geçiştir.

Ölüm ebedî hayatın başlangıcıdır. Aslî vatanımız, Âdem babamızın memleketi olan Cennete sevk oluştur.

İnsan bu dünyada bir misafirdir ve Allah'a kullukla mükelleftir. Vazifesini ifa sadedinde nice ıztıraplara göğüs germek zorunda kalır. Ama dünya hayatının geçiciliğini, birgün bütün bu çilelerin biteceğini, en küçük bir iyiliğinin dahi mükâ-fatsız kalmayacağını düşünür, tam bir sabırla dayanır. Dünyayı âhiretin bir bekleme salonu gibi görür, güçlüklere göğüs gerer. Birgün ölüm gelir, onun için terhis tezkeresi yerine geçer. Çünkü artık hayat vazifesi bitmiş, paydos verilmiş, mükâfat alma zamanı yaklaşmıştır.

Ölüm, ruhun beden evini terkedişi, ruhlar âlemine uçuşudur. Bedende misafi-reten bulunan ruh Berzah âlemi dediğimiz âleme gider. Yalnız kabirde olan bedeniyle de irtibat halindedir. Bedenin çürümesinin ise ruha hiçbir zararı yoktur. Tıpkı bu bir insanın elbisesinin toprağa gömülüp çürüdüğü halde kendisine bir-şey olmamasına benzer. Beden elbisesini Cenab-ı Hak, Kıyametten sonra yeni baştan inşa edecek, ruhu bedene göndermekle o bedeni yeniden canlandıracaktır. ...

Ölüm bir yer değiştirme ve bir yayladan diğer bir yaylaya gitme gibi bir göç hadisesidir. Dünyadan başta Sevgili Peygamberimiz olmak üzere yüz yirmi dört bin peygamber, yüz yirmi dört milyon evliya baba, anne, dede, teyze, hala, kardeş gibi kabir âlemine göç etmiş sayısız sevdiklerimize bir kavuşmadır. Demek ölüm bir ayrılık değil, bir kavuşmadır. Bu kavuşma hadisesini dinî meselelere orijinal yorumlar getirmekle tanınan çağımızın büyük âlimlerinden Bediüzzaman Said Nursî, Sözler isimli eserinde bir misalle şöyle anlatır:

"Meselâ şu karyede (yanî Barla'da) iki adam bulunur. Birisinin yüzde doksan dokuz ahbabı İstanbul'a gitmişler, güzelce yaşıyorlar. Yalnız birtek burada kalmış. O dahi oraya gidecek? Bunun için şu adam İstanbul'a müştaktır; orayı düşünür. Ahbaba kavuşmak ister. Ne vakit ona denilse, 'Oraya git'; sevinip, güle-rek gider. İkinci adam ise, yüzde doksan dokuz dostları buradan gitmişler; bir kısmı mahvolmuşlar, bir kısmı ne görür, ne de görünür yerlere sokulmuşlar. Perişan olup gitmişler, zanneder. Şu bîçare adam ise, bütün onlara bedel y.alnız bir misafire ünsiyet edip [yakınlık duyup] teselli buimak ister. Onunla o eiîm âlâm-ı firakı [ayrılık acılarını] kapamak ister.

"Ey nefis! Başta Habibullah, bütün ahbabın, kabrin öbür tarafındadırlar. Burada kalan bir iki tane ise, onlar da gidiyorlar. Ölümden ürküp, kabirden korkup, başını çevirme. Merdane kabre bak, dinle ne talep eder. Erkekcesine ölümün yüzüne gül; bak ne ister. Sakın gafil olup ikinci adama benzeme.[83][75]

Yine Bedîüzzaman görünüşte korkunç görülen öiümün bir yer değiştirme, dünyadan kabre geçiş ve dost ve sevgililere bir kavuşma olduğunu Mesnevî-i Nuriye isimli eserinde şöyle bir misâlle anlatır:

"Eğer İmam-ı Rabbânî Ahmed-i Farukî bugün Hindistan'da hayattadır diye ziyaretine bir davet vuku bulsa, bütün zahmetlere ve tehlikelere katlanarak ziyaretine gideceğim. Binâenaleyh, İncil'de 'Ahmed,' Tevrat'ta 'Ahyed,' Kur'ân'da 'Muhammed' ismiyle müsemmâ [isimlendirilen] iki cihanın güneşi kabrin arka tarafında milyonlarca Farukî Ahmedler ile muhat [kuşatılmış] olarak sakindir. Onların ziyaretlerine gitmek için niye acele etmiyoruz. Geri kalmak hatadır.[84][76]
Ruhlara ürperti veren, dehşetli ölüm işte îman dürbünüyle böylesine sevimli ve cana yakın hale gelir. Onun içindir ki ölümün gerçek mahiyetini bilen büyükler ölümü sevmiş, gülerek karşılamışlardır.
Buraya kadar anlattığımız ölümün saadet getiren yönüdür. Yine hadisten anlaşıldığı gibi ölümün bir de azap getiren yönü vardır. "Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe, ya da Cehennem çukurlarından bir çukurdur"[85][77] hadisi de bunu anlatır. Kabir hayatı Kıyamete kadar sürer. İnsan, amelinin durumuna göre ya azap, ya da saadet görür. .
Allah'a ve âhirete inanmayanlar için kabir bir azap çukurudur. İnançsızlar, ölümü yokluk olarak gördükleri için ölüm hem kendilerini, hem de bütün sevdiklerini asan bir darağacı haline gelir, devamlı azap çektirir, idamlığın acısını tattırır.
Allah'a ve âhirete inandığı halde inancına zıt bir hayat sürenler için ise kabir bir haps-i münferide, yani tek kişilik bir hücreye dönüşür. Günahları ölçüsünde ızdırap çekerler.
Allah'a ve âhirete inanıp inandığı gibi ömür sürenler için ise kabir Cennet bahçesine açılan bir kapı olur. Öylesine mutlu bir hayat sürerler ki Kıyametin ne zaman geldiğinin bile farkına varmazlar.

55. [1:107, Hadîs No: 961
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekremden (a.s.m.) rivayet ediyor:
Yetimlerin malını kendileri namına çalıştırın. Tâ ki zekât onu yemesin.[86][78]

Yüce Rabbimiz pekçok âyet-i kerimede yetimlere iyilik yapmayı, onlara ihsanda bulunmayı emrediyor.[87][79] Şu âyet-i kerimede de yetimlerin mallarını korumayı emrediyor ve şöyle buyuruyor:
"Sana bir de yetimlerden soruyorlar. De ki: Onların durumunu düzeltmek, himaye altına alıp mallannı korumak hayırlıdır. Eğer onlarla karışır, bir arada yaşarsanız, zâten onlar sizin kardeşlerin izdir. Allah ı&lah edenle ifsâd edeni birbirinden ayırır; kimin hangi niyetle yetim malına yaklaştığını bilir."[88][80]
Peygamberimizin de yetimleri himaye ile ilgili pekçok hadisleri vardır. Bu hadislerinde de yetim malını korumayı emrediyor.
İmam Şafiî gibi bâzı âiimlere göre bir yetime miras olarak kalan para, zekât düşecek miktardaysa, velîsi onun malından onun namına zekâtını verir. Bu durumda her yıl zekât verile verile yetimin malı gittikçe erir. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde yetimleri görüp gözetenlere bir vazife yüklüyor. Zekâtın onların malını yiyip bitirmemesi için mallarını onlar namına çalıştırmalarını tavsiye ediyor. Mala zekât düşüp düşmemesi de mühim değildir. Yetimin malt zekât düşmeyecek kadar az olsa da velî onun malını yetimin nâmına çalıştırabilir. Velayeti altındaki yetim yetişkin çağa geldiğinde, veli kârı İle birlikte maiını kendisine teslim eder. Yüce Rabbimiz bununla ilgili olarak da şöyle buyuruyor:
"Yetişkin çağa geldiklerinde yetimlere mallarını verin. Helâli harama değişmeyin. Onların malını kendi malınıza katmak suretiyle de yemeyin. Şüphesiz o pek büyük bir günahtır." [89][81]

56. [1:108, Hadîs No: 97]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kalbinin yumuşamasını ve ihtiyacına kavuşmayı ister misin? Öyle ise yetime merhamet et, başını okşa, yiyeceğinden ona yedir ki, kalbin yumuşasm ve ihtiyacına kavuşasm. [90][82]

57. [1:109, Hadîs No: 98]
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
Allah İbrahim'i dost, Musa'yı sırdaş edindi. Beni de Habib edindi. Sonra şöyle buyurdu: 'İzzet ve büyüklüğüm hakkı için seni dostum ve sırdaşımdan üstün tuttum."[91][83]

58-[1:109, Hadîs No: 99]
Ali'den (r.a.) rivayetle:

Sirval edininiz. Çünkü, o elbisenin en iyi örtenidir. Dışarı çıktıklarında hanımlarınızı da onunla koruyunuz:92[84].

Kadın olsun, erkek olsun Araplardan bazıları entarilerinin altına birşey giymiyorlardı. Bu giyim şekli her ne kadar tesettürü temin ediyorsa da, açılma riskinden emin değildi. İşte Peygamberimiz tesettürün sağlam bir şekilde temin edilebilmesi için ayrıca sirval giyilmesini de tavsiye etmiştir. Sirval, entarinin altından giyilen şalvar tipinde, geniş ve rahat bir giysidir.
Hadiste tesettürün en sağlam şekilde yapılabilmesine dikkat çekilmektedir. İslâmın çerçevesini çizdiği tesettür şekline uyulduktan sonra örf ve âdete göre değişen çeşitli elbiseler giyilebilir, Nitekim günümüzde her Müslüman millet, kendi örf ve âdetine göre örtün m ektedir.

59- [1:112, Hadîs No: 103]
Ümmü Hâni (r.a.) Peygamber Efendimizden (a.s.m.) rivayet ediyor ki:
Koyun edinin. Çünkü o berekettir.93[85]

60-[1:113, Hadîs No: 104]
Hüseyin bin Ali'den rivayet ediyor:
İyilik yapmak suretiyle fakirlerin yanında bir yatırımınız bulunsun. Çünkü Kıyamet günü zenginlik sırası onlarındır.94[86]

61- [1:114, Hadîs No: 106]
Enes (r.a) rivayet ediyor ki: ,
Şaşırtıcı derecede büyük iftiranın ne olduğunu biliyor musunuz? Aralarını bozmak için insanlar arasında söz taşımaktır.95[87]

62. - [1:115, Hadîs No: 109]
Behz bin Hakîm rivayet ediyor:
Açıktan günah işleyenleri anlatmaktan niçin çekiniyorsunuz? İnsanlar onları ne zaman tanıyacak? Onun vasıflarını anlatın ki, insanlar onlardan sakınsınlar.96[88]

Dini tabiriyle "fasık-ı mütecahir" denilen, fenalıktan sıkılmayan, aksine işlediği kötülükle iftihar eden, ballandıra ballandıra anlatan, yaptığı zulümden lezzet alan ve sıkılmadan açıktan işleyen kimseler bulaşıcı hastalık mikrobu taşıyan kimseler gibidir. Eğer bunlara karşı tedbir alınmazsa cemiyete bu pis hastalığın bulaşması kaçınılmaz olur. Böyle kimselerin kötülüklerinin diğer kimselere de bulaşmaması için bir nevi manevî karantina uygulanmalıdır. Bunlara karşı ilk tedbirin nasıl ofması gerektiğini anlatırken, Peygamberimiz (as.m.-) bunları teşhir etmek gerektiğini, çekinilmemesini tavsiye ediyor. İnsanlar onları tanımalı ki şerlerinden uzak kalsın, sakınılsın.
Elbette ıslahı mümkünse güzellikle îkaz edilmeli, ama laftan, sözden anlamayan cinsten iseler ve günahlarından pişmanlık duymayıp alenen işlemeye devam ediyorlarsa, diğer insanları onlardan kaçındırmak için şer ve kötülüklerini anlatmak gıybet olmaz, aksine Resûlullahın tavsiyesine uygun bir davranış olur. Tâ ki en önemli özelliklerinden biri "iyiliği emretme, kötülükten sakındırma" olan ümmet-i Muhammed, gerektiği gibi vazifesini yapmış olsun. Aksi halde Resûlul-lahın anlattığı gemi örneğinde olduğu gibi gemiyi delmeye çalışanlara göz yummak sadece gemiyi delenlerin değil, hepsinin birden helak olmasını netice verir. İyi olmak kurtarmaz, kötülüğe göz yummanın, ona karşı mücadele vermemenin sonucuna topyekün katlanılır.

63. [1:119, Hadîs No: 113]
Zeyd bin Seleme rivayet ediyor:
Bildiğini yaşamak suretiyle Allah'tan kork.97[89]

İslâm okuma, öğrenme üzerine bina edilmiştir. Okuma öğrenmeden maksat da öğrendiklerini yaşamaya çalışmaktır. Uygulamaya dökülmeyen bilginin insana ne ölçüde faydası olabilir? Bir öğrenci bildiklerini yazılı kağıdına dökmezse başarılı olamaz. Bir mimar bilgilerini pratiğe dönüştürmezse ilminin faydasını göremez. Doktor doktorluğunun fonksiyonunu icra etmezse doktorluğu kuru bir unvandan öte gitmez. Din de böyledir. Herkes öğrenilmesi gereken bir kısım farz emirleri öğrenip yaşamazsa dinin mukaddesliğinin ona ne ölçüde faydası olabilir? Kur'ân'ın, bildiklerini yaşamayan insanlarla ilgili şiddetli îkazlan vardır. Bakara Sûresinin 44.

âyetinde, "İnsanlara iyiliği emreder de kendinizi unutur musunuz?" buyurarak iyiliği bile emretmenin yetmediğini, herşeyden önce o hakikatleri yaşamak gerektiğini bildirir.
Resûiullahın da bildiklerini yaşama konusunda îkazlan vardır. Birgün Küba Mescidi önünde on kişilik bir grubun toplanıp ilim öğrendiklerini görmüş, "İstediğiniz kadar ilim öğrenin! Vallahi, onlan uygulamadıkça hiçbir faydasını göremezsiniz" buyurmuştur. Öğrendiklerini yaşayanları da başka bir seferinde övmüşlerdir. Birgün yanındakilere, "İnsanların en üstünü kimdir, biliyor musunuz?" diye sormuş, onlar susunca cevabını da kendisi vermiş. "İnsanların en üstünü, dinlerini iyice anlayıp bilerek yaşayanlardır" buyurmuşlardır. Resûlullah bu an-lattığt hususlara ise herkesten önce kendisi uymuş, önce yaşamış, sonra da anlatmıştır. Hûd Sûresinde bulunan "Emrolunduğun gibi dos doğru ol.[98][90] âyeti sebebiyle "Beni Hûd Sûresi ihtiyarlattı" buyurmuş, bütün zorluğuna rağmen dos doğru olduğunu bildirmiştir.
İslâm yaşanmalıdır. Çünkü yaşanmayan hakikat kök salmayan ağaca benzer, meyve vermesi de güçtür. Yaşanmalıdır. Çünkü yaşanmayan hakikatler dış çevrede tesir icra edemez. 'Yanmayan yakamaz" kaidesi gereğince inandığı, benimsediği esasları şahsında yaşamayan kimseler savunduğu, fakat yaşamadığı hakikatlere de saygısızlıkta bulunur, gölge olmuş olurlar.
Yaşanmalıdır. Çünkü ancak yaşanırsa dinin ter ü tazeliği, gençliği, yeniliği, faydalılığı ve güzelliği görünmüş olur. İnandığını yaşayan insan mıknatıs gibi cazibe sahibi olur, etrafında sevgiden bir hâle oluşturur. Başkalaıının mânevi hayatlarının kurtulmasına, iyiye, güzele, doğruya yönelmelerine vesile olur ve böylece hak kuvvet kazanır.
Geçmiş dönemlerde İslâmın kısa zamanda dünyaya yayılışının temelinde bu özellik vardı. Sahabe ezberlediği on âyeti yaşamadıkça ikinci on âyeti ezberlemezdi. İslâmiyet onların hayatında sadece bilgi dağarcıklarında yer aian bir din değil, yaşanan din olmuştu. İslama ayna oldukları için de İslâmın güzelliklerini gösterebilmiş, yansıtabilmiş, kısa zamanda İslâmı dünyanın dört bir yanına ulaştırmışlardı. Bugün bu hakikate dünkünden yüz kere, bin kere daha muhtacız. Eğer İslâmı tam öğrenip uygulayabilsek, dünya büyük değişikliklere sahne olacaktır.
Bedîüzzaman ne güzel söyler:
"Eğer biz ahlâk-ı İslâmiyenin ve hakâik-ı îmaniyenin kemâlâtını ef'âlimizle izhar etsek [îman hakikatlerinin mükemmelliklerini fiillerimizle göstersek,] şâir dinlerin tabileri elbette cemaatlerle İslâmiyete girecekler, belki küre-i arzın bazı ktt'aları ve devletleri de İslâmiyete dehalet edecekler."[99][91]
Bütün mesele İslamı elden geldiğince yaşayabilmektir. İşte bu hadisin ifadesiyle aynı zamanda Allah’tan korkmanın da ifadesidir. İslam’ı yaşamadığımız takdirde Allah’tan korkmada ne derece samimi olup olmadığımızı da düşünmemiz gerekir.

64. [1:119, Hadîs No: 114]
Tulayb bin Arefe rivayet ediyor:
Genişlik ânında da, sıkıntı ânında da Allah'tan kork.[100][92]

65 -[1:120, Hadîs No: 115]
Ebu Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Nerede olursan ol, Allah’tan kork. Kötülüğün peşinden iyilik yap ki, onu silsin. İnsanlarla da iyi geçin. [101][93]

66. [1:121, Hadîs No: 116]
Câbir bin Süleym rivayet ediyor:
Allah'tan kork! Hiçbir iyiliği küçümseme. Bu, su isteyen birine kovandan su vermek, Müslüman kardeşini güler yüzle karşılamak bile olsa.
Yerde sürünecek kadar uzun elbise giymekten sakın, Çünkü bu kibir alâmetidir. Allah ise kibri sevmez.
Biri sana dil uzatır ve sende olmayan bir kusurla seni ayıplarsa, sen onu sahip olduğu kusurla dahi ayıplama. Onu, günahı kendine, sevabı sana olduğu halde terk et. Kimseye asla sövme. [102][94]

Hadîste bazı hususlara özellikle dikkatimiz çekilmektedir. Allah'tan korkma, iyiliği küçümsememe, kibirlenmeme, ayıplayanı ayıplamama ve kimseye sövmeme.
Bunların hepsi de Allah korkusuna dayalı davranışlardır. Resûlullah (a.s.m.) başta Allah'tan korkmayı hatırlatarak bu tip davranışlardan uzak kalmaya davet etmiştir. Halk arasında yapılmaması gereken bir davranıştan sakındırırken "Allah'tan kork!" denmesi bunun halka mal olmasından ibarettir. Allah'tan korkmayan insandan herşey beklenir. Allah korkusu ise hadisin ifadesiyle "Hikmetin başıdır," her türlü iyiliğe götürücü ve kötülüğe set olucudur. Her türlü güzellik, iyilik ve fayda onun altındadır.

İnsan Allah'tan korkarsa artık hiçbir iyiliği küçümsemez. Su vermek gibi ucuz ve kolay, güler yüz göstermek gibi zahmetsiz bir davranış olsa bile. Burada Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) aynı zamanda insanları iyiliğe alıştırma eğitimi vermektedir. Küçük büyük iyiliğe koşmayı prensip edinen kimse, küçük ve basit bir iyilik karşısında "Bundan da ne çıkar" deyip kaçma yoluna girmeyecek, hangi iyilik olursa olsun âdeta yapabilmek için yarışa girecektir. Çünkü Allah'ın rızasının iyilikte olduğunu düşünecek, "Belki Allah razı olur" düşüncesiyle yapabildiğince iyilik yapacaktır. Sonra dünyada bulunuş sırnnın âhirete azık hazırlamak, yani sevap götürmek olduğunu düşününce "Ne kadar sevap kazanırsam kârdır" düşüncesine sahip olacaktır.
Allah korkusuna sahip olan kimse aynı zamanda kibire götürebilecek davranışlardan da sakınacaktır. Allah'ın kibreden ve büyüklenenleri sevmeme hakikati onu düşündürecek, kibre düşmemek için gayret gösterecektir.
Ayıplayanı ayıplamama da yine Allah korsusuyla ilgili bir davranıştır. Allah korkusunu hayat pusulası yapmış bir kimse olumsuz bir davranışa muhatap olsa, hadiste belirtildiği gibi kendisine di! uzatılsa; yapmadığı, kendinde bulunmayan bir kusurla ayıplansa, hadisteki öğüde uyarak sabredecek, onda bulunan bir kusurla dahi onu ayıplama yoluna girmeyecek, onu günahıyla, kendisini de sevabıyla baş başa bırakacaktır. Birgün Hz. İsa Yahudiler tarafından alabildiğine ayıplanmış, kötülenmiş, fakat o yine de iyi sözlerle karşılık vermekten geri kalmamıştı. Tahammül edemeyen Havarilerinin, "Bunca kötülüğe de karşılık vermeyecek misiniz?" demeleri karşısında, "Herkes kendi kesesinden harcar. Benim kesemde iyi şeyler var" cevabını vermişti.
"Kötülüğe kötülük her kişinin kârı,
"Kötülüğe iyilik er kişinin kârı" beytinde de aynı gerçeğe dikkat çekilir.
Kötülüğe karşılık vermemek zor bir iştir. Ama Resûlullahı (a.s.m.) örnek edinen kimseler ona özenmeye çalışacak, bu zorun da üstesinden geleceklerdir. O zaman kötülüklerin önü alınmış olacaktır. Biri diğerine ağır sözler söylese, kusurlarını sayıp dökse, öbürü ona mukabele etmediğinde yangın söner. Ama mukabeleye kalksa yangın körüklenir. Kur'ân'da da mukabelede bulunmamak, hatta iyilikle karşılık vermek konusunda birçok öğütler vardır. Bunlardan bir kısmı şöyledir:
"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver; bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir."[103][95]
"Rahman'ın o makbul kulları ki...... boş sözlerle, çirkin davranışlarla karşılaştıkları zaman, izzet ve şereflerini muhafaza ederek oradan geçip giderler.[104][96]
"...Onları affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, muhakkak ki Allah çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir.[105][97]
Bu güzel ahlâka uygun hareket maddeten ve manen insana çok şey kazandırır.

67. [1:124, Hadîs No: 118]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor ki:
Haramlardan sakın ki, insanların en çok ibâdet edeni olasın. Allah'ın takdir ettiği rızka razı ol ki, insanların en zengini olasın. Komşuna iyilik et ki, olgun mü'min olasın. Kendin için istediğini başkaları için de iste ki, gerçek Müslüman olasın. Çok gülme; çünkü çok gülmek kalbi öldürür.[106][98]

68. [1:125, Hadîs No: 119]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü o, ancak Allah'tan hakkını almasını ister. Muhakkak Allah hiçbir hakkını geri çevirmez.[107][99]

69. [1:125, Hadîs No: 1203
Sehl bin Hamaliye (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Dilsiz hayvanlara eziyetten sakının. Onlara güzel bir şekilde binin. Besili iken kesip yiyin.[108][100]

70. [1:127, Hadîs No: 122]
Numan bin Beşîr (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Allah'tan korkun. Nasıl onların sizin hakkınızı gözetmelerini istiyorsanız, siz de çocuklarınız arasında adaletli davranın.[109][101]

71. [1:127 Hadîs No: 123]

Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur;
Allah'tan korkun ve birbirinizin arasını düzeltin. Çünkü Allah Ki-yâmet günü mü'minlerin arasını adaletiyle düzeltecektir.[110][102]

72. . [1:128, Hadîs No: 127]
yor:Enes (r.a.) rivayet ediyor ki, Resâl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuru-":
Namazı şartlarına uygun bir şekilde kılmak konusunda Allah'tan korkun. Namazı şartlarına uygun bir şekilde kılmak konusunda Allah'tan korkun. Namazı şartlarına uygun bir şekilde kılmak konusunda Allah'tan korkun. Emriniz altındakilere iyi davranmak konusunda da Allah'tan korkun. Emriniz altındakilere iyi davranmak konusunda da Allan'tan korkun. Şu iki zayıfın hakkını gözetme hususunda Allah'tan korkun: Dul kadın ve yetim çocuk. [111][103]

73- [1:129, Hadîs No:128]
Ebû Ümâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Allah'tan korkun, beş vakit namazınızı kılın, Ramazan orucunuzu tutun, mallarınızın zekâtını gönül hoşluğu ile verin, idarecilerinize itaat edin ki, Rabbinizin Cennetine giresiniz.[112][104]

Peygamberimiz (as.m.) bu hadislerinde, Müslümanlara Allah'tan korkmalarını emrediyor. Ve emrin devamında gerçek takvanın nasıl olması gerektiğine dikkat çekiyor.
Kişi Allah'tan lâyıkıyla korkarsa, Onun 'Yap!" dediğini yapar, 'Yapma!" dediğinden de sakınır. "Dinin direği" ve Kıyamet gününde hesabı verilecek ilk şey olan namazını dosdoğru kılar. İnsanı melekleştiren, Allah'ın rızâsını kazanmaya, Cennete girmeye sebep olan Ramazan orucunu hakkıyla tutar. Malı kirden temizleyen, bereketlendiren, musibetlere karşı koruyacak olan zekât! da gönül hoşluğuyla verir. İdarecilerin Allah'ın dinine aykırı olmayan emirlerine itaat eder.
Peygamberimiz hadisin son kısmında da bunların neticesinde kazanılacak mükâfatın Cennet olduğunu müjdeliyor.
Bu sayılan özellikler takva sahibi kimsenin belli başlı vasıflarıdır. Yoksa takva sahibinin vasıfları sadece bunlardan ibaret değildir. Fakat bunlar takva binasının temel taşlarıdır. Takva binası bu temeller üzerine kurulur.

74-[1:130, Hadîs No: 129]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s>m.) şöyle buyurmuştur:
Allah'tan korkun ve akrabalarınıza iyilik edin.[113][105]

75. [1:130, Hadîs No: 130]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor ki:
Bize göre sizin hainlikte en ileri gideniniz, ehli olmadığı halde bizden iş isteyeninizdir.[114][106]

76- [1:130, Hadîs No: 131]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İdrar bulaşmasından sakınınız. Çünkü kabirde hesabı ilk sorulacak şey budur.[115][107]

Yüce dinimiz temizliğe büyük ehemmiyet verir ve temizliği îmanın yarısı ve birçok ibâdetin temel şartı sayar. Bu bakımdan mü'minin en mühim vasıflarından birisi, temiz olmaktır, Çünkü temizlik Allah'ın sevgi ve rızasını kazanmanın en mühim yollarından birisidir. Bir âyet-i kerimede bununla ilgili olarak şöyle bu-yurulur:
"Muhakkak ki Allah çok tevbe edenleri ve temizlenenleri sever,"[116][108]
Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) bir hadislerinde temizliği namazın anahtarı saymıştır.[117][109]
Peygamberimiz yukarıdaki hadisleriyle de Müslümanları idrardan sakındırmış, bundan sakınmayanların kabirde hesaba çekileceklerini bildirmiştir. Başka bir hadislerinde de idrardan sakınmamanın kabir azabına sebep olduğunu bildirmiştir.[118][110] Bunun sebebini şöyle izah edebiliriz:
İdrardan sakınmamak namazın bâtıl olmasına sebep olabilir. Şöyle ki: Tuvaletten çıktıktan hemen sonra abdest alındığında erkeklerden genelde akıntı gelir. Bu akıntı bir iki damla da olsa abdesti bozar. Buna dikkat etmeyen kişi bilerek veya bilmeyerek abdestsiz namaz kılmış olur. Böyie bir namaz ise kabul edilmez.

Diğer taraftan, idrar pis bir maddedir. Gerek sıçrama, gerekse doğrudan elbiseye veya vücuda namaza mâni olabilecek kadar bulaşırsa,kılınan namaz yine bâtıl olur. Şafiî mezhebine göre idrarın en küçük bir damlası bile namaza mânidir.
Her iki durumda da kişi namaz kılmamış sayılır. Gelen akıntıyla abdesti bozulduğunu veya üzerinde namaza mâni olacak miktarda sidik bulaştığını bile bile namaz kılan kimse, ayrıca günahkâr olur. Bu durumda da namaz kılmamış veya bile bile abdestsiz namaz kılmış olduğu için kabirde hesaba çekilir ve azaba uğratılır.

77. [1:131, Hadîs No: 132]
îbni Ömer (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Evlerinizde haram taş kullanmaktan sakının. Çünkü bu yıkılışın temelidir.[119][111]

78- [1:132, Hadîs No: 133]
îbni Abbas (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
İyice bildiklerinizin dışında benden söz nakletme konusunda Allah'tan korkun. Kim ki, bile bile benim söylemediğim bir sözü söyledi diye benim adıma yalan konuşursa Cehennemdeki yerine hazırlansın. Kim ki, Kur'ân hakkında kendi şahsî görüşüyle söz söylese Cehennemdeki yerine hazırlansın.[120][112]

79-[1:132, Hadîs No: 134]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Dünyadan sakınınız. Kadınlardan da sakınınız. Çünkü şeytan hücum etmek için dâima pusuda bekler. Şeytanın takva sahiplerini avlamak için kadınlardan daha sağlam ağı yoktur..[121][113]

80- [1:134, Hadîs No: 136]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor;
Zulümden sakınınız. Çünkü zulüm Kıyamet Gününde karanlıklardır. Cimrilikten sakınınız. Çünkü cimrilik sizden öncekileri helak etmiş, birbirlerinin kanını dökmeye, hak ve hukuklarını çiğnemeyi helâl görmeye sevk etmiştir.[122][114]

81 -[1:136 Hadîs No: 139]
Muaz bin Cebel (r.a.) rivayet ediyor ki;
Lanete sebep olan üç şeyden sakınınız. Bunlar: Su başlarına, insanların gelip geçtiği yol üzerine ve dinlendikleri gölgelere büyük ab-dest yapmaktır.[123][115]

82. [1:137, Hadîs No: 141]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Aslandan sakındığınız gibi cüzzamlıdan sakınınız.[124][116]

83- [1:138, Hadis No: 142]
Abdullah bin Ca'fer rivayet ediyor:
Yırtıcı hayvandan sakındığınız gibi, cüzzamlıdan sakınınız. O bir vadiye indiğinde siz başka bir vadiye gidiniz.[125][117]

84. [1:138, Hadîs No: 144]
Adiyy bin Hatem (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:
Cehennem ateşinden yarım hurmayla da olsa korununuz. Eğer onu bulamazsanız hoş bir sözle bunu yapınız.[126][118]

85. [1:139, Hadis No: 145]
Abdullah bin Büsr rivayet ediyor ki:
Dünya'dan sakınınız. Çünkü dünya Harut ve Maruftan daha fazla büyüleyicidir.[127][119]

86. [1:140 Hadîs No: 146]
Ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Hamamdan sakının. Oraya giren örtünsün.[128][120]

87-[1:140, Hadîs No: 147]
Amr bin Avf rivayet ediyor:

Alimin hatasından sakının. Onun hatasından dönmesini bekleyin[129][121].

İlim sahibi olmayan pekçok insan, güvendikleri bir ilim sahibini taklit edegel-mişlerdir. Ki bu normaldir. Fakat kişi âlim de olsa. insan olması îcabı bilerek veya bilmeyerek hatâ yapabilir. Bu hatâ bir hususta yanlış hüküm vermek olabileceği gibi, yanlış bir davranış da olabilir. Âlimin bilerek veya bilmeyerek yanlış bir hüküm vermesi veya yanlış bir davranışta bulunması, ümmet için son derece tehlikelidir. Onun yanlış bir sözü veya davranışı pekçok insanı yanlış yola sevk eder. İşte Peygamberimiz yukarıdaki hadiste Müslümanları dikkatli olmaya çağırıyor ve âlim de olsa, hiç kimseyi körü körüne taklid etmemek gerektiği ikazını yapryor. Sözlerini ve davranışlarını mihenge vurmak gerektiğine dikkat çekiyor. Bediüzzaman Hazretleri de hiçbir sözü, söyleyene hüsn-ü zan ederek hemen kabul etmemek gerektiğini söylüyor ve şöyle diyor:
"Her söylenen sözün kafbe girmesine yol vermeyiniz. İşte size söylediğim sözler hayâlin elinde kalsın; mihenge vurunuz. Eğer altın çıktı ise kalbde sakla-yıntz, bakır çıktı ise çok gıybeti üstüne ve bedduayı arkasına takınız, bana reddediniz, gönderiniz."[130][122]
Âlimin yanlışını taklid etmemek gerektiği ikazını yapan Peygamberimiz, hadisin ikinci kısmında da, hatâ yaptı diye o âlimi hemen terk etmeyip, onun doğru olan bilgilerinden yine istifade etmek gerektiğine dikkat çekiyor; hatasından dönmeyi beklemek gerektiğini ifâde ediyor. Âlimin ilminin er geç onu hatasından döndürebileceğine işaret ediyor.

88. [1:142, Hadîs No: 149]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyuruyor:

Mazlumun bedduasından sakının. Çünkü o kıvılcım gibi semâya yükselir.[131][123]

Hadiste geçen kıvılcım hız ifâde ediyor ve zulme uğrayan kimsenin duasının kıvılcım hızıyla semâya yükseldiğine dikkat çekiliyor ve böylelerinin bedduasından sakınmak gerektiği îkaz ediliyor.

89. [1:142, Hadîs No: 150]
Enes (r.a.) Resûlullahın (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Kâfir de olsa mazlumun duasından sakının. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur.[132][124]

90. [1:144, Hadîs No: 153]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:

Resûlullah (a.a.m.) (meclislerin baş köşesini kastederek) "Şu boğazlama yerlerinden sakının" buyurdu.[133][125]

Yüce Rabbimiz pekçok âyet-i kerimede kibirli olanı ve böbürleneni sevmediğini bildirmiştir. Bir âyet-i kerimede, 'Yeryüzünde büyüklük taslayarak yürüme. Sen ne yeri yarabilir, ne de dağlarla boy ölçüşebilirsin"[134][126] buyurmuştur. Yüce Rabbimiz başka bir âyet-i kerimede de şöyle buyurur:
"Gururlanıp insanlardan yüzünü çevirme; yeryüzünde kasılarak yürüme. Çünkü Allah büyüklük taslayan ve övünenleri sevmez."[135][127]
Dinimiz sadece gurur ve kibiri çirkin görmekle kalmamış, insanı bunlara sevk edebilecek şeylerin önüne de set çekmiştir. Meselâ Peygamberimiz bir hadislerinde, gurura kapıiabilecek insanları yüzlerine karşı övmemeyi istemiştir. Burada da kişiyi gurura sevk edeceği için, meclislerin baş köşesine göz dikip özellikle oraya oturmamayı tavsiye etmiş ve bu davranışların kişinin manevî hayatını boğazlamak ve öldürmek demek olacağını bildirmiştir. Çünkü böyle yapan bir insan kendisini oradaki herkesten üstün görüyor demektir. Bu ise gerçek bir Müslümana yakışmayan bir halet-i ruhiyedir.

91. [1:146, Hadîs No: 156]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Namazda ilk safı tamamlayınız. Sonra ikincisini. Bir eksiklik kalırsa en son safta kalsın.[136][128]

92-[1:146, Hadîs No: 157]
Hâlid bin Velid'den (r.a.) rivayetle:

Abdestinizi tam alınız. Ateşte yanan topukların vay haline.[137][129]

93-[1:148, Hadîs No: 159]
Ali (r.a.) rivayet ediyor ki:

Sıratta en sağlam yürüyeniniz, Ehl-i Beytimi ve Ashabımı en çok sevenlerdir.[138][130]

94-[1:149, Hadîs No: 162]
Enes'den (r.a.) rivayetle Peygamberimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
İki kişi vardır ki, Kıyamet Günü Allah onlara rahmet nazarıyla bakmaz; akrabalarıyla ilgiyi kesen kimse ve kötü komşu.[139][131]

95. [1:149, Hadis No: 163]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
İki kişi bir kişiden, üç kişi iki kişiden, dört kişi de üç kişiden daha hayırlıdır. O halde cemaate sarılınız. Çünkü Allah ümmetimi ancak hidâyet üzere bir araya toplar.[140][132]

96. [1:150, Hadîs No:165]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullah'tan (a.s.m.) rivayet ediyor: İnsanlarda iki huy vardır ki, kâfirlerin vasıflarındandır: Birisi, insanları nesebleri sebebiyle kötülemek, diğeri, Ölü üzerine bağırarak ağlamaktır.[141][133]

97. [1:151 Hadîs No: 166]
Mahmud bin Lebîd rivayet ediyor:
Âdemoğlunun hoşuna gitmeyen iki şey vardır. Birincisi ölüm. Oysa ölüm fitneden daha hayırlıdır. İkincisi, mal azlığıdır. Oysa az malın hesabını yapmak daha kolaydır.[142][134]

98. [1:151, Hadîs No: 167]
Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor ki:

İki şey vardır ki, Allah cezasını dünyada verir: Biri zulüm, diğeri anne babaya karşı gelmek.[143][135]

99. [1:151 Hadîs No: 168]
Câbir bin Abdullah'tan (r.a.) rivayetle:
Müslüman kardeşinize bolluk ve berekete kavuşması için d\uâ ederek mükâfatlandırınız. Çünkü yemeği yenildiğinde, suyu içildiğinde bereketle duâ etmek ona mükâfat vermektir.[144][136]

100-199

100. [1:152 Hadîs no: 169]
Vahşi bin Harb (r.a.) rivayet ediyor ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.)şöyle buyuruyor:
Yemeklerinizi birlikte yiyin ve Allah'ın ismini zikredin ki bereketlensin.145[137]

101- [1:153, Hadîs No: 171]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanı helak edici şu yedi şeyden sakının: (1) Allah'a ortak koşmak, (2) sihir yapmak, (3) Allah'ın haram kıldığı bir cana haksız yere kıymak, (4) faiz yemek, (5) yetim malı yemek, (6) savaştan kaçmak, (7) namuslu, hiçbir şeyden haberi olmayan mü'min bir kadına zina iftirasında bulunmak.146[138]

102. [1:154, Hadîs No: 172]
tbni Abbas'tan (r.a.):
İçkiden sakınınız. Çünkü o her kötülüğün anahtarıdır.147[139]

103-[1:154, Hadîs No: 173]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle: Yüzlerden sakının. Oralara vurmayın.148[140]

1O4- [1:154 Hadîs No: 174]
Ebû Umâme'den (r.a.):
Kibirlenmekten sakınınız. Çünkü kul kibirlenmeye devam ettikçe Allah onun hakkında şöyle buyurur:
"Kulumu zorbalar listesine yazın."149[141]

1O5- [1:156, Hadîs No: 177]:
Büyük günahlardan sakının ve istikâmet üzere olun ki, müjdeye eresiniz.150[142]

106-[1:157, Hadîs No: 179]
Abdullah bin Mugaffel rivayet ediyor: Sarhoşluk veren her şeyden sakınınız.151[143]

107- [1:157, Hadîs No: 181]
Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Duâ ederken diz üstü oturun, sonra «Ey Rabbim, ey Rabbim,» deyin.152[144]

108-[1:158, Hadîs No: 182]
Abdullah bin Ebî Ca'fer rivayet ediyor:153[145]

109. [1:160, Hadîs No: 186]
tbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:154[146]

110. [1:160, Hadîs No: 187]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
nafile namazlarmız evde. Evlerinizi kabirlere cevirme-155[147]

Peygamberimiz zamanında Sahabîlerin pekçoğu bütün namazlarını camide cemaatle kılıyorlardı. Peygamberimiz onlardan sünnet namazların bir kısmını evlerinde kılmalarını istedi. Böylece Sahabîler farz namazları camide, sünnet namazları ise evlerinde kılmaya başladılar. Fakat günümüzde bu büyük ölçüde mümkün olamamaktadır. Çünkü kişi evinden çok uzak yerlerde namaz kılmakta, namazdan sonra çoğu zaman evine dönememektedir. Kişi evinde dünyevî meşgalelere dalıp unutma endişesiyle sünnet namazlarını camide kılsa bile, evlerini namazın feyiz ve bereketinden mahrum bırakmamalıdır. Hadisin ifadesiyle "kabirlere" çevirmemelidir. Evlerinde efe varsa kaza namazı, yoksa nafile namaz kılmalıdır.
Böyle yapılmakla çoluk, çocuk ve ev halkı da namaza teşvik edilmiş olur.

111- [1:161, Hadîs No: 188]
Nu'man bin Beşîr (r.a.) rivayet ediyor:
Haramla kendi aranıza helâlden bir engel koyunuz. Kim böyle davranırsa, ırzını ve dinini korumuş olur. Kim o engele yaklaşırsa, koruluğun kenarında otlayan hayvan gibi olur. Ki o hayvanın koruluğa girmesi an meselesidir. Şüphesiz her hükümdarın bir koruluğu vardır, Yer yüzünde Allah'ın koruluğu da haram kıldığı şeylerdir.[156][148]
.
Helal dairesi geniştir. Herşeyin helali o kadar çok, o kadar boldur ki harama girmeye gerek de yoktur, ihtiyaç da. Ancak nefis bu geniş ve bol olan helallarla yetinmek istemez. Nerde bir haram ve zarar varsa ona meyletmek ister. Nefsin yapısında vardır bu. Nefis daima şüpheli ve haram şeyleri yapmak, onlara yönelmek ister. Nerde kötülük varsa onları arzu eder. Zehirli baldan farksız olan o menhus lezzetleri tatmak ister. Bir üzüm tanesi yemeye karşılık yüz tokat yiyeceğini düşünmez bile.
Nefsin bu özelliği göz önüne alındığında onun önüne set germekten başka çare yoktur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bahsi geçen hadîslerinde bu gerçeği gayet net bir şekilde gözlerimizin önüne sermiştir. Koruluğun kenarında otlayan hayvanın nasıl koruluğa girmesi kaçınılmazsa, haramlara karşı helallarla-set germeyip kenarında, köşesinde dolaşan insanın da harama girmesi an meselesi olur. Nefse taviz vere vere bir noktaya varan insan, artık nefsin zebunu olur, kendini haramın içerisinde buluverir. "Zinaya yaklaşmayın!"[157][149] âyetinde olduğu gibi zinaya götürücü, yaklaştırıcı sebeplerin, vasıtaların yasaklanmasında da aynı hikmet vardır. Önemli olan harama götürebilecek vasattan dahi uzak kalmaktır.
Korulukların kenarına duvar örüldüğünde hayvanların oraya girmesi nasıl zorlaşırsa, haramlara karşı helallardan kurulan duvarlar da insanları haramlardan uzaklaştırır. Herşeyin helalinin bulunduğu, helal dairesinin alabildiğine geniş ve haram dairesinin ise diken ve mayınlarla dolu olduğu düşünülür ve haram daire etrafında dolaşmaktan şiddetle kaçınılırsa nefse hâkim olmak kolaylaşır ve huzurlu bir hayat sürülür.

112- [1:162, Hadîs No: 190]
Ebû'd-Derda rivayet ediyor:
Allah'ı büyük tanıyıp dilinizle de bunu ifâde ediniz ki Allah da günahlarınızı bağışlasın.[158][150]

113- [1:162, Hadîs No: 191]
Ebû Humeyd es-Sâidî rivayet ediyor:
Dünya için çalışmakta hırs göstermeyin. Çünkü herkes dünyada kendisi için ne takdir edilmişse ona kavuşur.[159][151]

114. [1:163, Hadîs No: 192]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en açı ilim isteklisidir, en tok olanı da ona istek duynıayandır.[160][152]

115- [1:164, Hadîs No: 194][161][153]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Davete icabet edin, hediyeyi geri çevirmeyin ve Müslümanları dövmeyin.

Peygamberimiz her vesileyle Müslümanlar arasındaki kardeşlik ve sevginin kuvvetlenmesine gayret göstermiştir. Onun selâm vermek, cemaatle namaz kılmak, hasta ziyaretinde bulunmak, cenazelerine katılmak, cenaze sahiplerine taziyede bulunmak gibi tavsiyeleri bu gaye içindir. İşte bu hadislerinde de dâvetine gitmek, hediyesini kabul etmek ve dövmemek gibi, Müslümanlar arasında sevgiyi arttıracak üç mühim husus üzerinde duruyor. Hiç şüphesiz bir Müslüma-nın dâvetine katılmamak, hediyesini geri çevirmek ve Müslümanı dövmek sevgiyi giderir, soğukluğa ve düşmanlığa sebep alur. Müslümanlar arasındaki soğukluk ve düşmanlık ise, İslâm toplumunun birliğini temelden sarsan tehlikeli bir husustur.
Asrımızın İslâmî hizmet öncülerinden Bedîüzzaman'ın hediye kabul etmemesinin yukarıdaki hadise ters düşen tarafı yoktur. Çünkü Bedîüzzaman herşeyin maddeyle değerlendirildiği, menfaatin hükmettiği bir dönemde İslâmı temsilcilik gibi ağır bir görevi üstlenmişti. Buna toz kondurmaması gerekiyordu. Hediye almamasının temelinde bu vardır. Bunun sebepleri özetle şöyle sıralanabilir:

(1) Ehl-i dalâletin ilimle uğraşanları, "İlmi, çıkar sağlamada kullanıyorlar, geçimlerine vasıta yapıyorlar "diye msafsızcasına suçladıkları bir zamanda onlar fiilen tekzib edilmelidir.
(2) Hak ve hakikati yaymayı omuzlamış kimseler, Peygamberlere ittibâen, hizmetlerinin karşılığında ücret almamalıdırlar.
(3) Hediye Allah nâmına verilmeli, Ailah nâmına alınmalı. Verenin gafil olup kendi namına verdiği, gizli bir minnet ettiği; alanın da gafil olup hakiki nimet veren Allah'ı unutarak aldığı bir anda nasıl hediye alınabilir?
(4) İnsanlardan mal alarak tevekkül, kanaat ve iktisad gibi tükenmez bir hazine kapatılmamalıdır.
(5) Bir kısım tecrübelerle verilen hediyelerin rahatsızlık verdiği görülmüştür.
(6) Âhirete yönelik amellerin baki meyvelerini sadaka ve hediye alarak dünyada fânî bir surette yemek akıl kârı değildir.

Detayı Mektûbâfta anlatılan[162][154] bu önemli sebepler yüzündendir ki Bedîüzza-man hediye almamıştır.

116- [1:164 Hadîs No: 195]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Yatacağınız zaman kapılarınızı kapayınız, yemek kaplarınızın üzerini örtünüz, su kaplarınızın ağzını bağlayınız, yanan ateşi söndürünüz. Bunları yaparsanız size zararları dokunmasına Allah tarafından izin verilmez.[163][155]

Bu hadîste tevekkülün en önemli basamaklarından biri olan sebeplere sanl-manın gerekliliğine dikkat çekilmektedir. Kapıyı açık bırakıp yatan insanın evine hırsız girerse önce kendisini suçlamalıdır. Üstü açık yemek kabına bir böcek düştüğünde kimseye kabah&t bulmamalıdır. Üstü açık su kabına mikropların üşüşmesi, haşeratın düşmesi kaçınılmaz olur. Yanan ateş söndürülüp yatılma-dığında yangın çıkma ihtimali kuvvetlidir. Bu tedbirleri almak tevekküldür. 'Tedbir bizden, takdir Allah'tandır" sözü her yerde olduğu gibi burada da geçerlidir. Bu tedbirleri alıp Allah'a sığınan kimseyi Allah çeşit çeşit tehlike ve zararlardan koruyacak, bunların yol bulup gelmesine fırsat vermeyecektir. Allah'ın emanı altında yatıp kalkmak isteyen kimse üzerine düşen tedbirleri almakla mükelleftir.

117. [1:164, Hadîs No: 196]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a en sevimli amel, vaktinde kılman namazdır. Sonra anne babaya iyilik, sonra da Allah yolunda cihad etmektir.[164][156]

118. [1:165, Hadîs No: 197]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah katında amellerin en sevimlisi az da olsa devamlı olanıdır.[165][157]

119- [1:166, Hadîs No: 198]
Muâz (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında en sevimli ameî, ölünceye kadar dilin, Allah'ın zikri ile meşgul olmasıdır[166][158].

120- [1:166, Hadîs No: 199]
Hakem bin Ümeyr rivayet ediyor:
Allah'ın en sevdiği amel aç olan bir muhtaca yemek yedirmek veya onun bir borcunu ödemek ya da onun bir sıkıntısını gidermektir[167][159].

121- [1:167, Hadîs No: 200]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Farzları yerine getirdikten sonra, Allah'ın en çok sevdiği amel bir Müslümanı sevindirmektir.[168][160]

122. [1:167 Hadîs No: 201]
Ebû Cüheyfe rivayet ediyor:
Allah katında amellerin en sevimlisi dili muhafaza etmektir.[169][161]

123- [1:167, Hadîs No: 202]

Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:

Allah'ın ençok sevdiği amel, Allah için sevmek ve Allah için düşmanlık beslemektir.[170][162]

124. [1:168, Hadîs No: 203]
Üsâme (r.a.) rivayet ediyor:

Ehl-i Beytimden bana en sevgili olan Fâtıma'dır.[171][163]

125. [1:168, Hadîs No: 204]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Ehl-i Beytim içerisinde en çok sevdiğim Hasan ile Hüseyin'dir.[172][164]

126. [1:168, Hadîs No: 205]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

İnsanlardan en çok sevdiğim Âişe, erkeklerden de onun babasıdır. [173][165]

127. [1:168, Hadîs No: 206]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Allah'ın en çok sevdiği isimler Abdullah ve Abdurrahman'dır.[174][166]

128-[1:171, Hadîs No: 2103
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ın en çok sevdiği cihad, zâlim bir idareciye karşı hakkı söylemektir.[175][167]

129-[1:171, Hadîs No: 211]

Mesûr bin Mahreme ve Mervan birlikte rivayet ediyor: Benim en çok sevdiğim söz, en doğru olanıdır.[176][168]

130. .[1:171, Hadîs No: 2123
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın en çok sevdiği oruç, Davud'un (a.s.) orucudur. Ki, o bir gün oruç tutar, bir gün tutmazdı. Allah'ın en çok sevdiği namaz da Davud'un (a.s.) namazıdır. Ki, gecenin ilk yarısında uyur, üçte birini ibâdetle geçirir, geride kalan altıda birinde de yine uyurdu.[177][169]

131- [1:172, Hadîs No: 2133
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'a en sevimli olan yemek, başına çok kişinin oturduğu yemektir.[178][170]

132. [1:173, Hadîs No: 215]
Semûre bin Cündeb'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın en çok sevdiği sözler şu dört cümledir: "Sübhanallah [Allah'ı bütün noksan sıfatlardan tenzih ederiz,]" "Elhamdülillah [Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet Allah'a mahsustur,]" "Lâ ilahe illallah [Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur,] "Allahü ekber [Allah en büyüktür]." Bunlardan hangisini önce söylenirse fark etmez. [179][171]

133- [1:174, Hadîs No: 2173
Hasan-ı Basri rivayet ediyor:

Allah'ın en sevdiği kimseler, âdeta omm ev halkı hükmündeki mahlukâtına en çok faydası dokunanlardır.[180][172]

134- [1:174 Hadîs No: 218]
Üsâme bin Şerik rivayet ediyor:

Allah'ın en çok sevdiği kimse ahlâkı en güzel olandır.[181][173]

135-[1:174, Hadîs No: 2193
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'a en sevimli eviniz, içinde ikram gören bir yetimin bulunduğu evdir.[182][1]

136- [1:175, Hadîs No: 221]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Sizin Allah'a en sevimli olanınız, az yiyip içen ve bedence hafif olanı nızdır.[183][2]

En büyük nimetlerden biri olan sağlık, ağız tadıyla hayat sürebilmenin en önemli unsurlarından biridir. Bunda dengeli ve ölçülü yiyip içmenin önemi elbetteki büyüktür.
Sağlığı tahrip eden sebeplerin ilk sıralarında ise çok yemek, aşırı ve dengesiz beslenme gelmektedir. Böyle davranmak herşeyden önce sorumluluk getirir. Çünkü bunda vücud emanetini gerektiği gibi koruyamamak, tehlikeye atmak söz konusudur. Hadiste bildirildiğine göre vücudumuzun da bizim üzerimizde hakkı olduğuna göre ona karşı vazifemiz onu gerektiği gibi korumak, tehlikelere maruz bırakmamaktır. Aksi halde "Kendi kendinizi tehlikeye atmayınız"[184][3] âyetindeki îka-za girmekten kurtulamayız.
Fazla beslenme sonucu ortaya çıkan şişmanlık her organa gerektiğinden fazla yük yüklemek, dolayısıyla onlara eziyet etmek, onları yormak demektir. 70 kiloluk bir vücuda hizmet etmesi gereken bir kalbin 80 kiloluk bir vücuda hizmet etme mecburiyetinde kalışını düşünün. Aslında bu başta kalb olmak üzere birçok organa zulmetmek demektir.
İş bununla kalmamakta; şişmanlık, yüksek tansiyon, kalb, damar, böbrek, solunum, sindirim, kemik, eklem hastalıklarından tut, ânî ölümlere varıncaya kadar birçok rahatsızlıklara sebep olmaktadır. Sağlık kitaplarında bunlar bir bir anlatı.
Kur'ân-ı Hakim, bu durumlara düşmememiz için ikazda bulunmakta, 'Yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz"[185][4]buyurmaktadır. İslâm âlimleri bu âyeti sağfık açısından o kadar önemli görürler ki "Tıbbın yarısı işte budur!" derler.
Peygamberimizin, âdemoğlunun doldurduğu kapların en kötüsünün mide olduğunu bildirişi oldukça manâlıdır. Yeme içmede takip edilmesi gereken usûlü de şöyle belirtmişlerdir: "Âdemoğluna belini doğrultacak kadar yemek yeterlidir. Eğer yemek istiyorsa midesini üçe ayırsın. Bir kısmını yemekle, bir kısmını da suyla doldursun. Üçte birini de boş bıraksın." Gelişen ilim bu hadîste tavsiye edilen usûlün insan hayatı için son derece faydalı olduğunu kabullenmekte, böyle davranmanın birçok hastalığa engel olduğunu belirtmektedir. Bu hususta diğer bir ölçü de iyice acıkmadan yemek yememe, yerken de daha iştah varken kalkmadır. Resûlullah zamanında Arabistan'a İran'dan bir doktor gelmiş, hastaları tedavi etmek istemişti. Ne var ki aradan günler geçtiği halde hiçbir hasta gelmemişti. Kendisine iş çıkmayacağını anlayınca Peygamberimize gelmiş, gitmek için izin istemişti. Fakat merak ettiği bir sorusu vardı. Sahabe ne yapıyordu da hasta olmuyordu? Peygamberimize sormadan edemedi. Şu cevabı verdi Peygamberimiz: "Benim Ashabım iyice acıkmadan yemek yemezler. Yedikleri zaman da tıka basa değil, daha iştahtan varken kalkarlar." İranlı doktor heyecanlandı ve şöyle dedi: "İşte sağlığın şartı budur!"
İbni Sina da sağlıklı yaşamada, yeme içmede ölçülü olmanın önemli rolünü şöyle anlatır:
"Tıp ilmini iki satırda topluyorum. Sözün güzelliği kısalığtndadır. Yediğin vakit az ye. Yedikten sonra dört beş saat kadar daha yeme. Şifa, hazımdadır. Yani kolayca hazmedeceğin miktarı ye. Nefse ve mideye en ağır ve yorucu hal, yemek üstüne yemek yemektir."
Sağlığı korumanın manevî hayata yönelik faydaları da vardır. Manevî hayatın devamı, çokça ibadet edebilmek, şevk ve zevkle manevî hizmetlere yönetebilmek için de sağlık çok önemlidir. Sağlık tehlikeye düştü mü, bu hizmetler de büyük ölçüde aksayacakta. Hasta insan îcabında yerinden kalkamazken, genç ve dinç bir kimse zevk ve şevkle kendini ibadete verebilecektir. "Kuvvetli mü'min zayıf mü'minden hayırlıdır" hadîsinin mânâlarından biri de "Sağlıklı mü'min, sağlığı bozuk mü'mine göre daha hayırlıdır" şeklindedir.
Çok yiyip içme manevî hayatın zedelenmesine ele sebep olabilir. Çünkü böyle bir insan, manevî hayatı sarsabilen helali, haramı araştırma titizliğini de yitirebilir. Hele maneviyatı zayıfsa imkânları yetmediğinde kolaylıkla haramlara girebilir.

Bu kısa izahtan sonra Allah'a en sevimli olan insanın az yiyip içen ve bedence hafif olan insan olarak belirtilmiş olmasının hikmet ve önemi herhalde daha iyi anlaşılmış olacaktır.

137- [1:176 Hadîs No: 222]
Yezid bin Üseyd rivayet ediyor:
Kendin için istediğini insanlar için de iste.[186][5]

138- [1:176, Hadîs No: 223]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Sevdiğini Ölçülü sev; bir gün gelir sevmediğin biri olabilir. Sevmediğini de ölçülü olarak sevme; bir gün gelir dostun olabilir.[187][6]

139- [1:177, Hadîs No: 224]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Size verdiği nimetlerin çokluğu sebebiyle Allah'ı sevin. Allah uğruna sevgi sebebiyle beni sevin. Ben kendilerini sevdiğim için de Ehl-i Beytimi sevin.[188][7]

140- [1:178, Hadîs No: 225]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Şu üç şey sebebiyle Arapları sevin:
1. Ben Arap olduğum için.
2. Kur'ân Arapça olduğu için.
3. Cennette Arapça konuşulacağı için.[189][8]

Peygamberimizin Araplar içinden gönderilmesi, Kur'ân'ın Arapça oluşu ve Cennette Arapça konuşulmasının şüphesiz birçok hikmetleri vardır. Resûlullah o günün dünyasının en bozuk bir bölgesinde gönderilmiş, onların anlayacağı bir dille onlara hitap etmiş, edebiyatın ilerlediği bir dönemde aynı zamanda edebî bir mucize olan Kuranla peygamberliğini ispat etmeye çalışmıştı. İlk muhatapları Arap olan bir topluma gönderilen bir kitabın Arapça gönderilmesi kadar tabii ne olabilir? Arapça, harflerinin yeniliği, tamamlığı; kelimelerinin îtidalli otuşu ve zenginliği; çekim ve kelime türetimindeki asalet, ahenk ve çeşitlilik, kinaye ve mecazlarındaki güzellik, edat ve takılarındaki düzgünlük, faydatılık, çekimlerin-deki incelik gibi birçok husus itibariyle mevcut diller içerisinde maksadı ifade etme açısından en güçlü olanıdır. Arapçanın çok geniş ve şümûliü, az cümleyle çok mânâ ifade edilebilen zengin bir dil oluşu, asırlar sonra anlaşılabilecek mânâ ve hakikatleri de içerisine almasını sağlamıştır. Hz. Ali'nin "Sadece Fatiha Sûresi için yetmiş deve yükü tefsir yazarım" demesi Kur'ân'ın nasıl engin ve zengin bir okyanus olduğunu göstermektedir. Her İşinde nice hikmetler yaratan Cenab-ı Hak, Kur'ân'ı Arapça göndermek suretiyle her asrın insanına bu derin mânâları bulmaya sevk etmiş, Yusuf Sûresinin ikinci âyetinde "İyice anlayasmız diye, Biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik" buyurmuştur.
Peygamberimizin, kendisinin Arap, Kur'ân'ın ve Cennet lisanının Arapça oluşunu açıkça bildirerek Arapları sevmeyi tavsiye etmesinde ise şüphesiz mühim incelikler ve sırlar vardır. İslâmiyet Türklükle olduğu gibi Araplıkla da aynîleş-mistir. Türk denince İslâmiyet hatıra geldiği gibi Arap denilince de İslâmiyet hatıra gelmektedir. Resûlullaha gönülden bağlanmış, dâvasına canla başla sarılmış Sahabe genellikle Araptı. İslâmın temelini onlar atmışlardı. Kur'ân'a en büyük hizmeti onlar yapmışlardı. Kur'ân'ı en İyi anlayıp uygulayan onlardı.
Resûlullahın "Ben Arabım" buyurusunu düşünürken bu kudsî hakikatleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Zaman zaman, bilhassa çağımızda Araplar aleyhine yürütülen karalama ve kötüleme kampanyalarının İslâm birliği ve kardeşliğini nasıl yaraladığı, bölünme ve parçalanmalara vesile olduğu bütün ıztı-raplanyla yaşanmıştır. Âlet olunmaması, böyle bir duruma düşülmemesi gerektiğini Resûlullah mucizevî bir tarzda beyan buyurmuşlardır. Irkçılığı öne sürüp İslâm dünyasını parçalamayı hedef alan ve Müslümanları birbirine düşüren ve Arap düşmanlığını körükleyen İslâm düşmanlarının bu oyunlarını nazara almayıp şuursuzca tavırlar takınmak büyük bir felâkettir. Bediüzzaman'ın ifadesiyle "sinek ısırmasın diye müthiş yılanlara kendini kaptırmak" nevinden bir divaneliktir. Büyük ejderhalar hükmündeki Avrupa'nın doymak bilmeyen hırslarına, açtıkları pençelerine ehemmiyet vermemek, belki onlara manen yardım etmek demektir. Irkçılık fikriyle Şark vilayetlerindeki vatandaşlara ve güneydeki dindaşlara düşmanlık besleyip, onlara karşı cephe almak, çok zararları ve tehlikeleri de beraberinde getirir. Bunun yanlışlığını ise Bediüzzaman şöyle dile getirir; "O Cenub efradları içinde düşman olarak

yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Ce-nubtan gelen Kur'ân nuru var; İslamiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur."

Bediüzzaman onlara düşmanlığın insanı nasıl bir tehlikeli sonuca götürdüğünü de şöyle anlatır:

"İşte o dindaşlara adavet [düşmanlık] ise, dolayısıyla İslâmiyete, Kur'ân'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'ân'a karşı adavet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviyye ve hayat-ı uhreviyeyyesine bir nevi adavettir. Hamiyyet nâmına hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye, iki hayatın temel taşlarını harap etmek; hamiyet değil hamakattır [aptallıktır]. [190][9]

Bütün mesele îman kardeşliği potasında eriyebilmek, dünyanın neresinde olursa olsun bütün Müslümanlara karşı kardeşçe duygular besleyebilmektir.

141. [1:179 Hadîs No: 227]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Fakirleri sevin ve onlarla oturup kalkın. Kendi kusurunu bilmen, seni başkalarının kusurunu araştırmaktan alıkoysun.[191][10]

İmtihan dünyası gereği Cenab-ı Hak, bazı kullarını zengin, bazılarını da fakir yaratmıştır. Herkesin rızkı takdir edilmiş, kısmeti belirlenmiştir. Bazıları çalışır, çabalar zengin olur; bazıları da çalışmasına rağmen fakir kalır.

Böyle olunca zenginlik böbürlenme ve büyüklenme vesilesi olamayacağı gibi fakirlik de üzülme ve ezilme vasıtası olamaz. Zengin, imkânlarını Allah'ın bir ihsanı bilip, bir şükran ifadesi olarak fakirleri gözetmek, ellerinden tutmakla mükelleftir.

Hadîste fakirleri sevme, onlarla oturup kalkma emredilmiştir ki, bunun birçok faydaları vardır. Herşeyden önce fakirlerle oturan kimse gururunu, kibirini kırmakta, tevazu ve şefkat kanatlarını açmaktadır. Tevazu âbidesi olan Resûlullahın en güzel âdetlerinden biri de fakirlerle oturup kalkmasıydı. Hatta bu davranışlarını gurur ve kibirden yanlarına yanaşılmayan müşrikler bir türlü hazmede-miyorlardı. Birgün Selman-ı Farisî, Ebû Zer gibi fakir mü'minlerle sohbet etmekte olan Resûlullahın yanına gelen müşrikler, 'Ya Muhammedi" dediler. "Ne zaman senin yanma gelsek, bu fakir kimseleri buluyoruz. Biz Mudar kabilesinin eşrafıyız. Bunları yanından uzak tut ki, sana îman edelim. Biz bunlarla bir arada bulunmaktan ar duyuyoruz, nefsimize yediremiyoruz. Şayet biz îman edersek, her kabile iman eder."

her kabile iman eaer.

Oysa Cenab-ı Allah, Resulüne nasıl davranacağını indirdiği âyetiyle şöyle bildirmişti: "Ey Muhammedi Rablerinin rızasını dileyerek sabah akşam Ona ibadet edenlerle sabret. Sakın dünya hayatının aldatıcı zinetine kapılıp gözünü Ashabından ayırma."[192][11]

Bunun üzerine Resûlullah Selman'la Ebû Zer'i buldu, haklarında âyetin indirildiğini bildirdikten sonra şu müjdeyi verdi:

"Sizinle beraber sabretmeyi emretmeden canımı almayan Allah'a hamd ve senalar olsun. Şunu bilin ki, ben yaşadığım müddetçe aranızda yaşayacağım. Öldüğüm zaman aranızda öleceğim."[193][12]

Hz. Nuh'a da o günün müşrikleri aynı şeyleri söylemişlerdi: "Ey Nuh, başından o fakirler topluluğunu kov! Biz onlarla beraber bulunmayı, bir zütl telakki ediyoruz. Onları kovarsan biz de îman ederiz."

Hz. Nuh ise onlara şu cevabı vermişti: "Ben onları asla kovamam. Onlar âhi-rete ve Allah'a inanan kimselerdir. Allah'a îman edenlerin ise, şanı çok yücedir. Rableri onlara âhirette nice nice nimetler hazırlamıştır. Halbuki sizler, üstünlüğü, geçici mal ve mevkilerde anyorsunuz. Ne îman edenlerin kadrini ve ne de onları âhirette bekleyen nîmetleri biliyorsunuz. Allah'a ve âhirete inanmadığınız halde, böyle bir teklifte bulunmanızın mânâsı nedir? Böylesine kıymetli ve aziz olan mü'minleri sizin hatırınız İçin yanımdan kovarsam, beni Allah'ın azabından kim kurtarır? Şunu iyi bilin ki, sizlerin hepinizi, şu halinizle onların bir tekine bile tercih etmem."[194][13]

Fakirlerle beraber olan onların durumlarını, acı hal ve tztıraplarını daha yakından hissetme fırsatı bulur. Vicdanen harekete geçip yardımlarına koşar.

Sonra zengin, o imkân ve nimetlere bir ölçüde fakirler sayesinde ulaştığının şuurunda da olmalıdır. "Zayıflarınız sayesinde nzıklanırsınız" hadîsi o zayıf ve fakirlere şükran borcumuz olduğunu da göstermektedir.

Öte yandan fakir haldeki birçok işçi, memur kimseler sayesindedir ki, zenginlerin çarkı dönmektedir. Onların çalışmaması demek, çarkın durması demektir. Öyleyse durumu iyi olmayan hiçbir kimse hor ve hakir görülmemelidir.

Fakir ve yoksullarla bir arada bulunmak onların hayırlı dualarını almaya da vesiledir. Bu dualar vesilesiyle Cenab-ı Hak zenginlerin işlerini kolaylaştırır.
Bu davranış aynı zamanda içtimaî kaynaşmayı ve kenetleşmeyi de sağlar. Toplum yekvücut haline gelmiş olur. Böyle toplumlarda alt-üst kavgası, zengin-fakir çatışması da olmaz. Zenginler fakirlere şefkat ve sevgiyle eğilirlerken, fakirler de onların iyilikleri için duacı olurlar.
Hadisin ikinci cümlesi de her Müslüman için bir ölçü olacak mahiyettedir. İnsan kendini kusurlu bilip ve kendi kusurlarıyla meşgul olup onları düzeltmeye çalışsa başkalarının kusurlarını görmeye, onlarla meşgul olmaya fırsat dahi bulamaz. Biz herkesten önce kendimizden mes'ûl olduğumuza göre bize başkalarının kusurları değil, kendi kusurlarımız sorulacaktır.
Kişinin kendi kusurlarıyla uğraşması aynı zamanda tekâmülünün de esasını teşkil eder. Başkalarının kusurlarını sayıp dökmekten başka iş bilmeyen kimseler kendilerini yetiştirme, olgunlaştırma fırsatı da bulamazlar.
Kendi kusurunu bilen insan, o kusurunun ezikliği içerisine bürünür, başkalarının kusurlarıyla uğraşmanın uygun olmayacağını düşünür ve o kusurlardan kurtulmaya çalışır.

142- [1:180, Hadîs No: 229]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Mü'minin yitik malı olan ilmi elde ettiğinizde, onu kaybolmaktan koruyunuz.[195][14]

143- [1:182, Hadîs No: 234]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Sizi çok çok övenlerin yüzüne toprak saçın.[196][15]

Birinden birşey istediğinde karşısındaki kimseyi çok çok öven, dalkavukluğu kendisine meslek ve geçim vasıtası yapan, överken sözlerine yalan karıştıran kimseler vardır. İşte, Peygamberimiz böylelerini hoş karşılamıyor. Hadîste geçen "toprak saçma" ifâdesi, "birşey vermemekten" kinayedir. Buna göre hadîsin mânâsı, "Yalan sözlerle çok överek sizden birşey isteyen kimseye birşey vermeyin, onu boş çevirin" demek olur. Zaten Peygamberimiz (as.m.) başka bir hadîslerinde de "Birşey isterken söze karşıdakini överek başlamayın" buyurmuşlardır.

144- [1:186, Hadîs No: 243]
Sevbân (r.a.) rivayet ediyor:

Mü'minin ferasetinden sakınınız. Çünkü o Allah'ın nuru ile bakar ve Onun muvaffak kılmasıyla konuşur.[197][16]

Bütün güzellik ve faziletlerin kaynağı olan îmanın mü'mine kazandırdığı en önemli özelliklerden birisi de ferasettir. Mü'min ferasetlidir, basiretlidir, keskin görüşlüdür, hadiseleri iyi değerlendirir, sonucu baştan görür. îmanın kuvvetliiiği ölçüsünde bu özellik mü'minde inkişaf eder. Âdeta insanların kalblerini okurcasına bir inkişaf kaydeder mü'min. Öylesine bir anlayış ve şuura erer ki jylyi kötüyü, hileyi hud'ayı bir çırpıda kestirir, meseleyi hemen kavrar. Kolay kolay hükmünde yanıJmaz. Mü'minin bu özelliğini bilen münafık ve kâfirler, hareketlerinde dikkatli olmak, adımlarını ihtiyatla atmak zorunda kalır, hile ve desiselerinin su yüzüne çıkacağını, aldatma ve düzenbazlıklarının keşfedileceğini düşünür, dikkatli davranırlar.
Mü'minin bu anlayış ve keskin görüşlülüğü, Allah'ın nuruyla bakmasından dolayıdır. Bu nura hiçbir güç dayanamaz. Fikrî bir atmosferde de yine mü'minin ortaya koyduğu deliller ve ispatladığı meseleler karşısında muarızlar iki kelâm edemez, susmak zorunda kalırlar. Çünkü mü'minin dayanağı kuvvetlidir. Kur'ân'ın akla ve mantığa dayalı esaslarını kendine esas edindiği içindir ki, kimse onun sırtını yere getiremez, mağlup edemez.

145- [1:187, Hadîs No: 245]
Ebû'd-Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:

Dünyadan sakınınız. Çünkü dünya Harut ve Maruftan daha fazla büyüleyicidir[198][17].

Hârut ve Mârut Hz. Süleyman zamanında insanlara sihir öğretmekle görevli iki melekti. İmtihan için gönderilmişlerdi. İsteyen herkese bu ilmi öğreteceklerdi. Ne var ki, insanlar bu ilmi şerre âlet etmeyeceklerdi. Bu iki melek sihrin şerrinden korunmak ve onu şerre kullanmamak şartıyla insanlara bu ilmi öğretiyorlardı. Ellerindeki sanat cazipti, büyüleyiciydi.
Peygamberimiz (as.m.) insanları dünyanın şerrinden sakındırmak için Hârut ve Mârufu misâl vermekte, dünyanın onlardan daha büyüleyici olduğunu bildirmektedir.

Evet, dünyanın zevkleri, eğlenceleri caziptir. Nefsin hoşuna gider. İnsanı o kadar büyüler, sersemleştirir ve sarhoşlaştırır ki, insan ölmeyecekmişcesine onlara sarılır. Ayıldığında bakar ki ömrü bitmiş, elinde zevk ve eğlence namına birşey kalmamış, günahları ise boynuna yüklenmiş.
Hadîslerde dünyayı sevmenin her kötülüğün başı olarak gösterilmesi, yukarda geçtiği gibi ondan sakınmanın tavsiye edilmesi, işte dünyanın sefahete, oyun ve eğlencelere, gayr-i meşru keyiflere bakan bu yönüdür. Bediüzzaman Hazretlerinin ifadesiyle dünyanın zevk ve eğlenceleri zehirli balı andınr. Tadımlıktır. Ağza beş dakika tad verir, ama saatlerce kann sancısı çektirir. Gayr-i meşru zevklerin nerede başlayıp nerede biteceği belli olmaz. Hastahanelerde mi, hapishanelerde mi veya kabristanlarda mı noktalanır, bilinmez. Bir saat zevk uğruna, saatlerce, günlerce, yıllarca ıztırap çekmenin akılla, mantıkla bağdaşır yanı yoktur. Artık o zevk, zevk olmaktan çıkar. Hiçbirşey olmasa bile ayrılık acısı, ona kavuşmanın lezzetini hiçe indirir.
Ama insan dünyanın bu fânî ve nefse hitap eden yönünden yüzünü çevirip âhirete bakan yönlerine yönelse, o zaman dünya, gerçek mânâda değer kazanır ve ebedî saadete bir atlama basamağı olur.
Evet, dünyanın diğer ikinci yüzü, âhiretin tarlası hükmünde olan yüzüdür. Bu yönüyle dünyaya ne kadar çok çalışılsa yeridir. İyi amel tohumlarını eken insanlar öbür tarafta iyi neticeler alırlar.
Dünyanın üçüncü bir yüzü ise, Cenab-ı Hakkın Esmâ-i Hüsnasına bakan yüzüdür. Bu yönüyle dünya Esmâ-i Hüsnaya bir aynadır. Neye bakılırsa bakılsın, Cenab-[Hakkın isimlerinin birer nakşı, sanatı olduğunu anlamak zor olmaz. Herbir eşyada görünen güzellikler Cemîl isminden, binbir faydayla yaratılışları Hakim isminden, ince bir plânın eseri oluşları Mukaddir isminden, harika suretleri Musavvir isminden kaynaklanmaktadır. Bir ilmin eseri oluşları, Alîm ismini, bir kudretin neticesi oluşları Kadir ismini; bir iradenin sonucu oluşları da Mürîd ismini göstermektedir. O hatde Cenab-ı Hakkın güzel isimlerine birer ayna olan yaratıkları bu yönleriyle sevmek, takdir etmek, Allah'ın eşsiz büyüklüğünü ve kudretini görmek,mânâsına geldiğinden faydalıdır. Bu yönüyle de dünya ne kadar sevilirse sevilsin yeridir.

146- [1:188, Hadîs No: 247]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Nefsin gizli desisesinden sakının. Âlim etrafında insanların oturmasını ister.[199][18]

Manevî makam yükseldikçe nefis ve şeytanın hile ve tuzakları da o ölçüde artar. Nefis ve şeytan ilim yolunda olan ve hakka hizmet edenlerle daha çok uğraşır. Onun içindir ki birçok badirelerden geçen âlim her adtm başı önüne çıkabilecek manevî tuzaklardan sakınmakla baş başadır. Bu tuzaklardan biri de etrafına kendini dinleyecek kalabalıkların toplanmasıdır.
Bunda ne gibi mahzurlar olabilir? Eğer nefis bunlardan hoşlanıyor ve âlimi havalara sokuyor, üstünlük kompleksine kaptırıyor, "Bakın, ben ne kadar büyük ve değerli bir âlimim ki herkes beni dinliyor, etrafımda halkalanıyor" dedirtiyorsa, işte o zaman tehlike çanları çalıyor demektir. Nefis artık âlimin o kadar içine işler ki ne kadar çok insan dinlerse o kadar çok hoşlandırır, az insan dinlediğinde de hayai kırıklığına uğratır.
Nefsin bu desisesinden kurtulmanın yegâne çâresi ihlasa sarılmaktır. Az veya çok ne kadar insan dinlerse dinlesin bunları ne büyüklük, ne de küçüklük meselesi edinmemektir. "Benim vazifem hizmettir, anlatmaktır. Az veya çok ne kadar insan dinlerse dinlesin, kabul etsinler veya etmesinler, bunlar beni ilgilendirmez. Dinletmek, kabul ettirmek Allah'a aittir. Benim vazifem ise sadece anlatmaktır. Gerisine karışmam" diyebilmektir. Bu duygu ve düşünce yerleştiğinde ne kadar büyük kalabalıklar dinlerse dinlesin artık âlim böbürlenmez. Dinleyenleri azaldığında da üzülmez. Aşk ve şevkle hizmetini yürütür, sonucu Allah'a bırakır ve mükâfatını Ondan bekler,

147-[1:189, Hadîs No: 250]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Zulümden sakınınız. Çünkü zulmün cezasından daha süratli gelen hiçbir ceza yoktur.[200][19]

148. [1:190, Hadîs No: 251]
Ali bin Hüseyin bin Ali rivayet ediyor: Ziraat yapınız. Çünkü o mübarektir.[201][20]

Tabiî nzık vasıtası üçtür: Sanat, ziraat ve ticaret. Hadîslerinde ziraatçılığı tavsiye eden Resûlullah bu üç yoldan birisi olan ziraatçılığın mübarek bir meslek olduğuna dikkatleri çekiyor. Bu mesleği hor ve hakir görüp ziraatçılığa yanaşmayan insanlara verilebilecek en güzel cevaplardan biri bu olmalıdır. Rızkın en büyük kaynaklarından biri şüphesiz topraktır. En büyük geçim vasıtalarından birisi de bu değil midir? Birçok ülkede nüfusun çoğunluğunun

toprakla uğraşması ziraatçılığın insanların hayatındaki yeri ve önemini gösterir. Kalkınmış ülkelerin bile tarım ürünlerine muhtaç oiuşu ziraatın her devirde geçerliliğini koruduğunun delilidir.
Resûlullahın diğer bir çok önemli meslek yanında özellikle ziraatçılığa teşvik edişi, hatta başka bir hadîslerinde "Dünya öküzle balık üzerinde duruyor" buyururlarken de içtimaî hayatta, geçim vasıtaları arasında Öküzü sembol olarak gösterirken de ziraatçılığın ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Birgün eli nasırlaşmış bir çiftçinin elini okşayarak, "İşte AHah ve Resulünün sevdiği el" buyurusu da herkesçe bilinen hakikatlerdendir. Resûlullahın ziraatçılığı teşvik eden daha birçok hadîsleri vardır. Bunlardan biri şöyledir: "Herhangi bir Müslüman bir ağaç diker veya ekin eker de ondan bir kuş, bir insan veya hayvan yerse, muhakkak ki onun için sadaka olur[202][21]
Hz. Âdem gibi insanlığın atası olan bir Peygamberin yeryüzünde ilk defa çiftçilik yapan insan oluşu, peygamber mesleği olan çiftçiliğe bir teşvik mânâsı taşımıyor mu?
Koca süper devletlerin bile toprak ürünleri ithal etmek zorunda kaldığı bir zamanda toprağı gerektiği gibi değerlendirebilmek ve bunun yollarını aramak, kalkınmanın önemli unsurlarından biri olduğu kadar dinimizin de bizden istediği önemli davranışlardan biridir.

149, [1:190, Hadîs No: 252]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
En güzel Kur'ân okuyan insan, okurken Allah'tan korktuğunu anladığın kimsedir.[203][22]

150. - [1:191, Hadîs No: 254]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
İdareci olduğunuzda iyilikle muamele edin. İdareniz altındakilerin kusurlarını affedin.[204][23]

151- [1:191, Hadîs No: 255]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın nimetlerine gereken saygıyı gösterin ve günah işleyerek onu elinizden kaçırmayın. Çünkü bir topluluğun elinden kaçan nimet nadiren geri gelir.[205][24]

Nimet denilince insanın yiyip içtiği, giyip kuşandığı, tek kelimeyle faydalandığı şeyler hatırımıza gelir. Allah yer ve göklerin nimetlerini biz kulları için hazırlamış, önümüze sermiştir. Bunlardan âzami ölçüde faydalanmak, çare ve vasıtalarını bulmak da bize düşmektedir.
Yalnız Rabbimiz bu nimetlere saygı duymamız şartını da getirmiştir. Nimete saygı duymak demek sadece dille "Allah'a hamdolsun, şükürler olsun" demekten ibaret değil, nimetleri yerli yerinde ve en güzel şekilde kullanmak demektir. Bunun da yolu helal dairede kalmak, haramı helali ayırmak, israfa girmemek, iktisat ve kanaat etmek, kısacası şükretmekten geçer. Şükür nimetin devamını sağlamakla kalmaz, artmasına da vesile olur. Nimete saygı göstermemek, nânkörlük etmek, o nimetleri günaha âlet etmek İse nimetin elden kaçmasına vesile olur. Bir âyette, "Siz şükreder, îman ederseniz, Allah size niye azap etsin?"[206][25] buyururken, diğer bir âyette de, "Eğer siz şükrederseniz andolsun ki, nimetimi arttırırım. Eğer nankörlük ederseniz azabım çetin olur[207][26] buyurulmaktadır. Nimete saygı duymayanlar nimeti sadece ellerinden kaçırmakla kalmaz, şiddetli bir azaba da duçar olurlar.
Eğer bu nimet kişiyi değil de toplumu alâkadar ediyorsa, ekseriyetin o nimetin değerini bilmemesi, nimetin elden kaçmasını netice vermekle kalmaz, sıkıntı ve ıztırapları da beraberinde getirir. Kişi ve toplum olarak yaşadığımız birçok hâdise bu gerçeğin birer tefsiri mâhiyetinde değil midir?

152- [1:192 Hadîs No: 256]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Namazda saflarınızı düzgün tutunuz.

Cemaatle namaz kılarken safları düzgün ve sık tutmak cemaatle namazda aranan mühim hususlardan birisidir. Safların tertibi, birinci ve onu takip eden saflarda namaz kılmanın fazileti ve sevabı hakkında pekçok hadîs vardır. Peygamberimiz bir çok hadîslerinde mü'minleri bu hususta ikaz etmiştir. Yukarıdaki hadîsten başka daha pekçok hadislerinde Peygamberimiz düzgün saf tutmanın ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Meselâ şu hadîslerinde birinci safın faziletini nazara veriyor ve şöyle buyuruyor:
"Allah birinci safı dolduranlara rahmet eder; melekler de onlar için duâ ederler. Safları doldurmak için atılan bir adımdan Allah rızâsına daha yakın başka bir adım yoktur."[208][27]

Safların tertibine son derece ehemmiyet veren Peygamberimiz, safları bir mızrak gibi düzeltmeden namaza başlamazlardı. Hz. Ömer safları düzeltmesi için hususî birini görevli tâyin etmişti. O da Resûtullah gibi saflar tam olarak düzeltilmeden namaza başlamazdı. Hz. Osman ve Hz. Ali de namaza başlamadan önce safları bizzat düzeltirlerdi.

153- [1:192 Hadîs No: 257]
Seki bin Hamaliye rivayet ediyor:
Güzelce giyinip kuşanınız; kılık kıyafetinizi düzeltiniz. Tâ ki insanlar arasında siyah üzerindeki beyaz gibi görünesiniz.[209][28]

Siyah bir zemin üzerindeki beyaz bir nokta hemen dikkati çeker. Mü'min de işte o beyaz nokta gibi îman ve ahlakıyla olduğu gibi, giyim ve kuşamıyla da diğer insanlardan farklı olduğunu göstermekle mükelleftir. Sahip olduğu îman, ibadet ve güzel ahlâk onu âdeta melekleştirirken, pırıl pırıl, ter temiz kıyafetlere bü-rünüşü de ona olgunluk, ağırlık ve güzellik kazandırır.
Niçin mü'min siyah üzerindeki beyaz gibi olmalıdır?
Mü'minin mühim bir vazifesi Esmâ-i Hüsnâya aynalık yapmaktır. Zerreyi, küreyi, çiçeği, sineği, kelebeği, bebeği, kısacası herşeyi plânlı, programlı, düzenli ve sanatlı yaratan Allah, tabiatta sergilediği renk ve ahenk cümbüşüne insanın da uyum sağlamasını istemektedir. Diğer yaratrklar bir noktada buna mecburen ayak uydururlarken, insan iradesiyte, şuuruyla katılacaktır. O halde tertiplilik, düzenlilik, kılık kıyafetteki düzgünlük Cenab-i Hakkın kâinatta tecelli etmekte olan Musavvir, Mukaddir, Cemîl, Mücemmîl gibi isimlerine bir ayna, bir mazhar ve te-celligâh olmaktan ibarettir.
Güzel ve düzgün giyinme insanın kibire, gurura kaptırmasına sebep olmaz. O niyetle olmadfkça kibir ve gurur olmaz. Peygamberimiz (a.s.m.) birgün "Kalbinde zerre kadar kibir bulunan kişi Cennete giremez" buyurduğunda, "İnsan elbisesinin, ayakkabısının güzel olmasını sever" demişler, Resûlullah da şöyle buyurmuşlardı:
"Allah Cemîldir, güzelliği sever. Kibir hakkı beğenmemek, şımarmak ve insanları küçümsemektir."[210][29]
O halde insan hakkı beğenmeme, kılık kıyafetle şımarma, çalım satma, insanlara tepeden bakma gibi bir duruma girmediği sürece Cemîl ismine mazhar olacaktır.
Elbette güzel, tertipli ve derli toplu giyinmenin kibirle alâkası olamaz.Tehlike, herşeyi kılık kıyafette arama şaşkınlığına düşme, onu üstünlük ölçüsü gibi görme, insana gerçek değer veren üstünlüklere, manevî değer ve faziletlere yan bakma, elbiseyle büyüklenme ve gururlanmaya kalkmadır. Allah Resulü, "Allah, kibirli kibirli elbisesini çekip duran kişinin yüzüne bakmaz. O elbise ister helal-dan, isterse haramdan temin edilmiş olsun"[211][30] buyurarak yanlış ve tehlikeli olan giyinmenin büyüklük vasıtası yapılan giyim ve kuşam olduğunu açıkça belirtmişlerdir.
Tehlike kılık kıyafetle gösterişe kaymaktır. Sırf insanlara gösteriş olsun diye, şöhret sevdasıyla güzel giyinen kimse kendini Allah'a değil, insanlara beğendirmeyi düşünme sevdasındadır. Kulu Allah beğenmedikten sonra insanlar beğenmiş kaç para eder? Sonra Allah, insanların'kalbine beğenme duygusunu koyma-sa atlastan, ipekten elbiseler de giyse yine beğenmezler. İbni Ömer'in rivayet ettiği bir hadîs de şöhret için elbise giyenlerin kulaklarını çınlatacak ehemmiyettedir. Hadîse göre böyle bir kimseye, Cenab-ı Hak, Kıyamet Gününde şöhretelbisesi yerine zillet elbisesi giydirecek, sonra da o elbiseyi ateşle alevlendirecektir.[212][31]
Demek ki kibire, riyaya, şöhrete, küfran-ı nimete kaçmadığı sürece güzel, temiz ve düzenli giyinmenin dinimizin açık tavsiye ve emirleri arasında olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Cuma, bayram ve cemaat namazlarına katılırken temiz ve düzenli elbiseler giymenin tavsiye edilişini bunlar arasında saymak gerekir.
Ayrıca güzel giyinmek, "Allah verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmek ister" hadîs-i şerifinde anlatılan hakikate de uygun hareket etmek demektir. Mü'min imkânları ölçüsünde giydiği temiz ve düzgün kıyafetlerle Allah'ın nimetlerine şükretmenin işaretini de taşımış olur.
Bilhassa öze değil kabuğa, ruh yerine şekle, kalbi bir tarafa atıp görünüşe, fazilet yerine kıyafete önem verildiği günümüzde İslâmı temsilde manen görevli olan her mü'minin dilleri ve halleriyle olduğu kadar, kılık kıyafetleriyle de çekici bir platformda olmalarının birçok faydaları vardır. Perişan kıyafetli bir kimse, isterse içinde hazineler taşısın, antipati uyandırmak ve sahip olduğu hakikatlere gölge düşürmekle baş başa kalabilir. İslâmı bütün berraklığıyla sunabilmek için bu hususu da göz önünde bulundurmak gerekir.

154- [1:193, Hadîs No: 258]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle;

Seslerinizi Kur'ânla süsleyiniz.213[32]

.Bu hadîs mü'minleri güzel bir noktaya yöneltmektedir. Gerçek ses güzelliği ancak Kur'ân'la süslenebildiği ölçüde mümkün olur, Kur1 ân âlemlerin Rabbi olan Allah'ın kelâmıdır. Nasıl büyüklerin sözleriyle sözlerimiz değer kazanıyorsa ilâhî kelâmı serpiştirilen ve onunla pekiştirilen sözler o ölçüde kıymet kazanırlar. Şâirin, "Ben sözlerimle Kur'ân'ı övemedim. Kur'ân benim sözlerimi övdü, güzel-leştirdi" dediği gibi sözlerimiz ona dayandığı, ondan kaynaklandığı, ona yer verdiği, ondan bahsettiği ölçüde daha çok değer ve mânâ kazanırlar.
Hadisten Kur'ân okuyarak seslerimizi renklendirmenin yanısıra şarkı, türkü ve hoş olmayan sözler söyleme yerine Kur'ân okuyarak sesleri güzelleştirmenin en önemli yollarından biri olduğunu da çıkarıyoruz. Öyle Kur'ân okuyucuları vardır ki güzel sesleriyle ruhları büyüler, nefisleri etki altına alırlar.

155. [1:194 Hadîs No: 263]
Sa 'sa' el-Müeâşiî rivayet ediyor:

îki çenenin ve iki bacağının arasmdakini koru.214[33]

156- [1:196, Hadîs No: 265]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Baba dostunu gözet; onunla ilişkiyi kesme ki, Allah, nurunu söndürmesin215[34].

157- [1:197, Hadîs No: 267]
îyaz el-Ensârî rivayet ediyor:
Ashabım ve akrabalarım hususunda hakkımı gözetin. Kim onİar ısusunda hakkımı gözetirse, Allah dünyada ve âhirette onu gözetir, im bunu yapmazsa, Allah ondan yüz çevirir. Allah kimden yüz çevi-rse yakasından tutması yakındır.216[35]

158- [1:198, Hadîs No: 269]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Bıyıklarınızı kısaltın, sakalınızı uzatın. Yahudilere benzemeyin.217[36]

159. [1:201, Hadîs No: 276]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Kadınları, eğer denk iseler istedikleri ile evlendirin.218[37]

160- [1:201, Hadîs No: 277]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Ümmetim hakkında üç şeyden korkuyorum: **(1)** âlimin hatâsı, **(2)** münâfıkın Kur'ân'i âlet ederek mücâdeleye kalkması, **(3)** kaderin inkâr edilmesi.219[38]

161- [1:202, Hadîs No: 278]
El- Hakim rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim hakkında üç şeyden korkuyorum:
1. Heva ve heveslerinin kendilerini şaşırtması.
2. Mide düşkünlüğü ve şehevânî isteklerine uymaları.
3. Hakikati bilip öğrendikten sonra gaflete düşmeleri.220[39]

162- [1:203, Hadîs No: 279]
Ebû Mihcen es-Sekaft rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim hakkında şu üç şeyden korkuyorum:
1. İdarecilerin zulme sapmaları.
2. Yıldızların tesirine inanmaları.
3. Kaderi inkar etmeleri.221[40]

163. [1:204, Hadîs No: 281]

Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Cebrail bana Hüseyin'in Fırat kenarında şehid edileceğini haber verdi.

Hz. Hüseyin Peygamberimizin torunu, Hz. Ali ve Hz. Fâttma'nın oğludur. Peygamberimizin mübarek nesli Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den devam etmiştir. Peygamberimiz bu hadîslerinde Cebrail'in haber vermesiyle bir mû'cize olarak Hz. Hüseyin'in Fırat kenarında şehid edileceğini bildiriyor. Cebrail'in bunu Peygamberimize haber vermesi şöyle olmuştu:
Birgün Cebrail (a.s.) Peygamberimizin yanına gelmişti. Peygamberimiz o sırada Ümmü Seleme validemizin yanındaydı. Ümmü Seleme'ye (r.a.), "Kapıyı üzerimizden kapat, içeriye kimseyi atma" buyurdu. Onlar içerdeykeri Hz. Hüseyin geldi, içeriye girmek istedi. Hz. Ümmü Seleme onu içeriye koymak isteme-diyse de Hüseyin (r.a.) bir fırsatını bulup içeriye daldı ve Resûlullahın kucağına oturdu. Peygamberimiz sevgili torununu öptü, sevdi. Cebrail (a.s.), "Hüseyin'i çok mu seviyorsun?" diye sordu. Peygamberimiz, "Evet, çok seviyorum" buyurdu. Cebrail (a.s.), "İyi ama ümmetin onu şehid edecek" dedi. Peygamberimiz, "Demek onu mü'minler öldürecek?" diye hayretini bildirdi, Cebrail (as.) "Evet" dedi ve oradan ayrılarak kısa bir müddet içerisinde Kerbelâ'dan getirdiği kırmızı ve ıslak bir avuç toprakla geri döndü. Bunun üzerine Peygamberimizin mübarek gözlerinden yaşlar aktı. Cebrail'in getirdiği toprağı da saklaması için Ümmü Seleme'ye verdi.[222][41]
Gerçekten de, Peygamberimizin "Reyhanım" dediği Hz. Hüseyin Hicretin 61. yılında Kerbelâ'da Yezid'in askerleri tarafından hunharca şehid edildi.

164. [1:206, Hadîs No: 282]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bana öyle bir ağaçtan haber verin ki, Müslümana benzesin. Yaprakları hiç dökülmesin ve her an meyve verip dursun. îşte o, hurma ağacıdır.[223][42]

165 [1:209, Hadîs No: 288]
Beyhakî rivayet ediyor: Ümmetimin ihtilafı rahmettir.[224][43]

İhtilaf; anlaşmazlık, uyuşmazlık, farklılık, başka başka olma mânâlarına gelir. Peki herşeycle birliği, beraberliği, kardeşliği, dayanışmayı emreden dinimiz burada ihtilafa nasıl müsaade etmekte, hatta bunu "rahmet" olarak vasıflandırmaktadır?
Görünüşe bakarak hareket edenler ya hadîsi inkâra kalkar veya ihtilaflarına fetva çıkarabilirler. Oysa hadisi bir sarraf gibi ölçen müdakkik islâm âlimleri bur-daki ihtilafı, hakta olmak şartıyla farklı farklı düşünme ve görüşlere sahip olma mânâsında anlamakta ve bunu İslâmın akla verdiği önemin delillerinden birisi olarak saymaktadırlar. Bu ihtilaf, Sünnet-i Seniyye dairesi içerisinde kalmak, bid'atlara dalmamak şartıyla ortaya çıkan birçok hak mezhebin de kaynağını teşkil etmektedir.
Evet, mezheplerdeki farklılıklar birer rahmetten ibarettir. Çünkü herbir mezhep imamı, âyet ve hadîslerdeki muhtemel ve hak mânâlardan birini yakalamış, içtihadını ona göre yapmıştır. Nasıl aynı suyun kimi hastaya göre tıbben faydalı, kimi hastaya göre de zararlı olması akla uygunsa, mezheplerdeki farklı, hatta birbirine ters gibi gözüken içtihadlar da gayet yerindedir.
İslama hizmet maksadıyla ortaya çıkan bütün hak cemaatleri, kalbi inkişaf ettirmeyi ve Sünnet-i Seniyyeyi esas alan bütün hak tarîkatları da aynı çerçeve içerisinde değerlendirebiliriz. Bu ihtilaflar müsbet dairede kaldığı ve birbirlerinin hizmetine mâni olmaya çalışmadıktan, düşmancasına tavırlar içerisine girmedikleri müddetçe faydalıdır. Mektubafta belirtildiği gibi herbir meslek ve grup kendi mesleğinin muhabbeti uğruna başkalarının tahrip ve iptaline çaJışmamalı-dır. Bir taraftan kendi mesleğinin tamir ve revacına çalışırken, diğer taraftan da başkalarının ikmal ve ıslahına gayret göstermelidir. Tâ ki müsbet dairede kalabilsin. Garazkârâne, düşmancasına birbirlerinin tahribine çalıştıkları zaman ise menfî bir ihtilaf sergilemiş olurlar. Birbirleriyle boğuştukları için müsbet hareket edemezler. Bu ise hadisin nazarında reddolunmuştur.
Hak ve hakikat namına olan fikirlerin çarpışması da maksat ve esasta birleşmekle birlikte metodda ihtilaf eder. Böyle bir fikir çarpışması sonunda hakikat bütün yönleriyle ortaya çıkmış, hakka ve hakikate hizmet edilmiş olur. Fakat ta-rafgirâne ve garazkârâne firavunlaşmış nefis hesabına, kendini beğenme ve şöhrete düşküncesine yapılan fikirlerin çarpışmasından ise hakikat kıvılcımları değil, aksine fitne ateşleri çıkar. Çünkü maksatta ittifak gerekirken, böylelerinın fikirlerinin yeryüzünde dahi birleşme noktası bulunmaz. Hak namına olmadığı için, sonsuz derece ifratla gider. Tamiri mümkün olmayan bölünmelere sebep olur.[225][44]

166. [1:212, Hadîs No: 289]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
İdarecinin hediye alması haramdır. Hâkimin rüşvet alması da küfürdür.[226][45]

Bir memlekette huzurun, sulhun devam edebilmesi için o memlekette adaletin hükmetmesi şarttır. Adaletin bulunduğu yerde zayıflar ezilmez; hak ve hu-kuklannı koruyabilir, çiğnenmişse haklarını alabilirler. Güçlü de hak ve hukuku çiğneme cesareti gösteremez. Gösterse bile cezasını bulur. Bu durumu bilen diğer güçlüler koiay kolay haksızlık yapma cür'eti gösteremezler, işte Hz. Ömer, adaletin bu ve buna benzer faydaları içindir ki, "Adalet mülkün temelidir" demiştir.
Adaletin ayakta kalabilmesi için ise idarecilerle hâkimlerin tarafsızlıkların! yi-tirmemeleri gerekir. İdarecinin hediye alması tarafsızlığını yitirmesine vesîle olur. Bu da haksızlıklara götürür. Sonuçta zâlimler keyif sürer, mazlumlar inler; cemiyetin tadı kaçar.
İdareci de, hâkim de hediye, rüşvet gibi çıkar sağlayacak şeylerden uzak kalmalıdırlar ki, suçlu en yakınları da olsa, güçlü kuvvetli de olsalar hak ile hükmedebilsinler. Böylece adalet tecelli edebilsin. Hâkimin rüşvet alması demek haksız tarafa meyletmesi, taraftar olması demektir ki, adaletin sarsılmasını, ayaklar altına alınmasını netice verir. Hadiste bu "küfür" olarak nitelendirilmiştir. Buradaki küfür, inanç noktasından küfür değil, büyük nankörlük, küfran-ı nimette bulunmak, nimeti hiçe saymak demektir. O hareket helâl kabul edilmedikçe küfre girilmiş olmaz.

167. [1:213, Hadîs No: 291]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kader hakkında bilir bilmez konuşmak, ümmetimin âhirzaman-daki kötülerine bırakıldı.[227][46]

Olacak herşeyin olmadan önce tâ ezelde Allah tarafından bilinip yazılması hâdisesine kader denir. Kıyamete kadar olacak her şey kader ile takdir edilmiştir. Bu, Allah'ın sonsuz ilminin eseridir.
Allah kuluna bir cüz'î irade vermiş, iyi ve kötü yolları göstermiş, sonucuna katlanmak şartıyla istediğini seçebileceğini bildirmiştir. Kuf iyi ve kötü neyi isterse Allah onu yaratır.
Meselenin özünü bilmeyenler, "Allah benim kaderime ne yazmışsa o olur" deyip işledikleri kötülüklerden ötürü kaderi suçlamaya kalkarlar. Allah, 'Yapmayın" dediği birşeyi kulunun kaderine yazmışsa, kul istediği için yazıyor. O halde suçlu kader değil, o suçu işleyen kimsedir.
Kaderin önceden bilinmiş olması kişiyi sorumluluktan kurtarmaz. Bilmek değil, yapmak suçtur. Sonra Allah yazmış olduğu için biz yapmıyoruz. Biz yapacağımız için—Allah geçmişi ve geleceği bilen sonsuz ilmiyle görmüş, bilmiş ve— yazmıştır.
Kaderin bir de ıztırarî kısmı vardır ki bu tamamen bizim irademizin dışında gerçekleşmektedir. Boyumuz, rengimiz, falan anne ve babadan meydana gelmemiz gibi hususları bunlar arasında sayabiliriz. Bunlarda bizim irademizin müdahalesi yoktur. Herşeyi plânlayıp düzenleyip yaratan Allah'tır. Ve bu yaratışında da sayısız hikmetler vardır. İnsana düşen ise bu hikmetleri görmek, göremese bile "Bunda da Allah'ın birçok hikmetleri vardır" deyip rıza göstermektir. "Niçin şöyle olmamışım; böyle yaratılsaydım?" gibi sözler kadere itiraz etmek demektir.
Yine irademiz dışında başımıza gelen bir kısım belâ ve musibetler vardır ki; bunları da sabır, teslimiyet ve olgunlukla karşılamak, "Mevla görelim neyler, neylerse güze! eyler" demek kadere îmanın gereğidir. Böyle davranmayıp da "Bu belâ da beni nereden buldu?" diyerek isyana girmek, belâ vereni görememek büyük bir gaflettir. Böyle davransa da insanın eline hiçbirşey geçmez. Çünkü kadere itiraz eden rahmetten mahrum kalır, başını örse vurur kırar
Kısaca böyle bakılması gereken kader konusunda ne yazık ki, yukarıda da misâllerini verdiğimiz gibi, önüne gelen herkes, bilir bilmez, ileri geri konuşabilmektedir. Oysa bu da bir ihtisas işidir. Ev yaptırırken mühendisi, hastalık ânında doktoru, hem de mütehassısını arayan insan îmanla ilgili hassas bir meselede niçin bilen birisine sormaz?
İşte Peygamberimiz (as.m.) işi ehlinden sormayıp gerçeğini öğrenmeyip bu konuda ileri geri söz eden kimselerin ümmetinin âhirzamandaki kötüleri olduğunu bildirmektedir.

168. [1:214, Hadîs No: 294]
Âmir bin Rebiâ'dan (r.a.) rivayetle:
Uhrevî ticârette en çok zarar eden kimse, dünyevî âmellerine ılaşmak için kendisini yiyip bitiren, arzularına kavuşma konusunda ;aman kendisine yardım etmeyen, azıksız olarak dünyadan ayrılan 'e elinde kendisine mazeret

olabilecek hiçbir delil bulunmadığı bir ıalde Allah'ın huzuruna çıkarılan kimsedir.228[47]

169- [1:215 Hadîs No: 295]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor;
Ümmetim hakkında en çok şu hususlardan korkuyorum: Şişmanlık, uykuya düşkünlük, tembellik ve îman zayıflığı.229[48]

170- [1:216, Hadîs No: 298]
Muaz b. Cebel (r.a.) rivayet ediyor:
Dininde ihlâslı ol ki, az bir amel bile sana kâfi gelsin.230[49]

171-[1:217, Hadîs No: 299]
Dahhak bin Kays rivayet ediyor:
Yaptığınız amelleri sırf Allah rızâsı için işleyiniz. Çünkü Allah sadece kendisi için yapılan amelleri kabul eder.231[50]

172. [1:218, Hadîs No: 300]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'a ihlasla ibâdet ediniz. Beş vakit namazınızı kılın. Gönül hoşluğu ile malınızın zekâtını verin. Ramazan orucunuzu tutun. Harcınızı yapın ki, Rabbinizin Cennetine giresiniz.232[51]

Hadîste ihlasla yapılan ibadetin önemi üzerinde durulmaktadır. Bilindiği gibi ibadet Allah'ın emirlerini tutmak, yasaklarından kaçınmaktır. Beş vakit namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler ise ibadetin ilk sıralarında yer alırlar. Hadiste özellikle bunların zikredilmiş olması, bunların ibadetler arasında ne kadar büyük bir yer tuttuğunu göstermektedir.
Kıldığı namazı, tuttuğu orucu, verdiği zekâtı, yaptığı haccı sırf Allah emrettiği için yapan, başka hiçbir menfaat gözetmeyen insan, ihlasla ibadet yapmış demektir ki bunun mükâfatı Cennettir. Aksi halde menfaat kaygısı ve gösteriş düşüncesiyle yapılan ibadetler, ne kadar çok olursa olsun makbul değildir ve insanı Cehenneme gitmekten kurtaramaz.

173- [1:219, Hadîs No: 302]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Benden sonra Ehl-i Beytimin hakkını gözetiniz233[52].

174- [1:221, Hadîs No: 304]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Emrinizin altındaki hizmetçileriniz kardeşlerinizdir. Onları emriniz altına veren Allah'tır. Öyle ise kimin emri altında bir kardeşi varsa, ona yediğinden yedirsin, giydiğinden giydirsin. Gücünün yetmediğini kendisine yüklemesin; bunu yaptığı takdirde ona yardımcı olsun.234[53]

175- [1:221, Hadîs No: 305]
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim hakkında en çok korktuğum şey, ağzı iyi laf yapan münafıktır235[54].

176- [1:222, Hadîs No: 306]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetim hakkında ençok korktuğum şey nefsin isteklerine uymak ve ölümsüzlük hayâlidir.236[55]

177- [1:223, Hadîs No: 308]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Sana birşey emânet edene emânetini ver. Sana hıyanet edene hıyanet etme.237[56]

Bahsi geçen hadîs gibi, Resûlullahın birçok altın sözleri vardır ki, insanı ideal insanlık ufkuna, faziletin zirvesine yöneltmektedir. Resûlullaha uymayı hayat gayesi edinmiş insanlar bunu bir hedef olarak görür, davranışlarını ona göre ayarlamaya çalışırlar. Sûreten medenî, fakat dinde lâkayd olanlarla manen insanlıktan uzaklaşmış insanlar huzursuzluktan kurtuluş reçetelerini de Resûlulla-hin bu ve buna benzer tavsiyelerinde bulabilirler. Gerçekten binbir türlü sıkıntılar içerisinde kıvranan, ruhen bunalan, büyük bir manevî açlık içerisinde olan insanlığın can ü gönülden arzuladığı insanlık modelini Resûlullahın emir ve tavsiyelerinde görmemek mümkün değildir.
İşte Resûlullah bu öğütlerinde bize güvenenin güvenini sûistimal etmememizi, birşey emanet edenin de emanetini gereği gibi koruyup zamanı geldiğinde iade etmemizi emrediyor. Hadisteki fazilete teşvik bu kadarla da kalmıyor, hıyanet edene dahi hiyanette bulunmamayı içine alıyor. Bunu yapabilmek her ne kadar zor ise de mü'min bunu yapmakla mükelleftir. Çünkü rnü'min olmanın gereği budur.
Herkes bilmelidir ki mü'min her haliyle güvenilir İnsandır, kendisine hıyanet edilse bile hıyanet etmeyen insandır. Öyle olmalıdır. Kalbine iyiliği, doğruluğu, fazileti nakşetmiş, ruhuna her türlü güzel huyu yerleştirmiş mü'minin hayatında elbette hıyanetin yeri olamaz. Resûlullahın emri de budur.
Hıyanet edenin büyük bir günah işlediği açıktır. Eğer "O hıyanet etti. Bunu karşılıksız bırakmayacağım" deyip hıyanete kalkmak, ateşe körükle gitmekten farksızdır. Bir günah da hıyanetle kendisi işlemiş olur. Oysa hıyanete hiyânetle karşılık vermeyen günaha girmemekte, muhatabı günahıyla baş başa bırakmaktadır. Bu tarz hareketler kötülüklerin kökünü kazımanın da en kestirme yollarından biridir. Muhatabı pişmanlığa da yöneltebilir.

17 8. [1:224, Hadîs No: 309]
İbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ın sana emrettiği farzları işle ki, insanların ençok ibâdet edenlerinden olasın. Sana yasakladığı haramlardan sakın ki, insanların en takvâlılarından olasın. Senin için takdir ettiği kısmetine râ-zi ol ki, insanların en zenginlerinden olasın.[238][57]

179- [1:224, Hadîs No: 310]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı.[239][58]

180- [1:225, Hadîs No: 311]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Çocuklarınızı şu üç haslet üzere terbiye ediniz: Peygamberinizin sevgisi, onun Ehl-i Beytinin sevgisi ve Kur'ân okumak. Çünkü Kur1 ân okuyanlar, Allah'ın Arşının gölgesinden başka hiçbir gölgenin bulunmadığı Kıyamet Gününde, peygamberler ve asfıyalarla beraber Arşın gölgesinde bulunacaklardır.[240][59]

181- [1:226, Hadîs No: 313]
Osman Bin Affan (r.a.) rivayet ediyor:
Alırken, satarken, borcunu öderken ve borcunu isterken yumuşak davranan kişiyi Allah Cennetine koysun.[241][60]

182. [1:226, Hadîs No: 313]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Gücünüz yettiği müddetçe Müslümanlara suç kesin olarak sabit-leşmedikçe ceza vermemeye çalışın. Müslüman için en küçük bir çıkış yolu bulduğunuzda onu serbest bırakınız. Çünkü idarecinin affetmede yanılması, ceza vermede yanılmasından daha hayırlıdır.[242][61]

183- [1:228, Hadîs No: 316]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'a duanızın kabul edileceğine kesinlikle inanmış olarak duâ edin. Şunu da bilin ki, Allah kendisinden gafil ve başka işlerle meşgul bir kalbin duasını kabul etmez.[243][62]

184. [1:229, Hadîs No: 318]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor: ....
Ölülerinizi salih kimselerin arasına gömün. Çünkü tıpkı dirinin kötü komşudan sıkıntı çektiği gibi ölü de kötü komşudan sıkıntı çeker.[244][63]

185. [1:232, Hadîs No: 323]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Cehennemliklerin en az azap görenine ateşten iki ayakkabı giydirilir. Ayakkabıların sıcağından beyni kaynar.[245][64]

186. [1:232, Hadîs No: 324]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Cennetliklerin en aşağı derecesinde olanına seksen bin hizmetçi, yetmiş iki huri verilir ve kendisi için inci, zeberced ve yakuttan Câbi-ye ve Sana arası genişliğinde bir çadır kurulur.[246][65]

187- [1:234 Hadîs No: 327]
Sehl bin Hüneyf rivayet ediyor:
Sohbet toplantılarının hakkını Allah'ı çok çok zikrederek, yolunu kaybedenlere yol göstererek ve harama bakmayarak ödeyiniz.[247][66]

188. [1:234 Hadîs No: 328]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Azimeti uygulayın. Ruhsatı da kabul edin. İnsanların ayıp ve kusurlarıyla uğraşmayın ki, şerlerinden emin kalasınız;[248][67].

İslâmın en önemli özelliklerinden biri de kolaylık dini oluşudur. Bütün emir ve yasaklarında bunu görmek mümkündür. Bu hadîslerinde de âlemlere rahmet olarak gönderilen Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz (as.m.) bu konuda bize bir ölçü vermektedir.
Hadîste geçen azimet, takva olanı seçme, dinî vazifeleri hiçbir özür ileri sürmeden usûlüne uygun şekilde, mükemmel bir tarzda yapma mânâsına gelmektedir. Ruhsat ise bu husustaki izin ve müsaadedir. Meselâ Ramazan'da yolculukta oruç tutmak azîmet, sonra tutmak üzere yemek ise ruhsattır. Bunlar gibi daha birçok örnekler vardır ki, dinimizde ibadetlerin bir azîmet, bir de ruhsat yönü olduğunu göstermektedir.
İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) mümkün olduğunca azîmeti uygulamaya çalışmamızı, yeri ve zamanı gelince de ruhsata uymamızı öğütlemektedir. Azî-mete uymak şüphe yok ki kuvvetli bir îmanın, takva üzere davranmanın neticesidir. Ama bazan şartlar öyle gerektirir ki, ruhsata da uymak icap edebilir. O zaman da uyulmalıdır.
Şahsımız için azîmete uyma gayreti içinde olabiliriz. Ama başkalannı azimete zorlama yoluna gitmemeliyiz. Azîmetfe birlikte ruhsatı da göstermeliyiz. Hatta bazan azîmet yerine ruhsatı göstermek daha yerinde bir hareket olabilir. Bilhassa dirîe yeni ısınma ve bağlanma yolunda olan kimselere ruhsatlar gösterilmelidir ki, ürküp kaçmasınlar.
Hadîsin ikinci bölümünde bir ahlâkî esasa dikkat çekilmiş, insanların ayıp ve kusurlarıyla uğraşmama öğütlenmiş, uğraşıldığında serlerine maruz kalabileceğimize dikkat çekilmiştir. Zaten başkalarının kusur ve hatalarıyla uğraşmak, onları kurcalamak, dile dolamak olgun bir mü'mine yakışacak bir davranış değildir. Neticesini düşünmeyip dedikoduya başvurmak, önüne gelene başkalarının hata ve kusurlarını sayıp dökmek ancak îman zayıflığının ürünü olabilir. Böyle kimseler karşt tarafın kötülüğüne de ister istemez hedef olmakta, tatsız hâdiselerin çıkmasına sebep olabilmektedirler. Aleyhinde konuşulduğunu duyan kimse nefsine hâkim olamayan y/eya anlatılanları hazmedeyen bir tipse yapılanlar karşılıksız bırakmayacaktır. En azından kötü söz ve kırıcı davranışlarla karşılık verecektir. Bunların hiçbirisi arzu edilecek davranışlar değildir. Resûl-ü Ekrem (as.rn.) mü'minin değerini düşürecek durumlara düşmemesi için bu hadislerinde gerekli îkazları yapmıştır.
Mü'mine yaraşan kusur ve hataları sayıp dökmek değil, usûlüne uygun olarak ıslahı için çalışmaktır.

189[1:235 Hadîs No: 330]
Vâlid Ebu'l-Ahvaz rivayet ediyor:
Allah sana bir mal verdiğinde Allah'ın sana olan nimet ve kereminin izleri sende görülsün.[249][68]

Allah âhiret nimetlerini olduğu gibi dünya nimetlerini de rnü'min kulları için hazırlamıştır. Mü'min, imkânları ölçüsünde bunlardan istifade edecektir. Bol imkanlara sahip olup da fakircesine bir tavır ve yaşayış sergilemek dince istenen bir davranış değildir. Bolluk israf etmeyi gerektirmediği gibi, meşru dairede onlardan istifade etmeye de engel değildir. Şükretmek ve harama girmemek şartıyla yeme, içme, giyme gibi konularda o nimetlerin eserini üzerimizde gösterebilmeliyiz. Allah'ın bizden istediği budur.

Bir vaazında fakir kılıklı birisini gören İmam-ı Azam adamın haline acımış, topluluk dağılırken onu bir kenara çekip cebinden çıkardığı bir parayı uzatıp, "Şunu al da kendine bir elbise diktirirsin" demiş. Parayı reddeden adam, "Ey imam, ben zenginim. Şu kadar malım mülküm var. Sağolun ihtiyacım yok" deyince, İmam-ı Azam Peygamberimizin bu hadisini hatırlatarak, Allah'ın verdiği nimetin eserini kulunun üzerinde görmek istediğini belirtmiştir.
Mal nimeti herşeyden önce şükrü gerektirir. Bu da zekât, sadaka ve hayırlarla gerçekleşir. Çünkü her nimetin şükrü kendi cinsinden ve Allah'ın belirttiği şe-kiide kullanmakla olur. Buna göre kulun meşru dairede güzel ve tertipli giyinmesi, Allah'ın nimet ve kereminin izlerini üzerinde sergilemesi de bir şükürdür ve Allah'ın hoşlandığı davranışlardandır. Bu aynı zamanda ihtiyaç sahiplerinin kendisine ihtiyaçlarını arzetme cesaretini de verir. Aksi halde ihtiyaç sahibi kimse onu derdine derman olacak makamda görmez ve ihtiyacını arzedemez.
Bununla birlikte kişi gurur ve kibire de girmemeli, sahip olduğu herşeyi Allah'tan bilerek şükretmelidir. Nasıl maharetli ve cömert bir terzi bir elbiseyi bizzat dikip hediye olarak birisine giydirse, ona "Ne kadar güzelleştin" denilse, "Hayır, ne güzelliği, güzellik bunun neresinde?" dese bu bir nankörlük olur. Aksine, "Benim gibi güzel var mı?" dese gurura girmiş olur. "Evet ben güzelleştim. Ama bu güzellik benim eserim değil, bana elbiseyi diken, giydiren terziden geliyor" dese hem teşekkür etmiş, tahdis-i nimette bulunmuş, hem de tevazuyla şükrü birleştirmiş olur. Bunun gibi Allah'ın ihsan ettiği nimetlerin izleri üzerimizde görülmeli. Bunları ne inkâr etme yoluna gitmeli, ne de onlarla gurur ve kibire kapıl-malıyız. Hepsini Allah'tan bilmeli, şükretmeli, tahdis-i nimette bulunmalıyız.

190- [1:235 Hadîs No: 332]
Yezid bin Zuâme ed-Dabbi rivayet ediyor:
Biri diğeri ile dostluk kurduğunda ismini, kimlerden olduğunu sorsun. Çünkü bu sevgiyi daha çok artırır.[250][69]

191- [1:237, Hadîs No: 336]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz iki Müslüman arasında hüküm verme imtihanına tabi tutulduğunda öfkeli iken karar vermesin. Bakışta, oturmada ve işaret etmede onlara karşı eşit davransın.[251][70]

Yüce Rabbimiz İslâmı inançta, ahlâkta, sosyal hayatta gerçek adaleti temin etmek için indirmiştir. Kur'ân-ı Kerim'inde, devamlı olarak adaletli olmayı, adaletin temin ve tesisini emreder. Kur'ân'ın dört ana esasından birisi adalettir. Diğer üç esas ise Allah'ın birliği inancı, peygamberlik müessesesi ve öldükten sonra dirilmedir. Kur'ân-ı Kerimde adaletle ilgili olarak şöyle buyurulur:
"Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı emreder; fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir.[252][71]
Adaleti emreden dinimiz, adalete gölge düşürecek, adaletin tecellîsine olumsuz yönde tesir edecek hususları ise yasaklamıştır. Meselâ bunlardan birisi, şâhitliğin doğru yapılması, yalan şahitlikten kaçınılmasıdır. Yüce Rabbimiz annemizin, babamızın, akrabamızın, hatta şahsımızın aleyhine dahi olsa adalet üzere olmayı, Allah için şahitlik etmeyi emreder.[253][72]
İşte Peygamberimiz de yukarıdaki hadislerinde adaletin tecellisine menfi yönden tesir edeceğinden kendisinden hüküm vermesi istenilen kimselerin öfkeli iken hüküm vermemelerini; bakışta, oturmada, ses tonunda ve işarette dâvâlıyla davacıya eşit davranmalarını istemektedir. Dâvâlı rütbece büyük biri, hattâ devlet başkanı da olsa, hâkimin onunla dâvâcı arasında eşit davranması gerekir. İslâm târihi bunun güzel örnekleriyle doludur. Burada bunlardan sadece bir tanesini misâl olarak verelim:
Her nasılsa halife Hz. Ömer'le büyük Sahabîlerden Übey bin Ka'b (r.a.) arasında bir anlaşmazlık çıkmıştı. Meseleyi kendi aralarında halledemeyince, Zeyd bin Sâbit'i (r.a.) hakem seçip ona gittiler, "Aramızda meseleyi halletmen için sana geldik" dediler.
Hz. Zeyd bir minder serdi, Halifeyi yanına oturtmak istedi, "Ey Mü'minlerin Emiri, şöyle buyurun" dedi.
Hz. Ömer hiddetlendi. Oraya bir dâvanın halli için gitmişti. Hâkim ise kendisini yakınına davet ediyordu. Bunu bir tarafgirlik olarak değerlendirdi ve şöyle dedi:
"Bu, şimdi vereceğin hükümde yaptığın ilk adaletsizliktir. Ben dâvâlımla beraber oturmak istiyorum."
Hz. Ömer dâvâcı değil, dâvâlıydı. Aleyhindeki iddiayı da kabul etmiyordu. Dolayısıyla yemin etmesi gerekiyordu. Dâvâcı Übey (r.a) ondan yemin etmesini istedi.
Hz. Zeyd, Hz. Ömer'in mevkiini nazara alarak Hz. Übey'e, "Hz. Ömer'i yeminden affet. Halifenin dışında başka birisi için böyle bir teklifte bulunmam" diye ricada bulundu.

Hz. Ömer yine hiddetlendi. Hz. Übey'in teklifi üzerine yemin ettikten sonra şöyle dedi:
"Ömer ile herhangi bir Müslüman arasında eşit muamele yapmadıkça Zeyd'e dâva götürülmemelidir."

192. [1:239 Hadîs No: 340]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz ailesine yaklaştığında örtünsün. Vahşî eşeklerin soyunuk-luğu gibi soyunmasın.[254][73]

193- [1:240, Hadîs No: 343]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Üzerimden beni Allah'a yaklaştırmayacak bir gün geçerse o günde benim için bereket yok demektir.[255][74]

194. [1:241 Hadîs No: 344]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Birinize hizmetçisi yemeğini getirdiğinde o yemeği hazırlama zahmetini ve dumanını o çekmiştir. Öyle ise yanma yemeğe oturtsun. Şayet oturtmayacaksa hiç olmazsa ondan bir iki lokma versin.[256][75]

195- [1:241 Hadîs No: 345]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Size bir topluluğun büyüğü geldiğinde ona ikram edin.[257][76]

196- [1:243, Hadîs No: 346]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Biri sizi ziyarete geldiğinde ona ikram edin.[258][77]

İnsanî özelliklerden biri de misafirle, ziyaretçiyle ilgilenmektir. İster tanıdık olsun, ister tanımadık olsun ziyaret etme lûtfunda bulunup gelen kişiye gereken değeri göstermek, onunla ilgilenmek, imkânı ölçüsünde ikramda bulunmak her-şeyden önce bir görgü kâidesidir, fazilettir, olgunluğun ifadesidir. Bunu Resûlullahın bir tavsiyesi olarak yapmak ise aynı zamanda sünnete uyma mânâsı taşır ki, o insanî hareketi ibadete dönüştürür, sevaplı hale getirir.
Kendisine değer verilen, hali hatın sorulan, ilgilenilen, ikramda bulunulan ziyaretçinin ziyaret ettiği kişiye karşı muhabbeti artar, ona daha sıkı bağlanır. Değer verilmediği zehabına kapılan kimse ise onunla ilgili meselelere de lâkayd kalabilir. Birbirleriyle sıkı irtibat halinde bulunmaları gereken Kur'ân hizmetkârları için ise bu prensip daha büyük bir önem taşır.

197- [1:243 Hadîs No: 347]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Size ahlâkı ve dindarlığını beğendiğiniz biri kız istemeye geldiğinde onu evlendirin. Bunu yapmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük bozgunculuk çıkar.[259][78]

Dinimizde, nikâh emredilmiş ayrıca nikâhın kolaylaştırılması istenmiştir. Peygamberimiz bununla ilgili olarak bir hadislerinde nikâh karşılığında ödenen mehrin az olmasını kadının hayırlılığından saymış,[260][79] başka bir hadislerinde de nikâhın hayırlısının kolayı ve külfetsizi olduğunu bildirmiştir[261][80]
Peygamber Efendimiz (as.m.) devrindeki tatbikata baktığımızda da bu hususun göz önünde bulundurulduğunu görürüz. Gençlerin gayr-i meşru yollara düşmemeleri için nikâhı kolaylaştırmış, hiç parası olmayan Sahabîleri yuva sahibi yapmıştır.[262][81] Yukarıdaki hadislerinde de Peygamberimiz (as.m.) Müslümanlara kendilerinden kız isteyen dindar kimselere kızlannı vermelerini tavsiye etmiş, böylece evliliğin kolaylaştırılmasını istemiştir.
Çünkü, evlilik müessesesinin kuruluşu zoıiaştınlır, bekârlık ve sefahat hayatı yaygınlaşırsa, fitne ve fesat çıkar, ahlâksızlık kol gezer. Bu ise cemiyet hayatını alt üst eder. Bunun içindir ki, cemiyeti yıkmak isteyenler, bilhassa Müslüman ülkelerde nikâh yolunu kapatmak için fuhşu yaygınlaştırmakta işe başlarlar. Bediüzzaman Hazretlerinin bununla ilgili şu sözleri çok manidardır:
"Bu zamanda zındıka dalâleti, İslâmiyete karşı muharebesinde nefs-i emmâ-renin [kötülüğe sevkeden nefis] planıyla, şeytanın kumandasına verilen fırkalardan en dehşetlisi yarım çıplak hanımlardır ki, açık bacağıyla, dehşetli bıçaklarla ehl-i imana taarruz edip saldırıyorlar. Nikâh yolunu kapamaya, fuhuşhâne yolunu

genişlettirmeye çalışarak, çokların nefislerini birden esir edip, kalp ve ruhlarını kebâir [büyük günah] ııe yaralı yortar."[263][82]
Öyle ise geçinebilecek asgarî gelire sahip dindar kimseler, kendilerinden kızlannı istediklerinde kız velileri fakirliklerine ve mevkiilerine bakmaksızın onlan evlendirm elidirler.

198. [1:244, Hadîs No: 350]
îbni Mes'ûdfr.a.) rivayet ediyor:
Komşun seni "İyi" diye överse sen iyisin, "Kötü" diye yererse, sen kötüsün.[264][83]

199. - [1:244, Hadîs No: 351]
İki kişi aynı anda seni davet ederse kapısı en yakın olanın davetini kabul et. Çünkü o, daha yakın komşudur. [265][84]

200-299

200. [1:245, Hadîs No: 352]
İbni Abbos'tan (r.a.) rivayetle;
Alim ile âbid [çok ibâdet eden] Sırat köprüsünde bir araya geldiklerinde âbide, "Cennete gir ve yaptığın ibâdetler sayesinde nimetlerinden istifade et" denilir, Âlime de, "Burada bekle ve istediğin kimse için şefaat et. Çünkü sen kime şefaat edersen kabul edilir" denir. Bunun üzerine âlim, peygamberler gibi şefaat makamına geçer.[266][85]

201 - [1:245, Hadîs No: 353]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulunu severse ona musibet verir ki, duâ ve niyazını işitin.[267][86]

202. . [1:246, Hadîs No: 355]
Katade bin Nu'man'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulunu severse, hastanıza su vermediğiniz gibi, dünyanın haram lezzetine karşı ona perhiz tutturur.[268][87]

Kul, İhlasla hareket ettiği zaman Allah'ın rızasını kazanır. Rızasını kazanan kullarına da Allah'ın birçok lütuf ve ihsanları vardır. Bunlardan biri de onu haramlardan korumasıdır. Nasıl hasta hastalığı îcabı suya ihtiyaç duymaz, böyle kimseler de harama karşı soğuk davranır, nefret eder, Allah'ın yardım ve inaye-tiyle korunmuş olurlar.
Allah'ın sevdiği kullarına böyle bir nimet vermesi imtihan sırrına ters düşmez. Aksine lâyık hale geldikleri için nimeti âdeta celbederler.
Aslına bakılırsa haram hiç de aklı başında olan insanın iltifat edeceği bir husus değildir.
Haramlardan uzak kalmayı alışkanlık haline getiren kişi Allah'ın sevgisini kazanmış olur. O sevginin verdiği lezzet, haramlardaki lezzete tenezzül ettirmaye-cek büyüklük ve yüceliktedrr.
Sonra haramlardaki lezzet tercih edilebilecek Özellikte de değildir. Ona kavuşmanın verdiği birkaç dakika veya saatlik lezzet peşinden gelen saatlerce, günlerce hatta yıllarca sürecek acı ve ızdırap yanında çok küçük kalır. Akıl için ona yönelmeye hiçbir gerekçe kalmaz.
Meselâ insan akıl yerine hislerini dinleyip onlara mağlup olup sefahete dalar, içki içer, kumar oynar, kendine hâkim otamayı p ya kavga eder, ya adam öldürür, ya bir kaza yapar, hayatı yıllar süren ızdıraplı bir hapis, çileli bir hastahane hayatı veya mezaristanda noktalanır. Tatlı hayatını acı ve acınacak hale çevirir.
Veya kendini haram bir sevgiye kaptıran kişi ya kıskançlık, ya ayrılık ya da mukabele görmeme elemi gibi birçok elemlerle karşı karşıya kalır. Lezzetinden çok acılar tadar. Ömrünü sûistimal ettiği için ya hastahanelere, ya taşkınlıklarla hapishanelere düşer. Kalbi ve ruhu gerçek gıdasını bulamadığı için sıkıntılar içinde boğularak kendini ya meyhaneye, ya sefahet yuvalanna atar, ya da rne-zaristanı boylar. Allah'ın verdiği emanete hıyanet etme ise işin daha başka bir yönüdür.
Evet, şükrü yorine getirilmeyen, iffet ve namus ve itaat içerisinde geçirilmeyen, gayr-ı meşru dairede harcanan bir ömür, sıkıntı ve ıztıraplaria doludur. Görünüşte belki kısa ve geçici bir zevk verir. Tıpkı zehirli bir bal gibi. Başta biraz lezzet tattırır, fakat peşinden gelen o zevk ve lezzetten çok daha fazla acılar, üzüntüler, kederler hayatı zindana döndürür. Çünkü insanda aktl olduğu için geçmişini de, geleceğini de düşünmek zorundadır. Her iki taraftan da elemler ve lezzetler alabilir. Hayvan ise böyle mi? O ne geçmişini, ne geleceğini düşünebi-

lir. Ne geçmişten acılar, ne de gelecekten endişeler, korkular hisseder. Lezzetini tam alır. İnsan ise böyle değildir. Geçmişte başından öyle acıklı hadiseler geçmiştir ki onları düşündükçe zevkleri kaçar, geleceği ise nice endişelerle doludur, sayısız dertleri ve sıkıntıları vardır. Onun için o anki lezzeti bile bütün bütün kaçar. Hayattan zevk ve lezzet alma noktasında bir hayvana dahi yetişemez.
Eğer îman hayata hayat olsa, meşru dairedeki zevk ve lezzetlerle yetinilse o zaman geçmiş de, gelecek de îman nuruyla aydınlanır, ruh ve kalb mânevi zevklerle dolar.
Evet, hayatın gerçek zevk ve lezzeti helal dairededir. Sonra helal dairesi geniştir, keyfe kafidir.
Bu gerçekler göz önüne alındığında harama girme ihtiyacı kalmayacaktır. Böyle oiunca da Allah'ın sevgili kulu olmamak için hiçbir sebep yoktur. Artık kul harama ihtiyaç duymaz, ondan nefret eder hale gelir.

203- [1:246, Hadîs No: 356]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulunu sevdiğinde onun sevgisini meleklerin kalbine kor. Bir kuluna da buğz ederse nefretini meleklerin kalbine kor. Sonra sevgisini de, nefretini de insanların kalblerine atar.[269][88]

204. [1:247, Hadîs No: 358]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz din kardeşini sevdiğinde bunu kendisine bildirsin.[270][89]

205. [1:248, Hadîs No: 360]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz Rabbiyle konuşmak istiyorsa Kur'ân okusun.[271][90]

Bir dünya veya bir maneviyat büyüğüyle görüşmek, sohbetinde bulunabilmek için nice masraf ve sıkıntılara katlanıp ziyaretlerine gittiğimiz az olmamıştır. On-iarla bir arada bulunmak, tatlı sohbetlerine katılmak bize unutulmaz dakikalar yaşatmış, o zevkli anları ömrümüz boyunca unutamamış, hatırlayıp durmuşuzdur.
Bir Hz. Ömer'in, bir Hz. Ali'nin, bir Resûl-ü Ekremİn sohbetinde bulunabilsey-dik, aşk ve şevkle koşmaz, yollarına bütün varlığımızı feda etmez miydik?
Peki ya Ailah ile sohbet etme, Onunla konuşabilme, mukaddes kelâmını din-leyebilme imkânımız olsaydı canla başla, herşeyi bırakıp ona koşmaz mıydık? Bu uğurda herşeyimizi feda etmez miydik?
Yukardaki hadis-i şerif her mü'minin can ü gönülden arzuladığı, fakat yollarını bir türlü bulamadığı bu imkânın çok önemli bir yolunu göstermektedir. Hadiste belirtildiğine göre, Yüce Rabbimizin kudsî kelâmı Kur'ân-ı Kerîmi okumak Ce-nâb-ı Hakla bir nevi konuşmak, sohbet etmek mânâsına gelmektedir.
Allah'ı bilen, herşeyini borçlu olduğu yüce Rabbinin kelâmını zevkle ve şevkle okumak için elinden gelen gayreti sarfetmekten çekinmeyecek, Onun kelâmını ezberleme, huşu ve tefekkürle okuma, tefsirlerini inceleyerek anlamaya çalışmayı vazgeçilmez bir vazife olarak görecektir.
O halde Kur'ân okurken, sanki Allah'la sohbet ediyormuşuz gibi bir edeb takınmak, Rabbimizin ne buyurduğunu anlamaya gayret etmek ve uygulamaya çalışmak gerekir.

206- [1:248, Hadîs No: 361]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişi ile dostluk kurduğunuzda, onunla münakaşa etmeyin, birbirinize kötülük yapmayın. Onu başkasına sormayın. Çünkü ona düşman olan birisine rast gelebilirsiniz. O da onda olmayan birşeyi söyler de aranızı bozar.[272][91]

207- [1:248, Hadîs No: 362]
Ka'b (r.â.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişinin Allah katındaki derecesini öğrenmek istiyorsanız, bulunduğu topluluktan kalktığında veya öldükten sonra arkasından yapılan övgülere bakınız.

İyi insanlar altın ve elmas gibidirler. Değerleri herkesçe bilinir. Öyle güzel huylara sahiptirler ki bu huylar sebebiyle herkes onları sever. Onlar gönüllerde taht kurar, etraflarında sevgi halesi meydana getirirler.
Böyle insanlar bir toplulukta bulunmayadursunlar orada hemen Cennet havası eser. Etrafları sarılır, ilgi ve alâkayla dinlenirler. Anlattıkları, yaşadıkları akıllarda, kalblerde yer eder, dillere destan olur. Ve bunlar o topluluktan

ayrıldıklarında arkalanndan övgüyle anılırlar. Onların ölümleri de böyledir. Sanki âlem yıkılmıştır. Nerdeyse cenazelerine katılmayan kalmaz. Arkalanndan rahmet gibi övgüler yağar.
İşte Kâinatın Efendisi, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) dini bütünüyle yaşayan, yaşamaya çalışan bu tip insanları överken onlara bunca ilgi gösterilmesinin sebebinin Ailah katındaki derecelerinin yüksekliği olduğunu anlatır. Allah sevdiği kullarının sevgisini de insanların kalbine koyar. İnsanlar o ölçüde sevgi gösterirler.
Evet, Allah'ın sevgili kullan hep böyledir. Onlar söz ve davranışlarıyla daima sevilir ve övgüyle anılırlar. Tabii ki bütün bunlar İslâmf duyguların hâkim olduğu toplumda geçerlidir. Yoksa ehl-i dünyadan birisi de bulunduğu toplumda kendisi gibi insanlarca beğenilip takdir görebilir. Bu bahsimizden hariçtir.

208. [1:249 Hadîs No: 364]
Übâde bin Sâmit (r.a.) Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kişi namazı güzel kıldığında, rükû ve secdelerini tam olarak yerine getirdiğinde namaz kendisine, "Benim hakkımı gözettiğin gibi Allah da seni korusun" der ve yükseltilir. Namazı güzel kılmadığında, rükû ve secdelerini tam olarak yerine getirmediğinde ise namaz kendisine "Benim hakkımı gözetmediğin gibi, Allah da seni gözetmesin" der. Sonra eski elbisenin duruldduğu gibi dürülür ve onun yüzüne fırlatılır.[273][92]

209- [1:250, Hadîs No: 366]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Müezzin ezan okumaya başladığında Allah rahmet elini başı üzerine koyar. Bu hal ezanı bitirinceye kadar devam eder. Günahları sesinin ulaştığı yere kadar doldursa dahi, affedilir. Ezanı bitirince Allah şöyle buyurur:
"Kulum doğru söylüyor. Gerçeğe şahitlik ettin. Müjdeİer sana.[274][93]

210- [1:251 Hadîs No: 367]
Nevfel bin Muâviye rivayet ediyor:
Geceleyin yatağına uzandığında "Kul yâ eyyühe'l-kâfirûn" sûresini oku. Sonra birşey konuşmadan uyu. Şüphesiz bu şirkten kurtuluştur.[275][94]

211 [1:253, Hadîs No: 372]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor;
Malının zekâtını verdiğinde gelecek kötülükleri gidermiş olursun.[276][95]

212- [1:253, Hadîs No: 373]
Enes'den (r.a,) rivayetle:
Bir köy veya şehirde ezan okunduğunda, Allah o gün orayı azabından emin kılar. [277][96]

Zulümler, isyanlar, azgınlık ve taşkınlıklar belâ ve musibetleri davet ettiği gibi hayırlar, ibâdetler, dualar da belâ ve musibetlere set olurlar. İşte bu setlerin en önemlilerinden biri de ezandır. Evet, İslâmiyetin bir şeâiri olan ezan musibetlere karşı bir kalkandır. Cenab-ı Hak bir köy veya şehire musibet vereceği zaman ezan sesine bakar, o musibeti vermekten vazgeçer. (234 nolu hadise ve izahına da bakınız.)

213. [1:253, Hadîs No: 374]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Müezzin Cuma ezanı okuduğunda herhangi bir iş yapmak haram olur.[278][97]

.Her dinin mukaddes saydığı, hürmet gösterdiği bâzı günler vardır. Meselâ Yahudilerin günü Cumartesi, Hıristiyanlarınki ise Pazar'dır. Bizim haftalık bayramımız da Cuma günüdür. Peygamberimiz bir hadislerinde mü'minlerin bir araya gelerek İlâhî dergâha yöneldikleri bu mübarek günün nûrâniyetini şöyle ifâde buyurur:
"Üzerine güneşin doğduğu en hayırlı gün Cuma günüdür."[279][98] Bir başka hadis de şu meâfdedir:
"Cuma günü Allah indinde günlerin efendisi ve büyüğüdür. Allah indinde Kurban ve Ramazan bayramlarından daha faziletlidir."[280][99]
Allah'ın feyiz ve rahmetinin dünyayı kuşattığı Cuma saatinde melekler de yeryüzüne inerler. Mü'minlerin duâ ve zikirlerine katılırlar.

İşte İlâhî rahmetin coştuğu böyle bir günde kullarının daha da feyizlenmeleri için Yüce Rabbimiz bu günde Cuma namazını farz kılmıştır. Mü'minlere ezan okunduğunda alış-verişi bırakıp camiye koşmalarını emrederek şöyle buyurmuştur:
"Ey îman edenler! Cuma günü namaz için ezan okunduğunda alış-verişi bırakın ve Allah'ın zikrine koşun. Eğer bilseniz bu sizin için daha hayırlıdır"[281][100]
Âyet-i kerimede de açıkça ifâde edildiği gibi, ezan okunduktan sonra alışveriş yapmamak hususundaki yasak hükmü açıktır. Dünya işleri ile meşgul olmayı bırakmak, cami içerisinde okunan ezandan sonra başlayıp iki rekât farz namazı kılıncaya kadar devam eder.

214. [1:254, Hadîs No: 375]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kulu hakkında hayır dilediğinde, onu salih kimselere iyilik ve ihsan yapmaya sevk eder. Allah bir kul hakkında şer dilediğinde de kötü ve fâsık kimselere iyilik ve ihsan yapmaya sevk eder.[282][101]

215- [1:254, Hadîs No: 376]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilerse gönlünü zengin kılar ve kalbine Allah korkusu koyar. Allah bir kul hakkında şer dilerse aç gözlü kılar. [283][102]

216. [1:255, Hadîs No: 377]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kimse hakkında hayır dilerse, onu dinde bilgi sahibi kılar, dünyaya değer verdirmez ve kusurlarını kendisine gösterir.[284][103]
.
217. [1:256, Hadîs No: 379]
Abdullah bin înebe Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilediğinde onu tatlı kılar. Peygamberimize "Nedir tatlı kılmak ya Resûlallah?" denildiğinde, Peygamberimiz şöyle buyurdu:
"Allah ölmeden önce ona salih amel işleme kapısını açar, sonra o hal üzere ruhunu alır.[285][104]

218- [1:257, Hadîs No: 383]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilerse, ona insanların ihtiyaçlarını gördürür. [286][105]

219- [1:257, Hadîs No: 384]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulu hakkında hayır dilerse rüyasında hatâ ve kusurlarından dolayı îkaz eder.[287][106]

220- [1:258, Hadîs No: 385]
Enes rivayet ediyor:
Allah bir kul hakkında hayır dilerse, cezasını dünyada iken verir. Bir kul hakkında şer dilerse, cezasını âhirete erteler. Tâ ki Kıyamette hepsini tam olarak çektirsin.[288][107]

221. [1:258, Hadîs No: 386]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulu hakkında hayır dilediğinde onu dinde ince anlayış sahibi kılar ve doğru yolu kendisine ilham eder.[289][108]

222. [1:259, Hadîs No: 387]
Ebû Zer (r.a,) rivayet ediyor:
Allah bir kulu hakkında hayır dilerse, kalbinin kilitlerini açar ve ona kuvvetli îmanla doğruluk kor. Gittiği yolu kalbine iyice kavratır. Kalbini temiz, dilini doğru, huyunu istikameti! kılar.[290][109]

223. [1:260, Hadîs No: 388]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir ev halkı hakkında hayır dilerse onları dinde bilgi sahibi kılar. Küçüklerini büyüklerine saygılı yapar. Hayatlarında yumuşaklık, harcamalarında iktisat nasib eder. Tevbe etmek için kusurlarını kendilerine gösterir. Hayır dilemezse onları kendi haline terkeder.[291][110]

224. [1:261, Hadîs No: 389]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir topluluk hakkında hayır dilerse, âlimlerini çoğaltır, câhillerini azaltır. Öyle ki, âlim konuştuğunda kendisini destekleyen pek çok kimse bulur. Câhil konuştuğunda ise sözü bastırılır.
Allah bir topluluk hakkında şer dilerse, câhillerini çoğaltır, âlimlerini azaltır. Öyle ki, câhil konuşursa kendisini destekleyen birçok kimse bulur. Alim konuşursa sözü bastırılır.[292][111]

Bir topluluk düşünün âlimlerle dolu. Herkes ne yaptığını, ne konuşacağını, söz ve davranışlarının ne mânâya geldiğini çok İyi biliyor. Birbirlerine büyük bir anlayış içerisinde bakıyorlar. Kârın, zararın çok iyi farkındalar. Karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü içerisindeler. Daima iyi şeyler konuşuyor, iyiye yöneliyor, iyi şeylerin plânlarını yapıyor, maddeten ve manen yükselişin yollannı arıyorlar. Dört bir yanı huzur sarmış.
İlmin hâkim olduğu bir toplumun kısa bir tasviri bu. Âlimi çok olan böyle toplumlarda âlim konuştuğunda sözleri dinlenir, kabul ve destek görür. Cahillere îti-bar yoktur. Susmak zorunda kalır, konuştuklarında da sözleri bastırılır, yani sözlerine değer verilmez.
İşte Allah'ın hayır dilediği toplum böyle bir toplumdur. Allah'ın şer dilediği toplumda ise cahiller çoğunlukta, âlimler azınlıktadır. Cahillerin hâkim olduğu, en değerli varlıklar olan âlimlerin hiçbir kıymet-i harbiyele-rinin olmadığı, susturuldukları böyle bir toplumun nasıl anarşi dolu, huzursuz, sıkıntılı olduğunu anlamak zor olmasa gerek. Âlimi susan, cahili konuşan, cahilleri desteklenen böyle bir toplulukta ileri bir adım atmak da mümkün değildir. Yerinde sayan .insanlar açlığın, sefaletin, ızdırabın, sıkıntının cenderesi altında ezilir de ezilirler. Daha Cehenneme girmeden Cehennem hayatı yaşarlar.
İnancı kuvvetli toplulukların böyle bir duruma düşmeleri mümkün değildir.
İşte bir toplum inanç, niyet ve davranışlarıyla Allah'ın istediği şekilde yaşamaya gayret gösterirse Allah'ın sevgisini kazanmış olur. Mühim olan bu liyakati kazanabilmektir. Bu liyakat kazanılınca da yukarda ifadeye çalıştığımız huzur dolu atmosfer meydana gelir.

225. [1:261 Hadîs No: 390]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir millet hakkında hayır dilerse fertlerinin ömrünü uzatır ve şükretmeyi onlara ilham eder.[293][112]

226- [1:262, Hadîs No: 391]
Mihran'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bir millet hakkında hayır dilerse akıllı ve yumuşak huylularını idareci yapar. Aralarında âlimler hüküm verir. Cömertlerine de mal verir.
Allah bir millet hakkında şer dilerse, kötülerini idareci yapar. Aralarında câhiller hüküm verir. Cimrilerine de mal verir.[294][113]

227. [1:262 Hadîs No: 392]
Ubâde bin Sâmit'ten (r.a.) rivayetle:
Allah bir topluluk hakkında bereket dilerse onlara cömertlik ve tok gözlülük nasib eder. Bir topluluk hakkında da nimetini kesmeyi dilerse onlara hiyanet kapısını açar.[295][114]

228. [1:263, Hadîs No: 393]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir ev halkı hakkında hayır dilerse, onları yumuşak huylu kılar.[296][115]

229. [1:263 Hadîs No: 394]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Allah kulları hakkında hayır dilerse yaşayışlarında onlara yumuşak huyluluk nasip eder. Onlar hakkında şer dilerse yaşayışlarında kaba ve sert bir tabiat verir.297[116]

230. [1:263, Hadîs No: 395]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah ümmetimden biri için hayır dilerse, kalbine Ashabımın sevgisini kor.298[117]
.
231. [1:264 Hadîs No: 396]
Âipe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir idareci için hayır dilerse ona dürüst bir yardımcı verir. Birşey unuttuğunda kendisine hatırlatır. Hatırladığında kendisine yardım eder. Bunun dışında birşey dilerse, ona kötü bir yardımcı verir. Bir şey unuttuğunda hatırlatmaz. Hatırladığında yardımcı olmaz.299[118]

232- [1:265, Hadîs No: 399]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir millet hakkında kötülük dilerse, idarelerini israfcı ve zevkine düşkün kimselere havale eder.300[119]

233- [1:265, Hadîs No: 400]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir topluluğa azap vermek istediğinde o azap bütün fertlerine isabet eder. Sonra da o amellerine göre diriltilirler.301[120]

Allah müstehak hale gelmedikçe hiçbir topluluğa azap vermez. Eğer çoğunluk o belâ ve musibete lâyık hale gelmişlerse hepsine birden musibet verir. Deprem, sel baskınları, savaş, yangın, açlık v.s. gibi musibetler ancak çoğunluğun o belâyı hak etmiş olduklarında gelir. Geldiği zaman da sadece zalimleri içerisine almaz, masumları da yakar. "Öyle bir musibetten sakının ki geldiği zaman içinizden sadece zalimlere isabet etmez"302[121] âyetinde bu gerçeğe dikkat çekilir.
Böyle musibetler kötülüklerin yaygınlaştığı, normalmiş gibi yapılmaya başlandığı, iyiliği emretme, kötülükten sakındırma vazifesini üstlenmiş kimselerin de seslerinin kısıldığı zamanlarda gelir.
Bu arada suçsuz, günahsız, masum kişiler de aynı belâya maruz kalırlar. Zalimler, suçlular, günahkârlarla birlikte aynı musibeti paylaşırlar. Fakat Mahşerde herkes niyetine göre muamele görür. Bir hadis-i şerifte, bu hususta bir örnek verilerek şöyle denilir: "Bir ordu, savaşmak maksadıyla Kabe'ye doğru yürür. Çıplak bir yere geldiklerinde kumandanlarından son neferlerine kadar yerin dibine geçirilirler. Âişe Validemiz (r.a) derki: 'Ben, 'Ya Resûlallah, neden hepsi yerin dibine geçiyor? Bunların içinde, ticaret maksadıyla katılanlar olabileceği gibi, onlarla aynı maksadı gütmedikleri halde, yolda katılanlar da bulanabilir' dedim.' Resûl-ü Ekrem (as.rn.), "Bunların hepsi yerin dibine geçirilir. Ancak Kıyamet Günü niyetlerine göre hasredilip muamele görürler' buyurdu"303[122] denilir.
Hadisten de anlaşılacağı gibi umumî musibetlerde suçlular cezalandırılırlarken, suçsuzlar da aynı musibete birlikte uğrarlar. Ama bu onlar için gerçekte bir ceza değildir. Onlar için o musibet bir ceza olmaktan çıkar. Niyetlerine göre diriltilirler. Sözler'de belirtildiği gibi, o esnada telef olan malları sadaka hükmüne geçer. Ölmüşlerse bir nevi şehitlik kazanmış olurlar,304[123]
Eğer böyle belâlarda sadece zalimler, suçlu ve günahkârlar cezalandırılıp suçsuz ve günahsızlar sağlam bırakılsalardı, o zaman iyi kötü, inanan, inanmayan herkes gerçeği görecek, inanma zorunda kalacak, bir nevi iyiliğe zorlanmış olacaklardı. Oysa imtihanın usûlü, akla kapı açılması, herkesin her hareketinde serbest olması, tercihlerinde zorlama olmamasıdır. Tâ ki iyilerle kötüler seçilmiş, ortaya çıkmış, kazananlarla kaybedenler belli olmuş olsun. Bu hususta Sözieföe şöyle denilir:
"Bu dünya bir meydan-ı tecrübe ve imtihandır ve dar-ı teklif ve mücahededir. İmtihan ve teklif, iktiza ederler ki, hakikatler perdeli kalıp, ta müsabaka ve müca-hede ile Ebû Bekir'ler, âlâ-yı illiyyfne [yücelerin yücesine] çıksınlar ve Ebû Cehiller, esfel-i sâfilîne [aşağıların en aşağısı] girsinler. Eğer masumlar, böyle musibetlerde sağlam kalsaydılar, Ebû Cehii'ler, aynen Ebû Bekir'ler gibi teslim olup, mücahede ile mânevi terakki kapısı kapanacaktı ve sırr-ı teklif bozulacaktı."

234- [1:265, Hadîs No: 401]

Enes (r.aj rivayet ediyor:
Allah bir topluluğa dînî ve dünyevî musibet vermek istediğinde, cami ve mescidlerine bakar ve azabı geri çevirir.305[124]

Zulümler, isyanlar, azgınlık ve taşkınlıklar belâ ve musibetleri davet ettiği gibi hayırlar, ibadetler, dualar da belâ ve musibetlere set olurlar. İşte bu setlerin en önemlilerinden biri de ibadet ve dua ocaklan olan camilerdir,
Evet, camiler musibetlere karşı birer paratonerdir. Cenab-ı Hak bir musibet vereceği zaman o camilere, camilerde ibadet eden temiz kalbli, samimi müminlere bakar, o musibeti vermekten vazgeçer. Cami ve mescidler maddeten ve manen ne derece imar edilirlerse, bu o ölçüde musibetlerden uzak kalacağımız.n alameti olur. Çünkü buna yönelik hareketler o toplumda dinî hayatın canl.lı-ğ.nın işaretidir. AHah, uğrunda didinen, çırpınan, gayret gösteren kullan bulun-duğu sürece umumî musibet vermez.

235- [1:266, Hadîs No: 402]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir beldeyi helak etmek istediğinde, orada zinanın açıkça işlenmesine fırsat verir.306[125]

236- [1:267 Hadîs No: 404]
Ebû İzze rivayet ediyor:
Allah bir kulunun ruhunu bir yerde almak istediğinde onun için orada bir ihtiyaç meydana getirir.307[126]

Herkesin ölüm vakti ve nerede öleceği bellidir. Umulmadık anda ve yerde gelen ecel, bazan bizde şok tesiri meydana getirir. Halbuki herşey kader ile takdir edilmiştir. Bizim bilemediğimiz nice hikmetler sebebiyle Allah kulunun canını beklenmedik bir anda ve yerde alıverir. Halk arasında "Ecel çeker" şeklinde kullanılan cümle de bu hakikatin avamca ifadesinden başka birşey değildir. Kişi bir iş münasebetiyle o yere gider, eceli geldiği için de oluverir.
Rivayete göre Hz, Azrail bir gün Hz. Süleyman'ın huzuruna çıkmış, yanında oturmakta olan adama öyle ters ve acı bir halde bakmış ki adamın korkusundan benzi sararmış. Azrail Aleyhisselam gittikten sonra da Hz. Süleyman'a yalvarmış: "N'olur, rüzgara emir ver de beni Hindistan'a götürsün" demiş.
Hz. Süleyman adamın dileğini yerine getirmiş. Günler sonra Azrail Aleyhis-selamla karşılaştığında, o adama niçin ters ters baktığını sormuş. O da, "Ben onun kısa bir süre sonra Hindistan'da canını almak üzere Rabbimden emir almıştım. Burda görünce şaşırdım. İster istemez 'Bu adam burda ne geziyor?' diye düşündüm."308[127]
Hz. Süleyman da olanları anlatınca meselenin içyüzü anlaşılmış. Herkes için aynı durum söz konusudur. Evet, Allah bir kulunun canını herhangi bir yerde almayı takdir etmişse bir sebep yaratır, bir iş çıkarır, o kişi oraya gider ve eceli geldiği için de ölür. Böyle anlarda geride kalanlara düşen kadere rıza gösterip sabretmektir.

237. [1:267, Hadîs No: 406]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah kader ve kazasını gerçekleştirmek istediğinde onlar hakkında kader ve kazası yerini buluncaya kadar akıl sahiplerinin akıllarını alır. Hükmü gerçekleşince geri iade eder. Onlar da pişmanlık duyarlar.309[128]

Bazan alabildiğine zeki, akıllı, sözünü, işini bilir kimselerin başlarına birkısım felâketlerin geldiğini görür veya işitiriz, Bu felaket ilk bakışta irade dahilinde olan ve gelişine engel olunabilecek bir felakettir. Onun için hayret eder, "Böyle akıllı insanlar bu hale nasıl düşerler?" demekten kendimizi alamayız.
Göz göre göre musibet gelip çatmıştır. Akıllar durmuş, gözler görmez olmuştur. Kader konuşmuş, cüzT irade susmuş, "Kader geldiği zaman gören göz görmez olur" kaidesi hükmünü icra etmiştir. Tıpkı Hz. Yakup'un verdiği cevapta olduğu gibi. Ona "Sen kilometrelerce uzaklıktaki Mısır'dan gelen oğlunun gömleğinin kokusunu aldığın halde yambaşındaki Ken'an kuyusundaki oğlunu nasıl görmedin?" demişlerdi. O, "Bizim halimiz şimşeklere benzer. Bazan olur şimşek çakar gibi her taraf aydınlanır, göremediğimiz şey kalmaz. Bazan da ayağımızın ucunu göremeyiz."
Demek kader ve kaza hükmünü gerçekleştirmek istediğinde âdeta akılları alıyor, gözleri kör ediyor, rryjsibet rahatlıkla yol bulup geliyor. Sonra da insanları bir pişmanlıktır sanyor.
Kader hükmünü icra etmesine edecektir, ama bize düşen vazife böylesi bir musibete müstehak hale gelmemek için tedbirli olmak olmalıdır. Geldiği zaman da, "Ah, vah" etmemeli, "Şöyle olmasaydı, böyle olmazdı" gibisinden ileri

geri konuşmamalı, teslimiyet ve sabırla göğüslemen, kendimizi koyvermemeli, daha sonra gelebilecek musibetlere karşı uyanık olmalıyız. Ayrıca bu musibette bizim cüz'î irademizin katkısı var mı, ona ne ölçüde müstehak olduk veya manevî bir mükâfat mı bizi bekliyor; hikmetleri nelerdir bunları da düşünmek, gereken dersleri almak da bize düşer.
Bu konuda en güzel örneği Sahabe sergilemiş, çalışmış, çabalamış, musibete karşı amelleriyle set germeye gayret etmiş, musibet geldiğinde de sabırla üstesinden gelmesini bilmiş, maddeten ve manen yükselmişlerdir.

238. [1:268, Hadîs No: 407]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Allah birşeyi yaratmak istediğinde hiçbir şey ona mani olmaz.[310][129]

239. [1:268, Hadîs No: 408]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir millet için kıtlık vermeyi istediğinde semâdan bir nida edici şöyle bağırır: "Ey mideler genişleyin. Ey gözler doymayın. Ey bereket kalk."[311][130]

240. [1:269, Hadîs No: 411]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
Biriniz mülkünü satmak istediğinde önce komşusuna teklif etsin.[312][131]

241. [1:269 Hadîs No: 412]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekrem 'in (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Biriniz yolculuğa çıkmak istediğinde Müslüman kardeşlerine uğrayıp selâm versin. Çünkü onlar dualarıyla onun yaptığı hayır duaya kuvvet verirler.[313][132]

242. [1:270, Hadîs No: 414]
Abdullah bin Mesver Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Sen bir iş yapmak istediğinde o işin neticesini iyi düşün. Hayır ise. yap, şer ise vaz geç.[314][133]

243. [1:271, Hadîs No: 415]
Târik bin Abdullah rivayet ediyor:
Tükürmek istediğinde sağına tükürme. Fakat insan veya eşya yoksa soluna tükür. Boş değilse ayağının altına tükür.

Sünnet-i Seniyye edeptir. Her meselesinde bir nur, bir edeb ve bir hikmet vardır. İşte yukarıdaki hadiste de bu edeb ölçüsünü görüyoruz. Gelişi güzel tükürmek insanları tiksindireceğinden İslâm edebine uygun bir davranış değildir. Peygamberimiz burada sağa tükürmemeyi istemektedir. Şayet tükürmek zarurî ise ve kimse yoksa sola tükürmeyi, rahatsız olacak birileri varsa, eğilerek ayağın altına tükürmeyi ve üzerini örtmeyi istemektedir. 1400 sene önce ortaya konan bu ölçü, günümüz insanlarının da son derece muhtaç olduğu bir görgü kâidesidir. Hattâ günümüzde tükürme zarureti oiduğunda varsa çöp tenekelerine, yoksa kağıt mendillere tükürüp çöp tenekesine atmak daha güzeldir.

244. [1:271, Hadîs No: 417]
Bir işi yapmak istediğinde teennî ile hareket et ki, Allah o işte sana bir çıkış yolu göstersin.[315][134]

245. [1:272, Hadîs No: 419]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Başkasının kusurlarım anlatmak istediğinde hemen kendi kusurlarını hatırla.[316][135]

Dikensiz gül, kusursuz insan olmaz. Başkalarının olabileceği gibi kendimizin de birçok kusurumuz vardır. Fakat her nedense insan kendi hata ve kusurlarını görmek istemez. Başkalarının kusurlarını sayıp dökmekten lezzet alır. Bu hal hiç şüphesiz nefisten kaynaklanmaktadır.
Böyle bir anda yapılması gerekeni Peygamberimiz yukardaki hadislerinde çok güzel anlatmıştır. Kendisinde aynı kusurların, hatta daha fazlasının bulunduğunu gören bir insan hangi yüzle başkalarının kusurlarını sayıp dökme cesareti gösterebilecektir? Kendi gözündeki merteği gören, başkalarının gözündeki çöple uğraşmaz.

246- [1:273, Hadîs No: 420]

Bir kötülük yaptığında arkasından hemen bir iyilik yap[317][136].

Yanılma, şaşma, hata ve günah insan oimanm tabiî bir sonucudur. "Beşer şaşar, Beşir şaşmaz" atasözünde de ifade edildiği gibi şaşmayan, yanılmayan bir Allah'tır.
Ancak bundan "Madem ki şaşmak özelliğimiz; öyfeyso istediğimiz günahı işleyebiliriz" şeklinde bir mantık çarpikiıği da çikarHrnamalıdır. Bu bile bile günaha davetiye olur. Günaha girmeme konusunda alabildiğine titiz davranmak, imtihanın en önemli İnsanlık hali bir hata ve günah işlediğimizde de o noktada ümitsizliğe düşmeye gerek yoktur. Hemen pişmanlık duymalı, telafiye çalışma
İşte hadts-i şerifte bu îşmanlîk ve telafinin en güzel yolu gösteriliyor "Kötülüğün hemen poşinden iyilik yapmak." Başka bir rivayette 'Tâ ki o kötüğü silsin" ilavesi de yer almaktadır. Bu gerçek bir âyet-i kerimede de şöyie bildirilmektedir: "Muhakkak iyilikler kötülükleri giderir. Bu, güzelce düşünenler için bir öğüttür"[318][137]
Demek ki kötülüğün peşinden iyilik yapmanın en önemli sırlarından biri o kö-tüîüğü silip süpürmek, âdeta zehre karşı panzehir kullanmak demektir. Böylece insan hem günahlarını affettirme yolunu bulacak, hem de kötülüğü alışkanlık haline getirmekten kurtulmuş olacaktır. Aksi halde insan kötülük işlediğinde bir ızdirap duymaz, peşinden bir daha, bir daha kötülük işleyecek olursa o kötülükler zamanla yığılır ve insan o kötülük denizinde boğuluverir. Bu ise insan için büyük bir manevî felâkettir.

247- [1:273, Hadîs No: 421]
Îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:

Biriniz bir işçi tuttuğunda vereceği ücreti kendisine bildirsin.[319][138]

Dinimize göre taraflar arasında yapılan bir akdin geçerli sayılabilmesi için üzerinde akit yapılan unsurların belirlenmesi gerekir. Belirsiz birşey üzerinde akid yapmak caiz değildir. İşçi çalıştırmak da bir akit olduğundan, Peygamberimiz bu hadislerinde çalıştırılmak üzere tutulan işçinin ücretinin belirtilmesini istemektedir. İşçinin ücretini belirlemek aynı zamanda İş bitiminde taraflar arasında niza çıkmamasını da önleyeceğinden son derece mühimdir. Ücret önceden konuşulursa, işçi razı olursa çalışır, olmazsa çalışmaz. İş bittiğinde de önceden konuşulan ücreti aldığında itiraz etme hakkı kalmaz. Gerek alışverişlerde, gerekse işçi çalıştırmalarda ücret önceden konuşulmadığında bâzı tatsız hadiselerin çıkmasına şahit olmamız da, bu hususun ehemmiyetini göstermektedir.

248. [1:273 Hadîs No: 422]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:

Bir yere girmek için birinize üç defa izin istediği halde izin verilmezse geri dönsün.[320][139]

249-1:275, Hadîs No: 425
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Kendisiyle Müslüman kardeşi tarafından istişare edilen kimse ona bildiği faydalı şeyi söyleyerek yol göstersin.[321][140]

Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede, "Onların aralarındaki işleri istişare iledir"[322][141] buyurarak istişareyi mü'minlerin vasıflan arasında saymış, başka bir âyet-i kerimede ise "İşlerinde onlarla istişare et"[323][142] buyurarak Peygamberimizden Ashabıyla istişare etmesini istemiştir. Bunun içindir ki, Peygamberimiz, hakkında vahiy olmayan meselelerde Ashabıyla İstişare etmiş, çoğunluğun görüşüne göre hareket etmiştir. Pekçok hadislerinde de ümmetini istişare yapmaya teşvik etmiş, bir hadislerinde "İstişare eden asla pişman olmaz"[324][143] buyurmuş, bir hadislerinde de "İstişare yapmaya muhtaç olmayan hiç kimse yoktur"[325][144] buyurarak meşveretin önemine dikkat çekmiştir. Peygamberimiz buradaki hadislerinde de kendisiyle bir meselede istişare edilen kimsenin yapması gereken hususa dikkat çekmiştir. O da istişare edilen husus hakkında faydalt ve doğru bildiği neyse onu din kardeşinden esirgememesidir. Böylece istişare eden kimseye yol göstermesi bir vazife olarak yüklenmektedir. Hadiste dikkat çekilen düstur ihmal edildiğinde bir Müslümanın zarara düşmesi söz konusu olabilir.

250. [1:275, Hadîs No: 426]
Atiyye es-Sa'di rivayet ediyor:

İdareci çok öfkelendiğinde şeytan ona galip gelir.[326][1]

251- [1:276, Hadîs No: 428]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:

Bir kadın güzel koku sürünüp bunu hissetsinler diye bir topluluğa uğrarsa, zina etmiş olur.[327][2]

Dinimizde hayır olsun, şer olsun her işin vesilesi onun hükmünü alır. O iş farz ise vesilesi de farz, haram ise vesilesi de haramdır. Buna göre namaz için alınan abdest farz olduğu gibi, zinaya sebep olan harama bakma ve haram nazarlara kendini arzetme de haramdır.
Dinimizde kadının ihtiyaç olduğunda dışarıya çıkmasına izin verilmiştir. Fakat bir kadın her ne sebeple olursa olsun dışarı çıktığında, Allah'ın emrettiği şekliyle tesettüre uymalı, hissedilecek koku kullanmamalıdır. Çünkü bu fitneye sebep olabilir. Bunun içindir ki Peygamberimiz bu hadislerinde, güzel koku sürünüp yabancı erkeklerin dikkat nazarlarını üzerine çekmek için sokağa çıkan kadınların zina etmiş olacaklarını ifâde etmektedir. Zinanın el zinası, göz zinası, dil zinası gibi çeşitleri vardır. Burada bahsedilen zina da göz zinâsıdır. Süslenerek sokağa çıkan kadtna bakan erkekler göz zinası işlemiş olacakları gibi, kadın da buna vesile olduğu-için bu mânâda zinâkar olmuş sayılır. Eğer kadının süslenerek sokağa çıkması zinayı da netice verirse, büyük bir günah işlenmiş olacağı da nazardan uzak tutulmamalıdır.

252- [1:276 Hadîs No: 429]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Karşından iki kadın birlikte geldiğinde aralarından geçme. Ya sağdan veya soldan geç.[328][3]

Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîs-i şeriflerinde de bizlere bir edeb dersi vermektedir. Birlikte yürüyen iki veya daha fazla kadının aralarından geçmek edebe aykırıdır. Sağ veya sol taraftan hangisi müsaitse oradan geçilmelidir. Bu, karşı tarafa bir nezaket olduğu gibi, insanın kalbinin de fitneden emin omasına sebep olur. Ayrıca su-i zanlara sebep olmaktan da korur.

253. [1:277, Hadîs No: 434]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle;
Bir kimse geceleyin uyanır, eşini de uyandırır, iki rekât namaz kılarlarsa Allah'ı çok zikreden kadın ve erkeklerden yazılırlar.[329][4]

254- [1:279, Hadîs No: 436]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz uykudan uyandığında afadest alsın ve burnuna üç defa su versin. Çünkü şeytan onun genzinde sabahlar.[330][5]

255- [1:280, Hadîs No: 437]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz uykudan uyandığında şu duayı yapsın: "Ruhumu bana geri döndüren, vücuduma afiyet ve Kendisini zikretme fırsatı veren Allah'a hamd olsun."[331][6]

256. [1:280, Hadîs No: 438]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Kul Müslüman olup Islâmm gereklerini yerine getirdiğinde, Allah daha önce işlediği bütün kötülükleri affeder. Bundan sonra her amelin karşılığı şu şekilde verilir: İyilik on katından yedi yüz katma kadar karşılık görür.

Kötülük, Allah affetmediği takdirde misliyle cezalandırılır.[332][7]

257. [1:281, Hadîs No: 439]
Ebû Bekre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir adam din kardeşine silahını doğrulttuğunda ikisi de Cehen-nem'in kıyısındadır. Onu öldürdüğünde îse ikisi de oraya düşerler.[333][8]

Şakayla dahi bir mü'mine silah doğrultmayı yasaklayan Peygamberimiz (a.s.m.) burada öldürmek maksadıyla birbirlerine silah doğrultanların tehlikeli hallerini nazara veriyor. Çünkü her ikisi de birbirlerini öldürmek maksadıyla silahlarını çekmiş, yekdiğerine doğrultmuşlardır. Öldürdüğünde ise biri katil, diğeri de maktul olmuştur. Katilin suçluluğu açıktır. "Peki öldürülenin suçu nedir?" Böyle bir soruya muhatap olan Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Çünkü o da onu öldürmek istiyordu" buyurmuşlardır. Şu var ki birisi daha atik davranmış, öbüründen önce silahı çekmiştir. Yoksa öbürünün de niyeti öldürmekti.
Böyle kimselerin halinin Cehennemin kıyısında bulunan kimselere benzetilmesi ise oldukça düşündürücüdür. Öldürme esnasında ikisi de Cehennemi boylamaktadırlar.
Bu hadîs bize adam öldürmenin ne kadar büyük bir günah olduğunu da bildirmektedir. O niyeti taşımak bile tehlikelidir. Allah'ın verdiği cana, en şerefli bir yaratığının hayatına kastetmek, onu öldürmeye yeltenmek yedi büyük günahtan biridir ve onların yeri doğrudan Cehennemdir. Canı, malı ve namusu müdafaa ise bahsimizden hariçtir.

258. [1:283, Hadîs No: 446]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle
Sen bir ayakkabı aldığında iyisini al. Elbise aldığında da iyisini al.[334][9]

Cenab-ı Hakkın Metin, Muhsin, Cemil, Mücemmil gibi bir kısım isimleri vardır. Bu isimler, tecelligahlannın da o ölçüde iyi, güzel, sağlam olmalarını isterler. "Herşeyin iyisini al" kaidesi gereğince yediğimiz, içtiğimiz, giydiğimiz şeylerde de mümkün mertebe iyi, sağlam olanlarını seçmek gerekir. Ayakkabının, elbisenin iyisini seçmek de bunun içerisine pirer. Hem sağlam ve iyi siüise, ayakkabı, ucuz ve kalitesiz olanlara göre daha dayanıklı olurlar ki ucuzdan daha ucuza gelmiş olurlar. "Ucuz alacak kadar zengin değilim" sözünde de ifade edildiği gibi ucuz mallar eğer kalitesiz iseler gerçekten para bir ölçüde boşa verilmiş olur. Herşeyin en iyisine talip olmamızı öğütleyen Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) giyim gibi bir meselede dahi buna dikkat etmemizi öğütlemektedir.

259. [1:283, Hadîs No: 447]
Âişe'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Mü'min hastalandığında körüğün pasını, pisini temizlediği gibi, hastalık da onu günahlardan öyle temizler.[335][10]

260. [1:284, Hadîs No: 448]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Bir yerin ağrıdığında elini ağrıyan yerin üzerine koy ve şöyle duâ et: "Allah'ın adıyla. Hissettiğim şu ağrıdan Allah'ın izzet ve kudretine sığınırım." Sonra elini kaldır. Bunu sayısı tek olmak şartıyla tekrar tekrar yap.[336][11]

261- [1:285, Hadîs No: 450]
Ebû Seleme (r.a.) rivayet ediyor:
Birinizin başına bir musibet geldiğinde şöyle desin: "Şüphesiz biz Allah'ın kullarıyız, sonunda yine Ona döneceğiz. Allah'ım, musibetimin mükâfatını ancak Senden istiyorum. Bundan dolayı beni mükâfatlandır ve onun ardından da bana daha hayırlısını ihsan et.[337][12]

262. [1:285, Hadîs No: 451]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Birinize bir sıkıntı eriştiğinde şöyle desin: "Allah, Rabbim Allah. Ben Ona hiçbir şeyi ortak koşmuyorum."[338][13]

263- [1:280, Hadîs No: 452]
.îbni Abbas'tan (r.a,) rivayetle:

Birinizin başına bir musibet geldiğinde benim vefatımla başına gelen musibeti hatırlasın. Çünkü bu en büyük musibetlerden birisidir.[339][14]

264. [1:286, Hadîs No: 454]
Ebû Satd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanoğlu sabahladığında bütün organları diline yalvararak şöyle derler: "Hakkımızda Allah'tan kork. Bizim istikâmetimiz ancak seninle mümkündür. Sen istikâmet üzere olursan, biz de istikâmet üzere oluruz. Sen saparsan biz de saparız."[340][15]

265. [1:287, Hadîs No: 455]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Sabaha çıktığınızda şu duayı okuyun: "Allah'ım, Senin yardımınla sabahladık. Senin yardımınla akşama kavuşuyoruz. Kudretinle diri-Hyor, kudretinle ölüyoruz. Dönüşümüz de ancak Sanadır.[341][16]

266. [1:288, Hadîs No: 457]
îbni Arar (r.a.) rivayet ediyor:
Yatağına uzandığında şöyle duâ et: "Allah'ın adıyla. Onun gazabından, şiddetli azabından, kullarının şerrinden, şeytanların vesveseleri ve yanımda bulunmalarından Allah'ın mükemmel sıfatlarına sığınırım.[342][17]

267. [1:288, Hadîs No: 458]
Câbir rivayet ediyor:
Biriniz uzun müddet evinden ayrı olduğunda geceleyin habersiz olarak aniden eve dönmesin.[343][18]

Aile hayatının huzurlu bir şekilde devamı, eşler arasındaki karşılıklı itimada bağlıdır. Peygamberimiz her vesileyle bu itimadı sarsacak şeyleri yasaklamıştır. Bu hadislerinde de uzun zaman evinden ayrı kalan erkeğin, haber vermeden baskın yapar gibi geceleyin aniden eve gelmesini hoş karşılamamaktadır. Çünkü böyle bir davranış "Kadının acaba bana itimadı yok mu? Benden kuşkulanıyor mu?" şeklinde düşünmesine sebep olabilir.
Haberli olarak dönmenin bir diğer hikmeti de kadınların hazırlanmaları, saçlarını, başlarını tarayıp dağınıklıklarını gidermeleri, temizlenip süslenmeleri içindir. Uzun müddet evinden ayrı kalan erkek hanımını pejmürde bir halde görmekten hoşlanmayacağı gibi, kadın da beyini böyle karşılamaktan rahatsızlık duyar.
Bu hadisin bir diğer hikmeti de zaman zaman yaşanılan aile faciasını önlemektir. Nitekim Asr-ı Saadette bu ölçüye dikkat etmeyen bir Sahabî, neredeyse büyük bir faciaya sebep olacaktı.
İslâm ordusu Müreysî Savaşından dönüyordu. Ordu geceleyin Medine yakınlarında konaklamıştı. Abdullah bin Revaha bir an önce evine gitmek istiyordu. Evine gitti, ıştk yanıyordu. Pencereden hanımının odasında birisinin yattığını gördü. İki eli yanına düştü. Çok heyecanlanmıştı. Hemen kılınanı sıyırdı ve ikisini de öldürme düşüncesiyle içeri daldı. Fakat bir an durakladı, hanımıyla konuşmak istedi, seslenerek onu uyandırdı, Kadın uyanır uyanmaz bağırdı. Abdullah, "Ben Abdullah'ım. Şu yanında yatan kimdir?" diye sordu. Kadın, "O kafur kadindır. Geleceğinizi işitmiştik. Onu saçımı taratayım ve kendime çeki düzen vereyim diye çağırmıştım. Vakit geç olunca burada kaldı" dedi.
Eğer Abdullah sormadan aklına gelen düşünceye göre hareket etseydi, büyük bir faciaya sebep olacaktı. Sabah olunca Hz. Abdullah Peygamberimizi karşılamak için şehir dışına çıktı. Abdullah'ın başından geçen hadise Peygamberimize vahyedilmişti. Yanındakilere, "Abdullah geceleyin olanları anlatacak" buyurdu. Abdullah yanına gelince de, "Ey Abdullah, ne oldu?" diye sordu. Abdullah geceleyin başından geçenleri anlatınca Peygamberimiz, "Geceleyin kadınların yanına girmeyiniz"[344][19] buyurdu.

268. [1:289, Hadîs No: 460]
Câbir bin Semre Resûl-i Ekrem'in (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah birinize bir servet ihsan ettiğinde önce kendisi ve aile efradının ihtiyaçlarına harcasın.[345][20]

269. [1:289, Hadîs No: 461]
Ebû Osman'dan rivayetle:
Birinize güzel koku verildiğinde onu reddetmesin. Çünkü o Cennetten çıkmış gibidir.[346][21]

270. [1:290, Hadîs
Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İstemeksizin sana bir şey verildiğinde ondan ye ve başkalarına da ikram et.[347][22]

271. [1:290, Hadîs No: 463]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizden (a.s.m.) rivayet ediyor:
Biriniz zekât verdiğinde şöyle demekteki sevabı unutmasın: "Allah'ım, omı benim için bir ganimet kıl, istemeyerek verilen bir mal kılma."[348][23]

İnsan âhiret saadetini kazanmak, sevabını arttırmakla görevli olunca, önüne birçok imkân ve fırsatlar açılır. İşte bunların en önemlilerinden biri de zekâttır. İslâmın beş şartı içerisinde bulunan zekât vermenin büyük sevabı vardır. Bu büyük sevabı kazanmak için zenginliğe ulaşmak ve zekâtı hakkıyla vermek gerekir. O nimete eren mü'min gönül hoşluğuyla zekâtını verir ve bunu sevap defterini kabartan büyük bir fırsat olarak değerlendirir ve o ânı dört gözle bekler. Hadis-i şerif bize, "Onu benim için bir fırsat ve ganimet kıl, istemeyerek verilen bir mal kılma" demek suretiyle bu fırsatı tam değerlendirmemiz gerektiğini öğretir. Nefsin zekât vermeden hoşlanmayacağı düşünülürse, bu hususta nefsi yenmenin gerekliliği de anlaşılır ve bunu başarmak için Allah'tan yardım dilenir. Nefsi bu duygudan kurtarmak, zekâtı hoşlanarak, severek, gönül rızasıyla vermek insana hadsiz sevap kazandırır.
Bu dua aynı zamanda kolayca verebilme için Allah'tan yardım dilemeyi de ihtiva etmektedir. İnsanın zekâtı rahat ve kolayca verebilmesi, o mal mülkün Allah'ın bir emaneti olduğunu, bizim ise bir tevziat memurundan farkımız olmadığım düşünmekle olur. O takdirde istemeyerek verme, yüz buruşturma, ekşitme, başa kakma, söz ve davranışla incitme gibi bir durum da söz konusu olmaz. Âyette mü'minlerin vasıfları anlatılırken, "Kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yofunda bağışta bulunurlar"1 buyurulur ki malın mülkün emanetten başka birşey olmadığı anlaşılır. Öyleyse zekât verilirken "Onu benim için bir ganimet kıl. İstemeyerek verilen bir mal kılma" denilmeli ki mülklenme, sahiplenme gibi duygulara meydan verilmesin.

272- [1:290, Hadîs No: 464]
Selman bin Âmir rivayet ediyor:
Biriniz orucunu açtığında onu hurmayla açsın. Çünkü o, berekettir. Onu bulamazsa suyla açsın. Çünkü su çok temizdir.[349][24]

273- [1:291, Hadîs No: 466]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet yaklaştığında, nerede ise Müslüman kişinin hiçbir rüyası yalan çıkmaz. Rüyası en doğru olanlar ise en doğru sözlü olanlardır. [350][25]

274- [1:292, Hadîs No: 468]
Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Kul, Allah korkusundan dolayı ürperdiğinde, kuruyan ağaç yapraklan döküldüğü gibi günahları dökülür.[351][26]

275. [1:293 Hadîs No: 469]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişi yeme içmeyi azalttığında içine nur dolar.[352][27]

İçi dışı nur olmuş nice İslâm büyükleri gelmiş geçmiştir ki hepsinin en belirgin özelliklerinden biri az yiyip içmeleridir. Fazla yiyip içmekle nefsi azgıniaşttr-mamış, îâbir-i caiz ise, dili kapıcı hükmünde şımartmamışlardır. İnsan, nur gibi hafif, içi dışı aydınlanmış, manevî dünyası inkişaf etmiş, adetâ melekleşmiş böylesi kimseleri görme, işitme, hayat ve eserlerini okuma zevkine erince büyük bir muhabbetle gönlüne yerleştirivermekted ir.
Evet, yeme içmeyi azaltan birçok maddî hastalıklardan uzak kalmayı başardığı gibi manen de yükselme yoluna girmiş olur. Geçim sıkıntısı ve birçok maddî problemlerden kurtulur Maddeten ve manen sağlıklı bir hayat sürme imkânı elde İçi nut dolduğu için daima huzur ve saadet içerisindedir.

276. [1:294 Hadîs No: 471]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Namaz için kamet getirildiğinde koşarak gitmeyiniz. Normal yürüyüş ve vakarla gidiniz. Yetiştiğinizi kılın, yetişemedeğinizi tamamlayın.353[28]

277. . [1:295 Hadîs No: 475]
Ibnı Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişi din kardeşini küfürle itham ettiğinde o küfür ikisinden birine döner.354[29]

Yukarıdaki hadîste de belirtildiği gibi, dinimizde bir Müslüman) küfürle itham etmemek gerektiği bildirilir, böyle yapmanın büyük bir mes'uliyeti gerektirdiği ifâde edilir. Kur'ân-ı Kerimde, "Size selâm verenlere 'Sen Müslüman değilsin1 demeyin"355[30] buyruiarak bir İslâm şeâiri olan selâmı verenlerin küfürle itham edilmemesi gerektiğine dikkat çekilir. Peygamber Efendimiz de îman esaslarından üç
şeyi sayarken bunlardan birisinin de "Lâ ilahe illallah diyenleri tekfir etmemek" okluğunu söyler.
Hatta kendisini küfürle itham edeni dahi küfürle itham etmemek gerekir. Hz. Ali'nin kendisini küfürle itham eden Haricîlerin kâfir olup olmadıklarını soranlara "Tekfirden sakınınız" cevabını vermesi, bu hususta gösterilebilecek güzel bir örnektir.
İmam-i Gazalî Hazretleri de bir Müslümanı küfürle itham etmenin büyük mes'ûliyet getirdiğini ifâde eder ve şöyle der:
"Bir kimseye küfür isnadında bulunmanın mânâsı, o şahsın öldürülmesinin mubah olmasına ve âhirette ebedî olarak Cehennemde kalacağına hükmedil-mesi demektir. Bu sebeple bir insanın kâfir olup olmadığında tereddüt varsa, tekfîr etmeyip duraklamak gerekir."
Bediüzzaman Hazretleri de küfürle itham etmeye çabuk cüret edilmemesine dikkat çekmiş; Allah'ın "filan kimseye niçin kâfir demedin?" diye sormayacağını, fakat Müslümana kâfir demenin insanı büyük bir mes'ûliyet altında bırakacağını bildirmiştir.356[31]
Bediüzzaman Hazretleri mümkün olduğu kadar insanları küfürle itham etmekten sakınır, hattâ bir adamda zahiren küfrünü gerektirecek bir durumu görse bile tevile çalışır, ona kâfir demekten kaçınırdı.357[32]
Öyle ise Müslümanları hemen küfürle itham etmek, doğru değildir, büyük bir mes'ûiiyeti gerektirir.

278. - [1:296 Hadîs No: 476]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz birşey yediği zaman Allah'ın adını ansın. Eğer başında Allah'ın adını anmayı unutursa "Bismillâhi alâ evvelini ve'1-âhirihî (Başında da, sonunda da Allah'ın adıyla)" desin.358[33]

279- [1:296 Hadîs No: 477]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Biriniz birşey yediğinde, "Allah'ım, bunu bize bereketli kıl ve onun yerine daha hayırlısını ihsan eyle" desin. Süt içtiğinde de, "Allah'ım, bunu bize bereketli eyle, bizim için arttır" desin. Çünkü hem yemek, hem de suyun yerini tutan sütten başka birşey yoktur.359[34]

280. [1:298 Hadîs No: 480]
îbnİ Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Biriniz et yemeği yediğinde elindeki et ve yağ kokusunu yıkasın360[35]

281-[1:298 Hadîs No: 482]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz yemek yediğinde sağ eliyle yesin. Su içtiğinde sağ eliyle içsin. Sağ eliyle alsın, sağ eliyle tutsun. Çünkü şeytan sol eliyle yer içer. Sol eliyle alır ve verir.361[36]

282- [1:300, Hadîs No: 486]
Berâ bin Âzib 'den (r.a.) rivayetle:
İki Müslüman karşılaştığında birbirleriyle müsafaha yapsın. Allah'a hamdeder ve karşılıklı olarak birbirleri için mağfiret dilerlerse ikisinin de günahları bağışlanır.362[37]

283- [1:300, Hadîs No: 487]

Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İki Müslüman birbiriyle karşılaşıp birisi diğerine selâm verdiğinde Allah'a en çok sevimli olanı arkadaşına daha çok güler yüz gösterendir. Birbiriyle müsafaha ettiklerinde ise Allah ilk elini uzatana doksan, diğerine de on rahmet olmak üzere yüz rahmet indirir.[363][38]

284- [1:302, Hadîs No: 489]
Muhammed bin Mesleme (r.a.) rivayet ediyor:
Allah bir kişinin kalbine bir kadına dünürlüğe gitme isteği koyduğunda ona bakmasında bir sakınca yoktur.[364][39]

285- [1:302, Hadîs No: 490]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Sizlerden biri insanlara imam olduğunda namazı kısa tutsun. Çünkü içlerinde küçük, yaşlı, zayıf ve güçsüz, hasta ve ihtiyaç sahibi olanlar vardır. Tek başına kıldığında ise istediği kadar uzatsın.[365][40]

286. [1:304 Hadîs No: 495]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz ayakkabısını giydiğinde önce sağı giysin. Çıkardığında ise önce solu çıkarsın.[366][41]

287. [1:305 Hadîs No: 496]
Şeybe bin Osman rivayet ediyor:
Biriniz bir meclise vardığında kendisine yer verilirse oraya otursun. Yoksa baksın, gördüğü boş yere otursun.[367][42]

288. [1:305, Hadîs No: 497]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz bir meclise gittiğinde selâm versin. Oturmak isterse otursun. Kalktığında da yine selâm versin. Birincisi diğerinden daha üstün değildir.[368][43]

289- [1:306 Hadîs No: 498]
Ebu'l-Mes'ud rivayet ediyor:
Kişi sevabını Allah'tan bekleyerek ailesine bir harcamada bulunduğunda bu kendisi için sadaka olur.[369][44]

290- [1:306, Hadîs No: 499]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Kadın, âdete uygun olarak ve israfa kaçmaksızın kocasının evinden birşey verirse, kendisi için verdiğinden dolayı mükâfat, kocasına da onu kazandığı için mükâfat, ona bekçilik edene de bundan dolayı mükâfat vardır. Bunlardan hiçbiri diğerinin sevabını eksiltmez.[370][45]

291. [1:308, Hadîs No: 503]
Ebû Hüreyre (r.a.) Resûl-ü Ekremin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Birinizin ayakkabısının bağı bile kopsa "înnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn (Biz Allah'ın kullarıyız, yine Ona döneceğiz)" desin. Çünkü bu da bir .musibettir.[371][46]

292. [1:308 Hadîs No: 504]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Biriniz yatarken sağ tarafı üzerine yatsın. Sonra şu duayı okusun: "Yanımı Senin isminle yere koydum yâ Rabbi! Senin adınla onu kaldıracağım. Eğer ruhumu alırsan ona merhamet et. Almazsan iyi kullarını muhafaza ettiğin gibi muhafaza et.[372][47]

293. [1:309 Hadîs No: 505]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kadın, geceleyin kocasının yatağını terkederse sabaha kadar melekler ona lanet ederler.[373][48]

294. [1:309, Hadîs No: 506]

Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz küçük abdestini yaptığında tenasül uzvuna zaruret yokken sağ eliyle dokunmasın. Tuvalete girdiğinde de dokunmasın. Su içtiğinde, su kabına üflemesin.[374][49]

295. [1:311, Hadîs No: 509]
Hadrâmt bin Âmir rivayet ediyor:
Biriniz küçük abdestini yapacağı zaman rüzgara yönelmesin ki, rüzgar idrarını geri çarpmasın. Sağ eliyle de istinca yapmasın. [375][50]

296. [1:313, Hadîs No: 513]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kul tevfae ettiğinde Allah onun günahlarını hafaza meleklerine unutturur. Aynı şekilde onun organlarına unutturur. İşlediği yerdeki izlerini de yok eder. Tâ ki Allah'ın huzuruna vardığında günah işlediğine dair aleyhinde şahitlik edecek birşey bulunmasın.[376][51]

297- [1:314 Hadîs No: 516]
Ebû Saîd rivayet ediyor:
Biriniz esnediğinde elini ağzını kapatsın. Çünkü şeytan esneyince içeri girer.[377][52]

298. [1:315 Hadîs No: 517]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz esneyeceği zaman kendini tutabildiğince tutsun. Çünkü birinizin esnerken "ha" demesine şeytan güler.[378][53]

299. [1:315, Hadîs No; 518]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz esnediğinde eliyle ağzını kapatsın.[379][54]

300- [1:315 Hadîs No: 519]
Übâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz geğirdiği veya aksırdığında sesini yükseltmesin. Çünkü şeytan bu şekilde sesin yükseltilmesine sevinir.[380][55]

300-399

301 - [1:316, Hadîs No: 522]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Kişi bir kadınla dini ve güzelliğinden dolayı evlendiğinde Allah o sayede fakirliğini giderir.[381][56]

302. [1:317, Hadîs No: 523]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir topluluk ahiret isteyenlerin görüntüsünü sergileyip gerçekte dünyayı istediklerinde yerleri Cehennemdir.[382][57]

303- [1:318, Hadîs No: 526]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
İki Müslüman musafaha ettiklerinde daha elleri birbirinden ayrılmadan günahları bağışlanır.[383][58]

304. [1:318, Hadîs No: 527]
İbni Amr (r.a.) rivayet ediyor-
Malî yardlm yapmak istediğinde hemen ver.[384][59]

305.- [1:318, Hadîs No: 528]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın kocasından başka erkekler için güzel koku sürünüse bu onun için ancak ateş ve ahiret için utanç olur.[385][60]

306. [1:319, Hadîs No: 531]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Biriniz bir şey temenni ettiğinde ne istediğine dikkat etsin. Çünkü hangi dileklerinin kabul edileceğini bilmez.[386][61]

307. [1:319, Hadîs No: 532]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor-ki, Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:

Biriniz Allah'tan dilekte bulunduğunda bolca istesin. Çünkü Rabbinden istemektedir.[387][62]

308. [1:320, Hadîs No: 533]
Enes (r.a.) Resûl-ü Kibriya Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Biriniz din kardeşinin beden veya elbisesinin üzerinden birşey aldığında onu kendisine göstersin.[388][63]

309. [1:320, Hadîa No: 535]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle;
Biriniz güzelce abdest alıp, sonra da sırf namaz için evinden çıkıp caminin yolunu tutarsa, attığı her sol adımı ondan bir günah düşürür. Sağ adımına karşılık da bir sevap yazılır. Bu, camiye girinceye kadar böyle devam eder. Eğer insanlar cemaatle kılman yatsı ve sabah nam azı ndaki sevabı bilselerdi emekliyerek de olsa ona gelirlerdi..[389][64]

310- [1:321, Hadîs No: 536]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz evinde abdestini alır, sonra camiye gelirse, dönünceye kadar namazda sayılır.[390][65]

311- [1:324, Hadîs No: 545]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Kişi ilim öğrenirken ölürse şehid olarak ölmüş olur.[391][66]

Şehitlik üç kısma ayrılır. Biri hem dünya, hem de âhiret şehididir. Hakiki şe-hidlerdir. Bunlar Allah yolunda halis bir niyetle cihada çıkıp da ölen kimselerdir. Yıkanmadan elbiseleriyle birlikte gömülürler. İkincisi sırf dünya şehididir ki, bu da önceki gibi savaşa katılmış, çarpışmış ve ölmüştür. Ama Allah için çarpışmamış, böyle bir niyet taşımamış, gerçek mahiyeti bilinmediği için dünyada şehid gibi muamele görmüştür.
Bir de savaşa gitmediği-halde âhiret şehidi sayılan kimseler vardır ki, bunlar dünyada şehid muamelesi görmedikleri halde âhirette şehidlik

sevabını kazanırlar. Bir hadisten öğrendiğimize göre, veba gibi bulaşıcı hastalıklardan, kann ağrısından, zatülcenb hastalığından, suda boğularek, yıkık altında kalarak, yangından, hamileyken ve lahosalık dönemindeyken ölen kimseler[392][67] bu gruba girerler.
Bu ve daha başka hadislerde ilim öğrenirken ölen kimseler de bu üçüncü grup şehidlere dahil edilmiş, âhirette şehid muamelesi görecekleri belirtilmiştir.

Bir âyette Rabbimiz, ilim sahiplerine yüksek dereceler verileceğini[393][68] bildirir ki, bu yüksek derecelerden biri de ilim yolunda ölen kişinin şehitlik derecesine yükselmesidir. İlim öğrenenlerin Allah yolunda cihad edenlere eşit mükâfatlara ermeleri gerçekten büyük bir lütuftur. Başka bir hadiste bu mânâ teyid edilerek Kıyamet Gününde âlimlerin mürekkepleriyle şehidlerin kanının tartılacağı ve âlimlerin mürekkebinin şehidlerin kanından üstün geleceği bildirilir.[394][69] İlmin sayısız faydalan bir yana kazandıracağı "şehid" olma gibi büyük mazhariyet mü'mi-ni ilme teşvike yetmeli değil midir?

312- [1:325, Hadîs No: 547]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Denkleri çıktığında kızlarınızı evlendirin. Musîbet ve engellerin gelmesini beklemesin.[395][70]

Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadislerinde kız velîlerine seslenerek uygun bir talip çıktığında kızlarını bekletmeden evlendirmeleri tavsiyesinde bulunmaktadır. Evlenme çağına gelmiş bir kıza bilhassa dînî yönden denk bir tâlîp çıktığında, kız velisi ince eleyip sık dokumamah, bir engel yoksa velîsi olduğu kızı isteyen gençle evlendirmelidir.
Evet, hayırda acele etmek gerekir. Çünkü hayırlı işlerin pekçok engeli vardır. Bir musibet, bir engel o hayırlı işin olmasına mâni olabilir. Hayırlı işi yerine getirmekte acele etmek, sadece dengi çıkan kızları evlendirmede değil, Müslüma-nın hayatının her safhasında tatbik etmesi gereken bir ölçüdür.
Ayrıca talibin reddedilmesi, eğer kız da onunla evlenmeyi istiyorsa, istenmeyen durumların ortaya çıkmasına da sebep olabilir.

313- [1:325, Hadîs No: 549]
Enes rivayet ediyor:
Herhangi biriniz, hanımiyla cinsî münasebette bulunduğunda bunu sevgi ve arzuyla yapsın. Hanımından önce tatmin olursa, acele etmesin, onun da tatmin olmasını beklesin.[396][71]

314. [1:326, Hadîs No: 550]
Talk(r.a.) rivayet ediyor:
Herhangi biriniz, hanımıyla cinsî münâsebette bulunduğu zaman, kandinin tatmin olmasını istediği gibi, hanımının da tatmin olmasını beklesin, hemen ayrılmasın.[397][72]

Peygamberimiz bu hadislerinde erkeğin hanımıyla cinsî münasebette bulunurken bunu arzuyla yapmasını, kendisi tatmin olduktan sonra eşinin de tatmin olmasını beklemesini tavsiye ediyor. Ki, bu tavsiye aile hayatının huzuruna tesir eden bir husustur. Çünkü evlilikte asıl gaye olmasa da cinsî lezzet, karı kocanın en tabiî hakkıdır. Bu sebepte, erkek sadece kendisini değil; hanımının da tatmin olmasını beklemelidir. Sırf kendisini düşünmesi hem bencillik, hem de haksızlıktır. Üstelik böyle bir şey aile hayatında tedavisi mümkün olmayan yaralar da açabilir. Meselâ tatmin edilmeyen ve kocasından hislerine karşı saygı görmeyen kadın, kuvvetli bir îmana sahip değilse veya zayıf irâdeliyse, gözü dışarıda kalabilir. Bu da aile düzenini alt üst eder.
Diğer taraftan, böyle bir kadın, artık cinsî münâsebeti bir eziyet olarak görür. Kocasının isteğini ya gönülsüz olarak karşılar, ya da reddeder. Bu durumun ailede problem çıkmasına sebep olacağı ise kesindir.
Ayrıca kadında psikolojik rahatsızlıklara ve ruhî bunalımlara sebep olduğu tıbbın tespitleri arasındadır.
Bunun içindir ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîsleriyle hem bir haksızlığı önlemiş, hem de âilelede geçimsizliğin mühim bir sebebini ortadan kaldırmıştır.

315 [1:328, Hadîs No: 558]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Birşey seni tereddüte sevkedip içini kurcaladığında onu terket,[398][73]

316- [1:329, Hadîs No: 560]
Zeyd binErkam'dan (r.a.) rivayetle:
Kişi sevabı ölmüş anne ve babasına olmak üzere hac yaparsa, bu hem kendisinden, hem de onlardan kabul edilir ve onların ruhları göklerde bununla sevinir.[399][74]

317- [1:329, Hadîs No: 561]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi bir söz söylerken sağına soluna bakmırsa, o söz emânettir.[400][75]

318- [1:330 Hadîs No: 563]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kalbinize başkasındaki bir nimete karşı hased duygusu gelirse, o duyguya uyarak haddi aşmayın. Kalbinize gelen sû-i zânnı gerçekmiş gibi kabul etmeyin. Uğursuz gördüğünüz bir şeyi yapmaktan çekinmeyin ve Allah'a tevekkül edin. [401][76]

İnsanda sevgi, şefkat, iyilikseverlik, cömertlik gibi müsbet duyguların yanısı-ra kin, hased, düşmanlık, inad gibi menfi duygular da bulunur. Bu duyguların herbirinin ayrı ayrı kullanma yerleri vardır. Müsbet duygular gibi menfî duygular da kanalize edilmeli, gerçek mecralarına oturtulmalıdır. Yoksa kendi hallerine btrakılır, gerekli kullanım yerlerini bulamazlarsa insanın başına belâlar açarlar.
Bu menfî duygulardan biri de haseddir. Hased başkalarının başarılarını, üstünlüklerini, kabiliyet ve imkânlarını kıskanmak, çekememek demektir. Bu duyguya kendini kaptıran kimse, din kardeşine gelen musibetlere sevinecek, ona verilen nimetlerden dolayı da üzülecek derecede alçalır. Bu tavrıyla kaderi tenkit ve rahmete itiraz etmiş olur. Bu duygu ancak diğer bir hadiste belirtildiğine göre mal mülk sahibi olup da onu Allah yolunda harcayan, bir de ilim öğrenip öğrendiği ilmi öğreten kimselere imrenme şekline dönüştürülürse faydalı hale gelir. Artık bu duygunun adı hased olmaktan çıkar, gıpta olur. Bu da gıpta edilen kimsenin elindeki nimetten mahrum kalmasını değil, aynı nimetin kendisine de verilmesini arzu etme şekline dönüşür.

Hased duygusu belirttiğimiz müsbet tarzıyla kullanılmadığında ya içten içe sahibini yakan bir ateş, ya da fiiliyata dökülerek bir fitne ve fesat âleti haline gelir. Böyle kimseler hased ettiği kimsenin elindeki nimetin gitmesi için gıybet, düşmanlık, hile ve entrika çevirme gibi çeşitli menfi tavır ve tutumlar içerisine girebilirler. İşte hadiste bunlar haddi aşma olarak nitelendirilmiştir.

Kalbe gelen sû-i zan da böyledir. Elde kesin bir delil olmadığı sürece "Öyle sanıyorum, zannederim, bu böyle" gibi kuruntular çoğu zaman hayale hakikat rengi vermek demektir. O sû-i zanna uyup onu gerçekmiş gibi kabul edip ona göre hareket etmek herşeyden önce sû-i zan eden kişinin huzurunu kaçırır. Daima tedirginlik içinde bırakır, Sû-i zan ettiği kişiye karşı bir güvensizlik içine girer. Bunun farkına varan sû-i zanna maruz kalan kişi de menfî bir tavırla karşılık verebilir. Böyle psikolojik bir atmosfere giren kişi çok geçmeden kendisi de "Çalma kapıyı çalarlar kapını" kaidesi gereğince sû-i zanna maruz kalır.

Kur'ân-ı Kerim bu ve buna benzer mahzurları sebebiyledir ki insanlığa yakışmayan bu kötü huyu yasaklar, "Ey îman edenler! Zannın birçoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır"[402][77] âyetinde geçen ve günah olan zan, işte bu sû-i zandır.

Sû-i zan aynı zamanda insanı yersiz, münasebetsiz ve faydasız araştırmalara iter, tecessüse götürür ki bu da dinimizde yasaklanmış davranışlardandır. Tecessüs fayda değil, zarar getirir. Kur'ân, "Birbirinizin gizli hallerini ve kusurlarını araştırmayın"[403][78] buyurarak böyie bir davranışı yasaklar.

Başta da belirttiğimiz gjbi zannı kanalize eden dinimiz onun hüsn-ü zanna dönüşmesini öğütler. Madem insanda zan denilen bir duygu bulunmaktadır. Bunu sû-i zan değil de hüsn-ü zan şeklinde uygu tay abilirsek bize büyük faydalar sağlar. Herşeyden önce hüsn-ü zan kişiye huzur verir, muhatabının da düzelmesini sağlar. Maksat, göniün huzur bulması ve başkalarına da faydalı olmaksa hüsn-ü zanla hareket edilmelidir. "Neden meşrutî hükümete ve dinsiz olmayan Jöntürklere mümkün olduğu kadar hüsn-ü zan ediyorsun?" sorusuna Bedîüzza-man Hazretleri şu güzel cevabi vermişti: "Mümkün olduğu derecede sû-i zan ettiğiniz için, ben hüsn-ü zan ederim. Eğer öyle ise, zâten öyle. Yoksa, tâ öyle olsunlar; yol gösteriyorum."[404][79]

Bu güzel duygunun bilhassa geçmiş devirlerin İslâm büyükleri için kullanılması gerektiği hususunda da şöyle diyor:

"Evet, insan hüsn-ü zanna memurdur. İnsan, herkesi kendinden üstün bilmelidir. Kendisinde bulunan sû-i ahlakı [kötü ahlakı], sû-i zan sâikasıyla başkalara teşmil etmesin; ve başkaların bazı harekâtını, hikmetini bilmediğinden takbih etmeşin [çirkin bulmasın]. Binâenaleyh, eslâf-ı îzamın [geçmiş [slâm büyüklerinin] hikmetini bilmediğimiz bazı hallerini beğenmemek sû-i zandır. Sû-i zan ise, maddî ve manevî içtimaiyatı [sosyal hayatı] zedeler."[405][80]

Bir şeyi uğursuz görme meselesine gelince dinimiz böyle birşeyin caiz olmadığını bildirmektedir. Baykuşun ötmesini, köpeğin ulumasını, bazı günleri ve eşyayı uğursuz görmek, uğursuzluğa yormak hurafeden başka birşey değildir. Daha buna benzer toplumda yaygınlaşmış bulunan birçok asılsız hurafe vardır ki bunların hiçbirinin İslâmda yeri yoktur. Bir işi uğursuz görerek ondan çekinmek de doğru değildir. İslâmda uğursuzluk değil, hayra yorma vardır. Kâinatın Efendisi Peygamber Efendimiz (a.s.m.) "Uğursuz gördüğünüz bir şeyi yapmaktan çekinmeyin ve Allah'a tevekkül edin" buyururken bizlere bu güzel dersi vermektedir. Allah'a sığınıp dayandıktan, Ona tevekkül ettikten sonra hiçbir şeyin zararı dokunmaz.

319- [1:330 Hadîs No: 564]

Şeddad bin Evs'den (r.a.) rivayetle:

Vefatı esnasında yanında bulunduğunuz kimsenin gözlerini kapatın. Çünkü göz ruhu takip eder. Arkasından hayır söyleyin. Çünkü melekler aile fertlerinin söylediklerine âmin der.[406][81]

320- [1:331, Hadîs No: 565]

Atnr bin As (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Hâkim hüküm verirken hakkı bulmada gayret gösterir de doğruyu bulursa iki sevap kazanır. Gayretine rağmen hatâ ederse bir sevap kazanır.[407][82]

321- [1:331, Hadîs No: 566]

Enes'den (r.a.) rivayetle:

Bir konuda hüküm verdiğinizde âdil davranın. Bir canlıyı öldürdüğünüzde güzel davranın. Şüphesiz Allah ihsan sahibidir, iyilik ve ihsan sahiplerini sever.[408][83]

322. [1:332, Hadîs No: 569]
Ebû Hûreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kul Allah'tan korkarsa Allah da herşeye onun korkusunu verir. Kul Allah'tan korkmazsa Allah da onun kalbine herşeye karşı korku verir.[409][84]

323. [1:333, Hadîs No: 570]
Bir kul Kur'ân'ı hatmederse altmış bin melek onun için duâ eder.[410][85]

324. [1:333, Hadîs No: 571]Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz Kur'ân'ı hatmettiğinde şöyle duâ etsin: "Allah'ım, kabrimde yalnız kaldığımda korku ve yalnızlığımı gider."[411][86]

325. [1:333, Hadîs No: 572]
Zeyd bin Erkam 'dan (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir yolculuğa çıktığında din kardeşlerine veda etsin. Çünkü Allah onların kendisi için yapacakları duayı mübarek kılar.[412][87]

326. [1:333, Hadîs No: 573]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Üç kişi yolculuğa çıktığında içlerinden birini başkan seçsinler.[413][88]

327. [1:334, Hadîs No: 574]
Tavus rivayet ediyor:
Biriniz tuvalete girdiğinde şöyle desin: "Bana eziyet veren şeyleri benden gideren, faydalı şeyleri de bırakan Allah'a hamd olsun."[414][89]

328. [1:334 Hadîs No: 576]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Evinden çıktığında iki rekât namaz kıl ki kötü bir çıkıştan seni korusun. Evine girdiğinde de iki rekât namaz kıl ki, kötü bir girişten seni korusun.[415][90]

329. [1:334 Hadîs No: 577]
Vahşi bin Harb rivayet ediyor:

Geceleyin evinizden çıktığınızda kapılarınızı kapatın.[416][91]

330. [1:335, Hadîs No: 578]
Ebû Hümeyd es-Sâidî rivayet ediyor:
Biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde, gayesi sadece evlenmek olması şartıyla ona bakmasında hiçbir sakınca yoktur, îsterse evlenmek istediği kimsenin bundan haberi olmasın.[417][92]

331- [1:335, Hadîs No: 580]
Âişe'den (r.a.) rivayet etmiştir:
Biriniz bir kadınla evlenmek istediğinde saçım siyaha boyuyorsa bunu ona haber versin.[418][93]

Dinimizde tercih edilen görüşe göre bir adam gençlere benzeme ve birisini aidatma düşüncesi olmaksızın saçını boyamasında bir günah yoktur. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadîslerinde evlenmek isteyen bir erkeğin saçını siyaha boyamışsa bunu evlenmek istediği kadına haber vermesini, genç ve yakışıklı görünerek onu aldatmaktan kaçınmasını istemektedir. Çünkü aldatmak dinimizce haram kılınmıştır. Ayrıca böyle bir aldatma ilerde aile hayatına da zarar verebilir.

332. [1:336, Hadîs No: 581}
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Günah gizli kaldıkça sadece sahibine zarar verir. Ortaya çıktığında düzeltilmezse topluma zarar verir[419][94].

Günahlar mânevi kirlerdir. Tövbe edilmedikçe kalbde siyah bir leke bırakır, zamanla kalbi karartarak mânevi felaketlerin sebebi olabilir. Fakat dikkat edilirse bu felâket ferdîdir, zararını sadece günahkâr kişi çeker. Ne zaman ki o günah gizlilikten çıkar, alenen işlenir veya duyulur, duyurulursa zararı kişiyi aşar; topluma da sıçrar.
Çünkü günahlar nefislerin hoşuna gittiği için kolayca benimsenir ve örnek alınırlar. Zamanla o günah cemiyette yaygınlaşmaya başlar. Zararı ise sadece o kişiyi değil, toplumu da sarar. Düzeltilmezse bir çokları ondan zarar görür.

Hadiste kusurları araştırmamaya da bir teşvik bulunmaktadır. Öyle kusurlar vardır ki gizli kaldıkça sahibini pişmanlığa götürür. Ama perde yırtılırsa cesaret kazandırır, açıktan işlemesine sebep olur. Gizli kalırsa pişmanlık duyar, ıslahına çalışır.

333- [1:336 Hadîs No: 582]
Ebû Hümeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz camiye girince Peygambere salâvat getirsin ve şöyle desin: "Allah'ım! Bana rahmetinin kapılarını aç." Çıkınca da Resûlullaha salât ve selâm getirsin ve şöyle desin: "Allah'ım, Senden fazi ve ihsanını diliyorum."[420][95]

334- [1:338 Hadîs No: 586]
Ebu Şeybe el-Hudri rivayet ediyor:
Biriniz, bir topluluğun yanına vardığında kendisine yer açılırsa otursun. Çünkü bu Allah tarafından Müslüman kardeşinin kendisine yaptığı bir ikramdır. Eğer yer açılmazsa baksın, boş yer neresi ise oraya otursun.

335. [1:339 Hadîs No: 588]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor;
Biriniz Müslüman kardeşine gittiğinde yanından ayrılıncaya kadar o kendisinin âmiri durumundadır.[421][96]

336- [1:339 Hadîs No: 589]
Enes'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Misafir, bir topluluğa geldiğinde rızkıyla beraber gelir. Ayrıldığında da o topluluğun günahlarını bağışlatmış olarak ayrılır.[422][97]

337- [1:340 Hadîs No: 592]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyort
Ramazan ayı girdiğinde Cennet kapıları açılır, Cehennem kapıları kapanır, şeytanlar zincire vurulur.[423][98]

338. [1:340 Hadîs No: 593]

Ebû Saîd rivayet ediyor:
Bir hastayı ziyaret ettiğinizde, daha çok yaşayacağını söyleyin. Çünkü bu birşey değiştirmez, fakat hastanın gönlünü hoş tutar.

Varlıklar dünyasında en değerli şey insan hayatıdır. Hizmetlerin en üstünü de insan hayatına, onu korumaya, maddî ve manevî hastalıklardan kurtarmaya yönelik hizmetlerdir.
Doktorlar hastanın sağlığa kavuşması için uğraştıkları gibi ziyaretçilere düşen en büyük görev de hastaya moral ve ümit vermektir. Ölecek olsa bile hastaya bu mora! verilmelidir. Büyük İslâm âlimi Bedİözzaman "Meyus ve ümitsiz bir hastaya manevî bir teselli, bin ilaçtan daha ziyade nâfidir [faydalıdır]."[424][99] diyor. Doktorların da en önemli vazifesi bu olduğunu, olması gerektiğini tıp otoriteleri söylüyorlar. Ünlü doktor Ebû Bekir er-Razî bu konuda şunları söylüyor:
"Bir doktor şifâ ümidi vermelidir. Eğer netice alınacağından emin değilse, ruhun bulucu gücüne kulak vermiş gibi, doktor da henüz ölüm vukua gelmeden hastanın cesaretini arttırmak, ona yaşama kudreti telkin etmelidir." Doktorlar Sultanı İbni Sina da şöyle diyor;
'Tedavinin en iyi yollarından, en tesirli olanlarından biri, hastanın aklî ve ruhî güçlerini arttırmak, ona hastalıklarla daha iyi mücadele edebilmesi için cesaret vermek, hastanın çevresini sevimli ve hoşa gider hâle getirmek, sevdiği insanlarla bir araya getirmektir."[425][100]
Aslında bu ölçünün dayanağı İslâmtn ruhundaki ümit ve şevlctir. Kur'ân, Allah'tan ümit kesilmemesi gerektiğini öğretir.[426][101]

339- [1:341 Hadîs No: 594]
Kâtade (r.a.) rivayet ediyor:
Bir eve girdiğinizde ev halkına selâm veriniz. Çıktığınızda da onları selâmla Allah'a ısmarlayınız.[427][102]

340- [1:341 Hadîs No: 595]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bir hastanın yanına vardığında sana duâ etmesini iste. Çünkü onun duası meleklerin duası gibidir.[428][103]

341. [1:342 Hadîs No: 597]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz duâ ettiğinde, isteğinde kararlı olsun. "Allah'ım, dilersen bana ver" demesin. Şüphesiz Allah'ı zorlayan hiç kimse yoktur.[429][104]

342- [1:343, Hadîs No: 598]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz duâ ettiğinde kendi duasına "Âmin" desin.[430][105]

343- [1:343, Hadîs No: 599]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Birisi yanında bulunmayan kardeşine duâ ederse bu işe görevli melek "Sana da bir misli verilsin" der.[431][106]

344. [1:343 Hadîs No: 600]
Talk bin Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Erkek Özel ihtiyacı için hanımını çağırdığında, kadın ocak başında olsa dahi bırakıp kocasının isteğini yerine getirsin.[432][107]

345- [1:344 Hadîs No: 602]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Bir erkek hanımını yatağına çağırdığında hanımı gelmemekte diretir, kocası da kızgın olarak sabahlarsa melekler sabaha kadar o kadına lanet ederler.[433][108]

Kadın, kocasına karşı süslenir, temiz giyinir, onu kendisine bağlar ve kocasını cinsî noktadan tatmin ederse, onu harama düşmekten ve manevî hayatını tehlikeye atmaktan kurtarmış olur.
Fakat kocasına karşı süslenmez, hasta olduğunu veya canının sıkıldığını bahane ederek dâvetine cevap vermez, âdet hali bittiği halde "Devam ediyor" diyerek kocasına yalan söylerse, mesul olur. Diğer taraftan, kocası zayıf irâdeliy-se, şeytanın da vesvesesiyle gözü dışarılara kayıp harama düşebilir.
Ayrıca, erkeğin cinsî noktadan tatmin olmaması, ailede büyük bir huzursuzluğa da sebep olabilir. Hattâ bu huzursuzluk bazan boşanmaya

kadar gidebilir.
İşte bu ve buna benzer sakıncaları içindir ki, Peygamberimiz (as.m.) kadına, kocasının cinsî noktadaki arzusunu yerine getirmesini tavsiye etmiş; âdeti bittiği halde "Devam ediyor" diye yalan söyleyen kadınlara da lanet okumuştur.
Bununla beraber, erkek de hanımın hastalık, aşırı yorgunluk gibi gerçek mazeretlerini nazara alarak anlayış göstermeyi, sabırlı olmayı bilmelidir.

346. [1:344, Hadîs No: 603]
Hilal bin Yesaf rivayet ediyor:
Birisi duâ ettiğinde kabul edilmese bile kendisine bir sevap yazılır.[434][109]

347- [1:344, Hadîs No: 604]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Dua ettiğinde elinin içiyle Allah'a duâ et, tersiyle değil. Duayı bitirdiğinde de iki elini yüzüne sür.[435][110]

Bir Müslümanın ibâdetlerinde, hatta bütün hareket ve davranışlarında pusulası, ölçüsü, Sünnet-i Seniyyenin esasları olmalıdır. İbâdetin özü olan duada da Peygamberimizin bu meseledeki tatbikatı örnek alınmalıdır. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde ümmetine duâ ederken ellerinin arkasıyla değil, avuçlarını yukarı kaldırarak duâ etmelerini tavsiye etmektedir.
Namazda Kâbeye yöneldiğimiz gibi, duâ ederken de ellerimizi göğe çeviriyoruz. Bu, Kabe namazlarımızın kıblesi, gökyüzü de dualarımızın kıblesi olması sebebiyledir. Temel kaide bu olmakla beraber bâzı istisnaî durumlar da vardır.
Bizler kul olarak bütün ihtiyaçlarımızı Yüce Rabbimizden istediğimiz gibi Ondan kusur ve günahlarımızı bağışlamasını da dileriz. Bizlere belâ vermemesi ve verdiği musibeti kaldırması için Ona yakarışta bulunuruz. Rabbimizden birşe-yi vermesini istediğim izdeki ses tonumuzla, vermemesini, bizi ondan korumasını istediğimiz şeylerdeki ses tonumuz birbirinden farklıdır. O halde bu iki farklı dileklerimizi yüce dergâhına arzederken ellerimizin durumu da farklı olur. İstediğimiz şeylerde avuç içleri semâya bakarken, gelmesini İstemediğimiz şeylerde avuç içleri yere bakar. Günlük hayatımızda da bir şeyin verilmesini istediğimiz-deki el hareketimizle, istemediğimizdeki el hareketimiz farklı değil midir?

Nitekim bu tatbikatı Peygamberimizin hayatında da görüyoruz. Hallad bin Said (r.a.) Resûlullahın bu tatbikatını şöyle bildiriyor:
"Peygamberimiz (a.s.nr.), Allah'tan birşey istediği zaman, avuçlarının içini semâya kaldırır, birşeyden Allah'a sığındığı zaman da ellerinin tersini semâya çevirirdi."[436][111]
Enes bin Mâlik de (r.a.), Peygamberimizin (a.s.m.) yağmur duasında kuraklığın felâketinden Allah'a sığınırken avuçlarının tersini gökyüzüne kaldırdığını bildirir.[437][112]
Çünkü yağmurun kesilmesi ve uzun müddet yağmaması bir musibettir. Yağmur duası bu belânın kaldırılması için yapılır. Kıtlığın, yağmursuzluğun giderilmesi için duâ edildiğinden Peygamberimiz avuç içlerini aşağıya çevirmiştir.

348. -[1:345 Hadîs No: 606]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz düğün yemeğine davet edildiğinde gitsin.[438][113]

349. [1:346 Hadîs No: 610]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir yemeğe çağrıldığında gitsin. Oruçlu değilse yesin. Oruçlu ise bereketlenmesi için duâ etsin.[439][114]

350- [1:348, Hadîs No: 616]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Size Allah'ın azabı hatırlatıldığı zaman yapmak istediğiniz kötülükten vaz geçiniz.[440][115]

351 [1:348, Hadîs No: 618]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz güzel bir rüya gördüğünde onu tâbir ettirsin, başkalarına da anlatsın. Kötü bir rüya gördüğünde de ne tâbir ettirsin, ne de başkalarına anlatsın.[441][116]

Hemen hepimiz hergün bir veya birkaç rüya görürüz. Bazan yıllardır görmediğimiz bir yakınımızla beraber olur, bâzan kuş gibi uçar, bâzan

birbirinden güzel manzaralar içinde gezip dolaşırız. Çoğu zaman bunun bir rüya olduğunun farkında dahi olmadan, gerçekmiş gibi lezzet alır, sevinç duyarız. Ancak, herkesin her zaman güzel, müjdeli rüya göreceği de söylenemez. Bâzan sıkıntılı, korkulu, üzücü rüyalar da görebiliriz. Meselâ, —Allah geçinden versin—bir yakınımızın vefat etmesi, yırtıcı hayvanların kovalaması, düşmanla savaşmak gibi. Bu durumda da çok kere rüyada olduğumuzu anlayamadığımız için dehşete kapılır, kan-ter içinde uyanıveririz. Bazen, birkaç gün gördüğümüz rüyanın tesirinden kendimizi kurtaramaz, rüyamızı yakınlarımıza aniatarak bir tâbir bekleriz.
Peygamber Efendimiz (as.rn.) bu hadislerinde kişinin iyi bir rüya gördüğünde onu yorumlamasını, başkalarına da anlatmasını istiyor. Kötü bir rüya gördüğünde de onu yorumiamamasını ve başkalarına da anlatmamasını tavsiye ediyor. Çünkü Peygamberimiz başka bir hadislerinde, rüyanın tabir edilmedikçe askıda olduğunu, tabire göre gerçekleşebileceğini bildirmektedir[442][117]
Bu, kötü rüya görenin bunu hiç kimseye anlatmaması demek değildir. Çünkü Öyle rüyalar vardır ki, dehşetli, korkulu olduğu halde mânâsı çok güzel olabilir. Bunun içindir ki Peygamberimiz Sahabîlerin tabirlerini sorduklan rüyalar ürkütücü de olsa, onu hayırlı bir şekilde tabir etmiştir. Meselâ bir defasında Peygam-beremizin amcası Hz. Abbas'ın hanımı Ümmü'l-Fadl (r.a.) Resûlullaha "Rüyamda sizin bir uzvunuzu bizim evde gördüm" demişti: Peygamberimiz de "Bir hayır görmüşsün. Kızım Fatıma bir erkek çocuk dünyaya getirecek, sen de onu emzi-receksin" buyurdu.[443][118]
Öyle ise kötü rüya gören biri onu hayra yoracak olanlara anlatabilir. Böyle rüya görenler o rüyanın şerrinden Allah'a sığınmalıdır. Ayrıca her rüyanın tahakkuk etmeyeceğini veya kötü ve şer gibi görülen rüyalardan hayırlı neticelerin çıkabileceğini düşünmeli, dehşet ve korkuya kapılmamalıdır.

352. - [1:350, Hadîs No: 621]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz sevdiği bir rüya görürse bu Allah'tandır. Bu sebeple Allah'a hamdetsin. Ve başkalarına anlatsın. Sevmediği bir rüya gördüğünde ise bu şeytandandır. Ondan Allah'a sığınsın ve onu hiç kimseye anlatmasın. Böyle yaparsa o rüya ona zarar vermez.[444][119]

353. . [1:351, Hadîs No: 622]
Amir bin Rebîa rivayet ediyor:
Biriniz kendi şahsında, malında veya Müslüman kardeşinde çok hoşuna giden bir şey gördüğünde, bereketi için duâ etsin. Çünkü göz değmesi haktır.[445][120]

354- [1:351, Hadîs No: 623]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz musîbete uğramış birisini gördüğünde içinden, "Beni sana verdiği musibetten koruyan, beni sana ve kullarının bir çoğuna gerçekten üstün kılan Allah'a hamdolsun" derse, bu söz kendisine verilen o nimete şükür olur.[446][121]

355. [1:352, Hadîs No: 624]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz güzel bir kadın gördüğünde, ondan hoşlanırsa, hanımına gelsin ve onunla beraber olsun. Çünkü ikisindeki birdir, onda olan hanımında da vardır.[447][122]

356. . [1:352, Hadîs No: 625]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz bir Müslüman kardeşinde bir musibet gördüğünde kendisini o musibete uğratmadığı için Allah'a hamdetsin. Fakat bunu ons duyurmasın.[448][123]

357. [1:354, Hadîs No: 627]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetimin zâlime, "Ey zâlim" demekten korktuğunu gördüğünde ondan ümidini kes.[449][124]
.
358. [1:354, Hadîs No: 628]
Âlimin fazlaca idareci ile haşir neşir olduğunu gördüğünde, onun hırsız olduğunu bil.[450][125]

Âlimin en mühim vazifelerinden birisi, idarecinin adaletle hükmetmesini temin etmek, zulmetmesini önlemektir. Bu vazifeyi yapabilmesi için de vakarını koruması gerekir. Bu gaye ile olmaksızın idareci ile sık sık haşir neşir olup, onun ihsan ve ikramını kabul eder, idarecinin imkânlarını şahsı için kullanırsa, genelde "kişi-ihsanın kölesi" olduğundan bu vazifesini hakkıyla yapamaz. İdareciyi îkaz etmeyi düşündüğü anda onun kendisine yaptığı ihsanları, emrine verilen devlet imkânlarını hatırlar, o ikazı yaparsa, kendisine yapılan ihsanların artık kesileceğini düşünür, îkaz etmekten vaz geçer, en azından taviz verir, fşte Peygamberimiz bu hadisleriyle, idareciyle aşırı derecede haşir-neşir olan böyle âlimlerin aslında birer hırsız olduğuna, o idareciden "sus payı" aldıklanna dikkat çekmektedir.
Güzel olan, âlimlerin bilhassa îkaz etmekle vazifeli olduğu idareciden, minneti altına girebilecek şekilde hediye kabul etmemesidir. Âlim eğer çeşitli ihsanları kabul etmişse, bu durumda da İhsanın kölesi olmamalı, hakkın hatırını her-şeyden üstün tutarak, gerektiğinde îkaz vazifesini yapabilmelidir.

359. [1:354, Hadîs No: 629]
Ukbe bin Âmir (r.a.) rivayet ediyor:
Kul Allah'a isyana devam ettiği halde, Allah hâlâ ona sevdiği dünyalık şeyleri veriyorsa, bu ancak Allah tarafından onun için bir istid-ractır[451][126].

Nimetlere mazhar olmakla veya onlardan mahrum bırakılmakla imtihan olunuruz. Kul şükrederse Allah nimetini bollaştırır, bereket ihsan eder. Günah ve isyanlara daldığında ise nimetini kısar; açlık, kıtlık, yokluk gibi çeşit çeşit felâketler verir. Genel kaide budur. Ama kul isyan ve günahlara gömüldüğü halde Allah hâlâ nimetlerini/kulun sevdiği şeyleri veriyorsa, aslında bu onun için bir nimet değil, bir musibettir, bir cezadır, daha da azmasına sebep olur. O halde se-fahet ve günahlara dalan insanların dünya nimetlerine kavuşmaları onfan aldat-mamalı, bizi de onlara özendirmemelidir. Netice önemlidir. Eğer o nimet bizi dünya ve âhiretin saadetine götürüyorsa gerçekten nimettir. Eğer günaha, dolayısıyla Cehenneme sevkediyorsa nimet değil, azaptır. Bir âyette de bu husus şöyle dile getirilmiştir: "Artık Kur'ân'ı yalanlayanları Bana bırak. Biz onları inkâr

ve isyanlanna karşılık nimetler vererek hiç bilmedikleri bir taraftan azaba yaklaştıracağız."452[127]

360. [1:355 Hadîs No: 630]
İbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Müslüman kardeşinde şunları gördüğün de ondan hayır bekle: Haya, emânete riâyet ve doğruluk. Bunları görmediğinde ondan hayır bekleme.453[128]
.
361. [1:357, Hadîs No: 634]
İbni Huzeyme (r.a.) rivayet ediyor:
Bir adamın camilere devam etmeyi âdet haline getirdiğini gördüğünüzde, onun îmanlı olduğuna şahitlik getirin.454[129]

362. [1:358, Hadîs No: 635]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmaktadır:
Kişiye dünyaya kalben bağlanmama arzusu ve az konuşma verildiğini gördüğünüzde ona yaklaşınız. Çünkü ona hikmet telkin ediliyor.455[130]

363. [1:359, Hadîs No: 637]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Sahabîlerime dil uzatanları gördüğünüzde "Allah'ın laneti kötülüğünüzün üzerine olsun" deyin.456[131]

364. [1:360 Hadîs No: 640]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Değiştirmeye gücünüzün yetmediği bir kötülük gördüğünüzde, o şey Allah tarafından değiştirilinceye kadar sabredin.457[132]

Mü'minin en belirgin vasıflarından birisi iyiliği tavsiye etmek ve kötülükten sa-kmdırmaktır. Bir hadislerinde Peygamberimiz kötülüğe karşı mü'minin tavrını bildirirken vazifesini önce elle, ona gücü yetmezse dille engellemek, ona da gücü yetmezse kalble buğzetmek, nefret duymak, kötü karşılamak olduğunu bildirmişlerdir. Kötülüğü önlemek için elimizden gelen her türlü

gayreti sarfettikten sonra, elimizden bir şey gelmediğini gördüğümüzde yapacağımız iş, o kötülüğün kalkması için Allah'a dua etmek, sabırla sona ermesini beklemek olacaktır. İşte bu hadis-i şerif kötülüğe karşı takınmamız gereken bu son tavrı nazanmıza vermektedir. Aksi bir tutum, hizmet edeyim derken zararlı olmayı bile netice verebilir.

365. [1:361, Hadîs No: 643]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın, kula fakirlik ve hastalık verdiğini gördüğünüzde şüphesiz Allah onu günahlardan arındırmak istiyor demektir.458[133]

366. [1:364, Hadîs No: 650]
Selman el-Fârisî'den (r.a.) rivayetle:
Mü'minin kalbi Allah yolunda mücâdele ederken korku veya heyecandan titrediğinde, günahları olgun hurma salkımlarının dökülmesi gibi dökülür.459[134]

367- [1:365, Hadîs No: 854]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu hayvanlara bindiğinizde konaklayarak onları dinlendirip doyurun. Onlara karşı şeytanlar kesilmeyin.460[135]

368. [1:366 Hadîs No: 655.]
îbni Ömer Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Biriniz Müslüman kardeşini ziyaret edip yanında oturduğunda ondan müsaade istemedikçe kalkmasın.461[136]

369. [1:366, Hadîs No: 656]
Biriniz din kardeşini ziyaret ettiğinde oturması için kendisini topraktan koruyacak bir şey verdiğinde Allah da onu Cehennem azabından korur.462[137]

Peygamberimiz pekçok hadîslerinde Müslümanlar arasındaki kardeşliği kuvvetlendirici tavsiyelerde bulunmuş, bu meyanda mü'minlerin birbirlerini

ziyaret etmeleri, hal hatır sormalarını teşvik etmiştir. Kardeşliği zedeleyici davranışlardan ise sakındırmtştır. Bu hadîslerinde de, samimiyeti daha da arttıran, daha sık ziyarete arzu uyandıran bir husus üzerinde durmaktadır. Bu da ilgidir. Bir insanın kendisini ziyarete gelen bir din kardeşine oturması için yer göstermesi, ona ilgi gösterdiğinin işaretidir. Bunu yapmadığında, ziyaretçi kendisine değer verilmediği intibaına kapılıp bir daha ziyarete gelmeyebilir. Bunun için bir mü'min ziyaretine gelen kardeşine yer göstermeli, küçük bir şeyle de olsa ikramda bulunmalıdır. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukandaki hadîslerinde böyle güzel davranışların birbirine eklenerek Cehenneme karşı kişiyi koruyacağını müjdeler.
Din kardeşlerimizi böyle izzet ve ikramla karşılamak bizim herşeyden önce İslâmî ve içtimaî vazifemizdir. Yukandaki hadîs-i şerif ise bu görevimizi yerine getirirken bizim için ayrıca bir teşvik unsuru olmaktadır.

370- [1:366, Hadîs No: 658]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Camilerinizi nakışlarla, mushaflarınızı da altın ve gümüşle süslediğinizde felâket başınızdadır.[463][138]

Camiler, içinde Allah'a ibâdet edilmek, ilim öğrenilmek için inşâ edilen mübarek mekânlardır. Bir ülkenin, bir şehrin bir köyün İslâm beldesi olduğununun en açık delilidir. Nitekim dedelerimiz uğradıkları her yere birçok mabedler inşâ ederek İslâmın mührünü basmışlardır. Bunun için mü'minlerin en mühim vazifelerinden birisi içinde Allah'a ibâdet edilecek ve ilim tahsil edilecek camiler inşâ etmek, camileri korumak, namazla camileri şenlendirmek, yani maddeten ve manen îmar etmektir. Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede bu gerçeği şöyle bildirir:
"Allah'ın mescidlerini, ancak Allah'a ve âhiret gününe îman eden, namazlarını dosdoğru kılan, zekâtlarını veren ve Allah'tan başkasından korkmayan kimseler imar eder. İşte doğru yola ermişlerden olmaları umulanlar bunlardır."[464][139]
Ne var ki diğer manevî hizmetlerden taviz verme pahasına camilerin maddî îmarfarında lükse ve debdebeye kaçmak doğru değildir. Elbette camiler temiz olacak, halı döşenecek, imkân varsa ısıtma tertibatı temin edilecektir. Fakat cami inşâsında sadelikten ayrılmak, süslemede ifrata kaçmak, özü

bırakıp şekille uğraşmak, duvarları binbir nakışlarla süslemek, en pahalı avizeleri asmak, halı üzerine halı sermek israftır. Camilere daha çok insanların gelmesini temin için îman ve Kur'ân hizmetine sarfedilecek milyarlarca lirayı süse harcamak Islâmi-yetin özünü kavramamak demektir.
Ayni şeyler Kur'ân için de geçerlidir. Kur'ân elbette şanına layık kaliteli kağıda basılacaktır. Fakat, aşırt derecede süslemek, maliyetini arttırmak, okunmak ve yaşanmak için indirilen Kur'ân'ı bir süs eşyası durumuna düşürmek doğru değildir. İşte Peygamberimiz bu hadislerinde camileri nakışlarla, mushafları altın ve gümüşle süslediğimizde felâketi beklememiz gerektiğine dikkat çekiyor. Bu hadis aynı zamanda Peygamberimizin bir mûcizesidir. Resûlullah asırlar sonra Müslümanların özü bırakarak kısırla uğraşacaklarını bilmiş ve haber vermiştir. Ki biz bu gün o felâketi yaşıyoruz.

371- [1:367, Hadîs No: 659]
İbni Abbas 'dan (r.a.) rivayetle:
Zilzal Sûresi Kur'ân'ın yarısına denktir. Kâfîrûn Sûresi dörtte birine, thlâs Sûresi de üçte birine denktir.[465][140]

Bu ve benzeri hadislerde geçen faziletler ilk bakışta mübalağa gibi görülebilir. Çünkü Kur'ânın içerisinde bu sûreler de yer almaktadır. Dolayısıyla bu sûreler kendilerinin de yer aldığı bütün Kur'ân'la mukayese edilmiş oluyor. Bedi-üzzaman, Sözler isimli eserinde bu meseleyi özetle şöyle îzah ediyor:
Kur'ân'ın herbir harfinin bir sevabı vardır. Allah'ın bir ihsanı olarak o harflerin sevabı sünbüllenir, bazan on tane verir, bazan yetmiş. Âyete'l-Kürsf harflerine yedi yüz, İhlâs Sûresi harflerine bin beş yüz, Berat Gecesinde ve makbul vakitlerde okunan âyetlere on bin, Kadir Gecesinde okunan âyetlere otuz bin sevap verir. Bu haliyle Kur'ân-ı Kerimin sevabı tartmaya gelmez. Belki gerçek sevabıyla bâzı sûrelerle tartılmaya gelebilir.
Meselâ bin tane mısır ekilmiş bir tarla farzedelim. Bazı tanelerin yedi sünbül verdiğini farzetsek, her bir sünbülde de yüzer adet mısır tanesi varsa bu durumda sünbül veren yedi tane bütün tarlanın üçte ikisine denk geliyor demektir. Bunun gibi bir habbe on sünbül verse, her sünbülde ikiyüz tane olsa, bu durumda bir tek habbe tarlaya ekilen habbelerin iki misli kadar olmuş olur. Bunu daha fazla devam ettirebiliriz.

İşte Kur'ân-ı Hakimi nûrânî, mukaddes semavî bir tarla olarak düşünüyoruz. Her bir harfi asıl sevabıyla birer habbe hükmündedir. Diğer sûrelerin sünbülleri nazara alınmadığında Yasin, İhlâs, Fatiha, Kâfirûn, Zilzal Sûreleri bütün Kur'ân'la tartılabilir. Meselâ Kur'ân'ın 300620 harfi vardır. İhlas Sûresinin harfleri ise besmele ile birlikte 69'dur. Hadiste İhlâs Sûresi Kur'ân'ın üçte birisine denktir denildiğine göre, İhlâs Sûresi'nin her bir harfine 1452 sevap düşmektedir. Hadisde ifâde edilen diğer sûreler de bu şekilde hesaplanabilir"[466][141]

372- [1:368, Hadîs No: 661]
Ebû Said rivayet ediyor:
Biriniz Rabbinden rızık istediğinde helâl olanı istesin.[467][142]

373- [1:368, Hadîs No: 662]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz Rabbinden bir şey istediğinde duasının kabul edildiğini hissederse, "îhsaniyla güze! nimetlerin tamamlandığı Allah'a ham-dolsun" desin. Duasının kabulü geciken de "Her hâl için Allah'a hamdolsun" desin.[468][143]

374- [1:368, Hadîs No: 663]
îrbad bin Sâriye (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a duâ ettiğinizde Firdevs Cennetini isteyin. Çünkü o, Cennetin en güzel yeridir.

375. [1:369, Hadîs No; 665]
Abdullah bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Birinize "Mü'min inisin?" diye sorulduğunda, îmanında şüphe varlığını hissettiren bir ifâde kullanmasın.[469][144]

Bir insan kalben îman esaslarına inanıyorsa, bu Allah katında mü'min sayılması için yeterlidir. Ancak Müslümanların onun mü'min olduğunu bilip ona göre muamele etmeleri için dili ile ikrar da gereklidir. İşte böyle bir kimse bu durumunu dile getirmek istediğinde kesinlik ifade eden bir deyimle Ben mü'minim demeli, "İnşâallah mü'minim" dememelidir. Çünkü

bunda bir kararsızlık kokusu vardır. Bu konu kelâm kitaplarında "İmânda istisna" başlığı altında incelenir.
İşte Peygamberimiz de bu hadislerinde "Birinize 'Mü'min misin?' diye sorulduğunda fmanmda şüphe ifâdesini kullanmasın, yani 'İnşâallah mü'minim' demesin" buyurarak buna dikkat çekmektedir.
Bununla beraber buradaki "demesin" ifâdesini kesin bir yasaklama şeklinde değil bir tavsiye olarak değerlendiren bâzı kelâm âlimleri, zayıf ve taklidî bir îman için "İnşâallah mü'minim" demek doğru olmasa da, mükemmel ve tahkikî iman için "İnşâallah mü'minim" denilebileceğini söylerler. Buna göre her mü'min îmanın aslı ve özünün kendisinde bulunduğuna dair kesin bir ifâde kullanabilir. Ancak îmanının mükemmel olup olmadığı noktasında tereddüt dile getiren bir ifâde kullanabilir. Ayrıca bu âlimler son nefesdeki durumu nazara alarak kimsenin gelecek için kesin bir ifâde kullanması mümkün olmadığından "İnşallah mü'minim" ifâdesini caiz görmüşlerdir. Bu durumda bu ifâde "İnşâallah mü'min olarak öleceğim" demek olur.

376- [1:370, Hadîs No: 668]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah birinizin gelir kaynağını bir yöne bağlaraışsa, o yolla geçimini temin etmekte zorlanmadıkça o rızık kapısını terketmesin.[470][145]

377, [1:371, Hadîs No: 669]
Abdurrahman bin Cennab es-Selmt'den (r.a.) rivayetle: Allah kul için önceden manevî bir makam takdir etmiş, fakat kul ameliyle oraya ulaşamıyorsa Allah onun bedeni, çoluk çocuğu ve malıyla ilgili bir musibet verir, sonra da daha önce takdir ettiği makama ulaşması içip onu buna karşı sabırlı kılar.[471][146]

378.- [1:372, Hadîs No: 670]
Ani Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişi senin hakkında bildiği bir kusurla sana dil uzatırsa, sen de onun hakkında bildiğin bir kusurla ona dil uzatma. Böyle yaparsan, bu senin için bir mükâfat; onun için de bir vebaldir.[472][147]

379- [1:374, Hadîs No: 677]

İyiliklerin seni sevindirir, kötülüklerin de seni üzerse, sen olgun mü'minsin.[473][148]

380. [1:375, Hadîs No: 680]
îrbad bin Sâriye rivayet ediyor:
Erkek, hanımına su dahi içirse ondan sevap kazanır[474][149].

381.. [1:376 Hadîs No: 681]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin lokması yere düştüğünde, üzerindeki rahatsız edici şeyleri temizledikten sonra yesin. Onu şeytana bırakmasın. Çünkü, bereketin yemeğin hangi parçasında olduğunu bilemez.[475][150]

382. [1:378, Hadîs No: 687]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kişinin "İnsanlar helak oldu" dediğini duyduğunda, asıl heiâk olan kendisidir.

383- [1:378, Hadîs No: 688]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Komşuların sana "İyi bir iş yaptın" dediklerini duyduğunda iyi bir iş yapmışsın, "Kötü bir iş yaptın" dediklerinde kötü bir iş yapmışsın demektir.[476][151]

Dinimizde insanın bütün hayatını düzenleyen prensipler, esaslar vardır. Bu cümleden olarak komşu münasebetleri de güzel bir şekilde tanzim edilmiştir. Yüce Rabbimiz bir âyet-i kerimede iyilik ve ihsana lâyık kimse ve gruplar arasında komşuları da sayarak şöyle buyurur:
"Allah'a ibâdet edin ve hiçbir şeyi Ona ortak koşmayın. Anne ve babaya iyilik edin. Akrabaya, yetimlere, fakirlere, akraba komşuya ve yabancı komşuya, yanınızdaki arkadaşa, yolcuya, mâliki bulunduğunuz kimselere iyilik edin."[477][152]
Peygamber Efendimiz {a.s.m.) pekçok hadîslerinde komşuluk üzerinde durur. Bunlardan ikisi şu mâeldedir:

"Cebrail bana durmadan komşuya iyilik yapmayı tavsiye etti. Bu sıkı tavsiyeden komşuyu komşuya mirasçı kılacağını zannettim."[478][153]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
"Peygamberimizin (as.m.) üç defa: 'Vallahi mü'min olmaz' diye tekrarladığını işittim. Yâ Resûlallah, kim mü'min olmaz?' diye sordular, 'Komşusu şerrinden emin olmayan kimse' buyurdu."[479][154]
İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) izahını yaptığımız hadîslerinde de komşulukla ilgili bir meseleye dikkat çekiyor. Nefsinin esiri olmayan, Allah'ın emirlerini yerine getiren komşuların, kişinin yaptığı işin iyi mi, kötü mü olduğuna şahitlik edebileceklerini bildiriyor.
İnsanın yaptığı iş hakkında böyle komşuların "İyi yaptın" veya "Kötü yaptın" şeklindeki değerlendirmelerini nazara almasını istiyor. Gerçekten de Allah'ın emrini bilen ve yaşayan komşuların bir meselede "İyi yaptın" demesi yapılan şeyin iyi olduğuna, "İyi bir şey yapmadın" demeleri de yapılan şeyin iyi olmadığına delildir.

384- [1:378, Hadîs No: ,689]
Ka'b bin Ucre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ezan sesini işittiğinde Allah'ın dâvetçisi olan müezzinin çağrısına[480][155]

385. [1:379, Hadîs No: 690]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ezan sesini duyduğunda namaza git. Giderken ağırbaşlılıktan ayrılma. Safta bir boşluk bulursan orayı doldur. Yoksa din kardeşinin yerini daraltma. Kendin duyacağın kadar bir sesle oku, yanındakileri rahatsız etme. Dünyadan biraz sonra ayrılacak bir kimsenin namazı gibi namaz kıl.[481][156]

386- [1:380, Hadîs No: 695]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Horozların seslerini duyduğunuzda Allah'tan faz! ve ihsanını isteyiniz. Çünkü onlar melek görmüşlerdir. Eşek sesini duyduğunuzda da şeytandan Allah'a sığınınız. Çünkü o bir şeytan görmüştür.[482][157]

387- [1:381, Hadîs No: 698]

Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Geceleyin köpek havlamalarını, eşek anırışını işittiğinizde şeytandan Allah'a sığınınız. Çünkü onlar sizin görmediğiniz şeyleri görüyorlar.[483][158]

388. [1:382, Hadîs No: 699]
Ebû Hümeyd rivayet ediyor:
Benden rivayet edilen bir söz işittiğinizde kalbleriniz onu güzel görür, bedeniniz ona itaata meyleder, onu İslâmın ruhuna uygun bulursanız o bana aittir.
Şayet o sözü kalbleriniz çirkin görür, bedeniniz ona itaattan kaçınır ve onu İslâmın ruhuna uygun bulmazsanız ben o sözden uzağım.[484][159]

389- [1:383, Hadîs No: 700]
Üsâme bin Zeyd'den (r.a.) rivayet ediyor:
Bir yerde veba hastalığının çıktığını duyarsanız oraya girmeyiniz. Eğer hastalık bulunduğunuz yerde çıkarsa, kaçma niyetiyle oradan çı km ayınız.[485][160]

Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu hadisleriyle bugün kullanılan karantina usûlünü 1400 sene önce getirdiğini görüyoruz. Burada bulaşıcı bir hastalığa yakaianan kimsenin o hastalığı başka taraflara taşımaması için bulunduğu yerden ayrılmamasını, sıhhatli kimsenin de bulaşıcı hastalığın bulunduğu yere girmemesini istemektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadîslerinde de bulaşıcı hastalığa yakalanıp da bulunduğu yerden ayrılmayan, sabrederek neticeyi bekleyen kimsenin sevab kazanacağına dikkat çekmiştir.[486][161]
İzah ettiğimiz hadis aynı zamanda Müslümanın kader anlayışını yansıtması bakımından da mühimdir. Bir Müslüman "Kaderimde ne varsa o olur" diyerek kendisini tehlikeye atamaz. Buna karşı tedbir alması gerekir. Tedbirine rağmen musibete uğrarsa o zaman da sabretmelidir.
Hicretin 18. yılında Şam'da veba salgını çıkmıştı. Bunun üzerine Hz. Ömer alınan tedbirleri yerinde incelemek için Şam'a hareket etti. Şam'a yaklaştığında ordu kumandanı Ebû Ubeyde bin Cerrah (r.a.) ve arkadaşları onu karşıladılar ve veba salgınının iyice yaygınlaştığını söylediler. Hz. Ömer orada bulunanlarla istişare etti ve neticede Medine'ye hareket etme

emrini verdi. Bunun üzerine Ebû Ubeyde bin Cerrah (r.a.) Hz. Ömer'e, "Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun?" diye sordu.
Hz. Ömer'in verdiği cevap manidardı. "Evet," dedi. "Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçıyoruz. Ne dersin? Eğer senin develerin olsaydı, onları iki yamacı olan bir vadiye indirselerdi. O yamaçlardan birisinin yaylım otu fazla, diğeri ise çorak olsa ve sen de develerini otlak yerde gütsen Allah'ın kaderiyle gütmüş, otsuz yerde gütsen yine Allah'ın kaderiyle gütmüş olmaz mısın?"
Ebû Ubeyde (r.a.) bu güzel cevap karşısında söyleyecek bir şey bulamadı. Bu arada gelen Abdurrahman bin Avf (r.a.), "Ben bu hususta bir şey biliyorum. Onu Resûlullahtan işitmiştim" dedi ve yukarıdaki hadisi rivayet etti. Bunu duyan Hz. Ömer Allah'a hamd etti.

390- [1:384, Hadîs No: 702]
Abdullah bin Amr bin Âs (r.a.) rivayet ediyor:
Ezanı duyduğunuzda müezzinin sözlerini tekrarlayınız. Sonra bana salavat getirin. Çünkü kim bana bir defa salavat getirirse Allah buna karşılık ona on defa rahmet eder. Sonra da benim için Allah'tan Vesîle'yi dileyin. Vesîle, Cennette bir makamdır ki, Allah'ın kullarından sadece bir tanesine nasib olur. Onun ben olacağını ümid ediyorum. Kim benim için Vesîle'yi dilerse, kendisi için şefaatim kesin vacip olur.[487][162]

391- [1:386, Hadîs No: 707]
Ebû Katâde'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz su içtiğinde içtiği kabın içine nefesini salmasın. Tuvalete girdiğinde tenasül uzvuna sağ eliyle dokunmasın. Sağ eliyle temizlenmesin.

392- [1:386, Hadîs No: 71
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Su içtiğinizde emerek için. Ağzınıza dökercesine boşaltmayın.[488][163]

393- [1:392, Hadîs No: 725]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kadın beş vakit namazını kılar, Ramazan orucunu tutar, namusunu muhafaza eder, kocasının meşru isteklerine itaat ederse Cennete girer.

394- [1:392, Hadîs No: 726]
Rebi' binti Muâz rivayet ediyor:
insanlar birinin cenaze namazını kılıp onun iyiliğinden bahsederse Allah şöyle buyurur: "O kişi için bildikleri şeyler hakkındaki şahitliklerini kabul ettim, bilmedikleri kusurlarını da affedeceğim."[489][164]

395.1:393, Hadîs No: 728
Haris et-Teymî rivayet ediyor:
Sabah namazını kıldığında hiç kimseyle konuşmadan önce yedi defa "Allah'ım, beni Cehennem ateşinden koru" de. Eğer o gün ölürsen Allah senin için Cehennem ateşinden koruyucu bir berat yazar. Akşam namazını kıldığında hiç kimseyle konuşmadan önce yedi defa "Allah'ım, beni Cehennem ateşinden koru" de. Eğer o gece Ölürsen Allah senin için Cehennem ateşinden koruyucu bir berat yazar.[490][165]

396. [1:393, Hadîs No: 729]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Cenaze namazı kıldığınızda Ölü için gönülden ve samimi duâ ediniz.[491][166]

397. [1:394, Hadîs No: 732]
ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Sabah namazını kıldığınızda rızık aramayı bırakıp uyumayınız.[492][167]

398. [1:395, Hadîs No: 734]
Berâ bin Âzib'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuştur:
Farz namazını kıldığınızda her namazdan sonra on defa şöyle deyin:
"Lâ iîâhe ilallahu vahdehu lâ şerike leh. Lehü'l-mülkü velehü'l-hamdü ve hüve alâ küllî şey'in kadîr (Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O tektir. Hiçbir ortağı yoktur. Hâkimiyet Onundur. Hamd de Ona mahsustur. Onun herşeye gücü yeter."
Kim böyle derse, bir köleyi hürriyete kavuşturmuş gibi kendisine sevap yazılır.[493][168]

399. [1:395, Hadîs No: 735]

Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor;

Ayın üç gününde oruç tutacaksan on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günlerinde tut.[494][169]

400-499

400- [1:397, Hadîs No: 740]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
insanlar Allah yolunda cihadı terkedip para pula düşkünleşip cim-rileştiklerinde, paraya ihtiyacı olduğunda bir malı, veresiye daha yüksek bir fıata geri almak şartıyla peşin düşük bir fıata satma şeklindeki alışverişte bulunduklarında, sığır sürülerinin peşine takılıp gece gündüz onlarla uğraştıklarında Allah onları öyle bir zillete düşürür ki yeniden dinlerine sarılmadıkça bu belâyı başlarından defetmez.[495][170]

Bâzı çevreler direk faize girmemek için işin hilesine kaçıyorlar. Meselâ birşe-ye ihtiyacı olan birine ihtiyacı oian şeyi vadeli olarak satıp, sonra düşük fiyata peşin olarak geri alıyorlar. Böylece faizden kurtulduklarını zannediyorlar. Bu, faize alışveriş isminin takılmasından başka birşey değildir. İslâm hukukunda buna bey1 bi'l-îne denir. İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukarıdaki hadîsin birinci kısmında böyle bir alışverişi yasaklamış ve bunun büyük bir zillet sebebi olduğunu ifâde etmiştir.
Hadîste zillet sebebi olarak gösterilen bir diğer husus da, Müslümanların kendilerini bütünüyle tarım ve ziraata verip cihadı terketmeleridir. Düşmana karşı hâkimiyet ve istiklallerini garanti altına almadan başka sahalarla meşgul olmak, düşmanın iştahını biraz daha kabartmaya ve ona bir an evvel yem olmaya sebeptir. Hadîste kötülenen tarım ve ziraata öncelik vermektir, yoksa geçim kaynaklarının en tabiî iki esası olan tarım ve ziraatı ihmale teşvik değildir.
Hadîste dikkat çekilen cihad hem maddî, hem de manevîdir. Düşmanlara üstün gelebilmek, onlara İslâmiyetin yüceliğini anlatabilmek İçin ilim ve teknoloji yolunda ilerlemek de cihaddır. Bu durumda imkânı olan mü'minler, çocuklarını herkesin yapabileceği tarım ve ziraatla meşgul etmemeli, onlara hem dinlerini öğrenmeleri, hem de ilim ve teknoloji alanında ilerleyebilmeleri için imkân hazırlamalıdırlar. Bu yapılmadığında Allah'ın Müslümanları zillete düşüreceği kaçınılmazdır. Bu zillet de din düşmanlarına ilimde, teknolojide dilenci olmaktan başlar, hâkimiyetferi altına girmeye kadar varır.

401. [1:397, Hadîs No: 741]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Et pişirdiğinizde suyunu fazla koyun. Çünkü bu daha çok komşuya yeter.[496][171]

402- [1:398 Hadîs No: 742]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz Müslüman kardeşinden ihtiyacı olan bir şey istediğinde onu övmekle söze başlamasın. Çünkü bu onun belini kırar.[497][172]

403- [1:399, Hadîs No: 745]
Ebû Râfı'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin kulağı çınladığında beni hatırlayıp bana salavat getirsin ve şöyle desin: "Allah'ım, beni hayırla ananı Sen de an."[498][173]

404- [1:399, Hadîs No: 746]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
İslâm ülkesinde yaşayan gayr-i müslimlere zuhnedildiğinde o devlet, düşmanın eline geçer.[499][174]

405- [1:400, Hadîs No: 747.]
Cabir (r.a.) rivayet ediyor:
Bir hususta bir zanna kapıldığınızda onu gerçekmiş gibi kabul etmeyiniz. Şeytan kalbinize hased duygusunu attığında ona uyup zulmetmeyiniz. Bir şey hakkında uğursuzluk zannma kapıldığınızda buna kulak verip de işinizden geri kalmayarak Aİlah'a tevekkül ediniz. Satmak için birşey tarttığınızda fazlasıyla tartınız.

406- [1:400, Hadîs No: 748.]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Bir yerde zina açıkça işlenip faiz açıkça yendiğinde ora halkı Allah'ın azabının gelmesine sebep olmuşlardır.[500][175]

407- [1:401 Hadîs No: 750.]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Fuhuş yaygmlaşmca yer sarsıntıları olur. idareciler zulüm ve haksızlık yaptıklarında yağmur kesilir. İslâm idaresi altında yaşayan gayr-ı müslimlere verilen sözler yerine getirilmediğinde de düşman galip gelir.[501][176]

408. [1:401, Hadîs No: 751]
Muaz (r.a.) rivayet ediyor:
Bid'alar çoğalıp bu ümmetin sonra gelenleri önce geçenlerine lanet okuduğunda kim bir şey biliyorsa onu yaysın. Çünkü o gün ilmi gizleyen kimse Hz. Muhammed'e indirileni gizleyen kimse gibi olur.[502][177]

Sünnet terkedilip bid'alara uyulmaya başlanınca, insanlar o kadar bozulur, dinî atmosferden öylesine uzaklaşırlar ki, fazilet ve şeref âbidesi olarak ne varsa hepsini yıkmaya başlarlar. Öyle bir zamanda dine hücum edilir, gerçek mânâda dini temsil eden ne varsa tahribe yönelinir, İsiâmı en iyi şekilde temsil etmeye çalışmış selef dediğimiz İslâm büyükleri karalanmaya başlanır.
Böyle bir anda yapılacak iş, bilinen hakikatleri korkmadan, bıkmadan, yılmadan, usanmadan anlatmaktır. Bu davranış, bid'a yangınını söndürmek için kullanılan su mesabesindedir. Eğer, bilinen îmanı ve fslâmî hakikatler neşredilmez, gizlenirse, bid'alar daha da cesaret bulup yaygınlaşır, dolayısıyla bu hakikatleri neşretmeyen insanlar da vebal altında kalmış olurlar.

409- [1:402, Hadîs No: 752]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir hastayı ziyaret ettiğinde şöyle duâ etsin: "Allah'ım şu kuluna şifa ver ki, Senin rızan için düşmanını huzursuz etsin. Yine Senin rızan için bir namaza gitsin.[503][178]

410. [1:402, Hadîs No: 754]
Çocuk sağını solundan ayırdığında ondan namaz kılmasını isteyin.[504][179]

Küçük yaşlarda öğrenilen bilgiler, hayat boyu yaşanacak gerçeklere çekirdek ve temel olur. Çocuğun sonraki yıllarda yaptıkları, bu bilgileri inkişaf ettirmekten başka birşey değildir. Bu ilk bilgiler kolay kolay unutulmaz, hayat boyu taze ve canlı kalırlar
Bu bakımdan çocuğun, bilhassa küçük yaşlardayken dinî alt yapısı atılmalıdır. Bunun önemini atalarımız "Ağaç yaşken eğilir" sözleriyle dile getirmişlerdir. Hadis-i şerifte çocuğun sağını solundan ayırd etmeye başladığında dinin direği olan namazın Öğretilmeye başlanması öğütlen m ektedir ki, çocuğun ilerdeki hayatında dine bağlı kalabilmesi için bunun çok büyük önemi vardır. Öğretmenin çeşitli metodlan vardır. Herşeyden önce anne ve baba örnek olmalıdır. Çünkü çocuk büyüklerini takltd eder, onlara özenir. Anne ve babasının namaz kıldığını gören çocuk, bunu kolayca benimser ve onlar gibi olmaya çalışır. Ama o çocuklar böyle bir eğitimi almaz, örneği görmezlerse büyüdüklerinde bu faydalı bilgileri edinmeleri zorlaşır, bu boşluğu zararlı bilgilerle doldurur, hem aileleri, hem de cemiyetin başına belâ kesilir; gereken sevgi ve hürmeti göstermezler. Asrın Mü-ceddidi Bedîüzzaman Said Nursî Hazretleri bir eserinde konunun önemini şöyle anlatır:
"Bir çocuk, küçüklüğünde kuvvetli bir ders-İ îmanî alamazsa, sonra pek zor ve müşkil bir tarzda İslâmiyet ve îmanın erkânlarını ruhuna alabilir. Âdeta gayr-ı müslim birisinin İslâmiyeti kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabanî düşer. Bilhassa peder ve validesini dindar görmezse ve yalnız dünyevî fenlerle zihni terbiye olsa, daha ziyade yabanilik verir. O halde o çocuk, dünyada peder vs validesine hürmet yerinde istiskal edip [soğuk karşılayıp] çabuk ölmelerini arzu ile onlara bir nevi belâ olur. Ahirette de onlara şefaatçi değil, belki davacı olur: 'Neden îmanımı terbiye-i İslâmiye ile kurtarmadınız.'"[505][180]
Başka bir yerde de bu konuda şöyle der:
"O şefkatli valide, çocuğunun hayat-ı dünyeviyede [dünya hayatında] tehlikeye girmemesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakârlığı nazara alır, onu öyle terbiye eder. 'Oğlum paşa olsun' diye bütün malını verir, hafız mektebinden alır, Avrupa'ya gönderir. Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor. Ve dünya hapsinden kurtarmağa çalışıyor; Cehennem hapsine düşmemesini nazara almıyor. Fıtrî şefkatin tam zıddı olarak, o masum çocuğunu, ahirette şefaatçi olmak lazım gelirken dâvâcı ediyor. O çocuk, 'Niçin benim îmanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?' diye şekva edecek [şikayet edecek]. Dünyada da terbiye-i İslâmiyeyi

tam almadığı için, validesinin harika şefkatinin hakkına karşı lâyıkıyla mukabele edemez, belki de çok kusur eder506[181]

411. [1:403, Hadîs No: 755]
EbuHüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz aksirdığmda iki eliyle yüzünü kapatsın ve sesini kıssın.507[182]

412- [1:403, Hadîs No: 756]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz aksirdığında "Elhamdülillah" derse, siz de "Yerhamükel-lah" deyin. Hamd etmezse birşey söylemeyin.508[183]

413- [1:403, Hadîs No: 757]
Salim bin Ubeyd el-Eşcaî (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz aksırdığında "Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemîn [âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun]" desin. Böyle diyene "Yerhamükellah [Allah sana merhamet etsin]" denilsin. Buna karşılık kendisi "Yeğfi-rullâhü lenâ ve leküm [Allah bizi de, sizi de affetsin]" desin.509[184]

414- [1:404, Hadîs No: 758]
îbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle:
Biriniz aksırdığında "Elhamdülillah" derse melekler, "Rabbilâle-min"i eklerler. "Elhamdülillahi Rabbilâlemîn" derse melekler, "Allah sana merhamet etsin" diye duâ ederler.510[185]

415- [1:404, Hadîs No: 759]
Ebu Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz aksırdığında yanındaki kendisine "Yerhamükellah" desin. Eğer üç defadan fazla aksmrsa bu hastalık sebebiyledir. Üç defadan fazlası için "Yerhamükellah" denmez.511[186]

416- [1:404, Hadîs No: 760]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim dünyaya fazlasıyla değer verirse, îslâm heybeti ondan çekilip alınır. İyiliği tavsiye ve kötülükten sakınma vazifesini terkedince vahyin bereketinden mahrum bırakılır. Birbirlerine dil uzatınca, Allah katındaki değerleri düşer.512[187]

Dünya bütün güzelliğine rağmen fanî ve geçicidir. Ebedî hayatın yanında, deryanın yanında bir serap; sönmez güneşe mukabil âni olarak parlayıp kaybolan bir şimşek gibidir. Ancak dünya âhiretin tarlası oluşu nazarıyla değer verilirse bir mânâ kazanır Bu da dinî yükümlülükleri yerine getirip, bilhassa baş vakit namazı kılıp meşru dairede kalmakla mümkündür. Böyle olmayıp da dünyaya sırf dünya hesabına bakılır, geçici yönüne ehemmiyet verilirse, Cenab-ı Hak, İslâm heybetini alır. Artık o kimselere kimse gereken hürmeti göstermez, saygıya dayalı bir korku içerisine de girmez, değer vermezler.
Cemiyette kötülüklerin izale olup iyiliklerin hâkim kılınmasının en önemli unsurlarından birisi olan iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırma vazifesi ihmal edilince de Cenab-ı Hak vahyin bereketinden mahrum bırakır. Vahyin bereketi demek, Kur'ân'ı anlama, onun sır ve inceliklerini keşfetme ve yaşama demektir. Bu yapılmadığında mü'minler bir nevi döküntü haline gelmiş olurlar.
Mü'minler birbirlerine dil uzattıklarında ise Allah katındaki değerleri düşer. Allah katında değerleri düşen kimselerin, insanlar katında değerli olmalarının ne kıymeti olabilir? Kaldı ki böylelerinin insanlar nazarında da değerden düşecekleri unutulmamalıdır.

417- [1:405, Hadîs No: 761]
Süleyk bin Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Âlim, ilmiyle amel etmezse insanları aydınlatıp da kendini yakan lamba gibi olur.513[188]

418- [1:405, Hadîs No: 762]
Atâ rivayet ediyor:
Biriniz bir iş yaptığında onu sağlam yapsın. Çünkü öyle davranmak musibete uğrayan kimsenin gönlünü tesellî eden şeylerdendir.514[189]

İşi sağlam yapmak, herşeyden önce îmanın gereğidir. Herşeyiyle sağlam temellere oturan îman, içerisinde bulunduğu kimsenin de işlerini sağlam yapmasını gerektirir. Sonra Cenab-ı Hakkın Mutkın, Muhsin gibi isimleri tecelligahlarının da mükemmel ve sağlam olmalarını isterler. İş ne kadar sağlam ve mükemmel yapılırsa bu isimlere o ölçüde ayna olunmuş olunur.
Daha sonra işi sağlam yapmak Allah'ın sevgisini kazanmanın yollarından biridir. Çünkü bir hadisde, Peygamberimiz, Allah'ın sağlam iş yapmayı sevdiğini belirtmektedir.
Tevekkülün ilk şartı da budur. Çünkü tevekkül sebeplere sarıldıktan, üzerine düşen her türlü vazifeyi yaptıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak demektir ki, bunun yolu da işi sağlam yapmaktan geçer.
İşini sağlam yapan kimse genellikle başarıya ulaşır. Başarıya ulaşamadığında veya olumsuz sonuçlar doğduğunda, bir tehlikeye maruz kaldığında da kadere teslim olup sabreder. Çünkü o üzerine düşeni yapmıştır. Üzülmesine gerek yoktur. "Keşke şöyle yapsaydım, böyle yapsaydım" deme ihtiyacını duymaz. Allah'tan gelene razı olur.

419- [1:406, Hadîs No: 763]
Atâ rivayet ediyor:
Bir günah işlediğinde hemen tevbe et. Gizli günaha gizlice, açık günaha açıkça tevbe et.515[190]

İnsan beşerdir, kusur ve hatadan uzak değildir. Önemli olan bunlarda İsrar etmemektir. İnsanlık îcabı bir günah işlendiğinde hemen tövbe ipine sarılmalıdır. Tâ ki o günahları silip süpürsün. Evet, tövbe ömür defterine yazılan günahları silen bir silgidir.
Hadiste açık günaha açıkça, gizli günaha gizlice tövbe yapılması tavsiye edilmektedir. Bunun büyük ehemmiyeti vardır. Bazı günahlar vardır ki açıkça işlendikleri için kötü örnek olmuşlardır. Bundan açıkça tövbe etmek onu örnek alanlara vanlışlığını göstermek demektir. Hem böylece o günahların peşlerinden gidilecek önemli şeyier olmadıkları, pişmanlık getirdiği açıkça gösterilmiş olur. Açıktan işlenen günahtan açıkça tövbe etmek, başkalarının cesaretlerini de kırar. Hem, açıktan tövbe açıktan günahı işlemiş bir kimse için nefse indirilen bir darbe ofduğundan açıkça tövbe edilmesi kolay da değildir. Bu zor işi yapan insan, daha sonra işleyebileceği bu tip günahlara karşı daha uyanık olacaktır. Üstelik bu samimî tövbesi hem Allah katında değerini arttıracak, hem de çevresinde kaybettiği itibarını yeniden kazanacaktır.
Gizli günaha gizli tövbe edilmesinin en önemli hikmetlerinden birisi, bu günahı dışarıya vurmadan, ifşa etmeden, böylece insanlara kötü örnek olmadan mânevi ağırlığından kurtulmaktır. Gizli günah kul ile Allah arasındaki bir meseledir. Kul, bunu başkalarına duyurmadığı ve ezikliğini hissettiği sürece ondan dönüş imkânı o nisbette kolay olacaktır. Hem de böyle günahlar, insanı daha başka ve büyük günahlara karşı firenleyecektir.

420- [1:406, Hadîs No: 764]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kötülük işlediğinde peşinden hemen bir iyilik yap ki onu silsin.516[1]

421- [1:407, Hadîs No: 766.]
Urs bin Ümeyre rivayet ediyor:
Yeryüzünde bir günah işlendiğinde onu görüp de kalben nefret eden kişi, günahı görmeyen kimse gibi olur. Orada bulunmadığı halde, işittiğinde ona rızâ gösteren kimse de gören kimse gibidir.517[2]

Mü'min elinden geldiğince günahtan kaçınacak, işlenen günah karşısında da tavrını koyacaktır. Bir hadisin belirttiğine göre bu, önce elle engel olma, ona güç yetiri I emiyorsa dille engel olma şeklinde olacaktır. Üçüncü

safhası ise kalben nefret etmek, kötü karşılamaktır.
Bazan oiur ki mü'min ilk iki vazifeyi yapamayacak durumda kalır. Elinden ancak nefret etmek gelebilir. Bu durum bile îmanın gereği olduğu için, mü'mini vebalden, sorumluluktan kurtarır. Yukardaki hadis, bu halin kişiyi o günahı hiç görmemiş gibi bir duruma götüreceğini belirtmektedir. Aksine o günahı görmediği halde onu işittiğinde ondan hoşlanan, ona rıza gösteren kimsenin ise görüp de ses çıkarmayan, nefret dahi etmeyen kimse gibi bir sorumluluk üstleneceğini belirtmektedir.
Bu hadîsin vurgulamak istediği Önemli hususlardan birisi mü'minin günaha karşı tavrını belirlemiş olmasıdır. Demek mü'min günahı görse, hatta yapsa dahi onu asla hoş görme yoluna gitmeyecektir. En azından reaksiyonunu, allerji ve tepkisini gösterecek, hiç birşey yapamazsa kalben nefret duyacaktır. Bu duygu kötülüklerin yaygınlaşmasını önleyecek en tesirli yollardan biridir.

422. [1:407, Hadîs No: 767]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Güneş battığında çocuklarınızı dışarı çıkmaktan alıkoyunuz. Çünkü bu şeytanların yeryüzüne yayıldığı bir vakittir.518[3]

423- [1:407, Hadîs No: 768]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Biriniz kızdığında sussun.519[4]

424, [1:407, Hadîs No: 769]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz ayakta iken öfkelenirse otursun. Öfkesi geçerse ne âlâ. Aksi halde uzansın.520[5]

425- [1:408 Hadîs No: 770]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi öfkelendiğinde "Allah'a sığınıyorum" derse öfkesi gider.521[6]

426- [1:408, Hadîs No: 771]
îbni Ebî Evfa'dan (r.a.) rivayetle:
Güneş zevale erip gölgeler döndüğünde ve rüzgârlar estiğinde ihtiyaçlarınızı Allah'a sunun. Çünkü bu tövbekarların vaktidir.522[7]

427- [1:409, Hadîs No: 773]
îbni Ömer rivayet ediyor:
Kulun kalbine duâ etme arzusu geldiğinde Rabbine duâ etsin. Çünkü Allah onu kabul edecektir.523[8]

428. [1:409, Hadîs No: 774]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim şu onbeş şeyi işlediğinde başına belâlar gelir: (1) Devlet malının yalnız belirli kimselerin elinde dönüp dolaşarak başkalarının bundan mahrum bırakılması, (2) Emanetin ganimet bilinip istismar edilmesi, (3) Zekât vermenin bir angarya kabul edilmesi, (4) Kocanın her hususta karısının emrini yerine getirerek (5) annesine isyan etmesi, (6) Kişinin dostuna iyilik ederek (7) babasına eziyet etmesi (8) Camilerde yüksek sesle konuşulması, (9) Halkın en aşağılık kimselerinin lider olmaları, (10) Kötülüğünden korkulduğu için kişiye saygı duyulup iyilik edilmesi, (11) içkilerin içilmesi, (12) İpek elbiselerin giyilmesi, (13) Şarkıcılarla (14) çalgı âletlerinin yaygınlaşması, (15) Bu ümmetin sonunda gelenlerin önce gelenlere lanet okuması. İşte o zaman bir kızıl rüzgarı, yere batmayı veya suret değişmesi belâlarını beklesinler.524[9]

429. [1:410 Hadîs No: 775]
İbni Öiner rivayet ediyor:
Kişi Müslüman kardeşine "Allah seni hayırla mükâfatlandırsın" derse, en mükemmel teşekkürü yapmış olur.525[10]

İyiliğe teşekkür etmek, insanlık gereğidir. En mükemmel insanlık modelini ihtiva eden İslâmiyet ise teşekküre dinî bir mânâ kazandırmıştır. Bir hadislerinde Peygamberimiz (as.rn), İnsanlara teşekkür etmeyenin Allah'a şükretmiş

olamayacağını bildirmektedir. Bu bize, insanlara yapılan teşekkürün aynı zamanda Allah'a yapılan şükre bir basamak olduğunu göstermektedir. Çünkü insanlardan gördüğü bir iyiliğe teşekkür eden insan, elbetteki Rabbînin iyiliklerine karşı daha çok şükretme ihtiyacını duyacaktır. Öte yandan insanlara teşekkür etmesini bilen bir kimse, güzel, insanî ve İslâmî bir alışkanlık kazanmış demektir. Böyle bir kimse şüphesiz vasıtaların ötesinde gerçek nimet sahibi Cenab-ı Hakkın sayısız ihsanlarına karşı ilgisiz kalamayacak, şükretme yoluna gidecektir. Böyle davranmanın daha birçok faydaları vardır.
Bu ölçüler içerisinde kardeşinden gördüğü bir iyiliğe, hadisteki tarzda "Allah seni hayırla mükâfatlandırsın" duasıyla karşılık veren kişi en mükemmel teşekkürü yapmış olur. Bu aynı zamanda teşekkürü duaya çevirmek demektir. Daha çok biz "Allah razı olsun" gibi bir duayla teşekkürümüzü yapmış oluruz.

430. [1:411, Hadîs No: 777]
Âişe'den (r.a.) rivayetle;
Kul, "Ya Rabbi, ya Rabbi" diye Allah'a dua ettiğinde Allah şöyle buyurur: "Duana icabet ediyorum. İste ki sana verilsin.[526][11]

Bir insandan bir defa birşey istendiğinde verir, fakat bu birkaç defa tekrarlandığında bundan hoşlanmayabilir, red cevabı dahi verebilir. Ama Allah öyle değildir. Kul, Allah'tan ne kadar çok isterse, Allah ondan o kadar çok hoşnut olur. Hatta bir hadiste, ayakkabımızın bağına kadar herşeyimizi Ondan istememiz buyurulur.
İşte ister küçük, ister büyük ne olursa olsun Allah'tan istemeye başladığımızda, Allah bundan o kadar hoşnut olur ki, hemen ona mukabele eder. Daha kul ellerini kaldırıp, "Ya Rabbi, ya Rabbi!" der demez, Cenab-ı Hak, "Duanı kabul ediyorum. İste ki sana verilsin" buyurur. . : ... ,.
Bir âyette de Cenab-ı Hak, "Dua edin, cevap vereyim"[527][12] .buyurmuştur. Evet, Allah her duaya muhakkak cevap verir. Ama bu cevâp her "duanın karşılığını aynen vermek demek değildir. Bu konuda Söziet'öe güzel bir örnekle mesele şöyle anlatılır:
"Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Her dua için cevap vermek var; fakat kabul etmek, hem ayn-ı matlubu [isteği aynen] vermek Cenab-ı Hakkın hikmetine tâbidir. Meselâ: hasta bir çocuk çağırır: 'Ya hekim! Bana baki' Hekim, 'Lebbeyk [buyur]' der; 'Ne istersin?' Cevap verir. Çocuk, 'Şu ilacı ver bana1 der. Hekim ise; ya aynen istediğini verir, yahut onun maslahatına [faydasına] binâen ondan daha iyisini verir, yahut hastalığına zarar olduğunu bilir, hiç vermez. İşte Cenab-ı Hak; Hakîm-i Mutlak, hâzır, nazır olduğu için, abdin [kuiun] duasına cevap verir. Vahşet ve kimsesizlik dehşetini, huzuruyla ve cevabıyla ünsiyete çevirir. Fakat, insanın hevaperestâne ve heveskârâne [nefsinin arzu ve isteklerine bağlı olarak] tahakküm üyle değil, belki hikmet-i Rabbaniyenin iktiza-sıyia [Allah'ın hikmetinin gereği olarak] ya matlubunu [isteğini] veya daha evlasını verir veya hiç vermez."[528][13]
Sonra duanın bir ibadet olduğu ve neticesinin âhirette verileceği düşünülürse, yine dua neticesiz kalmamış, kabul edilmiş olacaktır.

431-[1:411, Hadîs No: 778]
Büreyde (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi, münafık birine "Efendim" dediğinde Rabbini kızdırmış olur.[529][14]

Îman izzetli olmayı gerektirir. Çünkü îman ağacının meyvelerinden birisi de budur. Bu duygu, îmanın, İslâmın yüceliğini, kudretini, değerini-göstermek, çiğnetmemek, toz kondurmamak şeklinde kendini gösterir. Onun içindir ki izzetlilik, kâfirlere ve münafıklana dinin izzetini rencide edecek tavırlardan uzak kalmayı da gerektirir. Allah ve din düşmanı münaftk birine, "Efendim" dernek, ona haddinden fazla değer vermek demektir. Bu ise dinin değerini düşürmek mânâsına gelir. İzzetlilik buna engeldir. Nezaket, dil alışkanlığı ve beşerî münasebetler gereği "Efendim" demek hadîsin şümulü dışındadır.

432. [1:411, Hadîs No: 779]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kadın kocasına, "Ben senden ne hayır gördüm ki," derse, iyilikleri boşa gitmiş olur.[530][15]

Bâzı kadınlar uzun müddet kocalarından iyilik görseler, istekleri büyük ölçüde karşılansa, fakat bir defa da istekleri karşılanmasa "Senden zâten hiçbir hayır görmedim" diyerek nankörlük ediverirler.

İşte Server-i Kâinat Peygamber Efendimiz (a.s.m.)bu hadîslerinde kadınlardan böyle yapmamalarını, herhangi bir sebeple ihtiyaçları karşılanmadığında daha önce karşılanan ihtiyaçlarını düşünerek anlayış göstermelerini istiyor. Karşılanmayan ihtiyacı düşünüp daha Önce karşılanan pekçok ihtiyacı hatırlamayarak nankör davrandıklarında amellerinin boşa gideceğini çok veciz bir şekilde bildiriyor.
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu konuyla ilgili başka bir hadîsleri de şöyledir:
"Ey kadınlar topluluğu, bol bol sadaka verin, çok çok istiğfar edin. Çünkü ben Cehennemliklerin çoğunun sizlerden olduğunu gördüm."
Bunun üzerine oradaki kadınlardan birisi, 'Yâ Resûtallah, bizim ne kusurumuz var ki, Cehennemliklerin çoğu bizden oluyor?" diye sordu, Peygamber Efendimiz (a,s.m.):
"Çünkü siz fazla lanet eder ve kocalannıza karşı nankör davranırsınız"[531][16] buyurdular.

433. .[1:412, Hadîs No: 780]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz gece namaz kılmak için kalktığında misvak kullansın. Çünkü namazında birşey okuduğunda melek ağzını onun ağzı üzerine koyar ve ağzından/çıkan herşey meleğin ağzına gider.[532][17]

434. [1:413, Hadîs No: 783]
Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz namaza durduğunda el, ayak gibi organlarını hareket ettirmesin. Yahudiler gibi ap.^a sola sallanmasın. Çünkü, organları hareket ettirmemek namazın tam olmasının gereklerindendir.[533][18]

435. [1:413, Hadîs No: 784]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi oturduğu yerden kalkıp sonra geri dönerse orası öncelikle onun hakkıdır.[534][19]

436. [1:414, Hadîs No: 786]
Ebû Zer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz namaza durduğunda rahmet ona yönelip gelir.[535][20]

437. [1:414, Hadîs No: 787]
Ebû Ammar rivayet ediyor:
Kul namaza durduğunda rükûa gidinceye kadar hayır onun başı üzerine saçılır. Rükûda iken secdeye varıncaya kadar Allah'ın rahmeti onu kaplar. Secde ettiğinde ise Allah'a manen yaklaşır ve Onun rahmet nazarını kendine çevirir.[536][21]

438- [1:415 Hadîs No: 789]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz yolculuktan evine döndüğünde çoluk çocuğuna bir hediye getirsin. Taş gibi değersiz bir hediyeyle de olsa onlara süpriz yapsın.[537][22]

439-[1:415, Hadîs No: 791.
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
İnsanoğlu secde sûresini okuyup secde edince şeytan ağlayarak yanından uzaklaşır ve şöyle der: 'Vay halime! İnsanoğluna secde etmesi emrolundu. O da secde edip Cenneti hak etti. Bana da secde etmem emrolundu. Ben ise emre karşı gelip Cehennemi hakettim.[538][23]

440. [1:416, Hadîs No: 794]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Kişi Kur'ân okur, göğsü de Resûlullahm hadisleriyle dobdolu olur, bu konuda da kendisinde ince bir anlayış ve meleke de bulunursa o kimse peygamberlerin halifelerinden bir halifedir.[539][24]

441- [1:417, Hadîs No: 796]
Hâkim rivayet ediyor:

Kul salih amelinde kusurlu davranınca, Allah onu üzüntülere müptelâ eder.[540][25]

442. [1:417, Hadîs No: 797] .
Ebû İzze rivayet ediyor:

Allah bir kulun bir yerde ölmesini takdir etmişse, onun oraya gitmesine sebep olacak bir ihtiyaç yaratır.[541][26]

443. [1:418, Hadîs No: 800]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz bir Müslüman kardeşinin yanında oturduğunda öğrenmek maksadıyla soru sorsun. Onu güç durumda bırakmak için soru sormasın.[542][27]

444. [1:418, Hadîs No: 801]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Cuma günü imam hutbe okurken yanındakine "Sus!" bile desen, Cumanın adabına aykırı davranmış olursun.[543][28]

445. -[1:419, Hadîs No: 802]
Ebû Eyyûb Hâlid bin Zeyd'den (r.a.) rivayetle:
Namaz kıldığında son namazmmış gibi kıl. Sonradan özür dileyeceğin bir şeyi söyleme. İnsanların elindeki şeylerden ümidini kes, bir beklenti içerisine girme,[544][29]

448. [1:419, Hadîs No: 803]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet günü ölüm beyaz bir koç şeklinde getirilip Cennet ve Cehennem ortasında durdurulur. Sonra insanların gözü önünde boğazlanır. Sevincinden ölen birisi olsaydı o anda Cennet ehli sevincinden dolayı ölürdü. Eğer üzüntüsünden dolayı ölen olsaydı, Cehennem ehli kederlerinden ölürlerdi.[545][30]

İnsanın hayatta en çok korkup titrediği hususların başında ölüm gelir. İnsan tatlı hayatını acılaştıracak ölümün kollarına kendini atmak istemez. Ebedî yaşamak emelindedir. Ama bu kaçınılmaz sona boyun eğmek zorunda kalır. Bu dünyanın kânunu böyle konulmuş.
Âhirette ise Allah, kullarının bu en büyük arzusunu gerçekleştirmiş olacak, ölümü bir koç şekline getirip hepsinin gözü önünde boğaziattıracaktır. Bundan sonra artık mü'min ebediyete dek Cennette, kâfir de Cehennemde kalacaktır. Ölüm korkusu, endişesi kalmayacak. Bu durum mü'mini öyle bir sevince garke-decektir ki, Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu sevinci, "o anda biri sevincinden ölseydi, Cennet ehli sevincinden ölürdü" buyurarak anlatır. Kâfirler için ise bu öyle bir üzüntü kaynağıdır ki, bunu da Peygamber Efendimiz (a.s.m.),"Eğer üzüntüsünden dolayı ölen olsaydı, Cehennem ehii kederlerinden ölürlerdi" buyurarak anlatmıştır. Çünkü kâfir ebediyen azap göreceğini bildiği için kahrola-cak, fakat elinden birşey gelmeyecektir. Hatta Nebe Sûresinde anlatıldığı gibi hayvanlar gibi toprak olmayı isteyecek ama muvaffak olamayacaktır. Cehenneme girdiğinde de azabın şiddeti karşısında ölmeyi isteyecek, ama ölemeyecek-tir.

447- [1:421, Hadis No:804]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cuma gününde her mescidin bütün kapılarında melekler bulunur. Gelenleri öncelik sırasına göre yazarlar. İmam minbere oturduğunda defterlerini dürerler de hutbede yapılan zikri dinlemeye gelirler. Sevap olarak önce gelenlere bir deve kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir inek kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir koç kurban etmiş gibi, ondan sonra gelene bir tavuk sadaka vermiş gibi, ondan sonra gelene de bir yumurta sadaka vermiş gibi sevap yazarlar.[546][31]

448. [1:424, Hadis No: 806]
Ebû Hüreyre1 den (r.a,) rivayetle:
Biriniz oruçlu bulunduğu gün çirkin sözler söylemesin, kaba dav-ranışlarda bulunmasın. Şayet bir başkası kendime sataşır ve dökmeye kalkarsa, "Ben oruçluyum, ben oruçluyum desin.[547][32]

449. [1:424, Hadîs No: 807]

Âhirzamanda insanlar heveslerine uyarak farklı görüşlere saptığında bunlardan etkilenmedikleri için çöldeki insanların ve kadınların dinine sarılın.548[33]

450- [1:425, Hadîs No: 809]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Birinizin saçı varsa bakımını iyi yapsın.549[34]

451. [1:425, Hadîs No: 809]
İmran bin Husayn (r.a.) rivayet ediyor:
Birisinin diğeri üzerinde bir borcu olup da onu belli bir vakte kadar ertelerse, bu onun için bir sadaka olur. Eğer vadesi geldiğinde bu süreyi daha da uzatırsa, geçen her gün için bir sadaka sevabı kazanır.550[35]

452. . [1:425, Hadîs No: 812]
Mikdam rivayet ediyor:
Âhirzamanda insanlara para pul gerekecek. Tâ ki, onunla din ve dünyalarını ayakta tutabilsinler.551[36]

İnsanlık birçok merhalelerden geçerek bugüne kadar gelmiştir Su gelişme vetiresi içerisinde maddî ve manevî birçok faktör rol oynamış, ağırlığını hissettirmiştir. İlim ve teknolojinin hükmettiği günümüzde ise maddî kalkınma ve refah, büyük bir önem arzetmektedir. Devletler, hatta kişiler bile bu yolla hâkimiyet kurma çabası içerisine girmişlerdir.
Herşeyi inancına hizmet ettirmeyi gaye edinmiş bir Müslüman için bu realiteyi göz ardı etmek, ona ilgisiz kalmak elbet düşünülemez. Herşeyden önce "kuvvetli olma"yi emreden bir dinin mensupları, kendilerini aşağılatacak, küçük duruma düşürecek pozisyonlardan da şiddetle kaçınmak zorundadırlar. Dinin izzeti BirçoK ayet ve hadiste ilmin, çalışmanın *e sanatın övûimesi, dinine bağlı olarak yaşamayı hedef edinen bir Müslüman için hiç şüphesiz büyük mânâlar ifade eder. Maddeten ve manen kalkınma yollarını açan, dünya ve âhiret saadetine temel oiabilecek esasları koymuş olan bir dinimiz var. Onun belirttiği esaslara bağlı kaldığımızda, yerimizde saymamız, geri kalmamız mümkün değildir.
Günümüz şartlarında ise bu hususun daha bir ehemmiyet taşıdığını gelişen hadiseler açıkça göstermektedir. Çağımızın büyük İslâm âlimi Bedîüzzaman, bu zamanda İ'lâ-yı Kelimetullahın maddeten terakkîye bağlı olduğunu söyler ve şöyle der: "Her bir mü'min İ'lâ-yı Kefimetuliah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi, maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebiler [yabancılar], fünûn ve sanayi silahıyla bizi isîibdad-ı manevîleri altında eziyorlar. Biz de fen ve sanat sila Kelimetuliahın eri müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtitaf-ı efkâra [fikir ayrılıklarına karşı] cihad edeceğiz."552[37]
Bugün yapılmakta olan ve yapılması gereken birçok hizmetin maddî finansmanı gerektirmesi ehl-i îmanın maddî kalkınmaya da büyük bir önem vermesi gerektiğini göstermektedir. Özel okullar, yurtlar, öğrencilerin iyi bir eğitime tabi tutulması, kitap, dergi, gazete gibi neşriyat, video, sinema, özel radyo ve televizyon; hep maddiyatı gerektirmiyor mu? Bu hizmetlerin önemi herkesçe bilindiğine göre, bunları omuzlayabilecek fikir potansiyeli kadar maddî gücün de gerekliliği tartışma götürmez.
O halde Müslümanlar sırf dünya için değil, bilhassa böyle hizmetlere omuz verebilmek için maddeten kalkınma noktasında üzerlerine düşenleri eksiksiz yapmalıdırlar.

453. -[1:426 Hadîs No: 813]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İki kişi kendi aralarında gizlice konuşuyorlarsa, aralarına girme.553[38]

454. . [1:427, Hadis No: 816]
Übey bin Ka'b (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kıyamet Günü geldiğinde ben peygamberlerin önderi, sözcüsü olacağım ve şefaatları elimde olacak. Bunda övünmek yok.554[39]

455- [1:427, Hadîs No: 817]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet Günü, "Nerede altmışlıklar?" diye seslenilir. Bu yaş Allah'ın, "size düşünüp ibret alan bir kimseye yetecek kadar ömür vermedik mi?" dediği yaştır.555[40]

456- [1:427, Hadîs No: 818]
Abdurrahman binAvftan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü geldiğinde bir nida edici şöyle seslenir: "Bu ümmetten hiç kimse amel defterini Ebû Bekir ve Ömer'den önce yukarı kaldırmasın.556[41]

457. [1:427, Hadîs No: 819]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Gününde Allah kullarından birini çağırır, huzurunda durdurarak malının hesabını sorduğu gibi makamının hesabını da sorar.557[42]

Bir âyet-i kerimede, "Sonra size verilen nimetlerden hesaba çekileceksiniz"558[43] Duyurulmaktadır. Bu âyet de göstermektedir ki, insan sahip olduğu bütün nimetlerden hesaba çekilecektir, Yukardaki hadis-i şerif özellikle hesabı sorulacak şeyler arasında malın yanında makamı da saymaktadır. Çünkü makam büyük nimetlerdendir. Bu nimet, büyüklüğü ölçüsünde yükümlülükleri de getirmektedir. Evet, makam sorumluluk getirir. Ancak hakkı verilmek şartıyla üstlenilmelidir. Kendisinden makam isteyen Ebû Zer'e Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), "Ey Ebû Zer, sen zayıf bir adamsın. İdarecilik ise bir emanettir. Şüphesiz hakkı verilmediğinde bu emanet Kıyamet Gününde hüsran ve pişmanlık getirir. Ancak bu vazifeyi üzerine alıp da hakkıyla yerine getirenler müstesnadır"559[44] buyurmuşlardır.
Bu hadis, idareciliğin ağır sorumlulukları olduğunu göstermektedir. Herşey-den önce ehil olmak ve makamın hakkını vermek, makamın bir tahakküm vasıtası değil, hizmet makamı olduğunu bilip adaletle hareket etmek; makamın sorumlulukları arasında yer alır. İdaresi altındakilere zulmeden, hak ve hukukuna riâyet etmeyen idareci büyük bir vebal yüklenmiş otur. Kısaca hakkı verilmek şartıyla idarecilik alınabilir, yoksa o sorumluluk altına girilmemelidir.

458. [1:429, Hadîs No: 822]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü bir nida edici perdeler arkasından şöyle seslenir: "Ey Mahşer halkı, Muhatnmed'in kızı Fâtıma geçinceye kadar gözlerinizi kapayın."560[45]

459. [17429 Hadîs No: 823]
Ebû Sa'd bin Ebî Fudale rivayet ediyor:
Kıyamet Günü bir nida edici şöyle seslenir: "Kim Allah'tan başkaları için amel işlediyse mükâfatını ondan istesin."561[46]

460. - [1:429, Hadîs No: 824.]
Uhban'dan (r.a.) rivayetle:
Müslümanlar arasında fitne meydana geldiğinde kendine tahtadan bir kılıç edin.562[47]

İslâm, huzurlu bir hayatı sağlamak için gerekii her türiü esas ve prensipleri koymuştur. Ama mü'minler zaman zaman bu huzur atmosferini bozucu tavırlarla karşılaşabilirler. Bu noktada yapılacak iş, bu prensiplere sajıip çıkmak, fitneye girmemek, âlet olmamak, dedikodu yapmamak, yapanlara fırsat vermemektir. Hadiste geçen "tahtadan kılıç" tabiri böyle fitnelere müsamahayla davranılma-ması, aksine İslâmm esas ve prensiplerinden taviz vermeyen bir tavır takınıl-ması, fakat bunu yaparken de yıkıcı duruma düşülmemesi gerektiğini göstermektedir. Tavizsiz davranılmalı, çünkü bu tavır fitnecilere fırsat vermez. Yıkıcı olmamalı, çünkü mü'minlerin şevkleri kırılır, yara alırlar. Böyle anlarda fitneye sebep ve âlet olmamak kadar fitneyi önleyici tutum ve davranışlar içerisine girmek de önemlidir. Hz. Osman, şehid edildiği sıralarda fitnecilere karşı koyabilecek güçte olduğu halde, buna teşebbüs etmemiş, teşebbüste bulunanlara da fırsat vermemişti. "Müslüman kanı akıtılmasın" diyordu. Diğer Sahabîler de fitneye karşı yapılabilecek en doğru hareketin, oniarın sebep olmak istedikleri tehlikelerin önüne set

germek olduğunu göstermişlerdir. Sa'd bin Ebî Vakkas, oğlu Ömer'in "Niçin savaşmıyorsun?" sorusuna şu cevabı vermişti:
"Oğlum, sen benim fitnenin elebaşısı olmamı mı istiyorsun? Hayır, elime mü'mine vurunca kesmeyen, kâfire vurunca öldüren bir kılıç verilinceye kadar savaşa katılmayacağım."
Bu cevap Resûlullahın hadislerinde ifade buyurduğu "tahtadan kılıç" tabirine en uygun davranış şeklini sergilemektedir.
Hz. Sa'd, "Niçin savaşmıyorsun? Oysa sen Hz. Osman'ı halife seçen heyetin üyelerindensin" denildiğinde de, "Bana, gözleri, dili ve dudakları olan, mü'minle kâfiri ayırt eden bir kılıç getirilmedikçe savaşmam. Ben vaktiyle çok savaştım ve savaşın ne demek olduğunu bilirim"[563][48] cevabını verdi.
Hz. Üsame de, "Lâ ilahe illallah" diyen kimselerle savaşmayacağını söylüyordu.[564][49]

461. . [1:430, Hadîs No: 825.]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İçinizdeki iyi kimseler idarecileriniz, cömert kimseler de zenginleriniz olduğu ve işleriniz istişare ile yürüdüğü takdirde toprağın üstü sizin için, altından daha hayırlıdır. Kötüleriniz idareci ve cimrileriniz de zengin olduğu ve işleriniz de kadınlarınıza kaldığı zaman toprağın altı, sizin için üstünden daha hayırlıdır." [565][50]

462. - [1:430, Hadîs No: 826]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Bir kimsenin iki hanımı olur da aralarında adaleti gözetmezse, Kıyamet Günü bir tarafı felçli olarak gelir.[566][51]

463- [1:430 Hadîs No: 827]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi bir araya geldiğinde ikisi üçüncüyü bir tarafa bırakıp da aralarında gizlice konuşmasınlar.[567][52]

Peygamberimiz bu hadîslerinde önemli bir görgü kaidesini nazara vermektedir. Edeb ve görgü kurallarının hepsini içine alan Sünnet-i Seniyye, burada, kardeşliği zedeleyebilecek hoş olmayan bir davranışa dikkatleri çekmektedir.
Mecburiyet halinde elbette izin alınıp özel bazı konuşmalar yapılabilir. Ama üç kişi bir araya gelip sohbet ederlerken, birisini bir tarafa bırakıp ikisinin gizlice konuşmaya başlamaları veya anlamayacağı dilden konuşmaları herşeyden önce medenî, insanî ve Islâmî bir davranış değildir. Terkedilen arkadaş, aleyhinde konuşulduğu düşüncesine kapılabilir, itilmişlik ve yalnızlık psikolojisi içerisine girebilir, arkadaşlarına karşı güveni sarsılır, sevgi ve saygısı azalır. Hatta bu durum kırgınlık ve dargınlıklara dahi sebep olabilir. Bu ve buna benzer olumsuz sebepleri nazara alındığında bu öğüdün ne kadar yerinde olduğu anlaşılır.

464. [1:431, Hadîs No: 828]
Ebû Satd el-Hudri'den (r.a.) rivayetle:
Üç kişi bir araya geldiklerinde birisi imam olsun, imamlığa en lâyık olanları Kur'ân'ı en iyi okuyandır.[568][53]

465- [1:431, Hadîs No: 830]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kul tekbir getirdiğinde o tekbiri gök ve yer arasını doldurur.[569][54]

466. [1:434, Hadîs No: 838]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Kulun günahı çoğalıp ona keffaret olabilecek kadar saîih ameli kalmadığında Allah o kula üzüntü verir ki, günahlarına keffaret olsun[570][55].

467. (1:484, Hadîs No: 839]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Günahlrrm çoğaldığında insanlara bol bol su dağıt ki, fırtınalı bir rüzgarda ağaçlardan yapraklarının döküldüğü gibi günahların dökülsün.[571][56]

Bir âyet-ı kerimede, "İyilikler kötülükleri giderir"572[57] buyurulmaktadır. İyiliğin en önemli faydalarından birisi de işte budur. Bu ve buna benzer âyet ve hadisler mu mim .yılık yapmaya tevsik etmekte, eline geçen fırsatları değerlendirmesine Kapı açmaktadır.
Su dağıtma ucuz ve kolay yapılabilecek bir harekettir. Bu iyiliği hemen yapabilir. Hiçbir iyilik küçük görülmemelidir. Çünkü bu tip iyilikler bir gönül almadır. Bazan da ihtiyaca cevap mânası taşımaktadır. Meselâ sıcak bir günde susamış bir insana ikram edilen bir suyun ne kadar büyük bir sevaba vesile olduğu açrktır. Sonra Allah'ın rızasının hangi harekette olacağı bilinmemektedir. Bazan küçük sanılan bir hareket Allah'ın rızasına vesile olabilir. Hem böyle tavsiyelerde iyiliğe alıştırma, iyilik yapmayı alışkanlık haline getirme de söz konusudur. Çünkü insan böyle iyilikleri yapa yapa diğer iyilikleri de kolayca yapabilir, güçlük çekmez.
Atalarımızın yol boyunca çeşmeler yaptırmaları, sarnıç ve kuyular açmalarında Resûlullahın bu öğütlerinin büyük rolü vardır. Bugün bile çarşılarda hayırsever Müslümanlar tarafından kurulan sebiller bunun yaşayan örneklerindendir.

468. [1:434, Hadîs No: 840]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kul yalan söylediği zaman, meydana gelen manen kötü kokudan dolayı, melekler kendisinden bir mil uzaklaşır.573[58]

469- [1:436 Hadîs No: 843]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Elbise giyerken ve abdest alırken sağdan başlayın.574[59]

470. [1:436, Hadîs No: 844]
Câbir'den (r.a.) rivayetle;
Şeytan rüyada birinizle oynayıp da gusletmenizi gerektirdiğinde bunu başkalarına anlatmayın.575[60]

471- [1:436, Hadîs No: 845]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Bu ümmetin sonra gelenleri önce gelenlerine lanet okuduğu zaman bir hadisi gizleyen kimse aziz ve celîl olan Allah'ın bana indirdiği Kur'ân'ı gizleyen kimse gibi olur.576[61]

472, [1:437, Hadîs No: 847]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Hacdan gelen biri ile karşılaştığında selâm ver. Onunla musafaha et ve evine girmeden önce senin için Allah'tan mağfiret dilemesini iste. Çünkü onun günahları bağışlanmıştır.577[62]

Öyle günahlar vardır ki onları ancak hac esnasında yapılan bazı fiiller affettirir. Hadislerde bu konu üzerinde özellikle durulmuştur. Bu hadislerden bir kaçını buraya alalım:
"Her kim Kabe'ye gelir, kötü söz söylemez, büyük günahla'rdan çekinir, küçük günahları işlemekte israr etmezse, günahlarından arınarak anasından doğduğu günkü gibi tertemiz olarak döner."578[63]
"İslâm, kendinden önceki günahları yok eder. Hicret, kendinden önceki günahları yok eder. Hac da kendinden önceki günahları yok eder."579[64]
"Hacca ve umreye gidenler, Müslümanları temsilen Allah'ın huzuruna giden heyetlerdir. Allah'a dua ederlerse kabul eder; günahlarının bağışlanmasını isterlerse, bağışlar."580[65]
Bu hadîslere yer verdikten sonra bir hacıyı yolda karşılamanın, ona selâm vermenin, onunla musafaha etmenin ve hayırlı duasını istemenin önemi herhalde daha iyi anlaşılır. Günahlardan arınmış bir ağızla yapılan dua makbul olur.
Sonra günahlardan arınmış hacının o andaki hali halistir. Dünyaya pek girmemiş, daha gönlünü dünya meşgaleleri doldurmamıştır. Böyle bir anda yapılacak duanın büyük fazileti vardır.
Öte yandan böyle bir durum, hac gibi bir şeâiri canlı tutma açısından büyük bir önem taşır. Hacıları karşılamak, onların hayırlı dualarını almak güzel bir alışkanlık olarak sürdürülmelidir.

473- [1:437 Hadîs No: 849]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Kişi öldüğünde melekler, "Önünden ne gönderdi?" diye sorarken, insanlar "Geride ne bıraktı?" derler.[581][66]

474- [1:437 Hadîs No: 850]
Ebû Hüreyre (r. a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor
Kişi öldüğünde şu üç şeyden gelenler hâriç, ameli kesilir. (1) Varlığı devam eden ve istifade edilen hayırlı bir eser, (2) kendisinden faydalanılan ilim, (3) kendisi için duâ eden hayırlı bir evlât.[582][67]

475- [1:438 Hadîs No: 851]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Biriniz öldüğünde Cennet ehlinden ise Cennetteki yeri, Cehennem ehlinden ise Cehennemdeki yeri sabah akşam kendisine gösterilir. Ve kendisine şöyle denilir: "Burası Kıyamette Allah'ın seni göndereceği yerindir."[583][68]

476 . [1:439 Hadîs No: 852]
Aişe (r.a.) rivayet ediyor:
Arkadaşınız öldüğünde onu kendi haline bırakın, aleyhinde konuşmayın.[584][69]

477- [1:439, Hadîs No: 853]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Bir bid'atçi öldüğünde, Allah İslâmiyet için bir fetih gerçekleştirmiştir. [585][70]

478. [1:440 Hadîs No: 854]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Kulun çocuğu öldüğünde, Allah meleklerine "Kulumun evlâdının ruhunu aldınız mı?" diye sorar. Onlar, "Evet," derler. Allah, "Onun gönlünün meyvesinin ruhunu aldınız mı?" buyurur. Melekler, "Evet" derler. Allah, "Kulum ne dedi?" diye sorar. Onlar, "Sana hamdetti ve (innâ Hllahi ve innâ ileyhi râciûn [Şüphesiz biz Allah'ınız ve yine Ona döneceğiz]' dedi" derler. Bunun üzerine Allah şöyle buyurur:
"Kulum için Cennette bir köşk yapın ve ona Hamd Köşkü adını verin."

479- [1:440 Hadîs No: 855]
Üsâme bin Zeyd (r.a.) rivayet ediyor:
Kâmil mü'min yüzüne karşı methedildiğinde kalbindeki îmanı artar.[586][71]

Medh, övgü bir kısım İyilik, fazilet, maharet, üstünlük ve başarılar sebebiyle yapılır. Yaratılışı bozulmamış hiçbir insan bu özellikler karşısında asla ilgisiz kalamaz. Bunları takdir ve hayranlıkla karşılamak, minnet ve teşekkürlerini ifade etmekten kendini alamaz. Bu bazan övgü derecesine kadar varır. Medih ve övgü bir mânâda bir şükran ifadesidir. Bu aynı zamanda bir kadirşinaslık, hakpe-restlikdir de.
Övgüye muhatap olan kimsenin tavrı da önemlidir. Eğer övgü kişiyi şükre yöneltiyor, övgüye sebep olan vasıfları Allah'ın bir ihsan ve ikramı olarak görüyor, şevk ve gayrete getiriyorsa bu zarar vermez. Aksine hadiste belirtildiği gibi o kişinin îmanını arttırır. Böyle bir takdir, insan olması hasebiyle bazan güzel bir hizmet ve iş sergilemiş kimse tarafından da beklenebilir.
Eğer övülen kimse, o vasıfları kendinden biliyor, ne oldum sevdasına kapılıyor, "Meğer ben ne büyük adammışım" gibisinden gurur ve kibire götürüyorsa bu övgü zarar getirir. Kâmil mü'minin övülmesini isteyen Peygamberimiz, Başka hadislerinde de yapılan övgüyle gurura kapılan kimseleri meth etmenin onların boyunlarını vurmak demek olduğuna dikkat çekmiştir. Öven kişinin bunlara dikkat edip ona göre davranması gerekir.

480- [1:441 Hadîs No: 856]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Fâsık biri methedildiğinde Allah gazaplanır ve bundan dolayı Arş sallanır.[587][72]

481- [1:441 Hadîs No: 858]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Şerri dokunabilecek kötü adamlara rastladığınızda selâm veriniz. Ki, size karşı olan kötü düşünceleri ve düşmanlıkları dinsin.588[73]

482. [1:442, Hadîs No: 859]

Enes'den (r.a.) rivayetle: "Cennet bah^ine uğradığınızda manen besleniniz" meclisleridir" buyurdu.589[74]

483- [1:442 Hadîs No: 860]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor;
Resûlullah, "Cennet bahçesine uğradığınızda manen besleniniz" buyurdu.
Sahabîler, "Yâ Resûluliah, Cennet bahçeleri nedir?" diye sordular. Peygamberimiz, 'İlim meclisleridir" buyurdu.590[75]

484. [1:442 Hadîs No: 861]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Resûluliah, "Cennet bahçesine uğradığınızda manen besleniniz" buyurdu.
Sahabîler, "Yâ Resûluliah, Cennet bahçeleri nedir?" diye sordular. Peygamberimiz, "Mescidlerdir" buyurdu. «Beslenmek nedir?" diye soruldu. Resûluliah, "Sübhanallah, Elhamdülillah ve Allfthû ekberdir" buyurdu.591[76]

485. [1:443 Hadîs No: 863]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Bir grup insan bir topluluğa uğradığında birisi oturanlara selâm verip, oturanlardan da bir kişi selâmını alırsa bu her iki taraf için de yeterlidir.592[77]

486. [1:444, Hadîs No: 864]
Ebû Mûsâ (r.a.) rivayet ediyor:
Kul hastalandığında veya yolculuğa çıktığında, sağlamken veya yolculuğa çıkmadığında yaptığı salih amelin mükâfatının aynısını, Allah ona yazar.593[78]

487. [1:444, Hadîs No: 865]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Kul üç gün hastalandığında annesinden doğduğu gün gibi günahlarından sıyrılır.594[79]

488. . [1:445, Hadîs No: 866]
Kul hastalandığında sol tarafındaki günahları yazan meleğe 'Yazma" denilir. Sevapları yazan sağdaki meleğe de, "Önceden yapmakta olduğu amellerine yazdığından daha güzel sevap yaz. Çünkü ben onu sizden daha iyi tanırım. Ve onu amel işlemekten alıkoyan da Benim" denilir.595[80]

489. [1:445, Hadîs No: 867]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim kibirlenerek çalımlı yürüdüğünde, îran ve Rum hüküm-[arlarmm çocukları onlara hizmet ettiğinde kötüleri iyilerinin başı-ıa musallat edilir.596[81]

490-[1:445, Hadîs No: 868]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Ezan okunduğunda gök kapıları açılır ve dualara cevap verilir.597[82]

491. [1:446 Hadîs No: 871]
tbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Birinizin başına bir sıkıntı, bir güçlük veya bir belâ gelirse şöyle desin: "Allah, Allah Rabbimizdir, Onun hiçbir ortağı yoktur."598[83]

492. [1:446, Hadîs No: 872]
Havle bint-i Hakîm rivayet ediyor:

Biriniz bir yerde konakladığında, "Yarattığı şeylerin şerrinden Allah'ın eksiksiz sıfatlarına sığınırım" diye duâ ederse, oradan ayrılıncaya kadar hiçbir şey ona zarar vermez.[599][84]

493. [1:447 Hadîs No: 875]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
baksın.
ve yaratılış bakımından kendisinden daha üstün kılın-ı gördüğünde, hemen kendisinden daha aşağı da olanla-[600][85]

494. [1:448, Hadîs No: 876]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Taberani'nin Kebir'inden
Baba çocuğuna kendisinden razı olduğunu gösteren bir bakışla baktığında, evlat bir köleyi hürriyetin© kavuşturmuş gibi sevap kazanır.[601][86]

495. . [1:449 Hadîs No: 881]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Namaz için ezan okunduğunda gök kapıları açılır ve dualar kabul edilir.[602][87]

496. [1:450 Hadîs No: 882]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bit iş yapmayı düşündüğünde yedi defa istihare yaparak Rabbin-deiihayırlısmı dile. Sonra kalbine ilk doğan şeye bak, îlâhî tercih ondadır.[603][88]

Hadîste de ifâde edildiği gibi, istihare Peygamberimizin (a.s.m.) bir sünnetidir. Ümmetine tavsiye ettiği bir duâ ve ibâdet şeklidir. İstihare bir sünnet olmakla birlikte, istihareden önce, yine bir sünnet olan istişare yapmak, ehil ve güvenilir kimselerin görüşlerini almak uygundur. İstişareden sonra lüzum hissediürse istihare yapılır. Her ikisi birden yapıldığında istişarede çıkan hükmün esas alınması daha güzeldir.
İstihare lügat mânâsı itibariyle, Allah'tan hayır dilemektir. Yani yapılacak bir işin iyi mi, kötü mü olduğunu, yahut o işi hemen mi, yoksa bir müddet sonra mı yapmanın daha iyi netice vereceğini anlamaya çalışmak ve kalbin o meseleye yatışmasını Allah'tan dilemektir.
İstihare, zor durumlarda mü'min için ruhî bir kuvvettir. Bir işte tereddütte kalan bir mü'min, Cenâb-ı Hakka yönelir. Teşebbüs edeceği iş, seçeceği hayat arkadaşı, dini, dünyası ve âhireti için hayırlı ise gönlünde bu işe karşı bir ferahlık uyandırmasını, bu işi yapabilmek için kuvvet ve kudret vermesini; şayet dini, dünyası ve âhireti hakkında şer ise kendisinden çevirmesini Cenâb-ı Haktan niyaz eder. İşini Allah'a bırakıp tevekkül ettiğinden, gönlünde bir hafiflik duyar. İstihare ettiği şey hakkında kendisi için haynn görüleceğine kalben emin olur, neticesine de rızâ gösterir
İstihare yapacak olan kimse iki rekât namaz kılar. Birinci rekâtta Fâtiha'dan sonra Kâfirûn Sûresini, ikinci rekâtta da Fâtiha'dan sonra İhlâs Sûresini okumak tavsiye edilir. Namazdan sonra (Namaz kılmadan sadece duâ etmek de mümkündür) Peygamberimizden rivayet edilen şu duâ yapılır:
"Allah'ım, hakkımda hayırlı olanı sen bildiğin için hayırlı olanı Senden isterim. Gücünden yardım dileyerek hayırlısına gücümün yetmesini Senden isterim. Senin büyük ihsanından hayır dilerim. Çünkü Senin herşeye gücün yeter; ben ise güçsüzüm. Sen herşeyi bilirsin; ben bilmem. Sen gizli olanlan da bilirsin. Allah'ım, istediğim bu şey, senin ilminde benim dinim, hayatım, sonum, şu ânım ve geleceğim hakkında hayırlı ise bunu bana takdir et ve kolaylaştır. Sonra onu bana mübarek eyle. Eğer bu iş Senin ilminde benim dinim, hayatım, âkibetim, dünya ve âhiretim hakkında şerli ise onu benden, beni de ondan vaz geçir. Hayır nerede ise bana onu nasib et; sonra da nefsimi ona razı eyle."
Bu hadisi rivayet eden Hz. Câbir bin Abdullah, istihare eden kimsenin "bu şey" ifâdesinin geçtiği her yerde kişinin istediği şeyi söyleyebileceğini ifâde eder.
Kişi istihare ettikten sonra kalbi hangi tarafa meylederse onu yapmalı, istihareden önceki peşin hüküm ve kaanatini bırakmalıdır. İbni Âbidin, istihare eden kimse rüyada beyaz veya yeşil görürse işin hayırlı olduğuna, siyah veya kırmızı görürse, şer olduğuna işaret ettiğini söyler.
İzahını yaptığımız hadiste, istihareye rağmen, bir temayül ve gönül yatışması görülmediği takdirde, istihareyi yedi defa tekrarlamanın uygun olacağı bildirilmektedir. İş acele olup tekrara imkân bulunmadığında şöyle duâ edilmelidir:

"Ya Rab, bana hayır ver, benim için hayrı seç. Allah'ım, beni kendi arzuma bırakma."

497. [1:450, Hadîs No: 884]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Birinizin gönlünde Müslüman kardeşine faydalı bir nasihat geçiyorsa, onu söylesin..604[89]

Nasihatin insan hayatındaki önemi tartışma götürmez. Çünkü nasihat İyi niyetin, iyilikseverliğin ve din kardeşinin hayrını ve selâmetini dilemenin ifadesidir. Batıda bile en çok satan eserler arasında bu tip kitapların yer alması insanın bu moral gücüne ne kadar muhtaç olduğunu gösterir. Tarih boyunca bu hep böyle olagelmiştir. Nasihatlerle canavar ruhlu insanların bile yola geldikleri çok görülen hadiselerdendir. Hele bu nasihatiar yerinde ve zamanında, uygun üsluplarla yapılabiliyorsa muhakkak meyvesini verir. "Din nasihattir" buyuran Peygamberimiz de nasihatin dinle özdeşleştiğini ifade etmek suretiyle nasihatin dindeki önemine dikkatleri çekmiştir. Dinin hangi meselesine bakarsak bakalım, bir yönüyle nasihat olduğunu görmez miyiz? Bunda aynı zamanda İslâmı tebliğle görevli kimselerin dinin bu yönünü gözden uzak tutmamaları gerektiğine bir işaret vardır. Bu duygu ve düşünceyle yapılan tebliğler huzurlu bir toplum kuruluşunda hiç şüphesiz büyük hizmet edecektir. "Sen hatırlat. Muhakkak hatırlatmak mü'minlere fayda verir"605[90] âyeti gereğince tebliğle vazifeli her mü'minin bu özelliği daima hatırında bulundurmasında fayda vardır.
Nasihat kadir ve kıymet bilirliğin, muhataba değer vermenin de bir İfadesidir. Nasihat eden kişi bu hareketiyle iyi niyetini de göstermiş olur. Söz cimriliği yapmamış olur. "Söylesem ne olur, söylemesem ne olur? Söylemeyim de burnu sürtülsün" gibi bir anlayış sergilemekten kurtulmuş olur.
Nasihata muhtaç kimse hastaya benzer. Doktor, yarası olan bir hastaya acı duyacak diye müdahaleden çekinmez. Nasihat eden de böyle düşünmeli, söylemek faydalıysa kızacak, darılacak diye söylemekten çekinmemelidir. Hangi sözün ne derece tesir edeceğini ancak Alan bilir.
Nasihatin bu önemli faydalan göz Önüne alındığında, yukardaki hadîse uymanın önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Bu duygu içten geldiği için daha samimidir ve uyulmasında büyük yararlar vardır.

498. . [1:451 Hadîs No: 887]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

İş ehil olmayana verildiğinde Kıyameti bekle.606[91]

499. .[1:452, Hadîs No: 888]

Sevban'dan (r.a.) rivayetle:

Ümmetimin arasına kılıç girerse, Kıyamete kadar aralarından kalkmaz.607[92]

500-599

500. [1:452 Hadîs No: 890]
rivayet ediyor:

Sofra kurulduğunda önce idareci, sonra sofranın sahibi, sonra topluluğun en hayırlı bilineni otursun.608[93]

501 - [1:452 Hadîs No: 891]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Yemek kabı ortaya konulduğunda, etrafından yeyin, ortasını bırakın. Çünkü bereket ortasına iner.609[94]

502. [1:452 Hadîs No: 892]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Yatağa uzandığında Fâtiha'yı ve îhlâs Sûresini okursan ölüm hâriç, her tehlikeden emin olursun.610[95]

503- [1:453 Hadîs No: 893]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Ölülerinizi kabre indirdiğinizde "Bismillahi ve alâ sünneti Resûl-illahi [Allah'ın adıyla ve Resulünün dini üzere]" deyin.611[96]

504. - [1:453 Hadîs No: 894] . .
Zeyd bin Erkâm (r.a.) rivayet ediyor:
Kişi yerine getirmek niyetiyle, din kardeşine söz verir. Sonra da geçerli bir mazeret sebebiyle onu yerine getiremez ve söz verdiği yere gelemezse, günahkâr olmaz.612[97]

505- [1:453 Hadîs No: 895]
Ebû Hüreyre'den (r.a) rivayetle:
Birinizin içeceğine sinek düştüğünde onu daldırsın sonra çıkarsın. Çünkü sineğin kanadının birinde hastalık, diğerinde şifâ vardır.613[98]

Resûlullahın yüzyıllar önce belirttiği bu husus, ilim adamlarınca ancak yeni ortaya konulabilmiştir. Evet, bugün artık bilinmektedir ki sineğin bir kanadında zehir, bir kanadında panzehir bulunmaktadır. Bal arısının vücuduna biri zehirli, biri bal akıtan iki iğneyi yerleştiren Cenab-ı Hak, sinekte de iki zıt kutbu bir araya getirmiş, kanadının birisine zehiri, diğerine de panzehiri yerleştirmiş, eşsiz kudretini göstermiştir.
Yine sineğin bu sanat harikalığı yanında mikroplan toplayıcı, bir istihale ve arıtma makinesi olarak da vazife gördüğünü öğreniyoruz- Bu konuda, günümüzden altmış sene kadar önce yazılmış bir eserde şunlar ifâde edilmektedir:
"İnsanın gözüne görünmeyen, hastalıkların mikroplarını ve madde-i semmi-yeyi [hastalık yapan maddeleri] temizlemekle, sinekler muvazzaftırlar [görevlidirler]. Değil mikropların nâkileleri [nakledicileri], bilâkis, muzır mikropları rriass, yani emmek ve yemekle o mikropları imha, o madde-i semmiyeyi [zehirli maddeyi] istihaleye uğratırlar, çok sarî hastalıkların önünü alırlar. Hem sıhhîye neferleri, hem-tanzifat [temizlik] memurları, hem kimyager olduklarına ve geniş bir hikmete mazhar bulunduklarına delil ise, onların gayet kesretidir [çokluğudur]. Çünkü kıymettar menfaattar şeyler teksir edilir [çoğaltılır]."614[99]

506. - [1:454, Hadîs No: 896]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Kurtulman zor olan bir belâya düştüğünde şöyle de: "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Güç ve kuvvet sadece yüce ve büyük olan Allah'tandır" Allah bu duâ ile dilediği her türlü belâyı geri çevirir.615[100]

507. [1:454, Hadîs No: 897]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Büyük bir güçlüğün içine düştüğünüzde, "Allah bize kâfidir. O ne güzel vekildir" deyin.616[101]

508. . [1:455 Hadîs No: 898]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Seninde içinde bulunduğun bir toplulukta bir adama dil uzatılırsa ona yardımcı ol, onları bundan vaz geçir veya yanlarından kalk.617[102]

Suçsuz bir kimseye dil uzaltıldığında onu müdafaa etmek, her hakşinas, hakperest insanın omuzlaması gereken bir vazifedir. Aslında bu bozulmamış her fıtratın sesine kulak vermekten başka birşey değildir. Evet, masumu, mazlumu müdafaa etmek fıtrî bir vazifedir. Resûlullah bu fıtrî sese dinî bir hüviyet kazandırarak, suçsuz insanları müdafaaya teşvik etmektedir. Hazır bulunsun, bulunmasın mü'mine düşen vazife, kendi hukukunu koruduğu kadar 'mü'min kardeşinin hukukunu da korumaktır. Bir kardeşinin aleyhinde atılıp tutulduğu, dil uzaltıldığında onu savunmak, hak ve hukukunu korumak da vazifesidir. Böyle bir durumla karşılaşan mü'mine düşen, o kardeşinin hukukunu müdafaa etmek; elinden birşey gelmiyorsa en azından o topluluktan uzaklaşmaktır.

509. [1:456, Hadîs No: 902]
Atâ bin Ebî Müslim rivayet ediyor:
Allah'ı an. Çünkü bu yapmak istediğin işte senin için yardımcıdır.618[103]

510. - [1:456, Hadîs No: 903]
îbni Abbos'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ı öyle çok zikredin ki, münafıklar "Gösteriş yapıyorsunuz" desin.619[104]

511. [1:457 Hadîs No: 905]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Ölülerinizin güzel yönlerini söyleyiniz, kötülüklerini ise söylemeyiniz.620[105]

512. [1:458 Hadîs No: 907]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Yediğiniz yemeği Allah'ı zikrederek sindiriniz. Üzerine yatmayın ki, kalbleriniz katılaşmasın621[106].

513- [1:459, Hadîs No: 908]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s,m.) şöyle buyurm uslardır:
Ümmetim içerisinde ümmetime karşı en merhametlisi Efaû Bekir, Allah'ın dininde kâfir ve münafıklara karşı en şiddetlisi Ömer, en hayâlısı Osman, en güzel hüküm vereni de Ali'dir.
Miras taksimini en iyi bilen Zeyd bin Sabit, en güzel Rur'ân okuyanı Übey bin Ka'b, haram ve helâli en iyi bilen Muaz bin Cebel'dir. Dikkat ediniz! Her ümmetin bir emini vardır. Bu ümmetin emini de Ebû Ubeyde bin Cerrah'tır.622[107]

514. [1:461 Hadîs No: 910]
Amr bin Osman Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Faizden daha çirkin ve daha büyük bir günah başkalarının ırz ve namuslarına dil uzatmaktır, Dil uzatmanın da en çirkini hicvetmektir. Bu tür dil uzatmaları başkalarına aktaran kişi de dil uzatan gibidir.623[108]

515- [1:461 Hadîs No: 912]
îbni Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dört şey vardır ki, onlar sende olduktan sonra dünyadan elde etmediğin şeyler sebebiyle gam yeme. Bunlar: Doğru söz, emâneti korumak, güzel ahlâk ve helâl yemektir.624[109]

516. [1:462, Hadîs No: 913]
Ebû Mâlik el-Eş'arî'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimde Cahiliyye Devrinden kalma dört şey vardır: Nesebleri ile övünmek, birbirinin soyuna dil uzatmak, yıldızlara bakıp yağmur istemek [yağmur var demek], ölü için yüksek sesle ağlamak.625[110]

517. -[1:462, Hadîs No: 914]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peyamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, bunlar Allah'ın yardımına hak kazanmışlardır: (1) Gazi, (2) evlenen, (3) bir ücret karşılığında hürriyetine kavuşmak için efendisiyle anlaşan kişi, (4) hacı.626[111]

518. [1:463, Hadîs No: 915]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Dört duâ vardır ki reddedilmez. Evine dönünceye kadar hacca gidenin duası. Ehline dönünceye kadar gazinin duası. Şifâ buluncaya kadar hastanın duası. Mü'minin mü'mine yokluğunda yaptığı duâ. Bu dualarda en çabuk kabul edileni de mü'minin mü'min kardeşine yanında yokken yaptığı duadır.627[112]

519- [1:463 Hadîs No: 916]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Dört özellik vardır ki, kimde bulunurlarsa o kimse hâlis münafık olur: Bunlardan bir tanesi kendisinde bulunursa onu terketmediği müddetçe münafıklığın bir özelliği onda var demektir. Bunlar şunlardır: (1) Konuştuğu zaman yalan söyler, (2) söz verdiği zaman sözünde durmaz, (3) antlaşma yaptığında vaz geçer, (4) düşmanlık yaptığında da smırı aşıp hakkı çiğner.628[113]

520. [1:464 Hadîs No: 917]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:

Dört haslet vardır ki, kimde bulunursa Allah o kimseye Cehennemi haram kılar ve onu şeytandan korur. Birşeyi isterken nefsine hâkim olan, nefsi istemediği halde güzel birşeyi yapan, birşeye canı çektiğinde nefsine hâkim olan, öfkelendiğinde nefsine hâkim olan. Dört haslet de vardır ki, kimde bulunursa Allah rahmetini o kimse üzerinde yayar ve onu Cennete koyar. Bir yoksulu barındıran, zayıfa merhamet eden, emri altındakilere yumuşak davranan ve anne babaya ihsanda bulunan.[629][114]

521. [1:464, Hadîs No: 918]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Dört haslet vardır ki, kime verilmişse ona dünya ve âhiretin hayrı verilmiş demektir. Zikreden bir dil, şükreden bir kalp, musibete sabreden bir beden, namusunu ve kocasının malını koruma hususunda hıyaneti düşünmeyen bir kadın.[630][115]

522- [1:465 Hadîs No: 819]
Ebû Eyyûb el-Ensârî'den (r.a.) rivayetle:
Şu dört şey peygamberlerin sünnetidir: Haya, güzel koku sürünmek, evlenmek ve misvak kullanmak.[631][116]

523. [1:466, Hadîs No: 920]
Abdullah bin Hakîm rivayet ediyor:
Dört şey vardır ki, kişinin bahtiyarlık alâmetidir: Hanımının sali-ha olması, çocuklarının hayırlı olması, arkadaşları ve birlikte çalıştığı kimselerin dindar olmaları ve rızkını memleketinde kazanması.[632][117]

524- [1:466 Hadîs No: 921]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Dört şey vardır ki, bedbahtlık alâmetidir. Gözün yaş dökmemesi, îalp katılığı, aç gözlülük ve ebedî yaşama hayâli.[633][118]

525- [1:467 Hadîs No: 923]
Ebû Eyyûb (r.a.) rivayet ediyor:
Öğle namazından önce, arada selâm verilmeden sünnet olarak kılınan dört rekât namaza gök kapıları açılır ve kabul edilir.[634][119]

526- [1:468, Hadîs No: 926]
İbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dört şeyden yapılan dört ameli Allah kabul etmez. Bunlar: Hıyanetten, hırsızlıktan, zimmete geçirilen umuma âit maldan ve yetim malından elde edilen para ile yapılan hac, umre, cihad ve sadaka.[635][120]

527. [1:469, Hadîs No; 927]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Dört şey Arşın altındaki hazineden indirilmiştir: Fatiha, Ayete'l-Kürsî, Bakara Sûresinin son iki âyeti [Amenerrasûlü] ve Kevser Sûresi.[636][121]

528. [1:469, Hadîs No: 928]
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, cezalarını çekmedikçe onları Cennete koymamak Cennet nimetlerinden tattırmamak Allah'ın hakkıdır. Îçki müptelası, faiz yiyen, haksız yere yetim malını yiyen, anne ve babasına isyan eden.[637][122]

529. [1:469 Hadîs No: 929]
Semûre bin Cündüb'den (r.a.) rivayetle:
Şu dört kelime sözlerin en üstünüdür. Önce hangisine başlarsan başla. Bunlar, "Sübhanallah, Elhamdülillah ve Lâ ilahe illallahu val-lâhü ekber."[638][123]

530- [1:470, Hadîs No: 930]
Vasile (r.a.) rivayet ediyor:

Dört kimse vardır ki, duaları kabul edilir. Bunlar: adaletli idareci, mü'min kardeşine yanında yokken dua eden, zulme uğrayan, anne ve babasına dıiâ eden kimsedir.[639][124]

531 - [1:470 Hadîs No: 931]
Ebû Umâme (r.a.) rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, Kıyamet günü Allah onlara rahmet nazarıyla bakmaz. Anne ve babasına isyan edene, yaptığı iyiliği başa kakana, içki içmeye devam edene ve kaderi yalanlayana.[640][125]

532. [1:470 Hadîs No: 932]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Dört kimse vardır ki Allah onlara buğzeder. Bunlar, (1) yemin ederek malını satan, (2) kibirli fakir, (3) zina eden ihtiyar, (4) zâlim idareci.[641][126]

533. [1:471, Hadîs No: 933]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Dört kimse vardır ki, öldükten sonra bile sevapları devam eder: (1) Allah yolunda hizmet ederken ölen, (2) öğrettiği ilimle amel edilen âtim, (3) verdiği para ile yapılan faydalı eser ayakta duran hayır sahibi, (4) kendisine duâ eden hayırlı bir evlât bırakan kimse[642][127].

Her insan, öldükten sonra da amel defterinin açık kalıp sevaplar yazılmasını arzu eder. Bunun yol ve çarelerini arar. İşte Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) hepimizin canla başla arzuladığı bu meselenin yollarını göstermiş, çok önemli olan bu hususlara uymaya teşvik etmiştir.
Öldükten sonra sevap defterleri kapanmayan insanlardan biri, Allah yolunda hizmet ederken ölen kimsedir. Allah'ın dinini, Kur'ân'ın hakikatlerini muhtaç kimselere ulaştırmak için didinen, çırpınan, köşe bucak dolaşan, ayakları Allah yolunda tozlanan kimseler bu yolda ölürlerse, amel defterleri daima açık kalır.
İkinci olarak öğrettiği ilimle amel edilen âlimdir. Birçok âyet ve hadislerde ilim sahipleri övülmüş, onlara yüksek makam ve mevki verileceği belirtilmiştir. Maddî ve manevî kalkınmanın temelini teşkil eden ilme sarılmak, uygulanacağı ümidiyle öğrenilenleri anlatmak, duyurmak her mü'min için bir şevk kaynağıdır.
Üçüncü olarak maddî imkânlarını mektep, medrese gibi insanlığa yararlı bir kuruluşa seferber eden kimse, öldükten sonra da sevap kazanmaya devam edecektir.
Amel defteri kapanmayan dördüncü kişi de saüh evlat yetiştiren kimsedir. Adını hayırla yâd ettirip devam ettirecek olan hayırlı evlad, anne ve babasının arkasından Kur'ân'larla, dualarla onlara manevî destek sağlayan evlattır. Kısaca İslâmı yaşayan bir evlattır. Böyle bir evlat yetiştirmek, o evladı padişah yapmaktan daha büyüktür. Çünkü birisinin faydası geçici, diğerininki ise ebedîdir. Böyle bir evladın sevabına, yetişmesine vesile oldukları için anne ve baba da hissedar olurlar.

534. - [1:472, Hadîs No: 935]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Şu dört şey Cennet hazinesindendir: (1) Sadakayı gizli vermek, (2) Musibeti gizli tutmak, (3) Akrabalarla ilişkiyi devam ettirmek ve (4) "Güç ve kuvvet sadece Allah'tandır" sözü.[643][128]

535- [1:472, Hadîs No: 937]
İbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Kırk ŞahlS bİr ölü için hâlis duâ derlerse, Allah o oluyu mutlaka onlara bağışlar ve günahlarını affeder.[644][129]

536- [1:473, Hadîs No: 940]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Akrabalarının hakkını gözet! Akrabalarının hakkını gözet![645][130]

537- [1:473, Hadîs No: 941]
îbni Mes 'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Yeryüzündekilere merhamet et ki, göktekiler de sana merhamet etsinler.[646][131]

538- [1:474 Hadîs No: 942]
îbni Amr'dan (r,a.) rivayetle:
Merhamet ediniz ki, size de merhamet edilsin. Başkasını affediniz ki, affedil esiniz. Söz dinlemeyenlere yazıklar olsun. Yaptıkları işin kötü olduğunu bile bile onda ısrar edenlere yazıklar olsun.[647][132]

539. [1:475 Hadîs No: Ö44J
Gücünün yettiği kadar, israfa kaçmadan sadaka ver. Cimrilik etme ki, Allah da senden ihsanını kesmesin.[648][133]

540- [1:476 Hadîs No: 947]
Eş'as bin Süleym rivayet ediyor:
Paçalarını yerde sürünmeyecek şekilde yukarıda tut. Çünkü bu elbiseni daha temiz tutar ve Rabbine olan takvanı arttırır.[649][134]

541. [1:476 Hadîs No: 949]
Sehl bin Sa'd'dan (r.a.) rivayetle:
Müslümanlardan dilinizi çekin. Onlardan biri öldüğünde de hakkında hayır konuşun.[650][135]

542. [1:477, Hadîs No: 950]
Zeyd bin Hattab (r.a.) rivayet ediyor:
Kölelerinizin hakkını gözetiniz. Kölelerinizin hakkını gözetiniz. Onlara yediklerinizden yediriniz, giydiklerinizden giydiriniz.[651][136]

543- [1:477, Hadîs No: 951]
Köleleriniz kardeşlerinizdir. Öyle ise onlara ihsanda bulununuz. Gücünüzü aşan işlerde onlardan yardım isteyiniz. Güçlerini aşan işlerde de onlara yardım ediniz.[652][137]

544.[1:478, Hadîs No: 953]
Muaz bin Enes rivayet ediyor:
Bu hayvanlara eziyet çektirmeden bininiz, eziyet çektirmeden ininiz. Onları yollarda ve-çarşıda hitabet kürsüsü yapmayınız. Çünkü nice binilen hayvan vardır ki, binicisinden daha hayırlıdır, ondan daha çok Allah'ı zikreder.[653][138]

545- [1:478, Hadîs No: 955]
Ukbe bin Amir'den (r.a.) rivayetle:
Kişinin oynadığı herşey faydasızdır. Ancak kişinin ok atması, atını eğitmesi ve hanımıyla oynaşması bundan hâriçtir. Bunlar faydalıdır. Kim ok atmayı öğrendikten sonra terk ederse bu Öğrenme nimetine karşı nankörlük etmiş olur.[654][139]

546. [1:481, Hadîs No: 960]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Dünyaya önem verme ki, Allah seni sevsin. İnsanların elindekine göz dikme ki, insanlar seni sevsin.[655][140]

547- [1:481, Hadîs No: 961]
-Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Âlime karşı en ihtiyaçsiz davranan aile fertleri ve komşularıdır.[656][141]

Başta Peygamberimiz olmak üzere hemen bütün peygamberler Allah'ın kendilerini peygamber olarak vazifelendirdiğini tebliğ ettiklerinde, ilk tepkiyi yakınlarından görmüşlerdir. Yabancılar grup grup onları tasdik ederlerken ve etraflarında pervane olurlarken, yakınları onlara inanmamışlar, bununla da kalmayarak karşı çıkmışlar ve mücâdele etmişlerdir.
Aynı durum peygamberlerin vârisleri olan âlimler için de geçerlidir. Âlimlere karşı da en ilgisiz olanlar, onların değerlerini anlamayan yakınlarıdır. Pekçok insanın hidâyete ermesine, manevî yükseliş merdiveninde yükselmesine sebep olan ilim sahipleri, aynı etkiyi yakınları üzerinde gösterememektedir. Başkaları o âlimi takdir

ederken, birşeyler öğrenmek için peşinde dolaşırken, yakınları onu dinlememekle kalmayıp alay dahi edebilmektedirler.
Bunun pekçok sebebi olmakla beraber bir sebebi de onun insan olması hasebiyle en hususî zaaflarına şahit olmaları ve ünsiyet sebebiyle üstünlüklerini sıradan özelliklermiş gibi görmeleridir. Şâirin "Ol mâhiler [balıklar] ki derya içre-dirler, derya nedir bilmezler" dediği gibi, bunlar içinde bulundukları nimetin kıymetini bilememektedirler. O âlim dışarıda ne kadar aranan kişi olursa olsun, ailesinin, akrabasının, komşularının gözünde sıradan bir insandır. O âlim onların gözünde "Küçüklüğünü bildikleri Ahmed'dir, Mehmed'dir."
Bununla ilgili bîr kıssa anlatılır. İmâm-ı Azam'ın annesi bir gün bir hocaya bir mesele sorar. Hoca ona, "Anne biz senin oğlundan ders alıyoruz. Sen ise o meseleyi oğluna sormuyor, bize soruyorsun" der. Kadın, "Bizim Nu'man mı? O birşeyler söylüyor, siz ona bakmayın" karşılığını verir.

548. [1:482, Hadîs No: 962]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Pe)'gamberlere karşı en ihtiyaçsızmış gibi davranan ve onlara en fazla sıkıntı veren akrabalarıdır.[657][142]

549. [1:482, Hadîs No: 963]
Dahhak rivayet ediyor:
İnsanların en zahidi kabri ve çürümeyi unutmayan, dünya ziynetinden en kıymetlisini terkeden, ebedî olanı fânî ve geçici olana tercih eden, yarını ömründen saymayan ve kendini ölmüş kabul edendir.[658][143]

550. [1:483, Hadîs No: 964]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Üsâme bin Zeyd insanlardan en çok sevdiğim kişidir[659][144]

551- [1:483, Hadîs No: 965]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Sıkıntı zamanlarında güzelce abdest almak, camiye gitmek için yürümek, bir namazı kıldıktan sonra diğerini arzu ile beklemek günahları tamamen yıkar.[660][145]

552. [1:484, Hadîs No: 966]
Ebû Mâlik el-Eş'ârî (r.a.), Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Abdesti güzelce almak îmanın yarısıdır. "Elhamdülillah" terazinin sevap kefesini doldurur. "Sübhanalîah" ve "Allâhü ekber"in sevabı göklerle yeri doldurur. Namaz nurdur, zekât delildir, sabır ışıktır, Kur'ân ya lehinde veya aleyhinde delildir. Bütün insanlar sabahları çıkarlar; ya rızâsına uygun işler yaparak kendilerini Allah'a satar ve Cehennem azabından kurtarmış olurlar veya kendilerini azaba müs-tehak ederler.[661][146]

553- [1:45, Hadîs No: 967]
Süleyman bin Surad rivayet ediyor: Misvak kullanın, temizlenin.[662][147]

554. [1:486 Hadîs No: 969]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
İyiliği neticelendirmek ona başlamaktan daha faziletlidir.[663][148]

555- [1:486, Hadîs No: 970]
Yahya bin Yamer rivayet ediyor:
Kadınları, malınızın en temizi ile nikahlayarak kendinize helâl kılmız. [664][149]

556- [1:487 Hadîs No: 973]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan hakkıyla haya edin. Allah'tan hakkıyla haya eden kimse başını ve baştaki maddî manevî duyguları, karnı ye içindeki organları naramdan korur. Ölümü ve çürümeyi hatırlar. Âhireti isteyen dünya hayatının ziynetini terkeder. Kim bunları yaparsa Allah'tan hakkıyla haya etmiş olur.[665][150]

557- [1:488, Hadîs No: 974]
îbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Ezberinizdeki Kur'ân'ı tekrarlayınız. Çünkü o insanın göğsünden hayvanın ipini koparıp kaçmasından daha süratli kaçar.[666][151]

558- [1:489, Hadîs No: 975]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Akıllı kimseden nasihat isteyin ki, doğru yolu bulaşınız. Onu din-lememezlik etmeyin ki, pişman olmayasmız.[667][152]

559. [1:490, Hadîs No: 977]
Recael-Ganavî rivayet ediyor:
Kulları kendisini hamdetmeden önce, Allah'ın kendisini övdüğü ve methettiği Fatiha ve İhias Süreleriyle şifâ isteyiniz.[668][153]

Maziye doğru binlerce sene gittiğimizde insanoğlunun yaratıldığı bir dönemle karşılaşırız. Daha Âdem babamız dahi vücut safhasında yokken, Allah'ı ham-de başlamadan önce, Rabbimiz şanına, izzetine, azamet ve büyüklüğüne yakışır tarzda zâtını hamd ediyordu. Bu hamdierden birisini Fatiha, birisini de fhlas Sûresi teşkil ediyordu.
Bilindiği gibi Fatiha Sûresi "Âlemlerin Rabbine hamdolsun" cümlesiyle başlamaktadır. Sonra yer alan Rahman ve Rahim, din gününün Sahibi ifadeleri de Al-lah'tn övgüye lâyık isimleridir. "Ancak Sana ibadet eder ve ancak Senden yardım dileriz" ifadelerinde de övgü vardır. Çünkü ancak gerçek mânâda övgüye lâyık olana ibadet edilir ve ancak Ondan yardım dilenir.
fhlas Sûresinde ise Allah'ın zât ve sıfatlarında birliği, hiçbirşeye muhtaç olmadığı, doğmadığı, doğurmadığı; eşi, benzeri ve dengi olmadığı anlatılır. Ihlâs Sûresi, Allah'ı en güzel anlatan ve öven bir sûredir. Allah'ı bu vasıflarıyla anlatmak en güzel övgüdür.

560- [1:491 Hadîs No: 979.]
Tarık el-Muharibî rivayet ediyor: Ölüm gelmeden önce ölüme hazırlanın.[669][154]

561- [1:486, Hadîs No: 980]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Not tutarak sağ elinle hafızana yardım et.[670][155]

562. [1:492, Hadîs No: 981]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Bir kötülüğe götüren, ulaşılması mümkün olmayan bir şeye yönelik olan ve istek duyulmaması gereken şeye karşı aşırı istekten Allah'a sığınınız.[671][156]

Bu hadislerinde Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) bize hayat boyu lazım olacak üç önemli reçeteyi vermektedir. Çünkü kötülüğe götüren aşırı istek, dizginlenmediği sürece insanın başına belâlar açar. Birkaç dakikalık zevk uğruna günlerce, yıllarca sıkıntı çekme zorunda bırakabilir.
Ulaşılması mümkün olmayan bir şeye karşı duyulan aşırı istek ise insanı sıkıntıda bırakır. Çünkü ona ulaşamadığı halde ulaşabilmek için kendini için için yer bitirir. Bedîüzzaman Hazretleri, çaresi bulunan şeyde acze, çaresi bulunmayan şeyde sabırsızlıkla sızlanma yoluna gidilmemesi gerektiğini1 söylerken bizlere bu ölçüyü vermektedir.
İstek duyulmaması gereken şeye aşırı istekle yönelmek de böyledir. Bu ya maddeten, ya da manen zararlı bir şeydir. Ona istek duymak, dolayısıyla zararlı bir şeye yönelmek demektir ki bu da aleyhimizedir.

563- [1:492, Hadîs No: 982]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Devamlı olan komşunun şerrinden Allah'a sığınınız. Çünkü kişi geçici komşudan uzaklaşmak istediğinde uzaklaşabilir.[672][157]

564. [1:492, Hadîs No: 983]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:

Nazardan Allah'a sığınınız. Çünkü nazar haktır.[673][158]

565. [1:493, Hadîs No: 984]
Übâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:

Fakir olduğunuz halde kalabalık aileden, zulmetmekten veya zulme uğramaktan Allah'a sığınınız.[674][159]

566. . [1:493, Hadîs No: 985]
Mıtaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
ihtiyaç duyduğunuz bir şeyi gerçekleştirirken onu gizli tutmakla yardım isteyiniz. Çünkü her nimet sahibine hased edilir.[675][160]

Gıpta duygusunun kötüye kullanılması demek olan hased, dinimizce istenilmeyen bir duygudur. Bununla beraber çoğu insanda bu duygu maalesef vardır. Bunun içindir ki, Peygamberimiz mühim bir işe teşebbüs eden kimsenin yapacağı işi herkese yaymamasını tavsiye etmekte ve işi gizli tutmanın onda muvaffak olmaya yardımcı olacağına dikkat çekmektedir. Meselâ bir kimse faydalı bir iş plânlayacak olsa, plân program y«parken bunu olur olmaz yerde yaysa, onun kazanmasını istemeyen hasedçiler bu kârlı teşebbüsüne mâni olmak için harekete geçerler, ona ayakbağı olmaya çalışırlar.
Peygamberimiz, bir hadislerinde ele aynı gerekçe ile dünür gitmeyi gizli tutmayı tavsiye etmektedir. Çünkü bu yayıldığında, o kıza talib olan başka birisi ondan önce davranabilir. Kıza talib olmasa da gerek erkek tarafına, gerekse kız tarafına duyduğu hased sebebiyle, bu evliliğe mani olmaya çalışır. Erkeği kıza, ktzı erkeğe kötüler, hattâ iftira atmaktan dahi çekinmez.
Bunun içindir ki, her nimet sahibine hased edilebileceğinden, bir plânı olan kimse onu güvendiği en yakınlarından veya istişare etmeyi faydalı bulduğu kimselerden başkasına açmamalıdır. Böyle yapmasını düşündüğü şeyin gerçekleşmesinde kendisine çok büyük faydası dokunacağı kesindir. Hadis de bunu ifâde eder.

567. [1:494, Hadîs No: 986]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Gündüz oruç tutmak için sahur yemeğinden; gece kalkıp ibâdet etmek için öğlen uykusundan yardım isteyiniz.[676][161]

568. [1:494, Hadîs No: 987]
Abdullah bin Amr el Müzeni rivayet ediyor:

Rızkınızın bollaşması için sadaka vererek Allah'tan yardım isteyin-[677][162]

569. [1-495, Hadîs No: 989]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ın tükenmez hazinelerinden isteyerek insanlara karşı tok gözlü davranınız.[678][163]

570. [1:495 Hadîs No: 990]
îbni Abbos'tan (r.a.) rivayetle:

Misvak kabuğu ile de olsa karnınızı doyurabilecekseniz insanlardan birşey istemeyin.[679][164]

571. [1:495, Hadîs No: 991]
Vâbisa rivayet ediyor:

Her ne kadar müftüler sana fetva verseler de, sen yine kalbine danış.[680][165]

572. [1:496, Hadîs No: 992]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:

Kurbanlıklarınızı iyisinden seçiniz. Çünkü onlar sıratta sizin binekleri nizdir.[681][166]

573- [1:496 Hadîs No: 993]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
İstikâmet üzere ol. İnsanlara karşı ahlâkın güzel olsun.682[167]

574- [1:497 Hadîs No: 994]
Sevban (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
İstikamet üzere olunuz. Siz bunun sevabını saymakla bitiremezsiniz. Biliniz ki, amellerinizin en hayırlısı namazdır. Abdestli olmaya ancak kamil mü'min dikkat eder.683[168]

575. [1:497 Hadîs No: 995]
Ebû Ümâme'den rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle b uyurmuşlardır:
İstikâmet üzere olunuz. İstikâmet üzere olmak ne güzeldir.684[169]

576. - [1:498, Hadîs No: 997]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlardan senin için hayır duâ etmesini çok iste. Çünkü kul kimin diliyle duasının kabul edileceğini ve merhamet göreceğini bilemez.685[170]

577. .[1:499, Hadîs No: 998]
Ebû Saîd el-Hudrt'den (r.a.) rivayetle:
Bakiyât-ı sâlihat denilen "Sübhanallah, Lâ iiâhe illallah. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh" ı çok söyleyiniz.686[171]

578. [1:499, Hadîs No: 1000]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
"Güç ve kuvvet ancak Allah'tandır" cümlesini çok tekrar ediniz. Çünkü o doksandokuz çeşit zararı def eder.687[172]

579- [1:500, Hadîs No: 1001]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Salih mü'minlerden dostlarınızı çoğaltınız. Çünkü Kıyamet Günü her bir mü'min için şefaat hakkı vstrdır.
İbnünneccar'ın Tarih'inden.

580, [1:501, Hadîs No: 1004]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Soğuk su ile taharet yapınız. Çünkü bu basur illeti için şifadır.

581 - [1:501, Hadîs No: 1007]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Dinini, emânetini ve amelinin neticesini Allah'a havale et.688[173]

582- [1:502, Hadîs No: 1008]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Seni, yanındaki emânetler zayi olmayan Allah'a ısmarlıyorum689[174].

583. [1:502, Hadîs No: 1009]
Ebû Aziz rivayet ediyor;
Esirler hakkında size hayır ve iyilik tavsiye ederim.690[175]

584- [1:503, Hadîs No: 1012]
Ebû Hüreyre'den (r.a,) rivayetle:
Kadınlara hayır ve iyilik tavsiyesinde bulunurum. Çünkü kadın eğri kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Kaburganın en eğri yeri de üst tarafıdır. Eğer onu doğrultma yoluna gidersen kırarsın. Eğer kendi haline bırakırsan eğri kalmaya devam eder. Kadınlar hakkında hayır ve iyilik tavsiyesinde bulunurum.691[176]

Bu hadis-i şerif kadına nasıl davranılmasi gerektiğinin ölçüsünü vermektedir. Eğe kemiğini gözümüzün önünde canlandırdığımızda, onun yapısı gereği biraz eğri olduğunu görürüz. Onu kendi haline bırakmak eğri kalması demektir. Düzeltmeye kalkmak da kırmaya vesile olur.
Kadınlar da eğe kemiği gibi nazik bir yapıya sahiptir. Çabuk incinen, narin, nazik yapıları dikkate alınıp öyle davranılırsa rahat edilir. Ufak tefek kusurları görmezlikten gelinmeli, büyütülmemeli, fazla üzerlerine varılmamalı, mesele yapmadan, kırmadan, incitmeden izah edilmeli, fkazlarda ölçü kaçırılmamalıdır. Eğer ölçü kaçırılırsa hadiste işaret edildiği gibi onulmaz yaralar açılabilir. Bununla birlikte vurdumduymaz bir havaya da girümemeli, kadın her ne yaparsa yapsın ses çıkarmama gibi davranış içerisinde de bulunulmamalıdır. Böyle olunca da kadının yanlışlarını düzeltmek mümkün olmaz.
Unutulmamalıdır ki bu psikolojik ölçüye uyma, aile saadetinin temel taşlarından birini teşkil eder.

585- [1:504, Hadîs No: 1014]
Ebû Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Saflarınızı düz tutunuz ki, kalbleriniz de düz olsun. Aranızda boşluk bırakmayınız ki, birbirinize karşı merhametli olasınız.[692][177]

586. [1:504, Hadîs No: 1015]
Ali (r.a,) rivayet ediyor:
Yapılması en zor olan amel şu üç şeydir: (1) Her hal üzere Allah'ı zikretmek, (2) Aleyhinde de olsa adaletli davranmak, (3) Müslüman kardeşine maddî yardımda bulunmak.[693][178]

587. [1:505, Hadîs No: 1017]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Sevabı eh çabuk görülen davranış, iyilik yapmak ve akrabalarla iyi ilişkileri sürdürmektir. Cezası en çabuk görülen kötülük ise zulüm ve akrabalarla ilişkiyi kesmektir.[694][179]

588- [1:505, Hadîs No: 1019]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Cenazeyi çabucak yerine naklediniz. Eğer o iyi birisi ise bir an önce onu dünyadan daha iyi olan yerine kavuşturmuş olursunuz. Eğer kötü birisi ise bu bir serdir ve siz de onu bir an önce omuzlarınızdan indirmiş olursunuz.[695][180]

589. [1:506, Hadîs No: 1020]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Yedi kat gök ve yedi kat yer İhlas Sûresi üzerine kurulmuştur.[696][181]

Bu hadisi iyi anlayabilmek için İhlas Sûresi ve muhtevasını düşünmek gerekir. İhlas Sûresi, Allah'ı özlü bir şekilde anlatan sûrelerden biridir. Burada Al-lah'm birliği esası işlenmiştir. Bu birlik kâinatın da hamurunu teşkil etmektedir. Evet, kâinat tevhidle, yani Allah'ın birliği gerçeğiyle ayakta kalmaktadır. Eğer ikinci bir el karışsaydı kâinat karışır, herşey alt üst olur, düzenden, nizamdan, intizamdan söz edilmezdi. Nitekim bir âyette, "Yerde ve gökte Allah'tan başka ilah bulunsaydı, yer de gök de bozulup giderdi"[697][182] buyurulmuştur. O halde yedi kat yer ve göklerin İhias Sûresi üzerine kurulmuş olmasını gayet dikkat çekici bir husus olarak değerlendirmek gerekir.

590. [1:507, Hadîs No: 1021]
Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü benim şefaatimle en çok mutlu olacak kişi, gönülden hâlis ve samimî olarak "Lâ ilahe illallah" diyen kimsedir.[698][183]

591- [1:509, Hadîs No: 1029]
Hakim bin Hizam rivayet ediyor:
Sen geçmişte işlediğin hayırlara binâen İslâm nimetine erdin.[699][184]

Bir Sahabîye hitaben söylenmiş bu hadis, önemli bir noktaya dikkat çekmektedir. Cenab-ı Hak, kullarına bir kısım nimetler verir. Bu nimetleri bazan daha önce yapmtş olduğu iyiliklere mükâfaten vermektedir. Kulun öylesine güzel, hoş davranışları, iyilikleri vardır ki, bunlar Allah'ın rızasına vesile olur. Hakkı ve hidayete kabule hazır ve araştırma meylinde olan insanı hidayete ulaştırmaya kadar götürür, büyük bir ihsana ermesine vesile olur.
İmansız iyilikler elbetteki insanı kurtarmaz. İnsanın dağlar kadar iyiliği olabilir. Ama bu iyilik, Allah'ı tanımadan ve iyi bir niyetle yapılmadığı için Allah katında bir değer ifade etmez. Hak ve hakikati arama arzusu olmadığı için îmana bir basamak da teşkil etmez. Bahğın yüzmesinin, kuşun uçmasının onlara üstünlük kazandırmaması gibi, kâfirin bu iyilikleri de onun kurtulmasına vesile olmaz. İnsanlar değer verebilir, teşekkür edebilir. Ama bunlar Allah'a göre bir değer ifade etmez.
Demek ki iyiliklerin hidayete, îmana vesile olabilmesi, mükâfata götürebilmesi ancak hak ve hakikati araştırma arzusuyla yapıldığında bir mânâ İfade edebilir.
İyiliklerin îman gibi büyük bir mükâfata vesile oluşuna bu açıdan bakılmalıdır. Allah, her kulunun iyiliğini isteyeceğine göre birini mükâfatlandırması, diğerini cezalandırması söz konusu olamaz. Kul iradesiyle bu nimete liyakat kesbetti-ğinde nimet gelir.
Bu kaide ışığında meseleye bakıidtğında, Cenab-ı Hakkın iyilikleri karşılıksız bırakmayacağı düşünülüp ne olursa olsun iyiliğe koşulmalıdır. Bu mükâfatlar dünyada olabileceği gibi âhirete de kalabilir. Ama bilinmelidir ki iyilikler zayi olmaz.

592. [1:510, Hadîs No: 1031]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kendisi ile dua edildiğinde kabul edilen İsm-i Azamı şu üç sûrededir: Bakara, Âl-i İmran ve Tâ Hâ.[700][185]

593- [1:510, Hadîs No: 1032]
Esma bint-i Yezid'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ın İsm-i Âzami şu iki âyettedir. Biri, "Sizin ilâhınız tek bir ilahtır. Ondan başka hiçbir ilâh yoktur. O Rahmandır, Rahimdir" âyeti. (Bakara Sûresi 163.) Diğeri de Âl-i îmran'ra başı olan "Elif lâm mîm. Allahu Taâlâ ki, Ondan başka ibâdete lâyık hiçbir ilah yoktur. O Hayydır, ezelî ve ebedî hayat sahibidir. O Kayyumdur, varlığı ve bekası için hiçbir sebebe ihtiyacı olmadığı gibi, bütün eşya Onun ya-ratmasıyla ve tedbiriyle devam eder ve vücutta kalır, beka bulur" (Âl-i İmran Sûresi, 1-2.) âyetidir.[701][186]

594. [1:511, Hadîs No: 1033]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kendisiyle duâ edildiğinde kabul edilen İsm-i Âzâmı şu âyettedir: "De ki: ey mülkün hakikî sahibi olan, âlemlerde dilediği gibi tasarruf eden Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verir, dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Sen dilediğini aziz eder, yükseltir, dilediğini de zelil kılar, alçaltırsm. bütün hayır ve iyilik yalnız senin kudretin-dedir, sen herşeye kadirsin. (Âl-i îmran, 26.)

595- [1:512, Hadîs No: 1035]
îbni Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Ağır duyana soz işittirmek sadakadır.[702][187]

596. [1:512, Hadîs No: 1036]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Ümmetimin malı ve bedeniyle en fedakâr olanı Cafer-i Tayyardır.
Caferi Tayyar (r.a.), Peygamberimizin amcası Ebû Talib'in oğlu, Hz. Ali'nin kardeşidir. Hz. Ali vasıtasıyla Müslüman olan Hz. Ca'fer, ilk Müslümanlardandır.[703][188]

Müşriklerin İşkencesine mâruz kaldığı için Habeşistan'a hicret eden Hz. Cafer, orada İslâmiyeti tebliğ etti. Pekçok insana İslâm hakikatlerini anlattı. Habeşistan'dan döndüğünde Peygamberimiz de Hayber fethinden dönüyordu. Hz. Cafer'i görünce çok sevindi. Onu kucakladı, bağrına bastı, alnından öptü ve sevincini şöyle açıkladı:
"Ben hangisine sevineceğimi bilemiyorum: Hayber'in fethine mi, yoksa Cafer'in dönüşüne mi?"
Hz. Cafer vücutça ve ahlakça Peygamberimize en çok benzeyen Sahabî idi. Onun peygamberimizin yanında ap ayrt bir yeri vardı. Hz. Cafer için "fakirlerin babasj" derdi. Çünkü Hz, Cafer son derece cömertti.

Peygamberimiz, Hicretin 8. yılında Bizanslılara karşı yapılan Müte Savaşında Zeyd bin Hârise'yi (r.a.) kumandan tayin etmiş, o şehid olursa kumandayı Hz. Cafer'in alması talimatın! vermişti. Hz. Cafer bu savaşta çok büyük kahramanlıklar gösterdi. Sonunda şehid oldu. İki kolu da kesilmişti. Vücudunda doksanın üzerinde kılıç ve mızrak yarası vardı.
Cenâb-ı Hak zaman ve mekân mefhumlarını kaldırarak harp meydanını Peygamberimize gösterdi. Peygamberimiz harbi bütün safhalarıyla Ashabına haber verdi. Cafer hakkında da şöyle buyurdu:
"Allah ona kesilen iki koluna bedel iki kanat verdi. Onlarla Cennete uçtu." Bundan sonra Hz. Cafer Sahabîler arasında iki kanatlı mânâsında "Zülcena-heyn" ve 'Tayyar" ünvanlarıyla anıldı.
İşte Peygamberimiz bu hadislerinde Hz. Cafer'in malıyla ve vücuduyla yaptığı fedakârlığına dikkat çekmektedir.

597. . [1:512 Hadîs No: 1037]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Her bakımdan cömert ol ki, sana da öyle davramlsm.[704][189]

598. [1:513, Hadîs No: 1039]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Size idareci kılman kişi isterse başı siyah bir üzüm tanesine benzeyen Habeşli bir köle olsun, emirlerine kulak veriniz, onlara itaat ediniz.[705][190]

Bir âyette "Ey îman edenler! Allah'a, Resulüne ve sizden olan idarecilere itaat ediniz"[706][191] buyurulmaktadır. Bu âyet-i kerime Allah'a, Resulüne ve Müslüman olan idericelere itaat etmemizi emretmektedir. Âyetteki "Sizden" tabiri itaatte ölçüyü koymakta, idarecinin Allah ve Resulü yolunda olması gerektiğini belirtmektedir.
Bir hadiste de ırk ve renk ayırımı yapmaksızın idareciye itaat emredilmekte-dir. Ama hangi noktaya kadar idareciye itaat edilecektir? İçki içme, birisini yaralama, öldürme gibi Allah'ın yasakladığı bir davranışı emrettiğinde de mi idareciye itaat edilecektir?
Bunun ölçüsünü yine Resûlullah (a.s.m) koymuştur. Bu konudaki hadislerden iki tanesi şöyledir: "Müslüman bir kimse, hoşuna gitsin, gitmesin, bütün işlerde günah olmadıkça, idarecinin emirlerini dinlemek ve itaat etmek mecburiyetindedir. Eğer idareci günah olan bir hususu emrederse, o zaman onu dinlemek ve itaat etmek gerekmez."[707][192]
"İdarecide açık bir inkâr görür ve bunu da Allah'ın kitabından bir delile dayandırırsanız, o zaman itaat etmek söz konusu olmaz."[708][193]

599. [1:513, Hadîs No: 1040]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların hırsızlık bakımından en kötüsü rükûunu, sücûdunu ve huşûumı eksik yaparak namazından çalandır.[709][194]

600-699

600. [1:515, Hadîs No: 1043]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Zina edenlere Allah şiddetle gazab eder.[710][195]

601- [1:515, Hadîs No: 1044]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Zina etmek suretiyle bir topluluğa kendilerinden olmayan bir çocuğu katan kadına Allah şiddetle gazab eder. Çünkü bu çocuk onlardan kendisine nâmahrem olanlarını görecek ve mallarına ortak olacaktır. [711][196]

602. [1:516, Hadîs No: 1046]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan başka yardımcı bulamayan birine zulmedene Allah şiddetle gazab eder.[712][197]

603- [1:516 Hadîs No: 1049]

Hâlid bin Velid (r.a.) rivayet ediyor:

Dünyada insanlara en çok eziyet veren Kıyamet Günü Allah katında en çok azab görecek olanlardır.[713][198]

604. [1:517, Hadîs No: 1050]

Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:

Kıyamet Günü en şiddetli azap görecek olan zâlim idarecidir.[714][199]

605- [1:517 Hadîs No: 1051]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü azabı en şiddetli olan hiçbir hayra sahip olmadığı halde kendisini insanlara hayırlı imiş gibi gösteren kimsedir.[715][200]

606. [1:518, Hadîs No: 1053]
Ebû Hüreyre'den (r.a,) rivayetle:

Kıyamet Gününde azabı en şiddetli olan, ilmi kendisine fayda vermeyen âlimdir.[716][201]

607. [1:518, Hadîs No: 1054]
Sa'd bin Ebî Vakkas'dan (r.a.) rivayetle:
Sıkıntının en şiddetlisine maruz kalanlar peygamberlerdir. Sonra da derecelerine göre diğer insanlar gelir. Kişi dinine bağlılığına göre musîbete maruz kalır. Dinine bağlılığı kuvvetli ise, musibeti de şiddetli olur. Dinine bağlılığı zayıfsa musibeti de az olur. Musibet, günahsız olarak yer yüzünde dolaşacak bir hale gelinceye kadar mü'min kulun yakasını bırakmaz.[717][202]

608- [1:520, Hadîs No: 1057]
Ebû Saîd rivayet ediyor:
Şüphesiz ben peygamber ve salih kimseyi, sizlerin Allah'ın ihsanına sevindiğinizden daha çok belâ ve musîbete sevindiklerini görüyorum.[718][203]

609- [1:520, Hadîs No: 10581

Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Gününde en çok hasret çekecek olan, ilim öğrenme fırsatı verildiği halde öğrenmeyen ve ilminden başkaları istifade ettiği halde kendisi faj'dalanamayan kimsedir.[719][204]

610- [1:521, Hadîs No: 1060]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Beni ençok seven benden sonra gelecek bir topluluktur ki, onlardan biri beni görmeye karşılık çoluk çocuğunun ve malının olmamasını temenni eder.[720][205]

611 - [1:521, Hadîs No: 1061]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En zorlu savaş, kadınların fitnesinden korunabilmektir. İnsanın karşılaşmayı en uzak gördüğü şey ölümdür. Bu ikisinden daha zorlusu ise, insanlara muhtaç olmaktır.[721][206]

612. [1:522 Hadîs No: 1062]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
En güçlünüz öfkelendiğinde kendisine hâkim olandır. En yumuşak huylunuz intikama gücü yettiği halde affedendir.[722][207]

613- [1:522, Hadîs No: 1063]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:

Ümmetimin en şereflileri Kur'ân okuyanlar ve gece kalkıp ibâdet yapanlardır.[723][208]

614- [1:523, Hadîs No: 1066]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün îman, insanların senden emin olmasıdır. En üstün Müslümanlık, dilinden ve elinden insanların selâmette kalmasıdır. En üstün hicret, günahlardan kaçmadır. En üstün cihad, Allah yolunda şehid edilmen ve atının da boğazlanmasıdır. En üstün zühd, kalbinin sana verilenle huzur bulmasıdır. Allah'tan isteyeceğin en üstün dilek, din ve dünya hakkında afiyet istemendir.[724][209]

615- [1:524, Hadîs No: 1067]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Arapların söyledikleri en üstün şiir, Lebid'in şu sözüdür: "Dikkat ediniz! Allah'ın dışındaki herşey boştur."[725][1]
616.[1:525 Hadîs No: 1069]
Muâviye'den (r.a.) rivayetle:
Başkalarının işlerinin görülmesinde aracı olun ki, sevap kazanasi-mz.**[726][2]**

617 - [1:525, Hadîs No: 1071]
Ebû Sâid (r.a.) rivayet ediyor:
Talihsizlerin en talihsizi, üzerinde dünya fakirliği ile âhiret azabının toplandığı kimsedir.[727][3]

618. [1:526 Hadîs No: 1073]
E§ 'as bin Kays (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlar içerisinde Allah'a en çok şükreden, insanlara en fazla teşekkür edendir.[728][4]

Teşekkür eden insan iyiliğin kıymetini bilen ve bu vesileyle iyilik yapana şükran duygularını açıkça gösterebilen kimsedir. Bu herşeyden önce insanî bir vazifedir. İnsanların en küçük iyiliklerine dahi değer verip teşekkür etmesini bilen insan, elbetteki Allah'a da şükretmesini bilecektir. Hem de sonsuz derecede. Çünkü insanlardan birkaç iyilik görüyorsa Allah'tan sayısız iyilik görmektedir. Teneffüs ettiği havayı, içtiği soğuk suyu, ışığından, ısısından faydalandığı güneşi, kısacası sayısız nimetleri ihsan eden Rabbinin bunca iyiliklerine karşı insan nasıl iigisiz kalabilir? Sonra teşekküre vesile olan, insanlardan gelen her türlü iyilik de yine Allah'tan gelmekte, insanlar ise buna sadece aracı olmaktadırlar. O halde teşekkürün ne mânâya geldiğini takdir edebilen bir insan en çok şükre lâyık olanın Allah olduğunu bilecek ve elinden geldiğince Ona şükrede-cektir. Öte yandan insanlara yapılan şükürler ister şuurunda olunsun, ister olunmasın sonuçta Allah'a gitmektedir. Çünkü teşekküre vesile olan faziletleri yaratan Odur.

619- [1:527, Hadîs No: 1075]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Hacerü'l-Esvedi hayırlarınıza şahit tutun. Çünkü, Kıyamet günü o şefaat edecek ve şefaati kabul edilecektir. Bir dili, iki dudağı olacak, kendisini selamlayanların lehinde şahitlik edecektir.[729][5]

620. [1:528, Hadîs No: 1078]
M.uaz bin Cebel (r.a.} rivayet ediyor;
Darlıkla imtihan olundunuz, sabrettiniz. Sizin için en çok korktuğum, kadınlarla gelen bolluk imtihanıdır. Bu da, onların altın bilezik taktıkları, ince yumuşak elbiseler ve Yemen'in çizgili kaftanlarını giyindikleri, zengini bıktırıp fakirden de bulamayacağı şeyleri istedikleri zaman olacaktır.[730][6]

621- [1:528 Hadîs No: 1079]

Dahhak rivayet ediyor:

Yemeğini, Allah rızâsı için sevdiğin kimselere yedir.[731][7]

622. [1:528, Hadîs No: 1080]

Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor: Bid'at ehli, ateşin köpekleridir.[732][8]

623. [1:530, Hadîs No: 1083]
Ebû Saîd (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

En doğru rüyalar seher vaktinde görülen rüyalardır.[733][9]

624. [1:530, Hadîs No: 1085]

Yesir el-Ensârî (r.a.) rivayet ediyor: Ahmakla dostluğu kes.[734][10]

Ahmak insan, kârı zararı iyi hesap edemeyen, sonucu baştan kestiremeyen, ölçüsüz hareketler içerisinde bulunan kimsedir. Dolayısıyla böyle kimseyle arkadaşlık yapan, onunla dost olan kimse kendini tehlikeye atıyor demektir.
En büyük servetin akıl, en büyük yoksulluğun da ahmaklık olduğunu söyleyen Hz. Ali, ahmakla dost olmamayı tavsiye ediyor ve sebebini de şöyle açıklıyor: "Çünkü sana fayda vereceğim derken zarar verir." Bunun sebebi ahmağın yaptığı hareketlerin sonucunun nereye varacağını hesap edememesidir.

625. [1:532, Hadîs No: 1087]
Ali 'den (r.a.) rivayetle:

Bütün hastalıkların kaynağı, birbiri üstüne yemek yemektir.[735][11]

İslâm aklı, nesli ve sıhhati korumayı hedef alır. Çünkü hayatî vazifelerin sağlıklı olarak yapılabilmesi buna bağlıdır. Burada Resûl-ü Ekrem (as.m.) sağlığı tehdit edici bir davranıştan bahsetmekte, bunun önemli olan bir tanesi üzerinde durmakta, bunun da birbiri üzerine yemek yeme olduğunu bildirmektedir. Peygamber Efendimiz (a.s.m), "Âdemoğlunun doldurduğu kapların en kötüsü mide-sidir" buyurmuşlardır. Acıkmadan yememeyi, yenildiğinde de çok yenilmemesini öğütlerlerdi. İranlı bir doktor günlerce kaldığı halde kendisine hasta gelmeyince ayrılmak üzere Resûlullaha müracaat etmişti. Sahabîlerin niçin hasta olmadığı dikkatini çekmişti. Sormadan edemedi. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şu cevabı verdi: "Benim ümmetim iyice acıkmadan yemek yemezler. Yedikleri zaman da tıka basa değil, daha iştahları varken kalkarlar." Doktor heyecanla şöyle dedi: "İşte sağlığın şartı budur."
Tıp otoriteleri aşırı yiyip içmenin sağlığa büyük tahribat yaptığını üzerine basarak anlatırlar. Doktorların üstadı olan İbni Sina'nın bu konudaki görüşlerini belirtim iştik.
Midenin belli bir sindirim zamanı vardır. Bu da ortalama dört saat kadardır. Bundan önce yenilen şeyler mideyi yorar, sindirimi güçleştirir, zamanla da hastalıklara sebep olur. Sindirim sistemi vücud fabrikasının motoru mahiyetindedir. Ondaki küçük bir arıza diğer organlara da kolaylıkla yansır.

626. [1:532 Hadîs No: 1089]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Dünya işlerinizi yoluna koyunuz ve yarın ölecekmiş gibi âhiretini-ze çalışınız.[736][12]

627. [1:533, Hadîs No: 1090]
Ali'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır;
Layık olana da, olmayana da iyilik yap, eğsr lâyık olana rastlarsan isabet etmiş olursun. Lâyık oİana rastlamazsan sen iyilik ehli olursun.[737][13]

628. [1:533, Hadîs No: 1091]
Abdullah bin Ca'fer rivayet ediyor:

Cafer ailesi için yemek yapınız. Çünkü başlarına kendilerini bundan alıkoyacak bir musibet gelmiştir.[738][14]
Cenaze çıkan ev halkı için bilhassa yakın komşuların yemek hazırlamaları ve götürmeleri güzel bir âdettir. Onların acılarını hafifletir. Peygamber Efendimiz bu hadislerinde ev halkından Mûte Savaşında şehid oian ve tafsilatını 596. hadiste verdiğimiz Hz. Ca'fer'in hanımı ve çocukları için yemek yapılmasını istemektedir.

Ölen kimsenin ailesinin yemek hazırlayıp başkalarına ikram etmesi hem bir Câhiliyye âdeti, hem de zamansız bir külfet olduğundan mekruh sayılmıştır.

629. [1:534, Hadîs No: 1093]

Kasım bin Muhammed rivayet ediyor: Kadınları ancak kötüleriniz döver.[739][15]

630- [1:535, Hadîs No: 1094]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Şu altı hususta bana söz verin; ben de Cennete girmenize kefil olayım: Miraslarınızı paylaşırken birbirinize haksızlık yapmayın. Aleyhinizde de olsa insanlara karşı adaletli davranın. Düşmanlarınızla savaşırken korkaklık göstermeyin. Umumun malına hıyanet etmeyin. Zâlimlerinizin elini mazlumlarınızdan çektirin.[740][16]

631. [1:535 Hadîs No: 1095]
Übâde bin Sâmit rivayet ediyor:
Şu altı şeyi devamlı yapacağınıza dâir bana söz verin, ben de Cennete gireceğinize kefil olayım: (1) Konuştuğunuzda doğru söyleyin. (J) Söz verdiğinizde sözünüzde durun. (3) Size güvenildiğinde sû-i is-fimal etmevin. (4) Namusunuzu koruyun. (5) Gözlerinizi haramdan sakının. (6) Haramın her türlüsünden çekinin.[741][17]

632. [1:536 Hadîs No: 1096]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Hoş söz söyle, selâmı yay, akrabanla iyi münasebet içerisinde ol, insanlar uykuda iken gece namaz kıl. Sonra da selâmetle Cennete gir.[742][18]

633. [1:537, Hadîs No: 1101]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:

Yemeklerinizi takva sahiplerine yediriniz. İyiliklerinizi mü'min-lere yapınız.[743][19]

634. [1:538, Hadîs No: 1102]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minlerin ölen çocukları Cennette bir dağdadır. Kıyamet günü babalarına teslim edilinceye kadar bakımlarını Hz. İbrahim ve hanımı Sâre üzerine alır.[744][20]

Bir mü'minin çocuğunun ölümüyle bir kâfirin çocuğunun ölümü arasında dağlar kadar fark vardır. Kâfir ölümü yokluk olarak gördüğü için evladının ölümüne bir türlü dayanamaz. Yemekten içmekten kesilir. Hayat, zindana döner. Mü'min ise ölümün yokluk olmadığını, ebedf bir âleme geçiş olduğunu bildiği için îmanı ölçüsünde sabreder, tahammül gösterir. Bilir ki çocuğu Cennete gitmiştir. Orada daha güzel keyf eder, gezer, eğlenir. Evladının yer değiştirdiğini, daha güzel bir âieme gittiğini, birgün ona kavuşucağını bildiği için fazla üzülmez, dayanır. Be-dîüzzaman Hazretleri evladı ölen bir kimsenin şunlan düşünmesi gerektiğini söylemişti: "Şu veled [çocuk] masumdur. Onun Hâlıks dahi Rahim ve Kerîmdir. Benim nakıs terbiye ve şefkatime bedel, gayet kâmil olan inayet ve rahmetine aldı. Dünyanın elemli, musibetli, meşakkatli zindanından çıkarıp Cennetü'l» Firdevs'ine gönderdi. O çocuğa ne mutlu! Şu dünyada kalsaydı, kimbilir ne şekle girerdi. Onun İçin ben ona acımıyorum, bahtiyar biliyorum, Kaldı, kendi nefsime ait menfaati için, kendime dahi acımıyorum, bahtiyar biliyorum. Çünki dünyada kalsaydı, on senelik muvakkat elemle karışık bir evlad muhabbeti temin edecekti. Eğer salih olsaydı, dünya işinde muktedir oisaydı, belki bana yardım edecekti. Fakat vefatıyla, ebedi Cennette on milyon sene evlad muhabbetine medar ve saadet-i ebediyeye vesile bir şefaatçi hükmüne geçer. Elbette ve elbette, meşkûk [şüpheli] muaccel bir menfaati kaybeden, muhakkak ve müeccel bin menfaati kazanan, elîm teessürat göstermez, meyûsane feryad etmez."[745][21]

635. [1:538, Hadîs No: 1103]
Selman el-Fârisi (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Müşriklerin ölen çocukları Cennet ehlinin hizmetçileridir.[746][22]

636. [1:539 Hadîs No: 1105]

Başkası için afiyet dile ki, sana da nasib olsun.[747][23]

637. [1:539, Hadîs No: 1106]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
İhtiyaçlarınızı ümmetimin merhametli olanlarından isteyin ki, yerine getirilsin ve umduğunuza eresiniz. Çünkü Allah şöyie buyuruyor:
"Rahmetim kullarımın merhametli olanlarının yanlarmdadır." İhtiyaçlarınızı katı kalelilerden istemeyiniz. Zira yerine getiremezsiniz ve umduğunuzu bulamazsınız. Çünkü Allah, "Benim gazabım katı kalblilerin yanındadır" buyuruyor.[748][24]

638. [1:541, Hadîs No: 1108]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Hayatınızın her ânında hayır elde etmeye çalışın. Ve Allah'ın rahmet esintilerine yönelin. Çünkü, Allah'ın rahmet esintileri vardır. Onları dilediği kullarına isabet ettirir. Allah'tan kusurlarınızı örtmesini ve sizi korkularınızdan emin kılmasını isteyin.[749][25]

639. [1:541, Hadîs No: 1109]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor: Rızkı yerin altında arayın.[750][26]

640. [1:543 Hadîs No: 1111]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Çin'de de olsa ilmi arayınız. Çünkü ilim öğrenmek her Müslüma-na farzdır. Melekler, yaptıkları işten hoşlandıkları ilim talebeleri için kanatlarını yere sererler.[751][27]

641. [1:543 Hadîs No: 1113]
Abdullah bin Büsr rivayet ediyor:
İhtiyaçlarınızı, izzet-i nefsinizi koruyarak isteyin. Çünkü işler takdir edildiği şekilde meydana gelir.[752][28]

Hiç kimseye muhtaç olmamak Allah'a mahsustur. Yaşadığı sürece her insan birbirine muhtaçtır. Çünkü yaratılış bakımından ihtiyaçlarını ancak diğer insanların yardımıyla sağlayabilen insan zaman zaman başkalarının kapılarını çalmak zorunda kalır. Ancak böyle anlarda izzetini rencide etmemeli, yüz suyu dökmemeli ve ağırbaşlılığı elden bırakmamalıdır. İnsan ne kadar yalvarıp yakarsa da netice değişmez. Kişi vermeyecekse yine vermez. Çünkü insan, kısmetinde ne varsa onu bulur. O halde, "Nasipse olur" deyip değerini düşürmeden, kendini zillete atmadan ihtiyacını arzetmelidir.

642. [1:544, Hadîs No: 1115]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
İyliği ümmetimin merhametlilerinden isteyin. Onların himâyesi altında yaşarsınız. Katı yüreklilerden istemeyin. Çünkü onların üzerine lanet yağar.
Ey Ali, Allah iyiliği ve iyilik ehlini yarattı. Onlara iyiliği ve iyilik yapmayı sevdirdi. Onunla hayat bulması için susuz toprağa suyu sev-kettiği gibi iyilik isteyenleri de onlara yöneltti.
Dünyada iyilik ehli olanlar, âhirette de iyilik ehli olurlar.[753][29]

643. [1:544, Hadîs No: 1116]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Kabirlere tefekkürle bak ve öldükten sonra dirilmekten ibret al.[754][30]

644. [1:545, Hadîs No: 1117]
îmran hin Husayn (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Cennete baktım, ekser halkının fakirler olduğunu gördüm. Cehenneme de baktım, ekser halkının kadınlar olduğunu gördüm.[755][31]

Niçin fakirlerin çoğu Cennete, kadınların da çoğu Cehenneme girmektedir?

Aslında herşey bir imtihan vesilesidir. Fakirlik de zenginlik de. Fakir çalıştığı halde fakirlikten kurtulamamışsa ve bunu lsyafi ve şikâyette değil de sabırla karşılıyorsa, imtihanı kazanır. Aksine zengin imkânlarına şükretmez, helâl dâirede kalmazsa imtihanı kaybeder. Biri Cennete, diğeri ise Cehenneme gider. Demek ki varlığın yokluğa göre sûistimali daha kolaydır.
Kadınlara gelince, kadınlık büyük bir şeref olduğu halde o da sûistimal edilebilir. Çünkü kadın his yönü ağır basan bir yaratıktır. Duygularına koiayca mağlup olup günaha girebilmektedir. Onun aslında fıtrî vazifesini tam olarak yapabilmesi için verilen bu özelliğini bilen kötü niyetli kimseler de onu daima istismar edegelmiş, günah uçurumuna atmış, kadınlar da buna âlet olmuşlardır. Bu yö-nüyledir ki kadınlar Cehenneme girmeye müstehak olmuşlardır.

645.[1:546, Hadîs No: 1118]
Ebû'd-Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:

Allah'a en çok itaat edeniniz, arkadaşına önce selâm verendir.[756][32]

646.[1:546, Hadîs No: 1119]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

Kıyamet günü boynu en uzun olanlar, müezzinlerdir.[757][33]

647. [1:547, Hadîs No: 1122]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

En temiz ve üstün kazanç, kişinin el emeği ve her türlü dürüst alış verişten kazandığıdır.[758][34]

648. [1:548, Hadîs No: 1126]
Avf bin Mâlik1 den (r.a.) rivayetle: Aranızda bulunduğum sürece bana itaat ediniz. Allah'ın Kitabına sarıhmz. Onun helâl kıldığım helâl, haram kıldığım da haram bili[759][35]

649. [1:549, Hadîs No: 1127]
Ümmü Seleme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Nikahı ilân edin, kız istemeyi ise gizli tutun.[760][36]

Hadîste de ifâde edildiği gibi, nikâhı ilân etmek sünnettir. Bunun birçok hikmetleri vardır. Herşeyden önce nikâhla başlayacak olan ailevî beraberliğin sû-i zanna sebep olması önlenmiş olur.
Nikâh ilân edilirken çeşitli şenlikler yapılabilir. Ancak, şenliklerin helâl daireyi aşmamasına dikkat edilmelidir. Mümkün mertebe dinî ölçülerden taviz vermemek lâzımdır. Yeni bir yuvanın kurulması esnasında gösterilecek ihmal ve taviz, ileride ailenin huzuruna, çocukların terbiyesine tesir edebilir.
Nikâhta Allah ve Resulünün rızâsına uygun, Müslümanların hissiyatlarını okşayıcı merasimler tertiplenebilir. Meselâ, dost ve akrabalar davet edilir, imkân ölçüsünde bir düğün yemeği verilir, Kur'ân okunur, mevlit okunur. Ney, kudüm ve def eşliğinde bâzı ilâhiler okunabilir. Kadınlar ayrı, erkekler ayrı yerlerde kendi aralarında eğlenebilirler.
Bu hadîslerinde nikâhı ilân etmeyi isteyen Peygamber Efendimiz (a.s.m.), her hayırlı teşebbüse başlarken engellerle karşılaşmamak için o işin gizli tutulmasını tavsiye ettiği gibi kız istemeyi de gizli tutmayı tavsiye etmektedir. Çünkü bu yayıldığında, o kıza tafib olan başka birisi ondan önce davranabilir. Kıza talip olmasa da, gerek erkek tarafına, gerekse kız tarafına duyduğu hased sebebiyle, bu evliliğe mâni olmaya çalışabilir. Erkeği kıza, kızı erkeğe kötüleyebilir, hattâ iftira dahi atabilir

650. [1:549, Hadîs No: 1129]
Yahya bin Ebî Kesîr rivayet ediyor:

İnsanların ençok ibâdet edeni Kur'ân'ı ençok okuyandır. Ve en fa-zîletli ibâdet de duadır.[761][37]

651. [1:549 Hadîs No: 1130]
Ebu'l-Müntefik rivayet ediyor:
Allah'a ibâdet et. Ona hiçbir şeyi ortak koşma. Farz namazları kıl. Farz zekâtı ver. Hacca git. Umre yap. Ramazan orucunu tut. însanla-rm sana nasıl davranmasını istiyorsan sen de onlara Öyle davran. İnsanların sana yapmasını

istemediğin şeyi sen de onlara yapma.762[38]

652.[1:550, Hadîs No: 1131]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
Allah'a ibâdet et ve hiçbir şeyi ortak koşma. Allah'ı görür gibi kullukta bulun. Kendini ölmüş say. Her taşın ve her ağacın yanında Allah'ı an. Bir kötülük yaptığında ardından hemen bir iyilik yap. Gizli yaptığın kötülük için gizli iyilik yap. Açıktan yaptığın kötülüğe karşılık açıktan iyilik yap.763[39]

Allah'tan başka mâbûd yoktur. İbadete lâyık olan ancak Odur. Yer ve göklerin mülkü bütünüyle Onundur. Bizi yoktan var eden ve yaşatan da Odur. O halde ibâdete O lâyıktır. 0 tektir ve Onun ortağı yoktur. Çünkü kâinattaki nizam ve intizam tek elden idare edildiğinin işaretidir, O halde ortağı olmayan Allah'a kafadan ortaklar uydurulmamalıdır.
İbadetlerimizin hakkını verebilmek için Allah'ı görür gibi kulluk etmek de Önemlidir. Bu şuur insana nerede olursa olsun Allah'ın kendisiyle beraber olduğu inancını yerleştirir. Böyle olunca insan, Allah'la yüz yüzeymiş gibi hayatının her safhasında günahlardan kaçar, iyiliklere yönelir.
İnsanın kendini ölmüş bilmesinin ise büyük önemi vardır. Lem'alaföa belirtildiği gibi, hakikat mesleği gereği gelecekte kesinlikle vuku bulacak olan ölümümüzü düşünmek için geleceği günümüze getirmeye gerek yoktur. Aksine fikren istikbale gidip o gözle bakmak gerekir. O zaman insan hayal etmeye gerek duymaksızın, şu kısa ömür ağacınıö başındaki tek meyvesi olan kendi cenazesine bakabilir. Öyle ki sadece kendi ölümünü görmekle kalmaz, bir parça öbür tarafa gitse asrındaki insan ve diğer canlıların ölümünü de görür; daha bir parça öbür tarafa gitse dünyanın ölümünü de müşahede edebilir.764[40]
Kendini ölmüş bilmenin birçok faydalan vardır. Kendini ölmüş bilen bir kimse, kötü bir hayat sürmekten kaçınır, haramlara girerken titrer, uzun emeller peşinde koşmaz. Çünkü her an için bir mes'ûliyet içerisinde olduğunu düşünür, Allah'ın huzurunda hesap vereceğini aklından çıkarmaz.
Allah'ı anmak ise, ruh ve kalblerin gıdasıdır. Kalpler Onu anmakla aydınlanır, feyz bulur. Bir âyette, "Dikkat edin. Kalpler ancak Allah'ı anmakla doyar"765[41] Duyurulmuştur.
Hadiste ayrıca kötülüğün hemen peşinden iyilik yapma emredilmektedir. Çünkü iyilikler kötülükleri silip süpürürler, zehre karşı panzehir tesiri yaparlar. Gizli kötülüğe gizli iyilik etme, başkalarının bilmediği kötülüğü onlara duyurmama, herkesin duyup bildiği veya gördüğü kötülüğe ise açıktan iyilik yaparak güzel bir örnek sergileme çok büyük bir önem taşır.

653. [1:551, Hadîs No: 1133]
Zeyd bin Erkam'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ı görür gibi Ona ibâdet et. Çünkü sen Onu görmüyorsan da O seni görüyor. Kendini ölülerle beraber say. Mazlumun bedduasından sakın. Çünkü o kabul edilir.766[42]

654. [1:552 Hadîs No: 1134]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'a ibâdet et ve Ona hiçbir şeyi ortak koşma. Kur'ân'ın gittiği tarafa sen de git. Küçük veya büyük olsun, kimden gelirse gelsin hakka yönel. İsterse bu kişi kızdığın ve sana uzak olan biri olsun. Küçük veya büyük kimden gelirse gelsin, bâtılı reddet. îsterse bu kişi sevdiğin ve akraban biri olsun.767[43]

655. [1:552, Hadîs No: 1136]
İbnİMea'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Kişiyi arkadaşından tanıyın.768[44]

Başka bir hadîslerinde Peygamberimiz (a.s.m.), "Kişi arkadaşının yolundadır" buyurmuşlardır. Bir insanı tanımanın en güzel ölçülerinden biri de arkadaşıdır. Çünkü insan anlaşabileceği, uyuşabileceği bir kimseyle dostluk ve arkadaşlık kurar. Bu bakımdan iyi arkadaşlar kişinin iyiliği, kötü arkadaşlar da kötülüğünün işaretidir. Kötüyle arkadaş olan o yolun yolcusu demektir. Atalarımız da bu hadisten ilhamla, "Bana arkadaşını söyie. Ne olduğunu söyleyeyim" demişlerdir.

656. [1:555, Hadîs No: 1142]

îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Sarık sarınız ki, hilminiz [yumuşak huy, sükûn, tahammül] art-sın.769[45]

657. [1:556, Hadîs No: 1145]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en âcizi, duadan âciz olandır. İnsanların en cimrisi selâmı esirgeyendir.770[46]

658. [1:557, Hadîs No: 1146]
Numan bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Başkalarının iyilik ve ihsanda âdil davranmasını istediğiniz gibi, siz de hediye vermede çocuklarınız arasında âdil davranınız.771[47]

659. [1:558, Hadîs No: 1151]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
Benim sözlerimi Allah'ın kitabının ölçülerine vurunuz. Şayet uygun düşerse o bendendir ve onu ben söylemişimdir.772[48]

660. [1:559, Hadîs No: 1153]
Muaviye rivayet ediyor:
İnsanların kusurlarını araştırmayın. İnsanların şüpheli şeylerini araştırdığında onları bozduğunu veya fesada sevkettiğini görmüyor musunuz?773[49]

Kusursuz insan olmaz. Önemli olan kusurlara karşı tavrımızdır. Kusurlar araştırılmamalı, açtğa çıkarılmamalı, yüze vurulmamalıdır.
Kusur araştırmanın birçok zararları vardır. Herşeyden önce bu araştıranı psikolojik rahatsızlığa sokar. Araştırılanda da rahatsızlıklara sebep olur. Bazan bu, perdeyi yırtmasına kadar gider.
Kusur araştırmanın, perde yırtmanın zararlarını nazara veren Bedîüzzaman, bu konuda şunları söyler: "Faraza, bazılarının altında büyük fenalıkları varsa da, hücum edilmemek gerektir. Zira, çok fenalık vardır ki, iyilik perdesi altında kaldıkça ve perde yırtılmadıkça ve ondan tegafül edildikçe [görmezlikten gelindikçe] mahsur ve mahdut [kontrol altında ve sınırlı] kaldığı gibi, sahibi de per-de-i hicab ve haya [utanma perdesi] altında kendisinin ıslahına çalışır. Lakin, vakta ki perde yırtılsa, haya atılır; hücum gösterilse, fenalık, fena tevessü eder [yayılır]."774[50]
Hz. Ömer devrinde geçen şu hadise de bu konuda güzel bir örnektir. Bir gece vakti Hz. Ömer Ibni Mes'ûd'la birlikte şehirde dolaşıyordu. Bir problem varsa çözüm bulacaktı. Vakit iyice gecikmişti. Lambası yanan bir ev gördüler. İçerden bir kadın şarkı söylemekteydi. Hz. Ömer, hemen içeri daldı. Baktı ki yaşlı bir adam içki içmekte. Kendini tutamayıp şöyle dedi: "Ecelini bekleyen senin gibi bir yaşlının halini gördüğüm bu gece kadar kötü bir manzarayla karşılaşmadım"
Yaşlı adam başını kaldırdığında karşısında Hz. Ömer'i gördü ve bu sözüne şu karşılığı verdi: "Ey mü'minlerin emiri, senin bu yaptığın ondan daha kötüdür. Çünkü yasak edilmesine rağmen Müslümanların gizliliklerini araştırdın ve izinsiz olarak evime girdin."
Hz. Ömer irkilmişti. "Anan yasını tutsun ey Ömer! Rabbin affetmezse mahvolursun. Bu adam yaptığını gizliyordu. Şimdi ise, 'Nasıi olsa Ömer gördü' diyerek açıktan içmeye başlayacak" demesiyle birlikte oradan ayrılması bir oldu.
Bu hadiseden sonra ihtiyar Hz. Ömer'e gözükmedi. Korkusu Hz. Ömer'in gördüklerini başkalarına da anlatmasıydı. Kızıp bağırabilirdi. Namaza geldiğinde de arka saflarda durmayı tercih etti. Birgün Hz. Ömer'in gözüne ilişti. Yanına çağırdı ve kulağına, "Muhammed'i hak din olarak gönderen Allah'a yemin ederim ki, o gün gördüklerimi kimseye anlatmadım. Hatta o gece yanımda bulunan İbni Mes'ûd'a dahi anlatmadım."
Adam da şöyle dedi: "Ben Muhammed'i (a.s.m.) hak din ile gönderen Allah'a yemin ederim ki, o günden beri içkinin bir damlasını ağzıma koymadım."
Demek kusurları açığa vurmamanın birçok faydaları var. Kişiye düşen, baş-kalannın kusurlarını araştırmak değil, kendi kusurlarını görüp düzeltmeye çalışmaktır.

661. [1:559, Hadîs No: 1154]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Soyunuzu öğreniniz ki, akraba haklarını yerine getiresiniz. Çünkü yakın dahi olsa, iyi ilişkiler kesilirse akrabalık diye birşey kalmaz. İyi ilişkiler sürdürüldüğü takdirde ise akrabalık uzak da olsa, uzaklık ortadan kalkar.[775][51]

662. [1:560, Hadîs No: 1156]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:

Allah'ı emirlerine uyarak yücelt ki, Allah da seni aziz kılsın.[776][52]

663. [1:560, Hadîs No: 1157]
Ebû Berze rivayet ediyor:

Müslümanların yolu üzerinden onlara sıkıntı verecek şeyleri kaldır.[777][53]

664. [1:560, Hadîs No: 1158]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:

İstersen eşinden azil yap. Şüphesiz onun için takdir edilen yerine gelir. [778][54]

Cenab-ı Hak, Hakim isminin gereği olarak kâinatta meydana gelen hadiseleri bâzı sebeplere bağlamıştır. Meselâ buğday elde etmek için tarlaya tohum ekmek, meyve yetiştirmek için ağaç dikmek gerekir. Bütün bunlar bir sebeptir.
Bunun gibi, bir çocuğun anne karnında teşekkül edebilmesi için de, erkekte bulunan sperm ile, kadında bulunan yumurtanın buluşması gerekir. Bu buluşma herhangi bir yolla engelenirse, çocuğun teşekkül etmemesi normal sayılır.
İşte azil yapmakla, yani cinsî münâsebet esnasında erkeğin menisini dışarı akıtmasıyla, spermle yumurtanın birleşmesi önlenmektedir. Bu durumda çocuğun doğmaması normaldir.
Bununla birlikte, hadiste de ifâde edildiği gibi, Cenâb-ı Hak şayet yaratmayı takdir etmişse, tedbirin hiçbir tesiri olmaz. Azil esnasındaki bir anlık gecikme veya başka bir sebep çocuğun teşekkülüne vesile olabilir. Kaldıki hiçbir sebep olmasa dahi Afiah dilerse çocuk mutlaka doğar. Zaten ilmen de şu anda tatbik edilen hiçbir doğum kontrol metodu yüzde yüz netice vermemektedir.

665. [1:561, Hadîs No: 1161]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Gözün ibâdetten nasibini verin. Bu da Kur'ân-ı Kerime bakmak, onu tefekkür etmek ve hayret verici âyetleri üzerinde düşünüp ibret almaktır.[779][55]

.
666. [1:562 Hadîs No: 1163]
Ebû Katade'den (r.a.) rivayetle:

Oturmadan önce iki rekât namaz kılarak mescidlerin hakkını verin.[780][56]

667. [1:562, Hadîs No: 1164]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:

İşçinin ücretini alnının teri kurumadan verin.[781][57]

İslâm dini hakka büyük önem verir. Resulûllahın (as.m.) titizlikle üzerinde durduğu konuların başında hak ve hukuk gelir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) hakka o kadar hürmetkar ve riayetkardır ki, şu ifade bu konuda ne kadar zirvede olduğunu gösterir: "Kimin sırtına bir kamçı vurmuşsam işte sırtım gelsin vursun."
İslâmda emek de mukaddestir. İşçinin emeğinin karşılığının verilmesi de dolayısıyla büyük bir önem taşır. Asrımızda emek-sermaye arasında süregelen mücadele ve ihtifallere baktığımızda bu hadisin ne kadar büyük bir mânâ taşıdığını anlarız. Gerçekten bu hadis bile tek başına dünya sulhunu sağlayacak çapta bir öneme sahiptir.
Çünkü yüzyıllarca burjuva tabakası işçiyi ezmiş, onun sırtından geçinmişti. Sonunda işçi tabakası hak arama uğruna isyana girmiş, mücadeleler, ihtilaller birbirini takip etmişti. Komünizmle kapitalizmin çarpışmasının temelinde işçi-işveren münasebetlerinin yer alışı manâlı değil midir?
İşte dinimiz işçiye gereken hakkının verilmesini emretmek suretiyle bu tip hadiseleri daha baştan önlemiş, işçinin ücreti hak etmesini, işverenin de o hakkı alnının teri kurumadan vermesini emretmiştir. Alınanın hak edilerek

alındığı, hakkın da yeterince verildiği bir toplumda isyan ve ihtifal sâdâlarına ve kargaşalıklara hiç meydan kalır mı?
İşin devamı, kalitesi ve netice verici olması da büyük ölçüde işçinin hakkını, hem de zamanında almasıyla mümkündür. İşçi hakkını almadığında sûistimal yoluna da gidebilir, bu da birçok aksaklıklara sebep olur. Hakkını alıp işini şevkle, zevkle ve severek yaptığında verim artar.
Hakka riâyeti hayat prensibi kabul eden Resûlullah, burada da işçinin hakkının daha alnının terinin kurumadan önce verilmesi gerektiğini bildirmek suretiyle, önemli bir noktaya dikkat çekmiştir. Haklar zamanında verilmelidir. Onu geciktirmek bile vebal getirir ve rahatsızlıklara sebep olur.

668. [1:563, Hadîs No: 1165]
Esma binti Ebî Bekir (r.a.) rivayet ediyor:
Ver. Sen cimrilik ederek malı tutma ki, senden de mal esirgenmesin.[782][58]

669. [1:563, Hadîs No: 1166]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Bana cevâmiü'I-kelim, az sözle çok mânâ ifâde etme kabiliyeti verildi.[783][59]

670. [1:564, Hadîs No: 1169]
Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bana benden önceki peygamberlere verilmeyen şu hususiyetler verildi:
1. Düşmanların kalbine korku verilmekle bana yardım edildi.
2. Fetihler nasib etmekle yerin anahtarları verildi.
3. [Allah'ı en çok öven ve övülmeye en çok lâyık olan mânâsına gelen] Ahmed ismi ile anıldım.
4. Yeryüzü bana temiz ve her tarafı mescid kılındı.
5. Ümmetim de ümmetlerin en hayırlısı kılındı.[784][60]

671. [1:586, Hadîs No: 1172]
Ebû Zer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bana Arşın altındaki hazineden benden önce hiçbir peygambere verilmeyen Bakara Sûresinin son âyetleri [Âmenerresûlü] verildi.[785][61]

672.[1:566, Hadîs No: 1173]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Bana şu üç haslet verildi:
1. Saflar halinde cemaatle namaz kılmak.
2. Cennet ehline mahsus olan selamlaşmak.
3. Harun'dan başkasına yerilmeyen "Amin" kelimesi. Hz. Mûsâ, duâ ettiğinde Harun (a.s.), "Âmin" derdi.[786][62]

673. [1:566, Hadîs No: 1174]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Bana benden önce hiçbir peygambere verilmeyen şu beş şey veriİ-di:
1. Bir aylık mesafeden düşmanların kalbine korku verilmekle bana yardım edildi.
2. Yeryüzü bana temiz ve her tarafı mescit kılındı. Öyle ise namaz vakti geldiğinde ümmetimden biri namazını kılsın.
3. Benden önce hiç kimseye helâl olmayan ganimetler bana helâl kılındı.
4. Kıyamet günü şefaat etme izni verildi.
5. Önceden gönderilen peygamberlerden biri sadece kendi kavmine gönderilirken ben bütün insanlığa gönderildim.[787][63]

674. [2:2, Hadîs No: 1176]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetime hiçbir ümmete verilmeyen bir hususiyet verildi. O da musibet ânında, "Şüphesiz biz Allah'a âitiz ve yine Ona döneceğiz" demektir.[788][64]

675. [2:3, Hadîs No: 1179]
Abdullah bin Kurat rivayet ediyor:
Allah katında günlerin en büyüğü Kurban Bayramının birinci ve ikinci günüdür.789[65]

676. [2:3, Hadîs No: 1180]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
En büyük hata, dilin çok çok yalan söylemesidir.790[66]

677. [2:3, Hadîs No: 1181]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Sevabı en fazla olan hasta ziyareti, kısa tutulanıdır.791[67]

678. [2:4, Hadîs No: 1182]
Ebû Mâlik el~E§câî (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Günü Allah katında hıyanetin en büyüğü, arazileri veya evleri birbirine komşu olan iki kişiden birisinin kendi hissesine kattığı bir arşın topraktır. Bunu aldığında o yer Kıyamet Günü yedi kat yerin altına kadar alınır ve boynuna geçirilir,792[68]

679.[2:4, Hadîs No: 1184]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Namaz hususunda insanların en fazla sevap kazananı derecelerine göre namaza uzak yerden yürüyerek gelendir. İmamın arkasında namaz kılmak için bekleyen kişi, namazı kılıp uyuyan kimseden daha çok sevap kazanır.793[69]

680.[2:5, Hadîs No: 1185]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların dünyada kaygısı en büyük olanı mü'min kimsedir. Çünkü hem dünyası, hem de âhireti için kaygı çeker.

681. [2:5, Hadîs No: 1186]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanlar içinde kadın üzerinde en fazla hak sahibi kocası, erkeğin üzerinde de anasıdır.794[70]

682. [2:5, Hadîs No: 1187]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Bereketi en fazla olan kadın, geçimi en kolay olandır.795[71]

683. [2:6, Hadîs No: 1188]
İbni Mes'ûd (r.a,) rivayet ediyor:
Kur'ân-i Kerimde en büyük âyet, "Âyete'1-Kürsî'dir. En âdil âyeti, "Allah adaleti, iyilik yapmayı ve iyi kullukta bulunmayı, akrabaya ikram yapmayı emreder. Fuhşiyatı, kötülüğü ve azgınlığı yasaklar. Allah, düşünüp ibret almanız için size böyle öğütler verir"796[72] âyetidir.
En korkutucu âyet, "Kim zerre kadar bir iyilik yaparsa onun mükâfatını görür. Kim zerre kadar bir kötülük yaparsa onun cezasını görür"797[73] âyetidir. En umıt verici âyet, «Ey günahta aşırı giderek nefislerine zulmetmiş olan Aliah?in ral>metînden ümidinizi kesmeyin. Muhakkak ki Allah, bütün günahları ballar. Şüphesiz ki O çok bağlayıcı, çok merhamet edicidir"798[74] âyetidir 799[75]

684. [2:7, Hadîs No: 1189]
Âişe (r,a.) rivayet ediyor:
İnsanların en büyük yalan söyleyenleri, bütün bir kabileyi hicveden şâir ve babasını inkâr eden iki kimsedir.800[76]

Bir yalanın çirkinliği ve günahının büyüklüğü o yalanın ap açık bir yalan olması ve verdiği zararın büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Bu ölçüyle hadise baktığımızda ne büyük bir gerçeği ifâde ettiği anlaşılır. Bir kabileyi bütünüyle kötüle-yen bir insanın yalancı olduğu açıktır. Çünkü hiçbir topluluk bütünüyle kötü olamaz. Hattâ bir ferdin bile

bütün vasıflarının kötü olmadığı düşünülürse, bir topluluğun tamamım kötülemenin ne kadar büyük bir yalan olduğu anlaşılır.
Yalancılık, dinimizce çok çirkin karşılanan bir huydur. Kişiyi Cehenneme götürecek bir özelliğe sahiptir. Peygamber Efendimiz (a.s.m.) bu hadislerinde, insanların en yalancılarından olan iki sıntf üzerinde durmaktadıü. Bunlardan birisi, bütün bir kabileyi kötüleyen şâirdir. Bu yalancıdır. Çünkü, bir veya birkaç kişi için o şahsın bütün akrabalarını ve kabilesini kötülemek zulümdür. Kimse kimsenin günahını çekmez, kimse kimsenin hatâsından dolayı mes'ul tutulamaz. Kaldı ki, insanların şahsını hedef alıp kötülemek, hicvetmek, Islâmiyete uymayan bir davranıştır.
Hadiste ifâde edilen en büyük yalancılardan diğer sınıf, babasını inkâr eden kimsedir. Bilhassa Câhiliyye Devrinde bu yaygındı. Kişi babasını inkâr ediyor, "Bu benim babam değildir" diyebiliyordu. Günümüzde makam sahibi birisinin babası köylü, fakir veya câhil birisi olduğu için arkadaşlarına mahcup düşmemek düşüncesiyle babasına "babam" diye sahip çıkmamasının da bu hadisin mânâsına dâhil olduğu kanaatindeyiz,

685. [2:7, Hadîs No: 1191]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Deveni bağla da, öyle tevekkül et.[801][77]

Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) burada tevekkülün temelini teşkil edecek bir hususa parmak basmaktadır. Tevekkülde esas olan Allah'a güvenmek, sığınmak, sonucu Ondan beklemektir. Ama bunu yaparken hiç ihmal edilmemesi gereken bir nokta, sebeplere sarılmaktır. Kısaca söylemek gerekirse tevekkül sebeplere sarıldıktan sonra sonucu Allah'a bırakmak demektir.
Sebeplere sarılmanın Allah'a güvenmeye ters düşen bir tarafı da yoktur. Çünkü sebeblere sarılmak rahmet kapısını çalmak demektir. Meselâ bir öğrenci derslerine çalıştıktan, bir çiftçi de çiftini sürdükten sonra Allah'a tevekkül edecektir. Şartlar yerine getirilmeden, sebeplere sarılmadan, üzerimize düşen vazifeler yapılmadan tevekküle kalkmak, kendi kendimizi aldatmak demektir. Bu tevekkül değil, tembelliktir. Böyle bir kimsenin "Tevekkül ettim" demesi de tembelliğine kılıf uydurmaktır.
Server-i Kâinat Peygamber Efendimiz (a.s.m.) 'Deveni bağla da, öyle tevekkül et" buyururken, sebeplere sarılmanın ihmal edilmemesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

686. [2:8, Hadîs No: 1192]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır.
İnsanların en âlimi, başkasının ilminden istifade ederek ilmini arttırandır. Her ilim sahibi öğrenmeye susamıştır.[802][78]

687. [2:8, Hadîs No: 1193]
Ebû Ümâme (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurdu ğunu rivayet ediyor:
Bil ki, sen Allah'a her secde ettiğinde, mutlaka Allah bununla bir dereceni yükseltir ve bir günahını düşürür.[803][79]

688. [2:8, Hadîs No: 1194]
EbûMes'ûd'dan (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Ey Ebû Mes'ûd! Bil ki, senin bu köleye gücünün yettiğinden daha fazla Allah'ın sana gücü yeter.[804][80]

İnsan bazan kendini güçlü hissedip güçsüz ve savunmasız kimselere zulm edebilir. Hele kendisine hesap soracak birisinin varlığını hissetmiyorsa veya bunun sorumluluğunu duymuyorsa korkmadan, çekinmeden yapabilir. Ama bir insan Allah'a gönülden inanıyor, Onun sonsuz gücünü kabul ediyorsa, kolay kolay zulmedemez. Bilir ki bu dünyada olmasa bile âhirette zulmünün muhakkak cezasını çekecektir. Melekler gibi gizli polisleri, Cehennem gibi hapishanesi olan Allah'tan nasıl korkulmaz?
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) Ebû Mes'ûd şahsında, güçlü olan herkese gücüne güvenip de hizmetçi gibi zayıf ve kimsesizlere zulmetmemeleri îkazında bulunmaktadır.

689. [2:9, Hadîs No: 1195]
Amr bin Avf(r.a.) rivayet ediyor:
Ey Bilâl! Şunu bil! Kim ki benden sonra unutulmuş bir sünnetimi ihya ederse onunla amel edenlerin sevabının bir mislini kazanır. Bu, onların sevabından hiçbir şey eksiltmez.

Kim ki, Allah ve Resulünün razı olmadığı bir sapıklığı dine sokarsa, onunla amel edenlerin günahının bir mislini kazanır. Bu, onların günahından hiçbir şey eksiltmez.[805][81]

690. [2:10, Hadîs No: 1196]
îbni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor:
Sizden hiçbiriniz yoktur ki, vârisinin malını kendi malından daha çok sevmesin. Gerçek malın âhirete gönderdiğindir. Vârisinin malı ise dünyada bıraktıklarındır.[806][82]

691.[2:11, Hadîs No: 1198]
Aişe'den (r.a.) rivayetle:
Şu evlilikleri ilân edin. Onu mescidlerde yapın. Nikâhta def de çalın.[807][83]

692. [2:11, Hadîs No: 1200]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Öyle bir Zâtın rızası için amel et ki, herkese bedel sana kâfi gelsin.[808][84]

Başkalarının hoşuna gitme duygusu her insanda az veya çok vardır. Hemen herkes annesinin, babasının, arkadaşlarının, âmirinin, büyüklerinin rızasını, hoşnutluğunu kazanmak ister. Bu suretle sevilmeyi, uyum içinde yaşamayt, işlerini kolayca yürütmeyi hedefler. Aksi halde nefret edileceğini, itileceğini düşünür. Bazan bunu başarır, bazan başaramaz da BazisıOı memnun etse de, bazılarını memnun edemez. Bundan daha önemli olanı ise hadiste belirtildiği gibi öyle dii' Zât için amel edilmelidir ki herşeye bedel olsun, kâfî gelsin. Bu ise Allah'ın hoşnutluğunu, rızasını aramakla olur. Bu konuda Lem'alar'da şöyle denilir;
"Amelinizde rıza-yı İlâhî olmalı. Eğer O razı olsa, bütün dünya küsse ehemmiyeti yok. Eğer O kabul etse, bütün halk reddetse tesiri yok. O razı olduktan ve kabul ettikten sonra, isterse ve hikmeti iktiza ederse, sizler istemek talebinde olmadığınız halde, halklara da kabuf ettirir. Onları da razı eder. "[809][85]
Hikem-i Atâiye'nin, "Cenab-ı Hakkı bulan, neyi kaybeder? Ve Onu kaybeden, neyi kazanır?" beytini açıklarken de, "Onu bulan herşeyi bulur. Onu bulmayan hiçbirşey bulmaz, bulsa da başına belâ bulur"[810][86] der. Başka bir yerde de Allah'ı bulmanın önemini şöyle anlatır:
"Ey nefis! Eğer takva ve amel-i salih ile Halikını razı ettiysen, halkın rızasını tahsile lüzum yoktur; o kâfîdir. Eğer halk da Allah'ın hesabına rıza ve muhabbet gösterirlerde, iyidir; şayet onların ki dünya hesabına olursa, kıymeti yoktur. Çünkü onlar da senin gibi âciz kullardır."[811][87]

693. [2:12, Hadîs No: 1201]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
Hiç ölmeyeceğini zanneden biri gibi çalış, yarın ölecek biri gibi de tedbirli ol.[812][88]

Bu hadîs-i şerif, ehl-i dünyanın dört elle sarıldıkları bir hadis-i şeriftir. Dünyaya dört elle sarılışlarına delil getirerek derler ki: "Bak Peygamber Efendimiz (a.s.m.), hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya çalışın" buyurmaktadır. Bektaşi gibi davranmaktadırlar da farkında değillerdir. Oysa hadisin ikinci kısmını da düşünseler yanıldıklarını göreceklerdir. Evet, insan ölmeyecekmişcesine dünyaya sarılmalıdır. Ta ki başarılı olabilsin, büyük işler başarabilsin. Ama yarın ölecek-mişcesine de âhirete çalışmalıdır ki, ebedî kalacağı âlem için hazırlanmış ve böylece her iki dünya arasında denge kurulmuş olsun.
Dikkatle bakıldığında bu hadis-i şerifin dünya ve âhiret saadetinin temel taşı olduğu görülür. Maddeten ve manen yükselişin esasını teşkil etmektedir. Hiç ölmeyecekmişcesine dünyaya çalışan insanın maddeten geri kalması, gelişmemesi söz konusu olamaz. Bu anlayışla sefalet ve geri kalmışlığın def edilmemesi, maddî refahın yakalanmaması mümkün değildir.
Öte yandan yarın ölecekmişcesine âhireîe çalışan kimse de ibadet, ahlâk ve fazilet bakımından muhakkak mesafe alır. Mükemmel bir Müslüman olma yolunda gayret gösterir. Günahlardan şiddetle kaçınır, iyiliklere koşar. Kimsenin hak ve hukukunu çiğnemez, kalb kırmaz, karıncayı dahi incitmez. Âdeta yeryüzünde dolaşan bir melek haline gelir.

694. [2:13, Hadîs No: 1204]
Ümmü Seleme (r.a.) rivayet ediyor:

Çalış, Allah'ın rahmetine güvenerek tembellik gösterme. 813[89]

Kâinat, zerreden küreye kadar herşeyiyle faaliyet içerisindedir. Hayvanlar bir yerde durmaz, köşe bucak dolaşır. Hareketsiz gibi görünen bitkiler bile tezgahlarını toprağa kurmuş, yoğun bir çalışma sergilerler. Atomlarda da, Güneş Sisteminde de aynı hareket ve faaliyet vardır. Hal böyle olunca kâinatın en şerefli, en üstün yaratığı olan insanın boş durması, kendini tembelliğe atması ona yakışmaz. O da çalışmalı, bir şeyler ortaya koymalıdır.
Yalnız insan sırf dünya için yaratılmadığı için tüm himmetini dünyaya yöneltmesi doğru olmaz. Dünyada bulunuş gayesi kulluk olduğuna göre önce kulluğa yönelecektir. Kulluk da Allah'ın emirlerini tutup yasaklarından kaçınmaktır. Âhire-tin gerçek azığı işte budur. O halde çalışma denilince ilk akla gelen bu olmalıdır.
Beş vakit farz namazı kıldıktan sonra iyi bir niyetle yapılan mubah hareketlerin de ibadete dönüştüğünü burada belirtelim. O halde mü'min bu düşünce ve duygular içerisinde ne kadar çok çalışırsa, o kadar âhiretine azık hazırlamış olur, o ölçüde kazançlı çıkar.
Kur'ân-ı Kerîm insanları çalışmaya teşvik eder. Bir âyette "İnsan için çalıştığından başka birşey yoktur. Çalışmasının neticesini de yakında görecektir"814[90] bu-yurulur. Hadis-i Şerifte de "Çalışan Allah'ın sevgili kuludur" buyurutmaktadır. O halde çalışmalı, Allah'ın rahmetine gü'enip tembelliğe girmemelidir.
Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), "Ey Muhammed'in kızı Fâtıma! Ey Resûlullahın halası Safiyye! Allah katında kabul görecek ameller işlemeye bakınız. Bana güvenmeyiniz. Çünkü ben sizi Allah'ın azabından kurtaramam"815[91]buyurur. Bir Peygamber en yakınlarına böyle söylerse, bizlerin Allah'ın rahmetine güvenip de günahlara girmemiz ne derece doğru olabilir? Sonra şeytanın bizi rahmete güvenerek günahlara daldırmak istemesini de gözden uzak tutmamak gerekir. Bir âyette, şeytanın, Allah'ın azabıöı unutturup sadece affına güvendirerek isyana sürekledığinden816[92] bahsedilir. Başka bir âyette de bu yollu ikaz ediliriz: "Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O çok aldatıcı şeytan da Allah'ın azabını unutturup sadece affına güvendirerek sizi isyana sürüklemesin"817[93] buyurulur,

695. [2:13, Hadîs No: 1205]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Size iyilik yapmaları hususunda, çocuklarınıza yardımcı olunuz. İsteyen, çocuklarını itaatsizlikten kurtarabilir.818[94]

Her anne, baba çocuğundan iyi muamele bekler. Bunun yolu herşeyden önce çocuğa birşeyler verebilmektir. Daha küçük yaşlardeyken onları dinî bilgilerle besleyen, gerekli eğitim ve terbiyeyi veren insan, genellikle çocuğundan beklediklerini alır.
Ama bazan bu vazifede ihmalkârlıklar olabilmekte, istenilen verilememektedir. Verilse de eksiklikler doğabilmekte veya çocuktan kaynaklanan yanhşlıklar olabilmektedir. Böyle anlarda anne ve babaya düşen, çocuğun olumlu davranmasında yardımcı olmaktır. Onun psikolojisi dikkate alınıp ona göre davranılır-sa iyiye yönlendirilmeleri, itaat etmeleri sağlanabilir. Eğer çocuk isyankâr bir ta-vtr sergileyebilecek pozisyonda ise son derece dikkatte davranılmalt, ne bütün bütün tavizkâr ve ne de bütün bütün otoriter bir tavırla yaklaşılmalı, onun anlayabileceği dilden, sevdirerek, ısındırarak, oıgun bir tavırla yaklaşılmalıdır. Üs-lub, ifade ve tutum çok önemlidir. Onu yola getirebilecek, müsbete yöneltebilecek akıllı bir davranış, çocuğun itaatkâr olması açısından son derece faydalı bir yoldur.

696. [2:14, Hadîs No: 1206]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
Benim nazarımda en çok gıpta edilen mü'min, yükü hafif, namazdan nasibi fazla olan, rızkı kendisine yetecek derecede fazla olmadığı halde Allah'a kavuşuncaya kadar buna sabreden, Rabbine karşı kulluk vazifesini güzel bir şekilde yerine getiren, insanlar arasında fazla tanınmayan, musibeti dünyada iken verilen, mirası ve ardından ağlayanı az olan kimsedir.819[95]

697. [2:15, Hadîs No: 1209]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle;
Cuma günü yıkanınız. Kim böyle yaparsa, üç gün fazlasıyla, iki Cuma arasında işlediği günahları affedilir.820[96]

698. [2:16, Hadîs No: 1210]
Ibni Abbas (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Beş şey gelmeden evvel beş şeyi fırsat bil:
1. Ölüm gelmeden önce hayatının,
2. Hastalık gelmeden önce sağlığının,
3. Meşguliyet gelip çatmadan önce boş vaktinin,
4. İhtiyarlık gelmeden önce gençliğinin,
5. Fakirlik gelmeden önce zenginliğinin.[821][97]

699. [2:16, Hadîs No: 1211]
Übey bin Ka'b (r.a.) rivayet ediyor:
Kalbiniz yumuşadığında duâ etmeyi fırsat bilin. Çünkü bu hal rahmettir.[822][98]

700-799

700. [2:16, Hadîs No: 1212]
Ebu'd-Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Musibete uğramış mü'minin duasını ganimet bil.[823][99]

701. [2:17, Hadîs No: 1113]
Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle:
Ya âlim, ya ilim öğrenen, ya dinleyen, ya da bunları seven kimse ol. Sakın beşincisi olma! Yoksa helak olursun.[824][100]

702. [2:18, Hadîs No: 1215]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
İlim öğrenmek için sabah erken çıkın. Çünkü bunda bereket ve başarı vardır.[825][101]

703. [2:19, Hadîs No: 1218]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Elbiselerinizi yıkayınız. Saçlarınızın fazlalıklarını kesiniz. Misvak kullanınız. Süsleniniz ve temizleniniz. Çünkü İsrâiloğulları bunu yapmadıkları için kadınları zina etmişlerdir.[826][102]

Bir kadın, kocasının gözünü dışarıda bırakmamak için süslenmeli, hoş ve çekici görünmelidir. Onu iş elbisesiyle karşılamaman, bu hususu hiçbir zaman basite almamalıdır.
Aynı şey erkek için de geçerlidir. Kendisi hanımını nasıl görmek istiyorsa, o da hanımına karşt öyle olmalıdır. Gurur ve kibir gayesiyle olmamak şartıyla, temiz ve güzel elbiseler giymeli; kirli, biçimsiz ve pejmürde kıyafetler içerisinde bulunmamalıdır. Tıraşını olmalı, dişlerini temizlemeli, hanımını rahatsız edici şeylerden mümkün mertebe sakınmalıdır. Unutulmamalıdır ki, eşlerin birbirlerine karşı böyle davranmaları, aralarındaki muhabbeti daha da arttıracaktır. İşte Peygamberimiz yukandaki hadîslerinde bu gerçeğe dikkat çekmektedir. Hadîste ayrıca bu yapılmadığında kadının zinaya düşebileceğine ve tarihte bunun misâlinin yaşandığına dikkat çekilmektedir. Günümüzde de bunun örneklerine rastla-nabilmektedir. Bununla beraber böyle yapmayan her erkeğin hanımının kötü yola düşeceği mânâsı da hadîsten çıkarılmamalıdır. Bir tek kadının bile, kötü yola düşmemesi için böyle bir ikazın yapılmasının ne kadar yerinde olduğu düşünülmelidir.
Hadîsin son kısmında ise, eşlerin temizliğe dikkat etmemeleri halinde meydana gelebilecek kötü neticelerden sadece bir tanesine dikkat çekilmektedir. Bu tavsiyenin başka hikmetler: de vardır.

704. [2:19, Hadîs No: 1219]
Cüz bin Kays rivayet ediyor:
Affet. Cezaiandıracaksan suç miktarmca cezalandır. Yüze vurmaktan sakın.[827][103]

705. [2:19, Hadîs No: 1220]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların en zengini Kur'ân'ın hükümlerini yaşayan hafızlardır.[828][104]

706. [2:20, Hadîs No: 1122]
Aışe (r.a.) rivayet ediyor:
Diğer şehirler kılıçla, Medine ise Kur'ân'la fethedilmiştir.[829][105]

İslâm tarihini okuyanlar bilirler. Medine'nin İslâmın yayılışında ap ayrı bir özelliği vardır. Daha Peygamber Efendimiz (as.rn.) Medine'ye hicret etmeden Medine'de mânevi altyapı kurulmuş, zemin hazırlanmış, Kur'ân'la gönüller fethedilmişti. Daha sayıları yüzü bulmayan Medtne'ü Sahabîler Resûl-ü Ekrem (as.m.) ve Mekke'de işkence gören, zulüm ve baskı altında ezilen Müslümanlara kucak açmış, yer ve yurt vermişlerdi. Hicretten sonra aradığını bulmuş kimselerin sevinciyle Server-i Kâinat Efendimize (a.s.m.) yönelen Medineliler kısa zamanda onun okuduğu âyet ve ifade buyurduğu hadisler karşısında takdir ve hayret duygulan içerisinde tasdik etmişlerdi. Bu, Medinelilerin yapılarının bir neticesidir. Bir misâl verelim: Hz. Mus'ab, İslâmı tebliğ maksadıyla Medine'ye

gelmişti. Medineliler hemen etrafında halkalandılar. Ondan dinledikleri çok hoşlarına gitmişti. Medine'nin ileri gelenlerinden birisi olan Üseyd bin Hudayr kızgınlıkla geldiği halde Mus'ab'ı (r.a.) dinledikçe yumuşadı ve: "Bu ne güzel şey! Siz bu dine girmek için ne yapıyorsunuz?" diyerek kelime-i şehadet getirip hemen Müslüman oldu.
Mekke ve diğer şehirler ise ilk başta kucak açamamış, direnmiş, karşı koymuş, savaş açmış ve sonunda mağlup olup teslim olmuşlardır.

707. [2:20, Hadîs No: 1223]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Yahudiler yetmiş bir, Hıristiyanlar yetmiş iki fırkaya ayrılmış. Benim ümmetim ise yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır.[830][106]

Verdiğimiz kaynaklarda bu hâdise ilâve olarak yetmiş üç fırkadan yetmiş ikisinin Cehennemde, sadece birisinin Cennette, Cennette olan o fırkanın da Kur'ân ve Sünnet etrafında toplanan topluluk olduğu ifâde edilir.
Bâzıları bu hadîste geçen "Fırka-i Naciye'yi, yani Cennette olan fırkayı Ehl-i Sünnet çerçevesi içindeki cemaatlerden birine tatbik etmektedirler ki, bu yanlıştır. Bu sakat yaklaşıma göre Ehl-i Sünnet dairesinde yer alan gruplardan sadece bir tanesi kurtulacak, diğerleri ise Cehenneme gidecektir. Oysa Ehl-i Sünnet içerisinde olan bütün cemaatler Cennete girecek fırkaya dahildir. Cehennemde olan yetmiş iki fırka Ehl-i Sünnetin dışında olan ehl-i bid'a mezhebleridir. Bunlar da küfre girmedikleri sürece kâfir görülemez, bid'alarmın cezasını gördükten sonra yine Cennete gireceklerdir.
Bu hadiste Peygamberimiz aynı zamanda gaybî bir hadiseyi haber vermektedir. Hz. Osman'ın şehâdetinden sonra başlayan gruplaşma hareketleri, zamanımıza kadar yetmiş üçü bulmuştur.

708. [2:22, Hadîs No: 1226]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Selâmı yay, bolca yemek ver. Kabilenden heybetli ve saygı duyulur bir adamdan utandığın kadar olsun Allah'tan haya et. Ahlâkın güzel olsun. Kötülük yaptığında hemen-ardından iyilik yap. Çünkü iyilikler kötülükleri giderirler.[831][107]

709. [2:22, Hadîs No: 1227]
Berâ bin Âzib (r.a.) rivayet ediyor: Selâmı yayınız ki, selâmette kalasınız.[832][108]

710. [2:23, Hadîs No: 1228]
Ebû Mûsâ (r,a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Aranızda selâmı yaygınlaştırm ki, birbirinizi sevesiniz.[833][109]

711. [2:23, Hadîs No: 1229]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Selâmı yayınız. Çünkü o, Allah'ı razı eden bir ameldir.[834][110]

712. [2:23, Hadîs No: 1230]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Selâmı yayınız ki, düşmanlarınıza üstün gelesiniz.[835][111]

713. [2:24, Hadîs No: 1232]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Selâmı yayınız, yemek yediriniz ve Allah'ın emrettiği şekilde kardeş olunuz.[836][112]

714. [2:25, Hadîs No: 1235]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Amellerin en üstünü vaktinde kılınan namaz, anne babaya yapılan iyilik ve Allah yolunda cihad etmektir.[837][113]

715. [2:25, Hadîs No: 1236]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Amellerin en faziletlisi, mü'min kardeşini sevindirmen, borcunu ödemen, ekmek de olsa yemek yedirmendir.838[114]

716. [2:26, Hadîs No: 1238]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli amel helâl kazançtır.839[115]

717. [2:26, Hadîs No: 1239]
Mâin rivayet ediyor:
Amellerin en faziletlisi tek olan Allah'a inanmak, sonra cihad, sonra da kabul edilen hacdır. Bu, diğer amellerden doğu ile batı arasındaki mesafe kadar üstündür.840[116]

718. [2:27, Hadîs No: 1240}
Enes'den (r.a) rivayetle:
Amellerin en Faziletlisi, Allah'ı bilmektir. İlimle olunca amelin
a verir-Cehâletle841[117]

719. [2:28, Hadîs No: 1241]
Zer (r.a.) rivayet ediyor:
Amellerin en üstünü Aflah için sevmek ve Allah için buğzetmek-tir,842[118]

720. [2:28, Hadîs No: 1242]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında günlerin en faziletlisi Cuma günüdür.843[119]

721. [2:29, Hadîs No: 1243]
Ubâde bin Sâmit'den (r.a.) rivayetle:
imanın en üstünü, nerede olursan ol, Allah'ın senin yanında bulunduğunu bilmendir.844[120]

722. [2:29, Hadîs No: 1244]
Ümeyr el-Leysî (r.a.) rivayet ediyor:
îmanın en üstünü sabır, cömertlik ve hoşgörülü olmaktır.845[121]

723. [2:29, Hadîs No: 1245]
Muaz bin Enes (r.a.) rivayet ediyor:
îmanın en üstünü, Allah için sevmen, Allah için düşmanlık beslemen, dilini Allah'ın zikri ile meşgul etmen, kendin için istediğin şeyi başkaları için de istemen, kendin için istemediğini onlar için de istememen, ya hayır söylemen veya susmandır.846[122]

724. [2:30, Hadîs No: 1246]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
En üstün cihad, zâlim idarecinin suratına karşı söylenen hak sözdür.847[123]

725. [2:31, Hadîs No: 1247]
Ebâ Zer (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli cihad, kişinin nefsi ve gayr-i meşru istekleriyle cihad etmesidir.848[124]

726. [2:32, Hadîs No: 1249]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle:
İyiliklerin en üstünü, kişinin beraber oturup kalktığı kimselere karşı kerim olmasıdır.849[125]

Bazı insanlar öylesine bencilleşirler ki, beraber çalıştıkları arkadaşlarına bile ilgisiz kalırlar. Bu çok yanlış bir davranıştır. Birlikte bulunmanın bir kısım sorumlulukları vardır. Âlicenap olmak, cömert davranmak, iyi

muamelede ve ikramda bulunmak, sevinç ve üzüntüleri paylaşmak, fedâkârane davranışlar içerisinde bulunmak arkadaşlık gereğidir. Böyle hareket, arkadaşlık ve dostluk bağlarını kuvvetlendirir. Güzel huy daima iyi neticeler verir. Resûl-ü Ekrem (as.m.) bu hadislerinde beraber çalıştığı arkadaşına iyilik yapmayı iyiliklerin en üstünü olarak değerlendirir ki, bunun her iki taraf için de ne kadar büyük bir değer ifade ettiğini gösterir.

727.[2:32, Hadîs No: 1250]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
En faziletli duâ, kişinin kendisi için yaptığı duadır.[850][126]

728. [2:32, Hadîs No: 1251]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün duâ, Rabbinden dünya ve âhirette af ve afiyet dilemen-dir. Çünkü bunlar dünyada ve âhirette sana verilirse kurtuldun demektir.[851][127]

729. [2:33, Hadîs No: 1252]
Sevban (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli para, kişinin çoluk çocuğuna, Allah yolunda kullandığı hayvanına ve yine Aziz ve Celîl olan Allah yolundaki dâva arkadaşlarına harcadığı paradır.[852][128]

730. [2:33, Hadîs No: 1253]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
En faziletli zikir, "Allah'tan başka ilâh yoktur" demek, en faziletli duâ da "Hamd Allah'a mahsustur" demektir.[853][129]

. .

731. [2:35, Hadîs No: 1254]
Ebû Hüreyre (r.a,) rivayet ediyor:
Allah yolunda cihad halinde olmanın en üstünü namaz ve zikir meclislerine devam etmektir. Namazdan sonra yerinde oturan hiç kimse yoktur ki, abdesti bozuluncaya veya yerinden kalkıncaya kadar melekler kendisine devamlı duâ etmesinler.[854][130]

732. [2-35, Hadîs No; 1256]
Amr bin Abese rivayet ediyor:
En faziletli vakit, gecenin ikinci yarısıdır.[855][131]

733. [2:36, Hadîs No: 1258]
Ebû Hüreyre'den (r.a:) rivayetle:
En üstün sadaka, sıhhatin yerinde iken, dünya malına karşı aşırı istekliyken, zenginliği umup fakirlikten korkarken verdiğin sadakadır. Sadakanı can boğaza gelip de "Şu şey falanın olsun, bu şey filanın olsun" deyinceye kadar geciktirme. Dikkat et. O şeyler zaten onların olmuştur.[856][132]

734. [2:36, Hadîs No: 1259]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
En üstün sadaka, malı az olanın kendisini zorlayarak verdiği sadakadır. Harcamaya geçimi ile mes'ûl olduğun kimselerden başla.[857][133]

735. [2:37, Hadîs No: 1260]
Hakim bin Hizam (r.a.) rivayet ediyor:
Sadakanın en faziletlisi, ihtiyaçtan fazla olanını vermektir. Veren el alan elden hayırlıdır. Sadaka vermeye, geçimi sana ait olanlardan başla.[858][134]

736. [2:37, Hadîs No: 1261]
İbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

En üstün sadaka su içirmektir.[859][135]

737. [2:37, Hadîs No: 1262]
Ebû Hüreyre (r,a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
En üstün sadaka, bir Müslümamn ilim öğrenip sonra da onu başkasına öğretmesidir.[860][136]

738. [2:38, Hadîs No: 1263]
Ummü Gülsüm binti Ukbe Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
En üstün sadaka, kötülük düşünen akrabaya verilendir.[861][137]

739. [2:38, Hadîs No: 1265]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
En fazîletli sadaka, Ramazan'da verilendir.[862][138]

740. [2:39, Hadîs No: 1266]
Semûre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:
Dil ile yapılan en üstün sadaka şefaattir ki, onunla esiri kurtarırsın, kan dökülmesine mâni olursun, Müslüman kardeşine iyilik ve ihsan gelmesine vesîle olursun ve bir kötülüğü defedersin.[863][139]

741. [2:39, Hadîs No: 1267]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En üstün sadaka, aç bir canlıyı doyurmandır.[864][140]

742. [2:39, Hadîs No: 1268]
Abdullah bin Amr (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün sadaka, iki kişinin arasını düzeltmektir.[865][141]

743. [2:40, Hadîs No: 1269]
Muaz bin Cebel'den (r.a.) rivayetle:
En üstün sadaka, lisanı muhafazadır.[866][142]

744. [2:40, Hadîs No: 1270]
Ebû Ümâme (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün sadaka, fakire gizlice verilen ve malı az olanın imkânlarını zorlayarak verdiği sadakadır.[867][143]

745. [2:41, Hadîs No: 1273]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah katında en üstün namaz, Cuma günü cemaatle kılman sabah namazıdır.[868][144]

746. [2:41, Hadîs No: 1274]
Cündüb (r.a.) rivayet ediyor:
Farz namazlardan sonra en faziletli namaz, gecenin ortasında kılınan teheccüd namazıdır. Ramazan'dan sonra en faziletli oruç, Allah'ın ayı olan Muharrem ayında tutulan oruçtur.[869][145]

İmam-ı Gazâlî, bu hadisle ilgili şöyle bir açıklama yapar: "Muharrem ayı Hicrî senenin başlangıcıdır. Böyle bir yılı oruç gibi hayırlı bir temele dayamak daha güzel olur. Bereketinin devamı da daha fazla ümit edilir."[870][146]
Bir defasında da bir zât Peygamberimize-gelmiş ve, "Ramazan'dan başka ne zaman oruç tutmamı tavsiye edersiniz?" diye sormuştu. Peygamberimiz şöyle buyurdu:
"Muharrem Ayında oruç tut. Çünkü o, Allah'ın ayıdır. Onda öyle bir gün vardır ki, Allah o günde bir kavmin tevbesini kabul etmiştir. O günde başka bir kavmi de affedebilir."[871][147]
Bilindiği gibi Muharrem Ayının 10. günü Âşûre Günüdür. Âşûre Gününün da diğer günler içerisinde mühim bir yeri vardır. Âşûre Gününün Allah katında ayrı bir yeri olduğu Fecr Sûresinin ikinci âyetinde, "O geceye yemin

olsun" şeklinde ifâde edilir. Bazı tefsirlerde Allah'ın üzerine yemin ettiği bu on gecenin Muharrem ayının birinci gününden Âşûre Günü olan onuncu gününe kadar olan zaman olduğu kayıtlıdır.
Muharrem ayı ve Âşûre Günü, Ehl-i Kitap olan Hıristiyan ve Yahudiler tarafından da mukaddes sayılırdı. Peygamberimiz (a.s.m.) Medine'ye hicret buyurduktan sonra orada yaşayan Yahudilerin oruçlu olduklarını öğrendi. "Bu ne orucudur?" diye sordu. Yahudiler, "Bugün Allah'ın Musa'yı düşmanlardan kurtardığı ve Firavun'u boğdurduğu gündür. Hz. Mûsâ (a.s.) şükür olarak bugün oruç tutmuştur" dediler. Peygamberimiz, "Biz Musa'nın sünnetini ihyaya sizden daha çok yakın ve hak sahibiyiz"[872][148] buyurdu ve o gün oruç tuttu. Âşûre Gününde oruç tutulmasını ümmetine de bir vâcib olarak emretti. Ramazan orucu farz kılındıktan sonra Müslümanları bu günde oruç tutmak hususunda serbest bıraktı, "İsteyen tutar, isteyen tutmaz" buyurdu.[873][149]
Âşûre Gününde tutufan orucun fazileti hakkında bir hadiste şöyle buyurulur: "Âşûre Gününde tutulan orucun Allah katında, o günden önce bir senenin günahlarına keffaret olacağını kuvvetle ümit ediyorum."[874][150]
Burada bir hususu belirtmek isteriz. Sadece Aşure Gününde tutufan oruç tenzihen mekruhtur. Çünkü burada Yahudilere benzeme durumu vardır. Peygamberimiz başka bir hadîslerinde ümmetinden ehl-i kitaba benzememelerini istemiştir. Bundan kurtulmak için Aşure Gününün bir gün öncesinde veya sonrasında oruç tutulmalıdır.

747. [2:42, Hadîs No: 1277]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ramazan'dan sonra en faziletli oruç, Ramazan'a hürmeten Şaban ayında tutulan oruçtur. En faziletli sadaka Ramazan'da verilendir.[875][151]

748. [2:43, Hadîs No: 1279]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet Gününde Allah katında kulların en üstünü, Allah'ı çok zikredendir.[876][152]

749. [2:43, Hadîs No: 1280]
ibni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
İbâdetin en üstünü dînî konularda ince anlayıştır. En üstün dindarlık da şüpheli şeylerden sakınmaktır.[877][153]

750. [2:44, Hadîs No: 1281]
Nu 'man bin Beşir rivayet ediyor:
En faziletli ibâdet duadır.[878][154]

751. [2:44, Hadîs No: 1282]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En faziletli ibâdet Kur'ân okumaktır.[879][155]

752. [2:44, Hadîs No: 1283]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
En üstün ibâdet, sıkıntı ânında sabırla kurtuluş beklemektir.[880][156]

753. [2:44, Hadîs No: 1284]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
En üstün amel, niyette doğruluktur.[881][157]

754. [2:45, Hadîs No: 1286]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah yolunda savaşa çıkanların en üstünü, savaşanlara hizmet edendir. Sonra da onlara haber getirendir. Bunlardan Allah katında en özel makam sahibi olanı, oruç tutanıdır.[882][158]

755. [2:45, Hadîs No: 1287]
Muaz bin Enes rivayet ediyor:

Faziletlerin en üstünü senden bağını koparanla bağını sürdür-mendir. Sana vermeyene vermen, sana zulmedeni affetmendir.[883][159]

756. [2:47, Hadîs No: 1289]
Hasan-ı Basrî rivayet ediyor:
Kur'ân'ın en fazîletli kısmı Bakara Süresidir. Ondaki âyetlerin en büyüğü Âyete'l-Kürsîdir. Şeytan Bakara Sûresinin okunduğunu duyduğu evden çıkar gider.[884][160]

757. [2:47, Hadîs No: 1290]
Ebû Bürde bin Niyar rivayet ediyor:
En üstün kazanç, hayırlı alışveriş ve kişinin kendi elinin emeğidir.[885][161]

758. [2:48, Hadîs No: 1292]
îbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:
İslâmiyet açısından inananların en üstünü diğer Müslümanların kendi dilinden ve elinden selâmette kaldığı kimsedir. îman bakımından inananların en üstünü, ahlâkı en üstün olanlardır. Muhacirlerin en üstünü, Allah'ın yasak kıldığı şeylerden kaçanlardır. Cihadın en üstünü, aziz ve celîl olan Allah yolunda nefsiyle mücâdele eden kimsenin yaptığı cihattır.[886][162]

759. [2:49, Hadîs No: 1294]
îbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
iman bakımından mü'minlerin en üstünü, birşey istediğinde kendisine verilen, verilmediği zaman da istemekte ısrar etmeyendir.[887][163]

760. [2:50, Hadîs No: 1296]
Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en faziletlisi, Allah yolunda canıyla, malıyla cihad eden mü'mindir.[888][164]

761. [2:50, Hadîs No: 1297]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
İnsanların en üstünü, malının azlığından dolayı değer verilmeyen mü'mindir.[889][165]

762. [2:50, Hadîs No: 1298]
Îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
İnsanların en faziletlisi gücünü zorlayarak malını veren kimsedir.[890][166]

763.[2:53, Hadîs No: 1307]
îbni Abbas 'tan (r.a.) rivayetle:
Cennet kadınlarının en üstünü Hüveylid'in kızı Hatice, Muham-med'in kızı Fâtıma, İmran'm kızı Meryem ve Piravun'un hanımı Mü-zahim'in kızı Asiye'dir.[891][167]

764. [2:53, Hadîs No: 1308]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
En üstününüz, görüldüklerinde Allah'ın hatırlandığı kimselerdir.[892][168]

765. [2:54, Hadîs No: 1310]
Abdullah bin Zübeyr (r.a.) rivayet ediyor:
[Peygamberimiz bir iftar ziyafetinde] "Oruçlular yanınızda oruçlarını açtılar; iyi kimseler yemeklerinizi yediler. Melekler de Allah'tan günahlarınızı bağışlamasını dilediler" buyurdu.[893][169]

766. [2:54, Hadîs No: 1312]
Kurre bin Hübeyre rivayet ediyor:

Kendisine akıl nasib edilen kimse kurtuluşa ermiştir.[894][170]

767. [2:55, Hadîs No: 1313]

Fudale bin Ubeyd'den (r.a.) rivayetle:[895][171]

768. [2:55, Hadîs No: 1314]
Mikdam bin Ma 'di Kerib rivayet ediyor:
Ey Kudeym, idareci, zekât ve miras gibi mâli işlerde hesap tutan ve bilirkişi olmadan ölürsen kurtuluşa erdin demektir.[896][172]

769. [2:55, Hadîs No: 1315]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz ümmetimin basma gelen musibetlerin üçte biri nazar değm esindendir.[897][173]

Başka bir hadîsten de öğrendiğimize göre nazar, deveyi kazana, insanı kabre götürecek kadar tesirli olabilmektedir. Bugün ilim de nazarın, diğer adıyla göz değmesinin etkilerini kabul etmeye başlamıştır. Birşeye aşın bir hayranlık veya kıskançlıkla bakıldığında, gözden birkısım ışınlar çıktığını ve bakılan nesne üzerinde olumsuz tesirler bıraktığını söylemektedir.
Nazar değmesi insanda değişik şekillerde etkisini gösterir. Bedenî kırgınlıklara, can sıkıntısına, huzursuzluğa sebep olabilir. Hasta edip yatağa düşürebilir. Bazan bir kısım musibetleri dahi üzerine çekebilir. Hatta insanın ölümüne dahi sebep olabilir.
Böyle bir tehlikeye sebep olmamak için, bakan kimsenin hayranlık duyduğu bir şeye Maşaallah diyerek bakması gerekir. Hased gözüyle bakmaya zaten müsaade edilmemiştir. Manevî mes'ûliyeti vardır.
Nazara hedef oian kimsenin de nazar duası, Felak ve Nas sûrelerini okuyarak korunmaya çalışması gerekir, Bilinmelidir ki, Allah dilemedikçe, hiçbir kimse başkasına zarar veremez. Ona sığınmak ve Ondan yardım dilemekten başka yapabileceğimiz birşey de yoktur.

770. [2:56, Hadîs No: 1316]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Suçları kesinleşmiş kimselere Allah'ın koyduğu cezayı vermek Allah'ın beldelerinde kırk gece yağmur yağmasından daha hayırlıdır.[898][174]

771. [2:56, Hadîs No: 1317]
Zeyneb binti Cahş (r.a.) rivayet ediyor:
İkramları kabul edin. İkramın en üstünü güzel kokudur. Bunun da üstünü taşıması kolay ve kokusu en güzel olandır.[899][175]

772. [2:56, Hadîs No: 1319]
Enes’den (r.a.) rivayetle:
Benden sonra Ashabımdan Ebu Bekir ve Ömer’e tabi olunuz. Ammar’ın doğru yolunu tutunuz. İbn Mesud’un nasihatlarına sarılınız.[900][176]

773. [2:57, Hadîs No: 1321]
İbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Kıyamet yaklaştı. Halbuki insanlar dünyaya karşı ancak hırslarını artırıyorlar, Allah'tan da uzaklaşıyorlar.[901][177]

774. [2:61, Hadîs No: 1333]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle: Seni kötülüklerden alıkoyduğu sürece Kur'ân'ı oku. Seni kötülükten alıkoymuyorsa onu gerçek mânâda okumuyorsun demektir.[902][178]

775. [2:63, Hadîs No: 1336]
Cündüb bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:

Kalbleriniz mânâ ve hükümleri üzerinde birleştiği sürece Kur'ân'i okuyun. Hakkında ihtilafa düştüğünüzde kalkınız.903[179]

776. [2:63, Hadîs No: 1337]
Ebû Ümâme el-Bâhilî (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kur'ân'ı okuyunuz. Çünkü Kur'ân Kıyamet Günü okuyanlarına şefaat etmek için gelir. İki parlak sûreyi; Bakara ve Âl-i îmran sûrelerini okuyun. Çünkü onlar Kıyamet günü iki parça bulut veya iki gölgelik gibi ya da saf bağlamış iki grup kuş gibi okuyanlarını ve hükümleriyle amel edenleri müdafaa etmek için gelirler. Bakara Sûresini okuyunuz. Çünkü onu okumaya devam etmek bereket, bunu terketmek ise hasrettir. Tembeller bunu devamlı okumaya güç yeti-remezler.904[180]

777. [2:64, Hadîs No: 1338]
Abdurrahman bin Şibl rivayet ediyor:
Kur'ân'ı okuyunuz ve onunla amel ediniz. Onu okumaktan uzak kalmayınız. Ona yakışmayan yorum ve tevillerle haddi aşmayınız. Onu vasıta yaparak menfaat temin etmeyiniz. Onunla'dünyalığınızı çoğaltmaya çalışmayınız.905[181]

778. [2:66, Hadîs No: 1340]
Ebû Ümâme el-Bâhilî'den (r.a.) rivayetle:
Kur'ân'ı okuyunuz. Çünkü Allah Kur'ân'ı kavrayarak ezberlemiş bir kalbe azab vermez.906[182]

779. [2:66, Hadîs No: 1341]
Câbir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor:
Kur'ân'ı ok gibi düzgün okudukları halde onun karşılığını şu dünyada isteyip âhirete bırakmayan bir topluluk gelmeden önce, Kur'ân'ı okuyun ve onunla sadece Yüce Allah'ın rızasını arayın.907[183]

780. [2:66, Hadîs No: 1342]
Salsal bin Delehmes'den (r.a,) rivayetle:
Evlerinizde Bakara Sûresini okuyunuz. Evlerinizi kabirlere çevirmeyiniz. Bakara Sûresini okuyan birine Cennette bir taç giydirilir.908[184]

781. [2:67, Hadîs No: 1344]
Ma'kil bin Yesâr (r.a.) rivayet ediyor: Ölmek üzere olanlarınıza Yâsîn okuyunuz.909[185]

782. [2:68, Hadîs No: 1347]
Fudalc bin Ubeyd'den (r.a.) rivayetle:
Aziz ve celil olan Allah'a en yakın amel Allah yolunda cihad etmektir. Buna hiçbir şey yaklaşamaz.910[186]

783. [2:69, Hadîs No: 1349]
Amr bin Abese (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın kula en yakın olduğu zaman gecenin ikinci yarısıdır. O saatte Allah'ı zikredenlerden olabiliyorsan ol.911[187]

784. [2:69, Hadîs No: 1350]
Ümmü Kürz'den rivayetle:
Kuşları yuvalarında rahat bırakınız, onları ürkütmeyiniz.912[188]

785. [2:70, Hadîs No: 1351]
Vasile bin Eskâ (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ın azabından korkmakla rahmetini ümid etme duygusu kimde bir arada bulunursa o kimseye Cehennem kokusunu koklatmama-ya; kimde beraber bulunmazlarsa ona da Cennet kokusunu koklat-mamaya yemin etmiştir.913[189]

786. [2:70, Hadîs No: 1352]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:

Allah'ın üzerinizdeki hakkını yerine getirin. Çünkü Allah vefa gösterilmeye en lâyık Zâttır.[914][190]

787.[2:71,Hadis No:1354]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Âhir zamanda ümmetim içerisinde en az bulunacak şey helâl para ve kendisine güvenilir arkadaştır.[915][191]

788. [2:72, Hadîs No: 1358]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:

Günahlarını azalt ki, ölüm sana kolay gelsin. Borcunu azalt ki, hür yaşayasın.[916][192]

789. [2:73, Hadîs No: 1360]
îbni Şıkîyr rivayet ediyor:

Zenginlerin yanına az girip çıkın. Çünkü bu Allah'ın nimetlerini küçümsememenize daha uygundur.[917][193]

790. [2:73, Hadîs No: 1361]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:

Özür dileyecek davranışlarını azalt.[918][194]

791. [2:73, Hadîs No: 1362]
İbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Namazını dosdoğru kıl, zekâtını ver, Ramazan orucunu tut, hac ve umreyi yap, anne babana iyilik et, akrabalarınla iyi ilişkiler içinde bulun, misafirlerine ikram et, iyiliği emret, kötülükten sakındır. Hak nerede ise sen de orada ol.[919][195]

792. [2:74, Hadîs No: 1364]
İbni Abbas'den (r.a.) rivayetle:

Cömert kimselerin kusurunu affedin. Çünkü her ayağı sürçtüğünde Allah onun elinden tutar.[920][196]

793. [2:74, Hadîs No: 1365]
Ubâde bin Sâmit (r.a.) rivayet ediyor:
Yakınınız olsun, olmasın Allah'ın takdir ettiği cezaları yerine getiriniz. Bunu yaparken kınayanların kınaması sizi etkilemesin.[921][197]

794. [2:75, Hadîs No: 1367]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Saflarınızı düzgün tutunuz. Çünkü siz melekler gibi saf tutmuş oluyorsunuz. Omuzlarınızı aynı hizaya getiriniz. Aradaki boşlukları kapatınız. Saf tutarken kardeşinizin yer açmanız için eliyle omuzu-nuza dokunması durumunda yer açınız. Şeytan için boşluklar bırakmayınız. Safları birleştiren, saf boşluklarını dolduran kimseye Allah rahmetini ulaştırır. Safları birleştirmeyen, boşluk bırakan kimseden de rahmetini keser.[922][198]

795. [2:76, Hadîs No: 1368]
Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor:

Namazda safları düzgün tutunuz. Çünkü safı düzgün tutmak namazın güzel kılınmasının bir parçasıdır.[923][199]

796. [2:76, Hadîs No: 1369]
Nu'man bin Beşir'den (r.a.) rivayetle:
Saflarınızı dosdoğru tutunuz. Allah'a yemin ederim ki ya saflarınızı doğru tutacak, ya da Allah kalblerinizin arasına ihtilaf atacaktır.[924][200]

797. [2:77, Hadîs No: 1373]
Semûre bin Cündeb (r.a.) rivayet ediyor:

Namaz kılınız, zekât veriniz, hac ve umre yapınız. İstikâmet üzre olunuz ki, Allah da işlerinizi istikamet üzere devam ettirsin.[925][201]

798. [2:77, Hadîs No: 1374]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Büyük günahların en büyüğü Allah'a ortak koşmak, adam öldürmek, anne babaya eziyet etmek ve yalan şahitlikte bulunmaktır.[926][202]

799.[2:77, Hadîs No: 1375]
Ibni Mes'ûd (r.a.) rivayet ediyor: Günahların en büyüğü dünya sevgisidir.[927][203]

800-899

800. [2:78, Hadîs No: 1376]
îbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Günahların en büyüğü Allah hakkında sû-i zan etmektir.[928][204]

Günahların en büyüğü Allah hakkında sû-i zanna girmektir. Meselâ Allah Rezzaktır. En küçükten en büyük canlıya kadar heF canlının rızkını ihsan eder. Hiçbir canlı açlıktan ölmez. Böyleyken kul, aç kalacağım endişesiyle rızık konusunda telaşa kapılır, hatta haram yollara başvurursa, bu Allah hakkında sû-izan mânâsı taşır. Oysa Allah bir kelebeğin olduğu gibi insan gibi şerefli bir yaratığın rızkını da taahhüd etmiştir. Kula azıcık bir gayret göstermek yeterlidir.
Allah'ın affedictliği konusunda ümitsizliğe girmek de bir sû-i zandır. Bir kudsf hadiste "Rahmetim gazabımı geçmiştir" buyurduğunu biliyoruz. Buna rağmen Onun rahmetinden ümit kesmek ne derece doğru olabilir? Oysa günah ne kadar büyük olursa olsun Allah'ın rahmetinden daha büyük değildir. O halde tövbe edildiğinde affedilmeyeceğine inanmak, Allah'ın rahmetini küçümsemek, dolayısıyla Allah hakkında sû-i zan etmek olur. Allah'tan ümid kesilmez. Allah her türlü iyiliğin sahibidir. Onun hazinesinde herşey boldur. Her bakımdan Ona yönelmek, güvenmek, Onun sonsuz rahmet ve ihsanından istemek gerekirken, Ona güvenmiyormuşcasına nefsin hile ve desiselerini ön plana almak günahların en büyüğüdür.
Bir hastalığa yakalanan kişi eğer "Artık ben iflah olmam" deyip şikayetlere giriyor, Allah'tan ümidini kesiyorsa o da sû-i zanna girmiş demektir. Halbuki derdi yaratan Allah dermanını da yaratmıştır. Şâfî ismine müracaat edip şifâ dilemek varken ümitsizliğe girip şikayetlere dalmak, Onun Şâfi ismine itimatsızlık mânâsı taşır. Hastalıklar birer imtihan vesilesi olduğu, sabredildiği takdirde günahları döktüğü, sevap kazandırdığı, dualarının âhireti için kabul edileceği gibi gerçekleri göz ardı edip şikayete girmek de büyük bir gaflettir ve sû-i zandır.
Bütün iyiliklerin sahibi olan, hazinesinde hiçbir şey eksik olmayan Allah'a ancak hüsn-ü zan edilebilir.
Allah hakkında sû-i zanna girmenin günahların en büyüğü olarak gösterilmesinin bir sebebi bütün kötülüklerin anası ve manevî tahribatın kaynağı olmasıdır. Çünkü böyle bir sû-i zanna kapılan kimse Allah'a itimad etmediği için ağır hayat yükünün altma bizzat girmek isteyecek, fakat çekemeyip altında ezilecektir. Sonra da battı balık yan gider düşüncesiyle kendisini içine düştüğü ümitsizlik ve günah girdabının içerisine bırakacaktır. Böyle bir insanın hem dünyada, hem âhirette sonunun hüsran olacağı açıktır.

801. [2:78, Hadîs No: 1377]
Cez' el-Ensârî rivayet ediyor:
Ümmetimin en büyükleri, azgınlaşmasın diye kendilerine verilme-sn ve dilenecek derecede rızkı kısılmayan kimselerdir.[929][205]

802. [2:79, Hadîs No: 1379]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Cennet ehlinin en çoğu kötülük düşünmeyen safî kalbli insanlardır.[930][206]

Safî kalblilik, kalbi kötü, sinsî, hilekâr ve hain düşüncelerden arındırmak demektir. Temiz kaibliliktir. Ard düşüncelere yer vermemektir. Böylesine safî kalbli insanlar, yaptıkları ibadetlerde ihlaslı olur; gösteriş, riya, hile ve menfaat karıştırmazlar. İçleri dışlan birdir. Son derece samimidirler, içtendirler. Asla bir kötülük düşünmezler. Bu safi li ki eriyle Allah (c.c.) ve peygamber ne buyurmuşsa bütünüyle teslim olur, ellerinden geldiğince

uygularlar. Bu yüzden de Cennete girmeye herkesten önce hak kazanırlar ve Cennet ehlinin çoğunluğunu teşkil ederler.

803. [2:79, Hadîs No: 1381]
îbni Mes'ûd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
insanoğlunun hatasının çoğu dilindendir.931[207]

804. [2:80, Hadîs No: 1382]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kabir azabının çoğu idrardan iyi korunmamaktandır.932[208]

805. [2:80, Hadîs No: 1383]
Hz. Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Benden sonra ümmetim hakkında en çok korktuğum, Kur'ân'ı yanlış tev'il eden kimse ile Müslümanları idare etmeye kendisini herkesten daha lâyık görendir.933[209]

806. [2:80, Hadîs No: 1384]
îbni Amr (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ümmetimin münafıklarının çoğu okumuşlarıdır.934[210]

807. [2:81, Hadîs No: 1386]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Kıyamet Günü günahı en çok olan kimse, kendisini ilgilendirmeyen konularda en çok konuşandır.935[211]

808. [2:82, Hadîs No: 1389]
Berâ binÂzib'den (r.a.) rivayetle:
Şunu çok şöyle: "Melik ve Kuddûs elan Allah, her türlü noksan sıfattan münezzehtir. O, meleklerin ve Cebrail'in Rabbidir. Sen gökleri ve yeri izzet ve hâkimiyetinde kuşatmışsın.936[212]

809. [2:83, Hadîs No: 1390]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Duayı çok yapın. Çunku dua gelmesi kesin olan kazayı defeder.937[213]

---

810. [2:83, Hadîs No: 1391]
EbûFatıma'dan rivayetle:
Çok çok secde yapın. Çünkü Allah için bir defa secde eden her Müslütnanı, Allah mutlaka o secdesi sayesinde Cennette bir derece yükseltir, bir günahını da siler.938[1]

811 . [2:83, Hadîs No: 1392]
tbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Afiyet vermesi için Allah'a çok duâ et.939[2]

812. [2:83, Hadîs No: 1393]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Evinde çok namaz kıl ki, hayır bereketi artsın. Ümmetimden kime rast gelirsen selâm ver ki, sevapların çok
Olsun.940[3]

813. [2:83, Hadîs No: 1394]

Ebû Eyyub (r.a.) rivayet ediyor:

"Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh"ı çok söyle. Çünkü o, Cennet ha-zinesindendir.941[4]

814. [2:84, Hadîs No: 1395]
Şüreyh rivayet ediyor:

Ölümü çok hatırlayın. Çünkü böyle yapman ölümün dışında her musibete karşı sana teselli verir.942[5]

815. [2:84, Hadîs No: 1396]
Enes'den (r.a.) rivayetle:

Lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok hatırlayın.943[6]

816. [2:84, Hadîs No: 1397]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ı o kadar çok zikrediniz ki, münafıklar size mecnun desinler.944[7]

817. [2:86, Hadîs No: 1401]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Ölümü çok zikredin. Çünkü bu, günahları yok eder; dünyadan soğutur. Zenginlik ânında ölümü hatırlarsanız bu onu yıkar. Fakirlik ânında onu hatırlarsanız, elinizdekine kanaat etmenize sebep olur.945[8]

İnsanı günaha iten sebeplerin en önemlilerinden birisi gaflettir. İnsan, bazan dünyanın zevk ve eğlencelerine öylesine elalar ki, ölüm hatırına bile gelmez. Ötmeyecek m işeesi ne dünyaya sarılma duygusudur ki insanı günahlara daldırır.
Oysa ölüm hatıra gelse, kötü duygu ve düşüncelerin önü birden kesiliverir. Her doğan nasıl ölmeye mahkumsa, her fani gibi insanın ölümü de kaçınılmazdır. Sonra ölümün ne zaman geleceği belli değildir. Ecel celladı her an İnsanın başını kesmek için gelebilir. Başında ecel tırpanı dolaşmakta oian insan nasıl cesaretle günahlara dalabilir?
Hadîste belirtilen zengin bir insanın ölümü hatırlaması, zenginliğine güvenerek isteyebileceği bir kısım günahlardan uzaklaşmasını netice verir. Malına haram karıştıran muslukları kapattırır. Eğer malına haram karıştırmtşsa, hak sahiplerine ödemesine sebep olur. Günahlarını affettirmek için bolca ibadet ve hayırlar yapar, sadakalar verir. Bu yolda gerekirse bütün servetini dahi dağıtabilir. Salih bir zengin ise zaten ölümü daima hatırında tutar ve günahlara girme ihtiyacım hissetmez. Böyle bir zenginin Allah'ı gücendirme pahasına mal yığma gibi bir gayesi de yoktur. Meşru dairede kalmakla beraber kendisine ihsan edilen varlık ise tamamıyla Ailah'ın bir lütfudur. Fakir insan bazı günahları istese de imkânı olmadığı için işleyemez. Ama zengin rahatça işleyebilir. O anda ölüp Allah'ın huzurunda hesaba çekileceğini düşününce kolay kolay günahlara giremez.
Fakirin ölümü hatırlaması ise fakirliğin sebep olabileceği can sıkıntısını önler. Şikayete girmemesini, haline şükretmesini sağlar, isyana engel olur. Çalışıp çabalamasını ve sonunda ele geçene kanaat etmesini temin eder.
Evet, fakir belki az kazanmaktadır. Ama ölümü hatırlayıp sabrettiği takdirde ölümden sonra elde edeceği sevap ve mükâfatları düşünerek gönül huzuruyla yaşar.

818. [2:87, Hadîs No: 1403]
Ebû Derdâ (r.a.) rivayet ediyor:
Cuma günü bana çok salavat getirin. Çünkü Cuma günü "Yev-mü'l-meşhuttur" yâni o günde melekler hazır bulunur. Sizden biriniz bana salavat getirdiğinde bitirilinceye kadar bana arz edilir.946[9]

819. [2:87, Hadîs No: 1404]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle;
Cuma günleri bana çok salavat getirin. Çünkü ümmetimin saİa-vatları her Cuma günü bana sunulur. Ümmetimin bana en yakın olanları ençok salavat getirenleridir.947[10]

820. [2:87, Hadîs No: 1405]
Enes (r.a.) rivayet ediyor;
Cuma günü ve gecesi bana salavat getirin. Çünkü bunu yapana Kıyamet Günü lehinde şahitlikte bulunur ve şefaat ederim.948[11]

821. [2:88, Hadîs No: 1406]
Uz. Haşarıdan (r.a.) rivayetle:
Bana çok salavat getirin. Çünkü bana getireceğiniz salavatlar, bağışlanmaya vesilesidir. Benim için Derece ve Vesîle'yi isteyiniz. Çünkü bana verilecek oian Vesile, Rabbim katında sizin için şefaat sebebidir. 949[12]

822. [2:89, Hadîs No: 1410]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Sizi onu söylemekten alıkoyacak bir engel çıkmadan önce kelime-i şehadeti çok söyleyiniz. Ve onu ölmek üzere olan hastalarınıza da telkin ediniz.950[13]

Kelime-i şehadet İslâmm nişanı, îmanın bekçisidir. Onu çokça söyleyen insan, kalbine îmanı doldurmuş olur. Çünkü îmanın sembolü olan bu kelime, ruh ve kalblerin gıdasıdır. İnsanın ona her zaman ihtiyacı vardır. Hergün hergün önüne başka dünyalar açılan insanoğlu, bu âlemleri kelime-i şehadetin nuruyla aydınlatır.
Manevî hayatımız her an, her saniye çeşitli tehlilekelerle karşı karşıyadır. İnsanın ağzından farkında olmadan îmanını tehlikeye götüren kelime ve cümleler çıkabiliyor. Bu bakımdan îmanını her an yenilemeye muhtaçtır.
Kalbe kök salan tahkîkî îmanın bir ifadesi haline gelen kelime-i şehadeti ne kadar çok tekrar edebilirsek, o kadar gönlümüz huzurla dolar. Cennete girmenin anahtarı olan bu kelimeye kalble inanıp dille söylemeye her ruhun ihtiyacı var.
Bu kelimeyi çokça tekrar eden insan, onun ruh ve mânâsına uygun hareket etme, hayatını ona göre yönlendirme gereğini de duyar.
Peygamberimiz hadisin ikinci bölümünde de bir diğer mühim hususa dikkat çekiyor. Ölmek, üzere ofan hastalara kelime-i şehadeti telkin etme tavsiyesinde bulunuyor. Zaten bu, ölmek üzere olan birisine karşı müminlere düşen bir vazifedir de. Çünkü, hayatı boyunca insanın îmanını çalmak için çaba gösteren şeytan, ölüm ânında buna daha fazla gayret sarf eder.
Böyle bir telkin yapılacağı zaman, önce hastanın yanında V3 ona işittirecek bir sesle kelime-i şehadet veya kelime-i tevhid getirilerek hatırlatılır ve münasip aralıklarla tekrar edilir. Hastanın keiime-i tevhidi bir defa söylemesi kâfidir, tekrar etmesine lüzum yoktur.
Ancak hastaya, "Haydi sen de söyle" gibi birşey denilmez. Söylemesi için ısrar da edilmez. Çünkü insan bu halde iken büyük bir sıkıntı, acı ve ızdırap içinde bulunmaktadır. Belki farkında olmadan veya tam düşünmeden söylenilenleri reddedebilir, "Söylemiyorum" diyebilir.
Bu telkini, hatırlatmayı hastanın sevdiği birisinin yapmasında da fayda vardır. Çünkü insan, sevdiği ve sesine ünsiyet duyduğu bir yakınının teklifini reddetmez, onun dediklerini tekrar etmekten çekinmez.

823. [2:89, Hadîs No: 1412]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Evlerinizde Kur'ân'ı çok okuyunuz. Çünkü Kur'ân okunmayan evin hayrı az, şerri çok olur ve o ailenin geçimi daraltılır.951[14]

824.[2:89, Hadîs No: 1413]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Cennete çok ağaç dikin. Çünkü onun suyu tatlı, toprağı güzeldir. Cennetin ağaçlarından olan "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ faillâh" cümlesini çok söyleyin.952[15]

825. [2:90, Hadîs No: 1416]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.tn.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
İnsanların en değerlisi, ençok takva sahibi olanlardır.953[16]

826. [2:90, Hadîs No: 1419]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Çocuklarınıza değer verin ve onları güzelce terbiye edin.954[17]

827. [2:91, Hadîs No: 1420]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:

Kur'ân1! okuyan ve onu ezberleyenlere hürmet edin. Onlara hürmet eden bana hürmet etmiş olur.955[18]

828. [2:92, Hadîs No: 1424]
Ebû Sekine rivayet ediyor:
Ekmeğe saygı gösterin. Çünkü Allah onu değerli kılmıştır. Kim ekmeğe değer verirse Allah da ona değer verir.956[19]

829. [2:92, Hadîs No: 1426]
Abdullah bin Ümmü Haram'dan (r.a.) rivayetle:
Ekmeğe saygı duyun. Çünkü o göğün ve yerin bereketler indendir. Kim sofradaki ekmek kırıntılarını yerse günahları bağışlanır.957[20]

830. [2:93, Hadîs No: 1428]
Câbir (r.a.) rivayet ediyor:
Alimlere hürmet gösterin. Çünkü onlar peygamberlerin vârisleridir. Onlara hürmet gösteren Allah ve Resulüne hürmet etmiş olur.958[21]

Peygamberler maddî miras bırakmazlar. Onların mirasları manevîdir. O da ilimdir. İşte âlimler peygamberlerin ilimlerine varis olmuşlardır.
Âlim ilim hazinesini taşıyan insandır. İlim ise üstündür. Onu. taşıyan da üstün olmuş olur. Âlime gösterilen hürmet de ilmi sebebiyledir. Bir âyette ilim sahiplerine yüksek derecelerin verildiği bildirilmiştir.959[22] Allah'ın ve Resulünün değer verdiği, itibar ettiği ilim sahipleri, elbetteki hürmete lâyıktırlar. Çünkü hürmet büyüklere gösterilir. Alimler ise ilimleri sayesinde büyük insanlardır.
Hz. Ali birgün Hz. Ebû Bekir'in de içinde bulunduğu bir topluluğa katıldı. Oturacak yer yoktu. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Ali'ye kim yer verecek?' diye etrafına bakındı. Hz. Ebû Bekir herkesten önce ayağa kalktı ve ona yer verdi ve "Buraya buyur ey Hasan'ınbabası" diye de iltifatta bulundu. Bunu gören Allah Resulü şöyle buyurdular:
"Ey Ebû Bekir, fazilet ehlinin faziletini, ancak fazilet sahibi olan bilir."
Gerçek âlim Allah ve Resulü yolunda olduğu için onlara gösterilen hürmet Allah'a ve Resulüne gösterilmiş demektir.

831. [2:94, Hadîs No: 1431]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Doğruyu söyleyen şahitlere hürmet edin. Çünkü Allah onlar sayesinde gerçekleri ortaya çıkarır ve onlarla zulmü kaldırır.960[23]

832. [2:95, Hadîs No: 1433]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şu altı şeyi koruyacağınıza dair garanti verin; ben de Cennete gireceğinize kefil olayım: namaz, zekât, emânet, namus, mide ve lisan.961[24]

833. [2:97, Hadîs No: 1439]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Gücünüzün yeteceği kadar ameli üstlenin. Çünkü siz usanmadik-ça, Allah da usanmaz. Ve Allah'a en sevimli amel az da olsa devamlı olandır.962[25]

834.[2:97, Hadîs No: 1441]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Mü'minlerin îman bakımından en oigun olanları, ahlâkı en güzel olanlarıdır. En hayırlılarınız kadınlarına en hayırlı olanınızdır.963[26]

835. [2:98, Hadîs No: 1442]
Abdullah bin Mugaffel, Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Ashabım hakkında Allah'tan kcrkun. Ashabım hakkında Allah'tan korkun. Sakın benden sonra onlara düşman olup sövmeyin. Onları seven bana olan sevgisinden dolayı sevmiş olur. Onlara kızıp kin duyan da bana olan kin ve düşmanlığından dolayı böyle yapmış olur. Onlara sıkıntı veren bana sıkıntı vermiş; bana sıkıntı veren de Allah'a eza etmiş gibi olur. Allah'a ezâ eden de büyük bir felâketle yüz yüze gelmiş olur.964[27]

836. [2:98, Hadîs No: 1443]
Ka'b bin Mâlik'den (r.a.) rivayetle:
Elinizin altındakiler hakkında Allah'tan korkun. Elinizin altındakiler hakkında Allah'tan korkun. Onları giydirin. Karınlarını doyurun ve onları yumuşak söz söyleyin.965[28]

837. [2:99, Hadîs No: İ444]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'tan başka hiçbir yardımcısı olmayan kimseleri gözetme hususunda Allah'tan korkun. Allah'tan korkun.966[29]

838. [2:99, Hadîs No: 1445]
Ebû Rimse'den rivayetle: Şifâ veren Allah'tır.967[30]

839. [2:99, Hadîs No: 1446]
Abdullah bin Ebî Evfâ (r.a.) rivayet ediyor:
Hâkim zulmetmedikçe Allah onunla beraberdir. Zulmedince Allah ondan ayrılır, şeytan yapışır.968[31]

840. [2:100, Hadîs No: 1447]
Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Garip ve kimsesizlerin dost ve yardımcısı Allah ve Resulüdür.969[32]

841. [2:100, Hadîs No: 1448]
Sehl bin Sa'd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, âhiret hayatından başka gerçek hayat yoktur.970[33]

842. [2:100, Hadîs No: 1449]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Muhammed âlinin dünyadaki rızkını yetecek kadar kıl!971[34]

843. [2:101, Hadîs No: 1451]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, hacca gideni ve hacca gidenin kendisi için duâ ettiği kimseyi bağışla.972[35]

844. [2:101, Hadîs No: 1453]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, katında kabul edilmeyen amelden, dinlenilmeyen duadan Sana sığınırım.973[36]

845. [2:103, Hadîs No: 1455]
Câbir bin Semûre rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden bildiğim ve bilmediğim bütün hayırları dilerim. Bildiğim ve bilmediğim bütün serlerden de Sana sığınırım.974[37]

846. [2:103, Hadîs No: 1456]
bin Ebi Erdate'den rivayetle:
Allah'ım, ner türlü işte âkibetimizi hayreyle. Bizi dünya zilletinden ve âhiret azabından muhafaza eyle.975[38]

847. [2:103, Hadîs No: 1457]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, sabahın erken saatlerini ümmetime bereketli kıl.[976][39]

848. [2:105, Hadîs No: 1459]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Sen bizden ancak Senin yardımınla altından kalkabileceğimiz şeyleri istiyorsun. Allah'ım, bunlardan rızânı kazandıracak şeyleri nasib et.[977][40]

849. [2:106, Hadîs No: 1462]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, beni iyilik yaptıklarında sevinen, bir günah işlediklerinde ise Allah'tan mağfiret dileyen kimselerden eyle.[978][41]

850.[2:106, Hadîs No: 1464]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, ümmetimin her hangi bir işini üzerine alıp da onlara güçlük çıkaranın sen de işini güçleştir. Ümmetimin bir işini üzerine alıp da onlara merhamet ve yumuşaklık gösterene Sen de merhamet et ve yumuşaklık göster.[979][42]

851. [2:107, Hadîs No: 1465]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, yaptığım ve yapmadığım şeylerin şerrinden Sana sığınırım.[980][43]

852. [2:107, Hadîs No: 1466]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, ölüm sekeratı ve sıkıntılarına karşı bana yardım et.[981][44]

853. [2:108, Hadîs No: 1467]
Ömer (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, bizim için hayırları arttır, eksiltme. Bizi aziz kıl, zillete düşürme. Bize hayır ihsan et, mahrum bırakma. Bizi düşmanlarımıza karşı üstün tut, onları bize galip getirme. Bizi hoşnut kıl ve bizden razı ol.[982][45]

854. [2:108, Hadîs No: 1468]
Abdullah bin Amr binÂs'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, ürpermeyen kalbten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten, fayda vermeyen ilimden Sana sığınırım. Bu dört şeyden sana sığınırım.[983][46]

855.[2:109, Hadîs No: 1469]
Abdullah bin Yezid rivayet ediyor:
Allah'ım, bana sevgini ve sevgisi Senin katında fayda verecek kimselerin sevgisini nasip et. Allah'ım, bana rızık olarak verdiğin ve benim de sevdiğim şeyleri Senin sevdiğin şeyler yapmak hususunda bana destek ol. Arzu ettiğim halde bana vermediğin şeyleri senin sevgini kazanmaya vesile kıl.[984][47]

856. [2:110, Hadîs No: 1470]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, günahımı bağışla, evimi genişlet, rızkıma bereket ver.[985][48]

857. [2:110, Hadîs No: 1471]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, nimetinin yok olmasından, verdiğin afiyetin değişmesinden, aniden gelecek azabından ve bütün gazabından Sana sığınırım.[986][49]

858. [2:110, Hadîs No: 1472]
Kutbe bin Mâlik'ten rivayetle:

Allah'ım, kötü huylardan, kötü işlerden, kötü arzulardan ve kötü hastalıklardan Sana sığınırım.[987][50]

859. [2:111, Hadîs No: 1474]
Ebû Mâlik el-Eş'ârt (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, benim Senin Resulün olduğumu bilen kimseye ölümü sevdir.[988][51]

860. [2:112, Hadîs No: 1777]
İbni Abbos (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senin katından öyle bir rahmet istiyorum ki, onunla kalbime yol gösteresin, işimi derleyip toparlayasm, dağınıklığımı gidere-sin, benim iç dünyamı ıslah edesin, dış görünüşümü yüceltesin, amelimi bereketlendirip temizleyesin, doğru yolumu bana ilham edesin, mahlukâttaki ibret noktalarını görmeye engel olan ülfetimi gideresin ve beni bütün kötülüklerden koruyasm.
Allah'ım, bana öyle bir îman ve yakîn ver ki, ondan sonra küfür olmasın. Öyle bir rahmet ver ki, dünya ve âhirette onunla Senin ikramının zirvesine ereyim.
Allah'ım, Senden, hakkımdaki hükümlerde lütfunu, şehitlere yapacağın ikramı, Senin itaatinla bahtiyar olanların yaşayışını ve düşmanlara karşı zaferi istiyorum.
Allah'ım, Senden ihtiyacımı gidermeni istiyorum. Eğer görüşüm kısa ve amelim zayıf olursa rahmetine ihtiyacım vardır. Ey bütün işlerin hükmü elinde olan ve ey kalblere şifâ veren! Senden denizlerin arasını ayırdığın gibi beni kızgın Cehennem azabından, musibet feryadından ve kabir fitnesinden korumanı istiyorum.
Allah'ım, görüşümün kısa kaldığı, niyetimin ulaşamadığı, isteğimin ermediği ve yaratıklarından her hangi birisine vaad ettiğin bir hayır veya kullarından her hangi birine vereceğin bir nimet varsa Senden onu da istiyorum. Rahmetinden diliyorum. Ey Âlemlerin Rabbi! Allah'ım, ey kuvvetli ipin ve doğru işin sahibi, Kıyamet Gününde Senden emniyeti, ebediyet gününde huzurundaki mukarreb meleklerinle, çok rüku ve secde yapanlarla, sözlerini yerine getirenlerle beraber Cennet istiyorum. Şüphesiz Sen çok merhametli ve kullarını pekçok sevensin ve yine Sen istediğini yapansın. Allah'ım, bizi doğru yola eren, hidâyeti bulan, yoldan sapmayan ve başkalarını da saptırmayan dostlarınla barışık, düşmanlarına düşman olan eyle. Senin sevginle Seni sevenleri sevelim. Verdiğin düşmanlıkla Sana karşı gelenlere düşmanlık edelim.
Allah'ım, işte isteğim bu, cevap vermek Sana âit. İşte gayretim bu, güvenilmek Sana âit.
Allah'ım, benim için kalbimde bir nur yarat, kabrimde bir nur yarat, önümde bir nur yarat, arkamda bir nur yarat, sağımda bir nur yarat, solumda bir nur yarat, üstümde bir nur yarat, altımda bir nur yarat, kulağımda bir nur yarat, gözümde bir nur yarat, kıllarımda bir nur yarat, derimde bir nur yarat, etimde bir nur yarat, kanımda bir nur yarat ve kemiklerimde bir nur yarat.
Allah'ım, nurumu büyüt, bana bir nur ver. Benim için bir nur yarat. İzzetiyle kullarına şefkat gösteren ve bununla hükmeden Zâtı her türlü noksandan tenzih ederiz. Azamet Örtüsüne bürünen ve bununla kullarına lütuf ve ikram eden Zâtı her türlü noksan sıfattan tenzih ederiz. Teşbih sadece kendisine yakışan Zâtı her türlü noksandan tenzih ederiz. Fazl ve nimet sahibini her türlü noksanlıklardan tenzih ederiz. Azamet ve kerem sahibini her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Celâl ve ikram sahibini her türlü noksandan tenzih ederiz.[989][52]

861. [2:116, Hadîs No: 1478]
Ibni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, göz açıp kapayıncaya kadar dahi beni nefsimin hâkimiyetine bırakma ve bana verdiğin güzel şeyleri geri alma.[990][53]

862. [2:116, Hadîs No: 1479]
Büreyde'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, beni çok şükreden, çok sabreden eyle. Beni kendi gözümde küçük, insanların nazarında büyük kıl.[991][54]

863. [2:117, Hadîs No: 1480]
Süheyb (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, şüphesiz Sen bizim îcad ettiğimiz bir ilâh değilsin. Bizim uydurduğumuz bir Rab da değilsin, Senden önce bir ilâhımız yoktu ki, Seni bırakıp ona sığınalım. Bizi yaratırken Sana hiç kimse yardım etmedi ki, onu Sana ortak koşalım. Sen çok yüce ve büyüksün.[992][55]

864. [2:117, Hadîs No: 1481]
îbni Abbas (r.a..) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, sözlerimi işitiyorsun, yerimi görüyorsun, gizlimi de, açığımı da biliyorsun. Durumumdan hiçbir şey Sana gizli değildir. Ben çaresiz ve muhtacım. Yardımını istiyor ve korunmamı diliyorum. Azabından korkuyor, korkundan dolayı kalbim titriyor. Günahımı ikrar ve itiraf ediyorum. Yoksui bir adamın isteyişi gibi Senden istiyorum. Günahkâr ve zelil bir kimsenin yakarışıyla yalvarıyorum. Zor durumda kalmış, Senden korkan, Sana boynunu bükmüş, Senin için göz yaşı akıtmış, bütün bedeniyle emrine girmiş birinin duası gibi Sana duâ ediyorum. Allah'ım, Sana yaptığım duada beni bitkin hale düşürüp ümitsiz kılma. Bana karşı son derece şefkatli ve merhametli ol. Ey kendisinden istenenlerin en hayırlısı ve ey istenenleri verenlerin en hayırlısı.[993][56]

865.[2:118, Hadîs No: 1482]
Îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, aramızı ıslah eyle. Kalblerimizi birbirine ısındır. Bizi selâmet yollarına hidâyet eyle. Bizi karanlıklardan kurtarıp nura götür. Bizi açığıyla, gizlisiyle bütün çirkin günahlardan koru. Allah'ım, bizim için kulaklarımızı, gözlerimizi, kalblerimizi, eşlerimizi, neslimizi mübarek eyle. Tevbemizi kabul buyur. Şüphesiz Sen tevbeleri çok çok kabul eden tevvab ve merhameti bol Rahmisin. Bizi nimetine şükreden, onlarla Sana meth ü senada bulunan, onları Senden kabul edenler eyle. Üzerimizdeki nimetlerini tamamla.[994][57]

866. [2:119, Hadîs No: 1483]
Abdullah bin Cafer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, gücümün tükenişini, çaremin bitişini ve insanların gözünde değersiz görülüşümü sadece Sana şikâyet ediyorum. Ey merhamet edenlerin en merhametlisi, beni kime havale ediyorsun? Beni bütün kabalığıyla karşılayacak bir düşmanıma mı, yoksa işimi eline verdiğin bir yakınıma mı? Sen bana kızgın olmadıktan sonra başkasının düşmanlığına hiç de önem vermem. Şu kadar var ki, Senin afiyetin beni de içine alacak kadar geniştir. Gazabını bana çevirmenden, öfkeni üzerime indirmenden, gökleri ve yeri aydınlatan, karanlıkları dağıtan, dünya ve âhiret işleri onunla yoluna giren kerim Zâtının nuruna sığmıyorum. Sen razı oluncaya kadar Senin rızânı dilemeye devam edeceğim. Kötülükten sakınma iyiliğe güç yetirme sadece Senin yardımınladır.[995][58]

867. [2:120, Hadîs No: 1484]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, âciz yavruları koruduğun gibi beni de koru.[996][59]

868. [2:120, Hadîs No: 1485]
îbni Mes'ud'dan (r.a.) rivayetle;
Allahlim, yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzel eyle.[997][60]

869. [2:120, Hadîs No: 1486]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, beni Müslümanoa ayakta tut. Müslümanca oturt, Müs-lümanca yatır. Hiçbir düşman ve hasetçiyi bana güldürme. Allah'ım, hazineleri Senin elinde bulunan her türlü serden de Sana sığınıyorum.[998][61]

870. [2:121, Hadîs No: 1487]
îbni Mes'ud (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden rahmetinin gerektirdiği şeyleri, kesin mağfiretini, her günahtan korunmuş olmayı, her iyiliği kazanmayı, Cenneti elde edip Cehennemden kurtulmayı istiyoruz.[999][62]

871. [2:121, Hadîs No: 1488]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kulağımdan ve gözümden ölünceye kadar beni istifade ettir. Dinimde ve bedenimde bana afiyet ver. Hakkımı alıncaya kadar zulmedene karşı bana yardım et. Allah'ım, nefsimi Sana teslim ediyorum. İşimi Sana havale ettim. Sırtımı Sana dayadım. Yüzümü sadece Sana çevirdim. Senin azabından kurtuluş ve sığınma yalnızca Senin merhametine sığınmakla olur. Ben Senin gönderdiğin elçine ve indirdiğin kitabına îman ettim.[1000][63]

872. [2:122, Hadîs No: 1489]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, acizlikten, tembellikten, korkaklıktan, cimrilikten, düşkün ihtiyarlıktan, kalb katılığından, gafletten, başkasına yük olmaktan, miskinlikten Sana sığınıyorum. Fakirlikten, inkarcılık ve küf-ran-ı nimetten, günahkârlıktan, hakka ters düşmekten, iki yüzlülükten, işitsinler ve görsünler diye amel işlemekten Sana sığınırım. Sağırlıktan, dilsizlikten, delilikten, cüzzamdan, alaca hastalığından ve kötü hastalıklardan Sana sığınırım.[1001][64]

Dinimizde âyet ve hadislerden alınan dualarla dua etmek tavsiye edilmiştir. Bu tavsiyenin önemi yukardaki hadis-i şerif göz önüne getirildiğinde kendiliğinden anlaşılır. Gerçekten de bu hadis, çok özlü ve şumütlü bir muhtevaya sahiptir. Dünya ve âhirette insan için tehlike arzedecek her türlü maddî ve manevî musibetten Allah'a sığınılmaktadır.
Meselâ acizlik, değil sadece mü'mine, hiçbir insana yakışmayacak bir davranıştır. Âciz insan hayata bıkkınlıkla bakan insandır. Hayatın güçlüklerini göğüs-leyebilme cesaretini gösteremez. Oysa çaresi bulunabilen bir şeyde kendini ac-ziyete atmak ahmaklık alâmetidir.
Tembellik de hayatı felç eden bir belâdır. Ölmeden ölmek, demektir. Böyle bir insanın varlığıyla yokluğu arasında fark yoktur. Tembellik sefaleti, perişanlığı, geri kalmışlığı, çeşit çeşit felaketleri davet eden bir musibettir. Onun ağına düşen insan sıkıntıyla yüz yüze gelir.
Yaratılışımıza yerleştirilen korku, çekingenlik ve ihtiyat hisleri hayatı muhafaza etmek, ihtiyatlı davranmak için verilmiştir. Yoksa hayatı zehire döndürmek, cendereye almak için değildir.
Cimrilik de insan yaratılışına ters bir davranıştır. Bencillikten, Allah'ın tükenmez hazinesini iyi bilmemekten ve îman zayıflığından kaynaklanır. Cimri, kendi huzurunu kendi eliyle katleder. Başkalarının elinden tutmanın, yoksulu sevindirmenin zevkinden mahrumdur. Cimriliğin kıskacında sıkıntı içerisinde kıvranıp durur.
Düşkün ihtiyarlık ise; hele ilgileneni, bakanı yoksa çekilmeyecek hale gelir. İhtiyaçlarını kendi başına karşılayamaz, perişan olur.
Kalb katılığı ise duygusuzluk, merhametsizlik demektir. Kalb katılığının tarihte nelere meydan açtığını biliyoruz. Cemiyette de açtığı yaraiar gözlerimizin önündedir.
Gaflet ise hakikatlerin önüne gerilmiş bir perdedir. Gaflet gerçekleri görmemek, bihaber yaşamak demektir. Büyük ve önemli-meseleleri unutup küçük meseleler içerisinde boğulmaya sebep olan gaflet, insanı büyük zararlara atar. Hele gafletin öyle bir derecesi vardır ki, insanın ebedî hayatını mahveder. Ebedî kalacakmışcasına dünyaya bağlanan, sonsuz hayattan habersizce bir hayat süren insan en büyük kötülüğü kendi elleriyle, yine kendine yapmış olur.
Başkasına yük olmanın muhatapta uyandıracağı hisler dikkate alındığında, Resûlullahın bu hadislerinde "başkasına yük olma" üzerinde özellikle durmuş olmasının önemini daha iyi anlarız. Yerine göre bıkkınlık vermeye kadar götüren "yük olma" şuurlu bir Müslümanın başvuracağı bir yol olamaz. Çünkü "Müslüman, eliyle ve diliyle kimseye zarar vermeyen kimsedir:"
Miskinlik ise yoksulluk demektir. Yoksulluğun kişi hayatında mal olduğu sıkıntılar anlatmakla bitmez. Ancak gayret gösterip Cenab-ı Haktan yardım dilemekle onun üstesinden gelinebilir.
Fakirliği de aynı çerçevede düşünmek gerekir. Başkasına muhtaç duruma düşmemek için çalışmalı, Allah'tan yardım dilemelidir.
Resûlullahın Allah'a sığındığı hususlardan biri de inkarcılık ve küfran-ı nimettir. Küfran-ı nimet demek, verilen nimetin değerini bilmemek, onu israf etmek, haram dairede kullanmak, en mühimi ise gerçek nimet sahibini tanımamak demektir. Böyle bir nankörlükten ancak Allah'a sığınılır.
Günahlar ise manevî yaralardır. Küçüklüğüne, büyüklüğüne bakılmaksızın Allah'a karşı işlenmiş olmasının en azından büyük bir saygısızlık olduğu düşünülmelidir.
Hakka ters düşmeye gelince, hakkın hatırını herşeyin üzerinde tutma, onun yücelmesini, kuvvetlenmesini isteme Resûlullahın üzerinde titizlikle durduğu konuların başında gelir. Hakka sahip çıkmayı, onu yüceltmeyi gaye edinmiş bir Peygamberin ona ters düşmekten Allah'a sığınması ve ümmetine bunu tavsiye etmesi, konuya ne kadar hassasiyetle eğilmemiz gerektiğini gösterir.
İkiyüzlülük de münafıklık alâmetidir. îmanda ikiyüzlülük münafıklık demektir. Münafıklar ise Cehennemin en alt tabakısında yer alacaklardır. Amelde ikiyüzlülük de büyük bir tehlikedir. Mü'minlikle asla bağdaşmayan ikiyüzlülük mü'minin yılandan, akrepten kaçar gibi kaçması gereken büyük bir felâkettir.
Resûlullahın sığınmamızı öğrettiği bir kötü haslet de riyakârlıktır. Riya ihlası kırar, ameli iptal eder, zahiren sevapmış gibi görünen işleri günaha çevirir, Manevî çöküş demektir. Hadisin ifadesiyle, "gizli şirk'tir. Riyadan,

küçük büyük yapılan her iyi iş ve ibadeti Allah için yapmakla kurtulmak mümkündür.
Hadiste sağırlık, dilsizlik, delilik, cüzzam, alaca hastalığı ve kötü hastalıklardan Allah'a sığınılıyor ki, bunlar sağlam ve sağlıklı hayat sürmenin önemini bilen herkes için Allah'a sığınılması gereken hususlardandır.
İyiliklere kavuşmak, kötülüklerden sakınma konusunda Allah'ın yardımını istemekten başka yapabileceğimiz birşey de olmasa gerek,

873. [2:123, Hadîs No: 1490]
îbni Mes'ud (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, fayda vermeyen ilimden, korku duymayan kalbten, kabul edilmeyen duadan, doymayan nefisten, insanı maddî ve manevî huzursuzluğa düşüren açlıktan en kötü sırdaş olan hıyanetten, tembellikten, cimrilikten, korkaklıktan, düşkün ihtiyarlıktan, sıkıntılı yaşlılıktan, Deccalin fitnesinden, kabir azabından, dirilerin ve ölülerin fitnesinden Sana sığınırım. Allah'ım, Sana yakarıp duâ eden, yolunda mütevazı, itaatkâr ve sana yönelmiş bir kalb istiyoruz. Allah'ım, herkesi kaplayan bağışlamanı, kurtarıcı emirlerini, her günahtan selâmeti, her iyiliği kazanmayı, Cenneti elde etmeyi ve Cehennemden kurtulmayı istiyorum.[1002][65]

874. [2:125, Hadîs No: 1492]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden iffeti ve dünyam, dinim, aile efradım ve malım hakkında afiyeti istiyorum. Allah'ım, eksikliklerimi ört, korkumu emniyete çevir. Önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden gelecek günah ve felâketlere karşı beni muhafaza eyle ve alt tarafım dan farkında olmayarak helake götürülmekten Sana

875. [2:125, Hadîs No: 1493]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden kalbime yapışacak öyle bir îman istiyorum ki, onunla benim için yazdığından başka bir şeyin bana isabet etmeyeceğini bileyim. Ve bana kısmet ettiğin geçim kaynağından hoşnut olayım. [1003][66]

876. [2:126, Hadîs No: 1494]
Ali'den (r.a,) rivayetle:
Allah'ım, İbrahim peygamber Senin kulun ve dostun idi. Mekke halkı için bereketle Sana duâ edeceğim. Ben Muhammed de Senin kulun ve Resulünüm. Senden Medine halkı için, Mekke ahalisi için bereketlendirdiğinin iki katı müd ve sa'—ölçü aletleriyle, Ölçtükleri şeylerle—olan ölçülerine bereket vermeni istiyorum.[1004][67]

877. [2:126, Hadîs No: 1495]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
İbrahim peygamber Mekke'yi haram kılıp harem kıldı; ben de Medine'yi iki dağı arasıyla haram kılıyorum. Orada kan akıtılmayacak, savaş için silah taşınmayacak, hayvan besleme gayesi dışında ağaç kesilmeyecek. Allah'ım, bizim için Medine'mizi mübarek eyle. Allah'ım, sa' ile olan ölçümüze bereket ver. Allah'ım müd ile olan ölçümüze bereket ver. Allah'ım, her bereketin yanma iki bereket ver. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Medine'deki hiçbir tepe ve hiçbir dere yoktur ki, üzerinde iki melek bulunup siz geri dönünceye kadar onu korumasınlar.[1005][68]

878. [2:127, Hadîs No: 1496]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, tembellikten, düşkün ihtiyarlıktan, günahlı yerlerden, borçlanmaktan, kabir fitnesinden ve kabir azabından, Cehennem fitnesinden ve Cehennem azabından ve zenginliğin kçtü fitnesinden Sana sığınıyorum. Fakirlik fitnesinden Sana sığınıyorum. Mesih-i Deccalm fitnesinden Sana sığmıyorum. Allah'ım, günahlarımı benden su, kar ve dolu ile yıka. Beyaz elbise kirlerden temizlendiği gibi, kalbimi günahlardan temizle, Doğu ile batıyı birbirinden uzaklaştırdığın gibi benim ve günahlarımın arasını da öylece ayır.[1006][69]

879. [2:128, Hadîs No: 1497]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, şu anda hazır bulunanı ileride gelecek olanlarıyla, bildiklerim ve bilmediklerimle bütün hayırları Senden istiyorum. Şu anda bulunanı ve ileride gelecek olanlarıyla, bildiklerim ve bilmediklerimle bütün serlerden Sana sığınırım. Allah'ım, Senin kulun ve peygamberinin dilediği hayırları Senden diliyor, kulun ve peygamberinin Sana

sığındığı serlerden Sana sığınıyorum. Allah'ım, Senden Cenneti ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve davranışı diliyor, Cehennemden ve ona yaklaştıracak her türlü söz ve davranıştan Sana sığınıyorum. Benim için takdir ettiğin bütün hükümleri hayır kılmanı Senden istiyorum.[1007][70]

880. [2:128, Hadîs No: 1498]
Âişe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, temiz, pâk, mübarek, Sana en sevimli, vesile edinilerek Sana duâ edildiğinde kabul ettiğin, bir şey dilenildiği zaman verdiğin, merhamet istendiğinde merhamet ettiğin, musibet ve sıkıntıların kalkması istendiğinde kaldırdığın ismin hürmetine Senden istiyorum.[1008][71]

881. [2:130, Hadîs No: 1501]
Şeddad bin Evs (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden dinde sebatı istiyorum. Doğru yolda kararlılığı istiyorum. Nimetine şükretmeyi istiyorum. Güzelce Sana ibâdet etmeyi istiyorum. Doğru bir dil, selîm bir kalb istiyorum. Bildiklerimin şerrinden Sana sığınıyorum. Bildiklerimin hayrını Senden diliyorum. Bildiğin günahlarım için Senden bağışlanma diliyorum. Şüphesiz Sen gaybları çok iyi bilensin.[1009][72]

882. [2:131, Hadîs No: 1502]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, yalnız Sana teslim oldum. Yalnız Sana îman ettim. Yalnız Sana tevekkül ettim. Ve yüzümü yalnız Sana çevirdim. Senin yolunda, Senin yardımınla düşmanlarıma karşı koyuyorum. Allah'ım, Senden başka ilâh yok. Beni saptırmandan yalnız Senin izzetine sığınıyorum. Sen hiç ölmeyen dirisin; cinler ve insanlar ise ölürler.[1010][73]

883. [2:132, Hadîs No: 1505]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, bize bizimle Sana isyan sayılacak şeyler arasında perde olacak kadar korkunu, bizi Cennetine kavuşturacak taatini, dünya musibetlerini bizden hafifletecek kuvvetli îmanı nasib eyle. Allah'ım, bizi hayatta bıraktığın sürece kulağımızdan, gözümüzden ve kuvvetimizden bizi faydalandır. Bunları son ânımıza kadar bizden alma. Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Bize düşmanlık edenlere karşı bize yardım et. Bize dînî musibet verme. Dünyayı, bizim en büyük kaygımız ve ilmimizin son hedefi yapma. Bize acımayanları başımıza musallat etme.[1011][74]

Allah korkusu kötülüklere karşı bir kalkandır. Bu korkudan uzak kafan insanın yapamayacağı kötülük yoktur. Korku kalbe girince, kul Allah'ın büyüklüğünü, cezasının şiddetini düşünerek günahlara girmeye kolay kolay cesaret edemez, dolayısıyla bu Allah'a isyan olabilecek her türlü davranışa bir perde olmuş olur. Allah'tan bu konuda yardım istemelidir.
Cennetin anahtarı îman, sonra da taattir. Taatler îmanı muhafaza ve takviye eder. İnsan Allah'a itaati ölçüsünde büyük mükâfatlara erişir ve Cennete lâyık hale gelir. Or.un içindir ki itaatin Cennete girmede büyük rolü vardır.
Hadiste geçen kuvvetli îmana gelince, bu îmanın insana kazandırdığı büyük faydalar vardır. Bunlardan biri de musibetlerin acı ve üzüntülerini hafifletmesi-dir. Kuvvetli, diğer bir ifadeyle tahkîkî bir îmana sahip olan bir kimse, inançsızları intihara kadar götürebilecek şiddetli musibetleri göğüslemesini bilir. Böyle bir felâket ânında kadere teslim olur, mükâfatını düşünür, rahatlar, Çünkü, o artık bilir ki herşey Allah'ın izin ve takdiriyle yürümektedir. Onun merhameti sonsuzdur. Hiçbir kuluna zulmetmez. Her yaptığı işte sayısız hikmet ve faydalar vardır, Musibet de verse, bunun birçok hikmetleri vardır. Bu yolla Allah, kulunun günahlarını siler, manen yükselmesini sağlar. Çünkü musibetler ya geçmişteki hataların sonucudur; dolayısıyla günahlara keffarettir. Ya da ilerde verilecek bir mükâfatın başlangıcıdır. Bu mükâfat dünyada peşin olarak verilebileceği gibi, âhirete de ertelenebilir.
Kulak, göz, kuvvet gibi nimetler Rabbimizin büyük ihsanları arasında yer alır. Bunlar sayesinde dünyaya açılan pencerelerimiz, bizi ap aydınlık bir âlemle karşılaştırır. Hayatın tadını alırız. Bu nimetlerden mahrumiyetin nelere mal olduğunu sağır, kör ve âciz insanları görünce daha iyi anlıyoruz. Bir an için bunlardan mahrum kaldığımızı düşündüğümüzde de nimetlerin değerini anlamak güç olmaz. Bize düşen de son âna kadar bu nimetlerle beraber olabilmek için nimetlerin Sahibine doğrudan yönelip Onun yardımını istemektir.

Hadiste yapılan dualardan biri de zalimlerden intikamın alınması için Allah'tan yardım dilemektir. Zulme karşı çıkmak herşeyden önce îmanın gereğidir. Ama bazan zâlim o kadar güçlü olur ki karşı koymak bile mümkün olmaz. Yapılabilecek şey ancak Allah'tan yardım dilemektir. Düşmanlara karşı da Onun yardımına muhtacız. Onların şerlerinden kurtulabilmek için güçlenmek, sonra da hilelerine karşı Allah'ın yardımını beklemek gerekir.
Resûlulİahın bu hadislerinde dinî musibetten de Allah'a sığındığını görmekteyiz. Çünkü dinî musibet, maddî felaketlere göre çok daha korkunçtur. Dini yıkmaya, dini tahribe yönelik musibetler manevî hayatı alt üst eder; kişilerin ahlaken çökmelerini, manen yıkılmalarını netice verir. Bu suretle îmanlar zayıflar, tehlikeye düşer. Hem dünya, hem de âhiret hayatını mahveden böyle bir belâdan elbet her zaman Allah'a sığınmak gerekir. Asıl musibet ve muzır musibetin dine gelen musibet olduğunu ve bundan Allah'a sığınmak gerektiğini belirten Bedîüzzaman Said Nursî Hazretleri, Hz. Eyyub örneğini verdiği Lem'alar'öa bu konuda şöyle diyor: "Hz. Eyyub Aleyhisselâmın zahirî yara hastalığının mukabili, bizim bâtını ve ruhî ve kalbî hastalıklarımız vardır. İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hz. Eyyub'tan daha ziyade yaralı ve hastalıklı görüneceğiz. Çünkü işlediğimiz herbir günah, kafamıza giren herbir şüphe, kalb ve ruhumuza yaralar açar.
"Hz. Eyyub Aleyhisselâmın yaralan, kısacık hayat-ı dünyeviyesini tehdit ediyordu. Bizim manevî yaralarımız, pek uzun olan hayat-ı ebediyemizi tehdit ediyor. O münacât-ı Eyyûbiyeye, o Hazretten bin defa daha ziyade muhtacız.
"Bahusus, nasıl ki o Hazretin yaralarından neş'et eden kurtlar kalb ve lisanına ilişmişler. Öyle de, bizleri, günahlardan gelen yaralar ve yaralardan hâsıl olan vesveseler, şüpheler— neûzübillah—mahall-i îman olan bâtın-ı kalbe ilişip îmanı zedeler ve îmanın tercümanı olan lisanın zevk-i ruhanîsine ilişip zikirden nefretkârâne uzaklaştırarak susturuyorlar."[1012][75]
Daha sonra günahların kalbi kararttığından, herbir günah içerisinde küfre giden bir yol bulunduğundan söz eden Bedîüzzaman bunlara ayrı ayrı örnekler verir. O halde küfre götürebilecek günahlardan kaçınmak ve Allah'a sığınmaktan başka yapabileceğimiz birşey yoktur.
Hadiste dikkat çekilen hususlardan biri de dünyayı en büyük kaygı ve ilmin son hedefi edinmemek ve bunlardan Allah'a sığınmaktır. Bütün haşmeti, güzelliği, cazibesine rağmen dünya, ebedî âlemin yanında bir hiç hükmündedir, bir parça serabın hakîkî deryaya nisbeti gibidir. Onu en büyük kaygı edinmek, dünyaya sırf dünya hesabına değer vermek, o nazarla bakıp çalışmak, bir yönüyle boşa kürek sallamak demektir. Ancak dünya âhiretîn tarlası olması yönüyle değerlendirilirse dünya olmaktan çıkar, bütünü de âhiret hesabına geçer. İlmin maksadı da dünya olmamalıdır. İlim ancak Allah rızası için öğrenilir ve insanlığın faydasına kullanılırsa gerçek değerini bulur.
"Acımayanları başımıza musallat etme" duası da önemlidir. Acımayan insan insanı hayattan bezdirir, hayatı çekilmez hale getirir. Böyle bir musibete maruz kalmamak için bir taraftan fiilî tedbir alırken, diğer taraftan da Allah'a dua etmeliyiz.

884. [2:133, Hadîs No: 1506]
Ebû Hüreyre (r«a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, bana öğrettiğinden beni faydalandır. Ve fayda verecek şeyi bana Öğret. Ve ilmimi arttır. Her hâl ü kârda Allah'a hamd olsun. Cehennem ehlinin halinden Allah'a sığınıyorum.[1013][76]

885. [2:134, Hadîs No: 1507]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, beni şükrünü çok yapan, zikrini çok eden, nasihatine uyan, tavsiyelerini gözeten eyle.[1014][77]

886.[2:135, Hadîs No: 1509]
Şekele rivayet ediyor:
Allah'ım, kulağınım şerrinden, gözümün şerrinden, dilimin şerrinden, kalbimin şerrinden ve şehvetimin şerrinden Sana sığınıyorum.[1015][78]

887. [2:135, Hadîs No: 1510]
Ebû Bekre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, bedenime afiyet ver. Kulağıma afiyet ver. Gözüme afiyet ver. Allah'ım, küfrân-ı nimet ve fakirlikten Sana sığınırım. Allah'ım, kabir azabından Sana sığınırım. Senden başka hiçbir ilâh yoktur.[1016][79]

888. [2:137, Hadîs No: 1514]
Ebû Hüıeyre (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, işlerimin muhafızı olan dinimi benim için yoluna koy. Geçim sebebim olan dünyamı benim için yoluna koy. Varacağım yer olan âhiretimi benim için yoluna koy. Hayatımı her hayrı arttırmaya vesîle kıl. Ölümümü her kötülükten kurtulup rahat olmaya vesile kıl.[1017][80]

889. [2:137, Hadîs No: 1515]
îbni Mes'ûd (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden hidâyeti, takvayı, tok gözlülüğü ve zenginliği istiyorum.[1018][81]

890. [2:138, Hadîs No: 1517]
Heysem bin Mâlik Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, sevgini bana en sevimli şey kıl. Korkunu benim için en çok korkulan şey kıl. Sana kavuşmaya olan iştiyakla dünyadan ihtiyaç bağlarımı kopar. Ehl-i dünyanın gözünü dünyalariyla aydınlatı-3'orsan benim gözümü de ibâdetinle aydınlat.[1019][82]

891. [2:139, Hadîs No: 1519]
îbni Amr (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) söyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, Senden sıhhati, iffeti, emâneti, güzel ahlâkı ve kadere rızâyı istiyorum.[1020][83]

892. [2:139, Hadîs No: 1521]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, gazabından rızâna, cezandan affına, azabından rahmetine sığınıyorum. Senin medih ve senanı saymakla bitiremiyorum. Sen zâtını övdüğün gibisin.[1021][84]

893. [2:140, Hadîs No: 1523]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden sevdiğin amellerde başarıyı, Sana samimî tevekkül etmeyi ve hüsn-i zan beslemeyi diliyorum.[1022][85]

894. [2:141, Hadîs No: 1524]
Ali (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kulaklarımı zikrine aç. Taatmı, Resulüne itaati ve kitabınla amel etmeyi bana nasib et.[1023][86]

895. [2:141, Hadîs No: 1525]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden îman içerisinde bir sıhhat, güzel ahlâk içerisinde bir îman, neticesinin kurtuluş olacağı bir başarı, Senden gelecek bir rahmet, afiyet, bağışlanma ve hoşnutluk diliyorum.[1024][87]

896. [2:141, Hadîs No: 1526]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, beni, Seni görüyormuşumcasına Şenden korkan kıl. Takvanla beni mes'ud eyle. Sana itaatsızlıkla beni talihsiz eyleme. İki hükmünden en hayırlısını benim için tercih et. Benim için takdir ettiğini mübarek kıl. Öyle ki, geciktirdiğin şeyin acele gelmesini, acele getirdiğinin de gecikmesini istemeyeyim. Zenginliğimi gönlüme koy. Kulağım ve gözümden beni faydalandır. Onları son ânıma kadar benden alma. Bana zulmedene karşı bana yardım et. Ondan hakkımı aldığını bana göster ve beni bununla sevindir.[1025][88]

897. [2:142, Hadîs No: 1527]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, her zorluğu kolaylaştırmakla bana lütufta bulun. Şüphesiz her güçlüğü kolaylaştırmak Sana kolaydır. Senden kolaylık ve dünya ve âhirette afiyet diliyorum. [1026][89]

898. [2:143, Hadîs No: 1529]
Ümmü Ma'bed (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, kalbimi iki yüzlülükten, amelimi gösterişten, dilimi yalandan, gözümü hıyanetten temizle. Şüphesiz Sen gözlerin hainliğini ve kalblerin sakladığını bilirsin.1027[90]

899. [2:143, Hadîs No: 1530]
İbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, bana çok ağlayan iki göz ver. Bunlar, yaş yerine kan akıtmadan ve kemikler köz olmadan önce Senin korkundan yaşlar akıtmakla rahatlasın. 1028[91]

900-999

900. [2:144, Hadîs No: 1531]
İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kudretinle bana afiyet ver. Beni rahmetine daldır. Ömrümü ibâdetlerin içerisinde geçir, onu en hayırlı amelimle noktala ve bunun mükâfatını Cennet eyle.1029[92]

901. [2:144, Hadîs No: 1532]
îbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:
Aliah'ım, beni ilimle zengin kıl, hilimle süsle, takva ile beni şereflendir ve afiyetle beni güzelleştir.1030[93]
.
902. [2:144, Hadîs No: 1533]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, Senden fazl ve rahmetini istiyorum. Şüphesiz bunlar sadece Senin elindedir.1031[94]

903. [2:145, Hadîs No: 1535]
Saîd el-Makberî Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah'ım, gözleri üzerimde, kalbi beni gözetleyen, bir iyiliğimi gördüğünde Ört bas edip, bir kötülüğümü gördüğünde ise bunu etrafa yayan hilekâr dosttan Sana sığınırım.1032[95]

904. [2:145, Hadîs No: 1536]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ım, günah ve hatalarımın tamamını bağışla. Allah'ım beni yücelt. Yaralarımı sar. Bana güzel amel ve huyların yolunu göster. Şüphesiz Senden başka bunların yolunu gösteren, Senden başka bunların kötü olanlarını insandan çeviren kimse yoktur.1033[96]

905. [2:146, Hadîs No: 1537]
Ammar bin Yâsir (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, gayba dâir ilmin ve bütün yaratıklar üzerindeki kudretinle hayatı benim için hayırlı bildiğin sürece beni yaşat. Ölümü benim için hayırlı bildiğinde de canımı al. Allah'ım, gizlide de, açıkta da Senden korkmayı diliyorum. Hoşnutken de, öfkeli iken de ihlâsh söz söylemeyi Senden diliyorum. Fakirlikte de, zenginlikte de iktisatlı olmayı Senden diliyorum. Senden tükenmeyen bir nimet diliyorum. Senden bitmeyen bir sevinç diliyorum. Kazana rızayı Senden istiyorum. Senden ölümden sonra rahat bir hayat diliyorum. Cemâline bakma lezzetini; ziyan verici bir zarara ve şaşırtıcı bir fitneye uğramadan Sana kavuşma aşkını Senden diliyorum. Allah'ım, bizi îman süsüyle süsle. Bizi kendileri hidâyette olup başkalarına da hidâyet yollarını gösterenler eyle.1034[97]

906. [2:147, Hadîs No: 1538]
Âişe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Ey Cebrail, Mikâil ve israfil'in Rabbi olan Allah'ım, Cehennemin hararetinden ve kabir azabından Sana sığınıyorum.1035[98]

907. [2:147, Hadîs No: 1539]
İbni Amr (r.a.) rivayet ediyor:

Allah'ım, borç altında ezilmekten, düşmanın galip gelmesinden ve düşmanlarımın bana gülmesinden Sana sığınırım.[1036][99]

908. [2:148, Hadîs No: 1541]
Ebu'l-Yüsr'den (r.a.) rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ım, yüksek bir yerden düşmekten, yıkık altında kalmaktan, boğulmaktan ve yanmaktan Sana sığınırım. Ölüm ânında şeytanın sırtımı yere getirmesinden Sana sığınıyorum. Senin yolunda mücâdele ederken sırtımı dönüp kaçarak ölmekten Sana sığınıyorum. Yılan ve akreb gibi bir hayvanın ısırmasıyla ölmekten sana sığınıyorum.[1037][100]

909. [2:148, Hadîs No: 1543]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, âlimlere uyulmadığı, ağır başlı kimselerden haya edilmediği, insanların dilleri güzel sözler ettiği halde kalbleri hayvan kalbi gibi olan bir zamana erişmeyeyim.[1038][101]

910. [2:149, Hadîs No: 1544]
Ali'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, benden sonra gelip hadislerimi ve Sünnetimi başkalarına nakleden ve onları insanlara öğreten halifelerime merhamet eyle.[1039][102]

911. [2:149, Hadîs No: 1545]
Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, kadınların fitnesinden ve kabir azabından Sana sığınırım.[1040][103]

912. [2:149, Hadîs No: 1546]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah'ım, fakirlikten, yokluktan, zilletten Sana sığınırım. Zulmet mekten ve zulme uğramaktan Sana sığınırım.[1041][104]

913. [2:150, Hadîs No: 1547]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, açlıktan Sana sığınırım. Şüphesiz o kötü arkadaştır. Hıyanetten Sana sığınırım. Şüphesiz o kötü bir sırdaştır.[1042][105]

914. [2:150, Hadîs No: 1548]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, tefrikadan, iki yüzlülükten ve kötü ahlâktan sana sığınırım.[1043][106]

915.[2:151,Hadis No:1552]
Enes (r.a.) rivayet ediyor:
Allah'ım, Ey Rabbimiz, bize dünyada iyilik, âhirette de iyilik ver ve bizi Cehennem azabından koru.[1044][107]

916.[2:154, Hadîs No: 1559]
Ebû Musa'dan (r.a.) rivayetle:
Allah'ım, günahlarımı, bilgisizliğimi, işlerimde israfımı ve Senin benden daha iyi bildiğin hatalarımı bağışla. Allah'ım, hata ile yaptığım kusurları, kasten yaptığım kusurları, şaka ile ve ciddî olarak işlediğim kusurları affet. Bütün bunlar bende vardır. Allah'ım, işleyip önde gönderdiğim, henüz işlemeyip geride bıraktığım, gizli veya açıktan yaptığım kusurlarımı bağışla. Öne geçiren de, geri bırakan da Sensin. Senin herşeye gücün yeter.[1045][108]

917. [2:155, Hadîs No: 1560]
tbni Ömer (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

Allah'ım, nefsimi Sen yarattın, onu ölüme mazhar edecek de Sensin. Onun ölümü de, hayatı da Senin elindedir, Şayet hayatta bırakırsan onu muhafaza et. Eğer öldürürsen onu bağışla. Allah'ım, Senden afiyet diliyorum.[1046][109]

918. [2:156, Hadîs No: 1565]
Rafı' bin Hadîc (r.a.) rivayet ediyor:[1047][110]

919. [2:157, Hadîs No: 1567]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle: Evlenerek rızkı arayınız.[1048][111]

920. [2:160, Hadîs No: 1578]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Cihada sarılınız ki, sıhhat bulaşınız ve zenginlemesiniz.[1049][112]

Hadiste cihadın insana sağlık ve zenginlik kazandıracağı belirtilerek cihada teşvik yapılmaktadır. Bilindiği gibi cihadda esas olan beden ve kafanın harekette olmasıdır. Maddî cihadda başarılı olabilmek için bolca antreman yapmak, sür'atle hareket etmek, ustaca silah kullanmak gerekir, Bu ise bedenen hazırlıklı olmakla mümkündür. Fakat cihadda sadece bedenen antremanlı olmak da yetmez. Ayrıca zihin idmanları yapmak icab eder. Birincisi bedenen, ikincisi de zihnen sağlıklı olmayı netice verir.
Manevî cihad için de aynı durum söz konusudur. İnsanların manevî hayatına yönelik hizmetler manevî cihadın temelini teşkil eder. îmanları kurtarmak, kuvvetlendirmek, inkâr ve isyan bataklığına gömülmüş insanların elinden tutmak da bir kısım gayretleri gerektirir. Yürümek, bir yerden diğer bir yere gitmek; yılmadan, bıkmadan, yorulmadan, köşe bucak koşuşturmak, îman hakikatlerini ulaştırmak bedenen olduğu kadar zihnen de faaliyet içerisinde olmayı gerektirir. Bu da insanı sağlığa ulaştırır. Hizmet eden bir kimse, ayrıca onun peşin manevî zevkini tadar, ruhen huzur bulur, sağlıklı olur. Vazifeyi ifa etmenin verdiği manevî lezzeti bir yana, onun semerelerini gördükçe de gayrete gelir. Bu manevî haz ruh sağlığının, dolayısıyla da beden sağlığının temelini teşkil eder.
Cihadın hedefi olmamakla birlikte, onun tabiî bir sonucu olan ganimet de bir zenginlik vesilesi ve bir gelir kaynağıdır. Mağlup taraftan ele geçirilen ganimet, zenginliğe sebep olduğu gibi yine mağlup tarafın sahip olduğu bazj ilmî ve teknolojik gelişme ve yenilikler de birer mânevi ganimet sayılır, bu da bir zenginlik demektir.

921. [2:161, Hadîs No: 1582]
Abdulmüttalib bin Abdullah'tan rivayetle Resûl-ü Ekrem Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Meşru dâirede eğleniniz ve oynayınız. Ben dinimizde bir katılığın görünmesinden hoşlanmıyorum.[1050][113]

922. [2:164, Hadîs No: 1590]
Câbir (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Benim hayvanın yüzünü dağlayan ve yüzüne vuran kimseye lanet ettiğim size ulaşmadı mı?[1051][114]

923. [2:164, Hadîs No: 1592]
Hasen bin Süfyan'dan rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Razı değil misiniz ki? Biriniz kocası kendisinden razı olduğu halde hamile kaldığında Allah yolunda gündüz oruç tutup gece ibâdet eden bir. kişinin sevabı kadar sevap alsın. Doğum sancısına tutulduğunda gök ve yer ahalisi dahi onun için ne sevindirici şeylerin hazırlandığını bilemezsin. Doğum yaptığında çocuğun, memesinden emdiği her yudum süte karşılık kendisine bir sevap yazılsın. Gece çocuk onu uykusuz bıraktığında Allah rızası için yetmiş köle azad etmiş gibi sevap kazansın. Ey Selâme! Bununla kimi kastettiğimi biliyor musun? Namusunu muhafaza eden, sâliha, kocasına itaat eden ve kocasından gördüğü iyilikleri inkâr etmeyen hanımları kastediyorum.[1052][115]

924. [2:166, Hadîs No: 1594]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Biriniz cemaatle namaz kılarken imamdan önce başını yerden kaldırdığında; Allah'ın, başını eşeğin başına veya şeklini eşek suretine döndürmesinden korkmuyor mu?[1053][116]

925. [2:166, Hadîs No: 1595]

Cûbir bin Semûre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:
Biriniz namazda iken başını havaya kaldırdığında gözünün kendisine geri dönmemesinden korkmuyor mu?1054[117]

926. [2:167, Hadîs No: 1598]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Dikkat edin. Eğer siz lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok ha tır 1 asaydınız, bu sizi şu gördüğüm durumdan alıkordu. Lezzetleri tahrip edip acılaştıran ölümü çok hatırlayınız. Kabrin üzerinden hiç bir gün geçmez ki, konuşup şöyle demesin: "Ben gurbet eviyim. Ben yalnızlık eviyim. Ben toprak eviyim. Ben kurtçuklar eviyim." Mü'min bir kul, toprağa gömüldüğünde mezar kendisine şöyle der: "Merhaba, hoş geldin. Sen bana sırtımda dolaşanların en sevi mi isiydin. Bu gün sana kavuştum. Sen de bana varmış bulunuyorsun." Sana neler yapacağımı biraz sonra göreceksin." Sonra kabir, gözünün görebileceği kadar genişler. Kendisi için Cennete bir kapı açılır. Günahkâr veya kâfir bir kul gömüldüğünde ise mezar ona şöyle der: "Hoş gelmedin, sefa gelmedin. Sen bana sırtımda dolaşanların en sevimsiziydin. Bu gün seni ele geçirmiş bulunuyorum. Sen de bana gelmiş oldun. Sana ne yapacağımı biraz sonra göreceksin." Sonra mezar dört tarafı o kişi üzerinde birleşinceye kadar daralır. Kaburga kemikleri birbirine geçer. Ona yetmiş büyük yılan musallat edilir. Öyle ki, onlardan bir tanesi yer yüzüne nefesini salsa dünya durdukça yer yüzünde bir daha bitki bitmez. Hesap vermek üzere götürülünceye kadar bunlar onu tırmalayıp dişlerler. Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe, veya Cehennem çukurlarından bir çukurdur.1055[118]

927. [2:169, Hadîs No: 1599]
Ebû Cühayfe'den rivayetle: Ben yaslanarak yemem.
Yaslanarak yeme konusunda ilk akla gelen sakınca kibir ve kendini beğenmişlik alâmeti taşımasıdır. Böyle bir görüntü vermekten dahi kaçman Resûl-ü Ekrem (a.s.m.), önemli bir görgü kuralını nazara vermekle kalmamış, ümmetine güzel bir ders de vermiştir.
Yaslanarak yemek yemenin diğer bir mahzuru da sağlık açısındandır. Çünkü gerek ayakta ve gerekse yaslanarak yeme esnasında mide bir torba gibi doldurulmaya müsait durumda bulunmaktadır. Dolayısıyla yemek yiyen insan ölçüyü kaçırıp fazlaca yiyebilmekte, sağlığını tehlikeye atmaktadır. Ama oturulduğunda mide karnın ve diğer bir kısım organların baskısıyla daralmakta, böylece fazla yeme de önlenmektedir.

928. [2:169, Hadîs No: 1600]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Gerçek Cehennemlik olanlar orada ne ölürler, ne de yaşarlar. Cehennemde bâzı insanlar da vardır ki, günahları sebebiyle ateş kendilerine dokunup kömür gibi oluncaya kadar yakar, öldürür. O anda kendileri için şefaat edilmesine izin verilir. Grup grup getirilir, Cennet nehirlerine atılırlar. Sonra "Ey Cennet ehli, üzerlerine su atın" denilir. Onlar, selin biriktirdiği toprakta tanenin yeşermesi gibi yeşe-rirler.1056[119]

Bilindiği gibi Cennet hayatı da, Cehennem hayatı da ebedîdir. Buralarda ölüm yoktur. Cennette ölümün olmaması, Cennet ehline büyük bir fezzet verir. Fakat Cehennem ehli için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Onlar, çektikleri azab karşısında binler defa ölümü arzu ederler, fakat ellerine geçmez. Bir âyet-i kerimede bununla ilgili plarak şöyle buyurulur: "Rabbinin huzuruna mücrim olarak gelenin cezası Cehennemdir. Orada ne ölür, ne de yaşar."1057[120]
Gerek âyette, gerekse hadiste geçen "ne de yaşarlar" ifâdesi, "ne ölürler" ifâdesine zıt değildir. Böyleleri devamlı azap içerisinde olduklarından, buna hayat denilemeyeceğine dikkat çekilmektedir. Âyette ve hadiste kastedilen kimseler, inkâr ve isyan bataklığına yuvarlananlardır. Günahkâr mü'minlerin azabını ise hadişin ikinci kısmından öğreniyoruz. Bunlar, günahları miktarınca Cehennemde yandıktan ve bir nevi kömürteştikten sonra Allah, rahmetiyle şefaat edilmelerine izin verir. Cennet nehirlerinde yıKanarak verimli topraklarda tohumun yeşermesi gibi yeniden hayata kavuşurlar. Daha sonra da ebedî olarak Cennette kalırlar.

929. [2:170, Hadîs No: 1603]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Üç yerde hiç kimse kimseyi hatırlamaz: (1) Amellerin tartıldığı mizan yanında, iyilik kefesi hafif mi, ağır mı geldiğini öğreninceye kadar. (2) Amel defterleri dağıtılıp, 'İşte kitabımı okuyun" denildiği zaman. Amel defterinin sağına mı, soluna mı düşeceğini veya arkasından mı verileceğini bilinceye kadar. (3) Cehennemin üzerine

kurulduğunda Sırat yanında. Sıratın etrafında birçok çengeller ve dikenler bulunmaktadır. Allah kullarından dilediklerini bunlarla durdurur. Buradan kurtulup kurtulamayacağını öğreninceye kadar.1058[121]

930. [2:171, Hadîs No: 1604]
Câbir'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz en doğru söz Allah'ın kitabıdır. En güzel yol, Muham-med'in yoludur. En çirkin iş, dinde sonradan uydurulan şeylerdir. Dinde her sonradan uydurulan şey bid'adır. Her bid'a da sapıklıktır. Her sapıklık Cehennemliktir. Kıyamet aniden başınıza gelecektir. (Peygamberimiz iki parmağını birleştirerek) Ben Kıyametle şöyle ya-km olarak gönderildim. Kıyamet, sabah veya akşam size baskın yapacakmış gibi hazırlıklı olunuz. Ben, bir mü'min için nefsinden daha yakınım. Kim ölümünden sonra bir mal bırakırsa mirasçıları nadir. Kim de bir borç veya yetim bırakırsa o bana aittir, onu ben üzerime alıyorum. Ben mü'minlerin velîsiyim.1059[122]

931. [2:171, Hadîs No: 1606]
Âişe (r.a.) rivayet ediyor:
Bâzı insanlara ne oluyor ki, Allah'ın kitabında olmayan bâzı şartları iieri sürüyorlar. Allah'ın kitabında olmayan her şart geçersizdir. Yüz defa da şart koşulsa böyledir. Allah'ın hükmü en haklı, Allah'ın şartı en sağlamdır.1060[123]

932. [2:173, Hadîs No: 1607]
Ebû Hümeyd es-Saîdî'den rivayetle:
Görevlendirdiğimiz bâzı kimselere ne oluyor ki, bize gelip şöyle diyorlar: "Şunlar sizin, şunlar ise bana hediye edilenlerdir. Babasının ve annesinin evinde oturup bu şeyleri kendisine hediye edilip edilmeyeceğine baksa ya? Muhammed'in nefsi kudreti elinde olan Allah'a yemin ederim ki, sizden biriniz umuma âit bir malı zimmetine geçirirse Kıyamet Günü mutlaka onu boynunda taşıdığı halde geiir. Eğer bu bir deve ise inleye inleye getirir. Eğer sığır ise böğüre böğüre getirir. Eğer koyun ise meleye meleye getirir. Şüphesiz, ben tebliğimi yaptım.1061[124]

933. [2:174, Hadîs No: 1608]
Zeyd bin Erkam (r.a.) rivayet ediyor:
Ey insanlar! Şüphesiz ben de ancak bir insanım. Pek yakında Allah'ın elçisi olan Azrail gelebilir ve ben de onun dâvetine icabet edebilirim. Ben, aranızda iki ağır emânet bırakıyorum. Birincisi Allah'ın kitabıdır ki, onda hidâyet ye nur vardır. Ona yapışan ve ona sarılan kimse hidâyet üzere olur. Ondan sapan ise sapıtır. Öyle ise Allah'ın kitabına sanlınız. Ona yapışınız. Diğer emânet ise, Ehl-i Beytimdir. Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı hatırlatıyorum. Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı hatırlatıyorum.1062[125]

934. [2:175, Hadîs No: 1609]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle:
Ey insanlar! Sözlerin en doğrusu, Allah'ın kitabıdır. En sağlam kulp kelime-i şehadettir. En hayırlı millet Hz. İbrahim'in milletidir. Yolların en hayırlısı, Muhammed'in yoludur. Sözlerin en değerlisi, Allah'ı zikretmektir. Kıssaların en güzeli, şu Kur'ân'dır. işlerin en hayırlısı, farz olan amellerdir. Herşeyin en kötüsü sonradan ortaya çıkan, bid'alardır. Davetlerin en güzeli peygamberlerin irşadıdır. En şerefli ölüm şehid olarak ölmektir. Körlüğün en kötüsü, hidâyete erdikten sonra tekrar sapıklığa düşmektir. İlmin en iyisi faydalanılan ilimdir. Doğru yolun en iyisi izlenilen yoldur. En kötü körlük kalb körlüğüdür. Veren el, alan elden üstündür. Az ve yeterli olan mal, çok olup âhiretten alıkoyan servetten iyidir. En kötü mazeret ölüm anındaki mazerettir. Pişmanlığın en kötüsü, Kıyamet günü duyulan pişmanlıktır.
İnsanların bazısı namazı ancak vaktin sonunda kılar. Kimisi de Allah'ı nadiren hatırlar. En büyük hatâ dilin çok yalan söylemesidir. En hayırlı zenginlik, gönül zenginliğidir. En iyi azık takvadır. Hikmetin başı Aliah korkusudur. Kalbde hürmetle saklanan en hayırlı şey, kuvvetli îmandır. îmânî meselelerde şüphe ve tereddüt küfürdendir. Ölüler için yüksek sesle ağlamak, dövünmek Câhiliyye âdetlerinden-dir. Müslümanların umumî malını zimmetine geçirmek, Cehennem közlerini toplamak demektir. Altını ve gümüşü biriktirip zekâtını vermemek, insanın vücudunu Cehennem ateşiyle dağlamaktır. Gaj'r-i meşru meseleleri, küfrü konu alan şiir, şeytanın nağmeler indendir. İçki, bütün kötülüklerin kendisinde toplandığı düğümdür. Kadınlar şeytanın tuzağıdır. Gençlik bir çeşit deliliktir. Kazançların en kötüsü, faizden kazanılandır. Yiyeceklerin en kötüsü, yetim malıdır. Bahtiyar, başkalarından ibret alandır. Kötü kimse daha annesinin karnındayken belirlenmiştir [Onun iradesiyle kötü bir insan olacağını, Allah daha ana karnındayken bilir]. Her birinizin nihayet gidebileceği yer birkaç metrelik topraktır. Her

iş neticesiyle değerlendirilir. Amelde esas olan akıbetidir. Haber yayanların en kötüsü, yalan haber yayandır. Gelmesi kesin olan şey yakındır. Mü'mine sövmek fâsıkların, mü'mini öldürmek ise kâfirlerin vasfıdır. Gıybetini yaparak mü'mi-nin etini yemek, Allah'a karşı gelmektir. Mü'minin malının dokunulmazlığı, kanının dokunulmazlığı gibidir. Kim yemin ederek, "Şu şöyle olacak" diye Allah adına hüküm verirse, Allah onu yalancı çıkarır. Kim bağışlarsa, Allah da onu bağışlar; kim affederse, Allah da onu affeder. Kim öfkesini yutarsa, Allah onu mükâfatlandırır. Kim musibete sabrederse, Allah kaybettiklerinin yerini doldurur. Kim başkasını alaya alırsa, Allah onu rezil eder. Kim sabrederse, Allah sevabını kat kat verir. Kim Allah'a karşı gelirse, Allah ona azap verir. Allah'ım, beni ve ümmetimi bağışla! (üç defa) Allah'tan beni ve sizi affetmesini dilerim.[1063][126]

935. [2:179, Hadîs No: 1610]
Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor:
Dünya caziptir, tatlıdır. Allah onun tasarrufunu elinize verecek ve nasıl davranacağınıza bakacaktır. Dünyadan sakının, kadınlardan sakının. Çünkü İsrail oğul lan arasında çıkan ilk fitne, kadınlar yüzünden çıkmıştır.
Dikkat edin! Âdemoğulları değişik sınıflar halinde yaratılmışlardır. Onlardan bir kısmı mü'mîn olarak doğar, mü'min olarak yaşar ve mü'min olarak ölür. Bir kısmı kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar ve kâfir olarak ölür. Bir kısmı mü'min olarak doğar, mü'min olarak yaşar, kâfir olarak ölür. Bir kısmı kâfir olarak doğar, kâfir olarak yaşar, mü'min olarak ölür.
Dikkat ediniz! Öfke, insan oğlunun içinde tutuşturulan bir kordur. Öfkelenen kimsenin gözlerinin kızardığını, boyun damarlarının şiştiğini görmüyor musunuz? Biriniz öfkelendiğini hissederse mutlaka otursun. Dikkat edin! İnsanların en hayırlısı, geç öfkelenen, çabuk sakinleşendir. İnsanların en şerlisi ise çabuk öfkelenen, geç sakinleşendir. Kişi geç öfkelenip geç sakinleşirse veya erken öfkelenir erken sakinleşirse, bu iki hal birbirini telâfi eder.
Dikkat edin! En hayırlı tüccar borcunu ödeyen, güzellikle isteyendir. En kötü tüccar ise borcunu kötülükle ödeyen ve kötülükle isteyendir. Kişi güzellikle öder, kötülükle isterse veya kötülükle öder, güzellikle isterse, bu iki hal birbirini telafi eder.
Dikkat edin! Kıyamet Günü, sözünden dönen bir kimse için döndüğü sözün değerine göre bir sancak dikilir.
Dikkat edin! Sözünden dönenin en büyüğü idarecinin verdiği sözden dönmesidir. Dikkat edin, insanların korkusu kişiyi bildiği gerçeği söylemekten sakın alıkoymasın.
Dikkat edin! Cihadın en faziletlisi zâlim hükümdarın yüzüne karşı söylenen doğru sözdür.
Dikkat edin! Dünyanın geçen ömrüne göre kalan müddet şu gününüzün geçen kısmına göre kalan süresi kadardır.[1064][127]

Hadîste geçen "Kâfir olarak doğar" ifâdesi, "kâfir bir aile ve küfür ortamında doğar" mânâsında anlaşılmalıdır. Çünkü Peygamber Efendimiz (a.s.m.) başka bir hadislerinde "Her çocuk, İslâm fıtratı üzerinde doğar" buyurmuşlardır. Zâten bu çocuk kâfir olmaz. Zira îman ve küfür bir tercih işidir. Çocuk bu tercihi yapabilecek durumda değildir.

936. [2:182, Hadîs No: 1613]
Hz. Hüseyin'den (r.a.) rivayetle:
Gemiye bindikleri zaman ümmetimin batmaya karşı garantisi şöyle demeleridir:
"Yüzmesi de, durması da Allah'ın adıyla olsun. Şüphesiz ki, Rab-bim çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir." (Hûd Sûresi, 41) "Onlar Allah'ın kudret ve azametini hakkıyla bilemediler. Halbuki Kıyamet Gününde yeryüzü bütünüyle Onun tasarrufundadır; gökler de Onun kudretiyle durulmuştur. O bütün noksanlardan münezzeh ve onların ortak koştukları şeylerden yücedir.[1065][128]

937. [2:184, Hadîs No: 1618]
Süleyman bin Ebi Şeyh rivayet ediyor: Ümmü Eymen annemden sonra annemdir.[1066][129]

Peygamberimiz, doğmadan önce babasını, altı yaşında da annesini kaybetmişti. Hem yetim, hem de öksüz olarak büyüdü. Fakat özellikle birkaç kadın, bir anne şefkatiyle o yüce Peygamberi bağrına bastı. Ona annesizlik acısını hissettirmemek için ellerinden gelen gayreti gösterdiler. İşte bu kadınlardan birisi de Ümmü Eymen'di (r.a.). Peygamberimizin Ehl-i Beytten saydığı ve "annemden sonra annem" diyerek iltifat ettiği bu büyük İslâm kadını, uzun yıllar peygamber ocağının hizmetini görmüştü. Peygamberimizin babası Abdullah'ın vefatından sonra da aynı

evde kalmış, hem Hz. Âmine'nin, hem de Peygamberimizin yardımcısı olmuştu. Hz. Âmine Ebvâ'da vefat ettiğinde, o sıralarda sekiz yaşında olan Peygamberimizi Mekke'ye o getirmiş, dedesi Abdülmuttalip'e teslim etmişti. Peygamberimizi her türlü tehlikelere karşı koruyan ve çocukluğundan beri şefkat ve sadakat elini uzatan Ümmü Eymen (r.a.), ona peygamberlik vazifesi verildikten sonra hemen îman ederek ilk Sahabî kadınlardan olma şerefini de kazanmıştı. Ümmü Eymen (r.a.), müşriklerin işkenceleri karşısında Habeşistan'a, sonra da Medine'ye hicret etti.
Peygamber Efendimiz, kendisine annelik yapan, îmanı uğrunda her türlü yokluk, çile ve ıztıraplara göğüs geren, hattâ bunun için işkencelere maruz kalan fedakâr dadısını tek başına bırakmadı. Onu evlendirerek bir yuva sahibi yaptı. Böylece vefakârlığını da gösterdi.
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) "Cennetlik kadın" diye müjdelediği Ümmü Eymen (r.a.), Hz. Osman'ın halifeliğinin ilk yıllarında vefat etti. Allah onlardan razı olsun.

938. [2:184, Hadîs No: 1619]
Abdullah bin Busr'dan (r.a.) rivayetle:
Kıyamet Günü ümmetimin alnı secdeden dolayı beyaz, el ve ayakları ise abdestten dolayı parlaktır.[1067][130]

939. [2:185, Hadîs No: 1621]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Ümmetim merhamete nail olan günahları bağışlanan ve tevbesi kabul edilen bir ümmettir.[1068][131]

940. [2:185, Hadîs No: 1622]
Ebû Mâsâ el-Eş'arî'den (r.a.) rivayetle:
Şu ümmetim merhamete nail olmuştur, Ahirette azap görmeyecektir. Onun azabı ancak dünyada ağır imtihanlar, zelzeleler, öldürülmeler ve musibetler şeklinde verilir.[1069][132]

Bu hadis, mü'minlerin günahlarının cezasını büyük ölçüde âhirete gitmeden çektiklerini, çekeceklerini göstermektedir.
Günahsız kul olmaz. Ama AHah, sonsuz merhametiyle, tevbe ettikleri takdirde kullarını affeder. Ayrıca mü'minin günahlarını affettirmeye birçok vesileler doğar. Hastalıklar, belâlar sabredildiği takdirde günahları bir bir siler, süpürürler. Öyle ki mü'min ayağına batan bir dikenin acısından dahi sevap kazanır.
Sonra mü'min ölüm acısı çeker. Bu da bir kısım günahlanna keffaret olur. Eğer biraz günahı daha kalmışsa kabirde azap çeker. Sonra mahşer gününün sıkıntılarıyla da bir kısım günahları affolur. Son durağa kadar günahlarının cezasını büyük ölçüde çeker. Şayet bütün bunlara rağmen günahı kalmışsa, ancak o zaman Cehenneme girer. Orada günah kir ve paslarından arınır ve Cennete lâyık hale gelir.
Öyleyse mü'min dünyada maruz kaldığı belâ ve felâketler karşısında yıkıl-mamalı, sabır ve tevekkülle karşılamalı, manen kazanç sağlayacağını düşünmelidir. Şu hadis de müjde vericidir:
"Allah bir kulunun iyiliğini dilediği zaman, cezasını belâ ve musibetler maruz bırakarak dünyada verir."[1070][133]

941. [2:188, Hadîs No: 1628]
Amr bin Haris (r.a.) rivayet ediyor:
Her işte ifrat ve tefritin ortasını tercih et. Çünkü işlerin en hayırlısı orta olanıdır.[1071][134]

942. [2:190, Hadîs No: 1632]
İbni Amr'dan (r.a.) rivayetle:
Ben kurban gününde bayram yapmakla emrolundum. Allah onu bu ümmete vermiştir.[1072][135]

943. [2:190, Hadîs No: 1633]
Vasile bin Eskâ (r.a.) rivayet ediyor:[1073][136]

944. [2:191, Hadîs No: 1636]
Abdullah bin Cafer'den rivayetle:
Bana, Hatice'yi Cennette inciden bir sarayla müjdelemem emredildi. Orada ne gürültü, patırtı vardır ve ne de yorgunluk ve meşakkat.[1074][137]

945. [2:192, Hadîs No: 1639]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor;
Bana Yesrib dedikleri [Medine] bir beldeye hicret etmem emredildi. O, ateşin demirden pası giderdiği gibi, kötü insanları kendisinden uzaklaştırır.1075[138]

946. [2:193, Hadîs No: 1641]
îbni Abbas'tan (r.a.) rivayetle:
Bize abdesti güzelce almak emredildi.

947. [2:195, Hadîs No: 1647]
Mekhül rivayet ediyor;
Hastayı ziyaret için bir mil de olsa yürü. İki kişinin arasını düzeltmek için iki mil de olsa yürü. Allah için dost edindiğin birini ziyaret etmek için üç mil de olsa yürü.1076[139]

948. [2:195, Hadîs No: 1649]
Ebû Berze'den (r.a.) rivayetle:
Yoldan insanlara sıkıntı veren şeyleri gider. Çünkü bu senin için sadakadır.1077[140]

949. [2:196, Hadîs No: 1651]
Esved bin Asram rivayet ediyor:
Ellerine hâkim ol.1078[141]

950. [2:197, Hadîs No: 1653]
Ukbe bin Âmir'den (r.a.) rivayetle:
Diline sahip ol. Evin sana dar gelmesin. Günahların için ağla.1079[142]

Hadîste dikkat çekilen hususlardan birisi diline sahip olmadır. Dilin insanın basma neler açtığı göz önüne getirilirse bu öğüdün ne kadar yerinde olduğu daha iyi anlaşılır. Çünkü insanın başına ne belâ gelirse ya elinden, ya da dilinden gelir. Dil sadece kötülük aracı değildir. Dizgini ele geçirip hâkim olunduğunda çok faydalı hizmetlere vesile olabilir. Diiin bu iki yönünü çok iyi kavrayan Yunus Emre iyilik ve kötülük adına dilin neler yapabileceğini bir kıt'ada şöyle anlatır:
"Söz ola kese savaşı
Söz ola kestire başı
Söz ola ağulu aşı
Bal ile yağ ede bir söz."
Bu kadar iyilik ve kötülüğe sebep olabilen bir organa hakim olunmazsa, insanın hayatına dahi mal olabilir.
Hadîste dikkat çekilen hususlardan biri de eve bağlı olmaktır. Resûl-ü Ekrem (a.s.m.) "Evin sana dar gelmesin" buyururken huzuru, saadeti dışarlarda değil, evimizde aramamızı öğütlüyor. Eşiyle, çoluk çocuğuyla Cennete dönebilecek bir yuvayı beğenmeyip aile ocağını terkedip kahvehanelerde, sefalet yuvalarında vakit geçirmek, hem aile ocağına değer vermemek, hem de huzursuzluğu peşin peşin kabullenmek demektir. Aile fertlerine yapılan ikramların bile sadaka olduğu düşünülürse, onlarla geçen dakikalar hem sevap hanemize geçecek, hem de mutlu olacağız. Eşini ve babalarınının sıcaklığını evlerinde hisseden aile fertleri de o ölçüde mutlu olurlar. Aynı durum kadınlar için de söz konusudur. Onlar da huzur ve saadeti dışarda değil, evlerinde çocuklarıyla meşgul olma ve kocalarına itaatta aramalıdır.
Günahlar için ağlamak da önemlidir. Bir insan günahları için ağlayabiliyorsa, İlâhî affın yolunu bulmuş demektir. Hem günahları için ağlayabilen insan, bir taraftan geçmişin güzel bir muhasebesini yapmış olurken, diğer taraftan da geleceğe daha dikkatli bakmaya yönelmiş demektir. Sonraki hayatında, manevî dünyasında yaralar açan günahlara girmemek için daha titiz davranmasına da bir başlangıçtır.

951. [2:197, Hadîs No: 1656]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şeytanın vesvesesi ile en az yaklaşabildiği saf birinci saftır.1080[143]

952. [2:199, Hadîs No: 1661]
Ebû Ümâme'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allah Hz. İbrahim'i dost edindiği gibi beni de dost edinmiştir. Benim dostum da Ebû Bekir'dir.[1081][144]

953. [2:199, Hadîs No: 16621
Ebû Mâlik el-Eş'arî (r.a.) rivayet ediyor: Allah sizi şu üç felaketten korudu:
1. Peygamberinizin size beddua edip top yekûn helak olmanızdan.
2. Bâtıl ehlinin hak ehline galip gelmesinden.
3. Dalâlet üzere ittifak etmekten.[1082][145]

Hadîste üç mühim husus üzerinde duruluyor. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz {a.s.m.) ümmetine bazı fertler dışında umumî mânâda bir beddua etmemiş, hep iyiliklerini istemişti. Diğer peygamberler ise ümmetinin ıslah olmadığını görünce, Alîah'a havale etmiş, helak olmalarını istemişlerdi. Bir Salih (a.s.), bir Yunus (a.s.m), bir Musa'nın (a.s.) başlarından geçen hadiseler bunun örneklerini teşkil eder.
Resûi-ü Ekrem (a.s.m.) kendine onca hakareti yapan, azgın ve taşkın bir kavme Sahabîler bile dayanamayıp beddua etmesini istedikleri halde o hidayet dilemekten başka birşey yapmamıştı.
Bunun en canlı misallerinden birisi Tâif seferi esnasında başından geçenlerdir. Tâifliler tarafından taşlanıp ayaklan kanlar içerisinde kaldığında dağlar meleği gelmiş, emrine âmâde olduğunu bildirmiş, dilerse iki dağı birleştirip Tâiflileri yerin dibine geçirebilmeğini, bunun için bir emrinin kâfi geleceğini belirtmiş, fakat o buna razı olmamış, şöyle dua etmişti: "Hayır, ben böyle birşey istemem. İstediğim tek şey, Cenab-ı Hakkın bu müşriklerin soyundan, Allah'a hiçbir şey ortak koşmaksızın ibadet edecek bir nesil ortaya çıkarmasıdır."[1083][146] Uhud'da da müşriklerin yaptıklanna karşılık onlara beddua etmemiş, sadece "Allah'ım, kavmimi affet. Onlara doğru yolu göster. Çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar"[1084][147] demişti.
Hadiste geçen diğer iki husus da İslâmın doğuşundan bugüne dek uygulana-gelmiştir. Bâtıl ehli yok edercesine hak ehline galip gelememiş, ümmet de dalâlet üzerinde birleşmemiş, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat daima galibiyetle günümüze kadar gelmiştir. Mesnevî-i Nuriye'de belirtildiği gibi âlem-i küfrün, bütün vasıtalarıyla, medeniyetiyle, felsefesiyle, fenieriyle, misyonerleriyle İslâm âlemine hücum ettiği, hatta maddeten galebe çaldığı halde, dinen galebe edememiştir. İçte çıkan birçok dalâlet fırkatan da kuvvet bulamamış, zararlı birer azınlık grup olarak kalmaktan öte gidememiş ve İslâmiyet metanet ve salâbetini Ehl-i Sünnet ve Cemaat halinde muhafaza etmiştir.[1085][148]

954. [2:200, Hadîs No: 1663]
Enes bin Mâlik (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, bid'atını terkedinceye kadar hiçbir bid'atçının tevbesini kabul etmez.[1086][149]

955. [2:201, Hadîs No: 1667]
Âişe'den (r.a.) rivayetle:
Allah hak edenlerin üzerine azabını indirdiğinde bâzı sâlih kimselerin de ölümüne sebep olur. Onlar da diğerleri ile beraber helak olurlar. Sonra âhirette niyetlerine ve amellerine göre mahşere getirilirler.[1087][150]

956. [2:202, Hadîs No: 1668]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, nimet verdiği kulunun üzerinde bu nimetinin alâmetinin görülmesini ister. Allah zilleti ve zelil görünmeyi sevmez. Israrla isteyen dilenciye buğzeder. Allah hayalı, haramdan sakınan ve bunun için gayret sarf eden kimseyi sever.[1088][151]

957. [2:202, Hadîs No: 1669]
Ebû Saîd'den (r.a.) rivayetle:
Allah, bir kuldan razı olduğu zaman o kişi işlemediği yedi çeşit güzel hasletle övülür. Bir kula kızdığı zaman da o kul işlemediği yedi çeşit kötülükle yerilir.[1089][152]

958. [2:203, Hadîs No: 1670]

Şurahbil bin Sımt rivayet ediyor:
Allah bir kulu hakkında birşey takdir etmişse, bu takdirini hiçbir şey geri çeviremez.[1090][153]

959. [2:203, Hadîs No: 1671]
Huzeyfe hin Yeman (r.a.) ve Ammar bin Yâsir'den (r.a.) rivayetle:
Allah kullarına azap vermek istediğinde önce çocukların ruhunu alır, kadınları kısır bırakır. İçlerinde merhamete lâyık kimse kalmayınca da başlarına belâ iner. [1091][154]

960. [2:203, Hadîs No: 1672]
îbni Ömer'den (r.a.) rivayetle:
Allah bir kulunu helak etmek istediğinde önce ondan hayayı çekip alır. Haya kendisinden çekilip alındığında artık onu herkesten nefret eder, herkesin de kendisinden nefret ettiği bir halde bulursun. O bu hale gelince bu defa kendisinden emniyet çekilip alınır. Emniyet alınınca onu hıyanet eden ve herkesin de hâin bildiği bir kimse olarak bulursun. Sonra merhamet çekilip alınır. Merhamet alınınca da onu ancak rahmetten kovulmuş, lanete uğramış ve boynundan İslâm boyunduruğu çıkarılmış olarak bulursun.[1092][155]

961. [2:204, Hadîs No: 1673]
Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allah bir kulunu sevdiğinde Cebrail'i çağırıp şöyle buyurur: **Ben falanı seviyorum. Sen de onu sev. Bunun üzerine Cebrail onu sever. Sonra gök ehline seslenerek şöyle der: "Allah falanı seviyor, siz de onu seviniz." Gök ehli de onu sever. Sonra onun itibar ve değeri yer yüzüne de yerleştirilir. Allah bir kula gazab ettiğinde de Cebrail'i çağırıp, şöyle buyurur: "Ben falana gazap ediyorum, sen de gazap et." Bunun üzerine Cebrail ona gazap eder. Sonra gök ehline şöyle seslenir: "Allah falana buğz ediyor, siz de buğz ediniz. Bunun üzerine onlar da buğz ederler. Daha sonra ona olan nefret yer yüzüne de yerleştirilir.[1093][156]

962. [2:208, Hadîs No: 1678]
Enes bin Mâlik'ten (r.a.) rivayetle:
Allah gökten insanlara bir felâket indirdiğinde bu, mescidleri maddeten ve manen îmar eden kimselerden uzak tutulur.[1094][157]

963. [2:208, Hadîs No: 1679]
Hz. Ali rivayet ediyor:
Allah bir millete gazap ettiğinde yere batırma ve suret değiştirme azabını vermese de, pahalılık onları ezer. Yağmurları yağmaz olur. Kötüleri idareyi ele geçirir.[1095][158]

964. [2:209, Hadîs No: 1681]
Imran bin Husayn'dan (r.a.) rivayetle:
Allah bu dini zâtı için özel olarak seçmiştir. Dininize ancak cömertlik ve güzel ahlâk yakışır. Dikkat edin, dindarlığınızı bu iki hasletle süsleyin.[1096][159]

965. [2:210, Hadîs No: 1683]
Vasile bin Eskâ (r.a.) rivayet ediyor:
Allah İbrahimoğullarından İsmail'i, İsmâiloğullarmdan Kinâne'yi, Kinâneoğullarmdan Kureyş Kabilesini, Kureyş'ten Hâşimoğullarını, Hâşimoğullarmdan da beni seçti.[1097][160]

966. [2:212, Hadîs No: 1684]
Ebû Said'den (r.a.) rivayetle:
Allah dört sözü diğer sözlere üstün kıldı: Sübhanallah, Elhamdülillah, Lâ ilahe illallah ve Allahü ekber. Kim Sübhanallah derse ona on sevap yazılır, on günahı da silinir. Allâhü ekber diyen de aynısını alır. Kim Lâ ilahe illallah derse yine aynısını alır. Kim bir nimete karşılık olmasa dahi Elhamdülillah derse otuz sevap yazılır, otuz günahı da silinir.[1098][161]

967. [2:212, Hadîs No: 1686]

Ebû Hüreyre (r.a.) rivayet ediyor:
Allah Bedir ehline rahmetiyle tecellî edip şöyle buyurdu: "Ne yaparsanız yapınız, Ben sizi şimdiden affettim."1099[162]

Bedir Savaşı İslâmda önemfi bir dönüm noktasını teşkil eder. Bu savaşta Sahabîler bütün imkânlarını seferber etmiş, herşeylerini ortaya koymuş, Allah ve Resulü için cesaretle savaş meydanına atılmışlardı. Öylesine görülmemiş bir fedâkârlık örneği vermişlerdi ki tarihte ikinci bir benzerini görmek mümkün değildir.
Bedir, İslâmın ağırlığını ortaya koyusu, bir öfüm kalım savaşıydı. îmanın şahlanışıydı. İhlas ve samimiyetin zaferiydi. Şirke vurulan şiddetli bir darbeydi. Varlığının müşriklerce de kabul vesilesiydi. Kısacası Bedir, Allah'ın rızasını kazanmaya vesile olmuş, önemli bir zaferdi. Hadiste belirtildiği gibi bütün hataları affettirecek kadar önemli bir zaferdi.
Bedir'e katılmak herşeyi göze almak demekti. Halis bir îman gerektiriyordu. Böyle kimseler her türlü övgüye layıktı. Cenab-ı Hak hadiste belirtildiği gibi bir iltifatta buluı im ustu.
Bu iltifat, bu ikram ve övgü o büyük insanlarda şükretmekten başka bir değişikliğe sebep olmamıştı. Olamazdı da. "Bir kişi Cehenneme girecek deseler o ben olurum. Bir kişi Cennete girecek deseler yine o ben olurum" diyecek kadar ümit ve korku içerisinde bulunan insanlar için böyle iltifatlar elbetteki lâkaydlığa sebep olamazdı. Ne kadar övülseler istismara kalkmayan, şımarmayan, haddini aşmayan, gevşemeyen insanlara böylesi iltifatlar elbet yerindeydi. O Bedir Sa-habîleri ki, Allah olduğu gibi Resûlullah da onlara özel bir ilgi gösteriyordu. Bir-gün Cebrail (a.s.) Peygamberimize, "Bedir Savaşına katılanların aranızdaki derecesi nasıldır?" diye sormuş, Peygamberimiz de, "Biz onları Müslümanların en üstünlerinden ve hayırlılarından sayarız" cevabını vermişti. Bunun üzerine Cebrail de (a.s.), "Bizde de böyledir. Biz de meleklerden Bedir'e katılanları meleklerin üstünü ve hayırlısı sayarız"1100[163] dedi.
Evet, Sahabiler o güne kadar çok sıkı ve ince eleklerden geçmiş, çetin imtihanları başarıyla vermiş ve o güne geimiş kimselerdi. Cenab-ı Hak bu fedakâr insanların istikbaldeki hayatlarına bakmış, bu hassas ruhları sebebiyle hata işlemeyeceklerini, fahiş bir kusurda bulunmayacaklarını görmüş ve bu mükâfatı vaadetmişti.

968.[2:213, Hadîs No: 1689]
Câbir'den (r.a.) rivayetle Peygamber Efendimiz (a.s.m.) şöyle buyurmuşlardır:
Allah, Musa'ya kendisiyle konuşma, bana ise zâtını görme nimetini verdi. Ve beni şefaat makamı olan Makam-ı Mahmud ve insanların başına varacakları Kevser Havuzunu vermekle üstün kıldı.1101[164]

Hz. Mûsâ, büyük peygamberlerdendir. Allah ile vasıtasız konuşma nimetine kavuştuğu için "Kelîmullah" diye bilinir. Hz. Musa'yı kendisiyle konuşmakla şereflendiren Yüce Allah, Peygamber Efendimizi de (a.s.m.) Miraç Gecesinde zâtını göstermekle ve vasıtasız olarak konuşmakla şereflendirmiştir. Bilindiği üzere Allah mekândan münezzehtir. O, her yerdedir. Bunun için, bizler Peygamber Efendimizin (a.S;m.) Miraçta Allah'ı gördüğüne, Onunla konuştuğuna inanıyoruz, fakat bunun nasıl gerçekleştiğini dar aklımızla kavrayamıyoruz. Burada şunu da belirtelim: Allah'la konuşma nimeti Hz. Musa'nın galip bir vasfıdır. Peygamber Efendimiz de (a.s.m.) her ne kadar miraçta olduğu gibi zaman zaman Allah ile vasıtasjz konuşmuş ise de bu onun önde gelen özelliklerinden değildir. Ancak Allah'ı vasıtasız olarak dünya gözü ile görme sadece ona nasip olmuş bir nimettir.
Hadiste ayrıca buna ilâveten Allah'ın Peygamber Efendimize (a.s.m.) Makam-ı Mahmud'u ve Kevser Havuzunu vermekle üstün kıldığı bildiriliyor. Övülmüş makam mânâsına gelen Makam-ı Mahmud, şefaat ve Cennetin en yüksek makamıdır. Bu makam, sadece bir kişiye verilecek bir makamdır. Ve Yüce Allah o makamı Sevgili Peygamberimize (a.s.m.) verecektir. Bir âyette bu gerçek şöyle bildirilir:
"Ey Resulüm, gece vakti de uyanıp, sadece sana mahsus fazladan bir ibâdet olarak teheccüd namazını kıl. Umulur ki Rabbin, seni Makam-ı Mahmuda kavuşturur."1102[165]
Peygamberimiz başka bir hadislerinde de ezan ve kametten sonra ümmetinden kendisi için Allah'tan Makam-ı Mahmud'u istemeleri tavsiyesinde bulunarak şöyle buyurur:
"Kim ezanı işitince 'Kıyamete kadar devam edecek olan namazın ve şu mükemmel davetin Rabbi olan Allah'ım! Muhammed'e vesîle ve fazileti ver ve onu Makam-ı Mahmud'a ulaştır' derse Kıyamet Gününde kendisine şefaat edilmesi vacip olur."1103[166]
Peygamber Efendimizin (a.s.m.) bu ve benzeri hadislerinde kendisi için duâ edilmesini, salavat getirilmesini istemesinin sebebi şahsî menfaati değildir. Bu noktada dahi ümmetini düşünmektedir. Çünkü makamı yükseldikçe

ümmetinden daha çok kimseye ve daha çok sayıda günahlarına şefaat edebilecektir. Bu duaları yapan ve Peygamber Efendimize (a.s.m.) salavat getiren kimse bir bakıma kendisi için duâ etmiş olmaktadır.
Yine sadece Peygamberimize verilen Kevser Havuzu ise, çok büyük bir havuzdur. Suyu tatlı, berrak ve ferahlatıcıdır. Mü'min kullar bu sudan içecekler, Mahşer meydanının hararetini onunla gidereceklerdir. Kâfirler ve günahkâr kullar ise bu nimetten mahrum kalacaklar, hararet ve ter içerisinde kıvranıp duracaklardır.

969. [2:213, Hadîs No: 1690]
Abdurrahman bin Avffr.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Teâla Ramazan orucunu farz kıldı. Ben de size Teravihi sünnet kıldım. Öyle ise kim ki, îman ederek ve sevabını kesin olarak Allah'tan bekleyerek gündüzünü oruçlu, gecesini de ibâdetle geçirirse, bu geçmiş günahlarına keffâret olur.[1104][167]

970. [2:214, Hadîs No: 1691]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah, bana öğrettiklerini size öğretmemi ve size edeb dersi vermemi bana emretti:
Evlerinize gireceğiniz zaman kapıda Allah'ın ismini anınız ki, pis şeytan kapıdan geri dönsün. Birinizin önüne sofra konulduğunda Allah'ın ismini ansın ki, pis şeytan rızkınıza ortak olmasın. Kim geceleyin gusl ederse avret yerini açmaktan sakınsın. Bunu yapmadığı takdirde delilik emareleri görülürse kendisinden başkasını suçlamasın. Kim yıkandığı suya küçük abdestini yapar da vesvese veren şeytan kendisine musallat olursa kendisinden başkasını kınamasın. Sofra kaldırıldığında kırıntıları süpürün. Çünkü şeytan bunları toplar. Ona yemeğinizden bir pay vermeyin.[1105][168]

971. [2:214, Hadîs No: 1692]
Büreyde (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah bana Ashabımdan hususî olarak dört kişiyi sevdiğini bildirip, benim de onları sevmemi emretti. Bunlar: Ali bin Ebî Tâlib, Mik-dad bin Esved, Selmân-ı Fârisî ve Ebû Zer'dir.[1106][169]

972. [2:215, Hadîs No: 1693]
İbni Mes'ûd'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allahu Taalâ bana Fâtima'yı Ali ile evlendirmemi emretti.[1107][170]

973. [2:215, Hadîs No: 1695]
Âişe (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah bana farzları yerine getirmemi emrettiği gibi, insanlarla güzel geçinmemi de emretti.[1108][171]

974. [2:216, Hadîs No: 1696]
Ebû Derdâ'dan (r.a.) rivayetle:
Allah derdi de dermanı da yaratmıştır. Ve her derdin devasını vermiştir. O halde tedavi olunuz. Fakat haramla tedavi olmayınız.[1109][172]

975. [2:217, Hadîs No: 1698]
İyad bin Himar (r.a.) rivayet ediyor:
Allah, birbirinize karşı mütevazi davranmanızı bana vahiyle emretti. Öyle ki, hiç kimse kimseye karşı övünmeyecek ve hiç kimse kimseye zulmetmeyecek.[1110][173]

976.[2:217, Hadîs No: 1700]
îbni Abbas'dan (r.a.) rivayetle:
Allah beni ikisi gökte ikisi yerde olmak üzere dört yardımcı ile destekledi. Gökte olanlar Cebrail ve Mikâil; yerde olanlar da Ebû Bekir ve Ömer'dir.[1111][174]

977. [2:218, Hadîs No: 1702]
îbni Ömer rivayet ediyor:

Allah beni bir rahmet ve ihsan olarak gönderdi. Ben bir kavmi yükseltmek, diğerini ise zelil kılmak için gönderildim.[1112][175]

978. [2:218, Hadîs No: 1703]
Enes'den (r.a.) rivayetle:
Allah Firdevs Cennetini bizzat kudret eliyle yarattı. Ve onu her müşrike ve her içki müptelâsı sarhoşa yasakladı.[1113][176]

979. [2:218, Hadîs No: 1704]
Ebû Hüreyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Dilleriyle söylemedikçe ve fiilen yapmadıkça, Allah, ümmetimin kalbinden geçirdiği şeyleri onlar için bağışlamıştır.[1114][177]

İnsandan meydana gelen ve dînî hükümlerin alanına giren şeyieri şöyle tasnif edebiliriz:
1. Dil ile söylenen sözler.
2. Vücudun tamamı veya el ayak ve göz gibi bir organ ve vücudun bir kısmı ile işlenen fiiller.
3. Küfür, îmân, ihtâs, riya gibi kalble işlenen işler.
Hadîs-i şerif, birinci ve ikinci maddelere giren işler hakkındadır. Bu gibi işler; dil ile söylenmedikçe; vücudun tamamı veya organları ile işlenmedikçe sadece kalpten geçmesi halinde günah sayılmaz. Meselâ bir kimsenin aleyhinde konuşmak ve sövmek kalbten geçse bile, dil ile söylenmedikçe günah olmaz. Bunun gibi bir kimse hırsızlık yapmayı, kumar oynamayı, adam öldürmeyi kalbinden geçirse hırsızlık fiilini işlemedikçe, kumar oynamadıkça ve adam öldürmedikçe bir günah kazanmış olmaz. Hattâ bunları yapmak insanın hatırına geise, fakat yapmaya yanaşmazsa sevap kazanmış olur. Nitekim Peygamberimiz bu gerçeği bir hadislerinde şöyle bildirirler:
"Kim kötü bir iş yapmak ister de yapmazsa, Allah o kimseye tam bir sevap yazdi rır. Eğer gönlünden geçirir ve yaparsa Allah onun için bir günah yazdırır,"[1115][178]
Hadîste, hatıra getirilen günahın işlenmemesine karşılık sevap kazanılacağının belirtilmesi, bu safhada düşünülen bir günahı işlememenin ne kadar güç olduğuna işarettir. Dolayısıyla mesajını iyi anlamalı, hadiste ifâde edilen insanın kötü birşeyi yapmayı kalbinden geçirip yapmadığında sevap kazanması hususu bizi aldatmamalıdır. Çünkü, böyle kimselerin düşündükleri şeyleri yapmak için şeytanın daha kuvvetli vesvesesine maruz kalacakları şüphesizdir. Böyle kuvvetli vesvese altında kalan insanın her zaman irâdesine hâkim olması ve düşündüğü günahı işlememek için gayret göstermesi mümkün olmayabilir. Dolayısıyla "Nasılsa bu günahı işlemeyeceğim. Bu düşüncemi fiiliyata dökmeyeceğim" diye yapılması günah olan davranışları düşünmek zihnen de olsa kişiyi kötülükle haşir neşir olmaya sevkeder, kalbini lekeler, kötülüğü meleke haline getirir. Böyle birinin kötülüğe bulaşması daha kolaydır. Bu sebeple, her zaman ulvî ve güzel şeyleri düşünmeli, sair azalar gibi hayal duygusunu da iyi şeylerde ve Allah rızâsı istikâmetinde kullanmalıdır.
Küfür, riya, ihlâs, hased gibi kalble işlenen fiillere gelince:
İnsan küfür, riya, ihlâs ve hased gibi şeyleri kendi isteği ile hatırına getirir de bunları kalbinde kökleştirirse, böyle birisi günahkâr olur. Hadis-i şerif böylelerin mes'ûl olmadığına delil teşkil etmez, Hadisin ifâde ettiği mânâ bir vesvese şeklinde insanın kalbinden geçen şeylerin günah sayılmadığını ifâde eder. Bunun üzerinde biraz duralım:
Bâzı hassas ve safi kalb insanlara küfrü haya! etmeyi, küfrü tasdikle; dalâleti hayal etmeyi dalâleti tasdik etmekle bir göstermek şeytanın en tehlikeli desiselerinden birisidir. Şeytan, böylelerin hatırına mukaddes şeyler ve zâtlar hakkında gayet çirkin düşünceler getirir. Böylece o şahsın îmandaki yakînine zarar vermeye çalışır, kalbine bir şüphe atar.
O hassas insan, bu düşünceler sebebiyle dalâlet ve küfür içerisinde olduğunu zannederek ümitsizliğe düşer, şeytana maskara olur. Şeytan, böyle kimselerin ümitsizliğini, zayıf damarını ve hayai etmeyi tasdikle karıştırmasını kullanır. Onu ya divâne eder veya "Ne olursa olsun" dedirir, dalâlete düşürür.
Günümüzde şeytanın bu nevi desiselerine aldanan insanların sayısı bir hayli fazladır. Oysa bu son derece esassız ve manasızdır. Çünkü insan kalbinden geçirdiği şeylerden dolayı mes'ûl değildir. Bu, Cenab-ı Hakkın mü'minlere bir lütfudur. İşte Peygamber Efendimiz (a.s.m.) yukarıdaki hadîslerinde bu gerçeği ifâde etmiştir.
Bediüzzaman Hazretleri de, şeytanın bu desisesinin ne kadar asılsız oiduğu hususunda, Lem'alat'öa özetle şöyle der:
Nasıl ki, aynadaki yılanın sureti ısırmaz, ateşin görüntüsü yakmaz, murdarın görüntüsü kirletmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında, küfriyatın ve şirkin akisleri ve dalâletin gölgeleri ve çirkin sözlerin hayalleri itikadı bozmaz,

îmanı değiştirmez, hürmeti edebi kırmaz. Çünkü, meşhur kaidedir: "Sövmeyi hayal etmek sövmek olmadığı gibi, küfrü hayal etmek de küfür değildir ve dalâleti düşünmek de dalâlet değildir.[1116][179]

980. [2:219, Hadîs No: 1705]
Ebıı Zer'den (r.a.) rivayetle:

Allah, benim için ümmetimin hatâ ile, unutarak ve zor karşısında işlemiş olduğu günahları bağışlamıştır.[1117][180]

Peygamberimiz bu hadislerinde Allah'a âit haklarda Allah'ın kendisi hürmetine insandan mes'ûliyeti kaldırdığı hususları saymaktadır. Bunlardan birincisi, hatâdır. Hatâ, fiil veya sözün, yapanın veya söyleyenin iradesine aykırı olarak meydana gelmesidir. Meselâ yalan yere yemin etmek ağır mes'ûliyet gerektiren bir davranıştır. Fakat yapmadığı birşeyi yaptığını zannederek "Vallahi yaptım"
diye yemin eden kimse bu yemininde mes'ûl değildir.
Hadiste ifâde edilen ikinci husus, unutmaktır. Meselâ unutarak orucunu yiyen ve vaktinde namazını kılmayı hatırlamayan bundan dolayı mes'ûl değildir. Unutan kimse hatırlayana kadar tekliften muaf tutulmuştur. Peygamberimiz bundan başka bir hadislerinde de bununla ilgili olarak şöyle buyururlar: "Kim uyur veya unutur da namazını kılmazsa, onu hatırlayınca kılsın."[1118][181]
Yalnız burada unutmamak için dikkatli olmayı, meselâ namazı vaktinde kılmak gerektiğini de hatırlatmak isteriz.
Üçüncü husus zorlamadır. Hoşlanmadığı bir işi yapmaya zorlanan kimse de o fiilinden veya sözünden dolayı günahkâr olmaz. Ölümle veya bir uzvunun kesilmesiyle tehdit edilen kimse bu tehdit karşısında şarap içse, domuz eti yese bir günah kazanmış olmaz. Zaruret olduğu halde şarap içmeyen ve domuz eti yemeyen ve bu sebeple zarara uğrayan biri bu durumda değil sevap kazanmak, mes'ûî olur.
Fakat Allah'ı inkârla ilgili bir zorlama böyle değildir. Allah'ı inkâra zorlanan birine her ne kadar diliyle istenileni söylemesi için ruhsat verilmişse de, sabrederek şehid olması, onun için büyük bir fazilettir.

981. [2:220, Hadîs No: 1707]
Ebû Derda'dan (r.a.) rivayetle:
Allah, size, vefatınız esnasında üçte bir malınızı sadaka olarak vermiştir. Ve bunu amellerinizin artmasına vesile kılmıştır.[1119][182]

Hadîste İfâde edilen husus vasiyettir. Vasiyet, bir malı veya herhangi bir menfaati, ölümünden sonra geçerli olmak üzere başkasına vermek mânâsına gelir. "Ben öldüğüm zaman şu malım falan kişiye ve falan kuruluşa verilsin veya filan gelirim şu hayır yoluna tahsis edilsin" gibi.
Vasiyet edebilecek kadar maddî durumları müsait olan kimselerin, vârislerini başkalarına muhtaç bir vaziyette bırakmamak şartıyla vasiyette bulunmaları müstehaptır. Yani farz ve vacibin dışında kalan sevaplı işlerdendir. İşte Cenâb-ı Hak, rahmetinin eseri olarak kuluna, ölüm ânında malının üçte birinde tasarruf etme selâhiyeti vermiştir. Ölüm düşeğinde malının üçte birisinden fazlasını vasiyet eden kimse mes'ûl olur.

982. [2:220, Hadîs No: 1708]
tbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor:

Allah, hakkı Ömer'in diline ve kalbine yerleştirmiştir.[1120][183]

983. [2:222, Hadîs No: 1713]
Ebû Said (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah iyilik için bâzı kimseleri yaratmıştır. Onlara iyiliği ve iyilik yapmayı sevdirmiş, iyilik isteyenlerin yönünü de onlara çevirmiştir. Tıpkı kuru araziye yağmuru kolayca gönderip onunla o yere ve canlılarına hayat verdiği gibi bu kimselere iyilik yapmayı kolaylaştırmıştır.
Allah bazılarını da iyiliğe düşman olarak yaratmıştır, onlara iyiliği ve iyilik yapmayı düşman olarak göstermiştir. Tıpkı kuru araziye yağmurun yağmasını engelleyip orayı ve canlılarını helak ettiği gibi bunların iyilik yapmasını da güçleştirmiştir.

Allah'ın bu duruma düşürmeyip affettikleri ise daha yoktur.[1121][184]

984. [2:223, Hadîs No: 1717]
îbni Abbas (r.a.) rivayet ediyor:

Allah her peygamberin neslini kendisinden, benim neslimi ise Ali'den devam ettirmiştir.[1122][185]

985. [2:224, Hadîs No: 1719]
Abdullah bin Büsr'den rivayetle:
Allah beni cömert ve mütevazi bir kul olarak yarattı. Beni kibirli, inatçı ve hakkı bile bile çiğneyen bir kimse yapmadı.[1123][186]

986. [2:225, Hadîs No: 1722]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Allah güzeldir, güzelliği sever. Cömerttir, cömertliği sever. Temizdir, temizliği sever.[1124][187]

987. [2:226, Hadîs No: 1723]
îbni Abbas (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Teâlâ cömerttir, cömertliği sever. Yüce huyları da sever. Aşağılık ahlâktan ise hoşlanmaz.[1125][188]

988. [2:226, Hadîs No: 1724]
Ali (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah nesep sebebiyle evlenilmesini haram kıldıklarını, süt emme ile de haram kılmıştır.[1126][189]

Evlilik müessesesini en ince ayrıntısına kadar tanzim eden dinimiz, evlenilecek kadınlara bir sınır getirmiş ve bâzı kadınlarla evlenmeyi haram kılmıştır. Kendileri ile evlenilmesi haram olan kadınlar ebedî olarak haram kılınanlar ve geçici olarak haram kılınanlar olmak üzere iki kisımdtr. Evlenilmesi ebedî olarak haram kılınan kadınlar da, kan bağıyla, süt emme yoluyla ve evlilik sebebiyle olmak üzere üç gruptur. Kan bağı ile ve süt emme yoluyla haram olan dokuz sınıf kadın, Nisa Sûresinde şöyle zikredilir:
"Size şu kadınları nikahlamak haram kılındı: Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeşlerinizin kızları, kız kardeşlerinizin kızları, sizi emzirmiş olan süt anneleriniz, süt kardeşleriniz..."[1127][190]
Âyeî-i kerimede her ne kadar süt kızlar, süt halalar, süt teyzeler, süt erkek kardeş kızları, süt kız kardeş kızları sayılmıyorsa da bunlarla evlenmek de haramdır. İşte îzahını yaptığımız hadis buna işaret eder. Yani neseben kişinin kızı, halaları, teyzeleri, erkek ve kız kardeşinden yeğenleri haram olduğu gibi, süt kızları, süt halaları, süt teyzeleri, süt erkek ve süt kız kardeşinden yeğenleri de haramdır.

989. [2:226, Hadîs No: 1725]
Ebû Said (r.a.) rivayet ediyor:
Allah şüphesiz Cenneti gösteriş yapan herkese haram kıldı.[1128][191]

990- [2:225, Hadîs No: 1726]
Mugîre bin Şu'be'den (r.a.) rivayetle:
Allah size annelere sıkıntı vermeyi, kız çocuklarını diri diri gömmeyi, vermeyip istemeyi haram kıldı. Ve dedikoduyu, yerli yersiz çok suâl sormayı ve malı boş yere harcamayı da çirkin gördü.[1129][192]

991. [2:228, Hadîs No: 1729]
Ya 'la bin Ümeyye (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah çok hayâlı ve çok ayıp örtücüdür. Hayayı ve örtünmeyi sever. Öyle ise biriniz yıkandığında avret yerini örtsün.[1130][193]

992. [2:228, Hadîs No: 1730]
Selman'dan (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allahu Teâlâ, çok hayâlı ve kerem sahibidir. Kişi, ona doğru elini kaldırdığında ellerini boş ve mahrum olarak geri çevirmekten haya eder.[1131][194]

993. [2:229, Hadîs No: 1731]
Ebû Zer (r.a.) rivayet ediyor:

Şüphesiz Allahu Taâlâ Bakara Sûresini Arş'ın altındaki hazinesinden alıp bana verdiği iki âyetle bitirmiştir. Dolayısıyla onları öğreniniz. Kadınlarınıza ve çocuklarınıza Öğretiniz. Çünkü onlar rahmet, Kur'ân ve duadır.[1132][195]

994. [2:234, Hadîs No: 1739]
Ebû Hüreyre'den (r.a.) rivayetle:
Şüphesiz Allahu Taâla rahmeti yarattığı gün onu yüz parçaya bölmüştür. Doksan dokuzunu Kendi katında tutmuş, birini de bütün yaratıkları arasına salmıştır. Eğer kâfirler Allah katındaki rahmeti bilselerdi Cennetten ümitlerini kesmezlerdi. Eğer mü'minler de Allah nezdindeki azabı bilselerdi, Cehennemden emin olmazlardı.[1133][196]

995. [2:235, Hadîs No: 1740]
Ebû Saîd (r.a.) rivayet ediyor:
Şüphesiz Allahu Teâla gökleri ve yeri yarattığı gün, yüz rahmet de yaratmıştır. Her bir rahmet, gök ve yerin arasını doldurur. Bunlardan bir tanesini yer yüzüne indirmiş. Bu tek rahmet sayesinde anneler yavrularına, vahşî hayvanlar, kuşlar birbirlerine şefkat beslerler. Doksandokuz rahmeti ise yanında tutmuştur. Kıyamet Günü geldiğinde bu doksan dokuzu o bir ile yüze tamamlayacaktır.[1134][197]

996. [2:236, Hadîs No: 1742]
Mihcen bin Edra'dan rivayetle:
Allah bu ümmet için kolaylıktan hoşlanmış, güçlüğü ise çirkin görmüştür.[1135][198]

997. [2:237, Hadîs No: 1743]
Enes (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah yumuşaktır, yumuşaklığı sever ve yumuşaklık karşılığında verdiğini, sertlik karşılığında vermez.[1136][199]

998. [2:237, Hadîs No: 1745]
Enes (r.a.) Resûl-ü Ekrem Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allahu Taâla her idareciyi idare ettikleri hakkında sorguya çekecektir. Haklarını gözetmiş mi, yoksa zayi mi etmiş? Öyle ki, kişiyi aile fertleri hakkında bile sorguya çeker.[1137][200]

999. [2:238, Hadîs No: 1747]
Huzeyfe (r.a.) Peygamber Efendimizin (a.s.m.) şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:
Allah her sanatkârın ve sanatının sanatkârıdır.[1138][201]

Notes

[←1]

[1] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/5-6.

[←2]

[2] Muvatta, Kader: 3.

[←3]

[3] Mişkâtü'l-Mesâbih, 1:57; Ebû Dâvud, Sün-ne: 5.

[←4]

[4] Lem'alar, s. 48.

[←5]

[5] Lem'atar, s. 54.

[←6]

[6] Lem'alar, s. 48.

[←7]

[7] Lem'alar, s, 51.

[←8]

[8] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/7-18.

[←9]

[1] Parantez içindeki numaralar Câmiü's-Sağîr'de esas alınan hadîs numaralarıdır.

[←10]

[2] Buharı, îman: 41; Müslim, Imâre: 155; İbniMace, Zühd: 26.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/19.

[←11]

[3] Müslim, Birr: 34; İbni Mâce, Zühd: 9.

[←12]

[4] Mesnevî-i Nuriye, s. 61.

[←13]

[5] Müntehabâtü Kenzi'İ-Ummâl, 1:100.

[←14]

[6] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/19-21.

[←15]

[7] Müslim, îman: 333; Müsned, 3: 136.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/21.

[←16]

[8] Buhâri, Enbiya: 54; İbniMâce, Zühd: 17; Ebû Dâvud, Edeb: 6.
İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/21.

[←17]

[9] Hatib'in Tarih'inden

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/22.

[←18]

[10] Beyhaki’den.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/22

[←19]

[11] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/22-24

[←20]

[12] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevsi'nden.

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/24

[←21]

[13] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/24

[←22]

[14] İbn Ebi Şeybe’den.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/25

[←23]

[15] Müslim, Musakât: 105; NeseS, Talak: 13, Zînet: 23,24.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/25

[←24]

[16] Âl-i Imran Sûresi, 130.

[←25]

[17] Bakara Sûresi, 275.

[←26]

[18] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/25-26.

[←27]

[19] Ebu Ya'la ve İbn Hibban'dan.

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/26.

[←28]

[20] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/26-28.

[←29]

[21] Taberani’nin Evsat’ından.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/28.

[←30]

[22] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/28.

[←31]

[23] Hatib'in Tarihi'nden.

İmam Suyuti, Camiu's-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29.

[←32]

[24] Ebû Davud, Nikâh: 23; Müsned, 2:34.

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29.

[←33]

[25] Taberani’nin Kebir’inden

İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29.

[←34]
[26] İbni Mâce, Nikâh: 12.

[←35]

[27] İmam Suyuti, Camiu’s-Sağir, Muhtasarı, Tercüme ve Şerhi (Heyet), Yeni Asya Neşriyat: 1/29-30.

[←36]

[28] İbni Adiyy'in el-Kamil'i veTaberani'nin el-Kebir'inden

[←37]

[29] Ebu'ş-Şeyh'in Seyab'ından.

[←38]

[30] Müsned, 3/439.

[←39]

[31] Buharı, İman: 24; Şehadat: 28, Vesaya: 8; Müslim, îman: 107; Ebû Davud, Sünnet 15; Timizi, İman: 14; Neseî, İman: 20; Müsned, 2/189, 198, 200.

[←40]

[32] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←41]
[33] Beyhakî'nin Şuabu’l-İman’ından.

[←42]

[34] İbni Mâce, Nikâh, 23; Müsned, 53; Ebû Davud, Nikâh: 49.

[←43]

[35] İbni Mâce, Nikâh: 23.

[←44]

[36] ibni Mâce, Ticâret: 1

[←45]

[37] Müslim, Zekât; 40.

[←46]

[38] Buhan, Nikâh: 74; Müslim, Nikâh: 99,102,104; Tirmizî, Nikâh: 12; Müsned, 2:68,127.

[←47]

[39] Hûd Sûresi, 6.

[←48]

[40] İbni Mâce, Mukaddime: 7.

[←49]
[41] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←50]

[42] İbni Adiyy'in El Kamil'inden.

[←51]

[43] Taberani'nin Kebir'inden.

[←52]

[44] Hakim'in Müstedrek'i ve deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden

[←53]
[45] Müsned, 4:402,411

[←54]
[46] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←55]

[47] Hakim'in Müstedrek'i ve Darimi'den

[←56]

[48] Feyzü'i-Kadîr, 3:242.

[←57]

[49] İbni Mâce, Talâk: 21.

[←58]

[50] Ebû Dâvud, Talâk: 1.

[←59]
[51] Tecrid-i Sarih Tercümesi, 11:328.

[←60]

[52] Hemmam'ın el-Fevaid'inden

[←61]

[53] Buharî, Ahkâm: 34.

[←62]
[54] Buhari, Diyat.9..

[←63]

[55] Buhârî, Cihad: 76; Timizi, Cihad: 24; Müsned, 5:198.

[←64]
[56] Taberani'nin Kebir'inden

[←65]

[57] Taberani'nin Kebir'inden

[←66]

[58] Beyhaki’nin Şuabü’l-İman’ından

[←67]
[59] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden

[←68]

[60] Beyhaki’nin Şibü’l-İman’ı ve İbni Adiyy’in el-Kamil’inden.

[←69]

[61] Tirmizî, Menâkıb: 16; İbniMâce, Mukaddime: 11; Müsrted, 1:80.

[←70]

[62] Ebû Ya'la'dan

[←71]

[63] Taberani,nin Kebir’i ve İbni Adiyy,in el-Kamil,inden

[←72]
[64] Abdullah bin Ahmed bin Hanbel'den.

[←73]

[65] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←74]
[66] Timizi, Menâkib: 26

[←75]

[67] Buhal, Vuzu; 7; Mösned, 1:268; 4:161.

[←76]

[68] Beyhaki’nin Şuabu’l-İman ve Ebu Nuaym’ın Hilye’sinden.

[←77]

[69] Buhari, Tefsir, sure 9, 12, 13; Müslim, Fedailu’s-sahabe: 25; Münafikin: 4; Tirmizi, Kıyame: 13; İbn Mace, Zühd: 13.

[←78]

[70] Müsned: 4/29.

[←79]

[71] Tirmizi, Menakıb: 31.

[←80]

[72] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←81]

[73] İbni Ebi'd-Dünya ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←82]

[74] Mülk Suresi, 2.

[←83]

[75] Sözler, s, 176-177.

[←84]

[76] Mesnevi-Nuriye, s, 121, 122.

[←85]

[77] Keşfü'l-Hafâ, 2:90 (H. 1853.)

[←86]

[78] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←87]

[79] Bakara: 2/83, 177, 285.

[←88]

[80] Bakara: 2/220.

[←89]

[81] Nisa: 4/2.

[←90]
[82] Taberani’nin Kebir’inden.

[←91]

[83] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←92]

[84] İbni Adiyy’in el-Kamil’i ve Ukayli’nin ez-Zuafa’sından.

[←93]

[85] Taberani'nin Kebir'i ve Hatib'in Tarih'inden.

[←94]

[86] Ebu Nuaym’ın Hilye’sinden

[←95]

[87] Beha’nın Edeb’i ve Beyhaki’nin Sünen’inden.

[←96]

[88] İbni Ebi'd-Dünya; Beyhaki'nin Sünen'i Taberani'nin Kebir'i ve Hatib'in Tarih'inden.

[←97]

[89] Tirmizi, İlim:19.

[←98]

[90] Hûd Sûresi, 112.

[←99]

[91] Hutbe-i Şâmiye, s, 20.

[←100]

[92] Ebu Kurretü'z-Zebidi'nin Sünen'inden.

[←101]

[93] Tirmizi, Birr:55; Darimi, Rikak:47; Müsned, 3:5;5:153.

[←102]

[94] Müslim' , Birr: 144;Ebu Davud, Libas:24;Tirmizi, Etime:30 ve İbni Hıbban’dan.

[←103]

[95] Fussılet Sûresi, 34.

[←104]

[96] Furkan Sûresi, 72.

[←105]

[97] Teğabün Sûresi, 14.

[←106]

[98] Tirmizî, Zühd: 2; Müsned, 2:310

[←107]

[99] Hatib'in Tarih'inden.

[←108]

[100] Ebu Davud,Cihad:44.

[←109]

[101] Taberani'nin Kebir'inden.

[←110]

[102] Hakim'in Müstedrek'i ve Ebu Ya'la'nın Müsned'inden

[←111]
[103] Beyhaki'nin Şibü'l-İman'ından.

[←112]
[104] Tirmizî, Cuma: 80; Müsned, 5:251,262.

[←113]

[105] İbni Asakir’den

[←114]

[106] Taberani'nin Kebir'inden.

[←115]
[107] Taberani'nin Kebir'inden.

[←116]

[108] Bakara Sûresi, 222.

[←117]

[109] İbni Mâce, Taharet: 3; Tirmizî, Taharet: 3.

[←118]

[110] İbni Mâce, Tahare: 26.

[←119]
[111] Beyhaki'nin Şibü'l-İman'ından.

[←120]

[112] Tirmizi, Fiten: 70, Edep:13; Müsned, 1:65,70.

[←121]

[113] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←122]

[114] Müslim, Birr: 56; Mösned, 2:2,136.

[←123]

[115] Ebû Davud, Tahare: 14; Ibni Mâce, Tahare: 21

[←124]
[116] Buhari'nin Tarih'inden.

[←125]

[117] İbni Sad'ın Tabakat'ından

[←126]

[118] Buharı, Zekât: 10; Menâkıb: 25; Müslim, Zekât: 68; Neseî, Zekât 63; Darimî, Zekât: 24; Mösned, 4:256,257.

[←127]
[119] Tirmizi'nin Nevadir'inden.

[←128]

[120] Taberani’nin Kebir’i, Hakim’in Müstedrek’i, ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←129]

[121] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden.

[←130]
[122] Münâzarât, s. 48, 49.

[←131]
[123] Hakim’in Müstedrek’inden

[←132]

[124] Müsned, 1:233 ve Ebû Ya'la'dan

[←133]

[125] Taberani'nin Kebir'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden

[←134]

[126] İsrâ Sûresi, 37.

[←135]
[127] Lokman Sûresi, 18.

[←136]

[128] Ebû Davud, Salât: 93; Neseî, İmame: 3; Müsned, 3:132,215.

[←137]

[129] İbni Mâce, Taharet: 53; Müsned, 3:205.

[←138]

[130] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden

[←139]

[131] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←140]

[132] Müsned, 5:145.

[←141]

[133] Müslim, İman: 121 ve Müsned, 2:377,415.

[←142]

[134] Müsned, 5:427; Said bin Mansur'un Sünen'inden.

[←143]

[135] Buhari’nin Tarih’i ve Taberani’nin Kebir’inden.

[←144]

[136] Ebû Davud, Et'ime: 54.

[←145]

[137] Ebu Davud, Etime:14.

[←146]

[138] Buharı, Vesâya: 23; Hudûd: 44, Tıb: 48; Müslim, İman; 144; Ebû Dâvud, Vesâya: 10.

[←147]
[139] Hakim’in Müstedrek’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←148]

[140] İbni Adiyy'in el -Kamil'inden.

[←149]

[141] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←150]

[142] İbni Cerir'in Tefsir'i ve Ebu'l-Hattap'tan.

[←151]
[143] Taberani’nin Kebir’i ve Ahmet İbni Hanbel’in Müsned’inden.

[←152]
[144] Ebu Avane ve Bağavi'den

[←153]
[145] Said bin Mansur'un Sünen'inden.

[←154]

[146] Darekutni'nin Sünen'i ve Beyhaki'nin Sünen'inden.

[←155]

[147] Buhati, Salat: 52; Ezan: 81; Müslim, Misafirîn- 26" Nesel KıyâmOl-Leyl: 1; Taberânt, Sefer: 73; ibniMâce,

[←156]

[148] Taberani'nin Kebir'i ve İbni Hıbban'ın Sahih'inden.

[←157]

[149] fsrâ Sûresi, 32.

[←158]

[150] Müsned, 5:199,

[←159]

[151] İbni Mâce, Ticâret 3.

[←160]

[152] Ebu Nuaym ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←161]

[153] Buharı, Ahkâm: 23; Nikâh: 71; Ebû Dâvud, Zekât: 38; Edeb: 108; Müsned, 1:404.

[←162]

[154] Geniş bilgi için bkz: Mektûbat, s. 12-13.

[←163]

[155] Buhârî, Eşribe: 22; Bedü'l-halk: 11; Müslim, Eşribe: 97; EbûDâvud, Edeb: 161; Timizi, Etime; 15, Edeb; 74; Muvatta, Sıfat-in Neblyyi: 21.

[←164]

[156] Buhari,Mevakiti’s-Salat:5,Cihad:1;Edeb:1;Tevhid:48;Müslim,İman:137,140;Ebu Davud,Edeb:120;Tirmizi,Salat:13.

[←165]

[157] Buhar!, İman: 33; Mösned, 6:124.

[←166]

[158] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←167]

[159] Taberani'nin Kebir'inden.

[←168]

[160] Taberani'nin Kebir'inden.

[←169]
[161] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←170]
[162] Ebû Dâvud, Sünnet 2.

[←171]

[163] Tirmizi ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←172]

[164] Tirmizi’den.

[←173]

[165] Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 8; İbni Mâce, Mukaddime 101; Tirmizi, Menakıb: 14.

[←174]

[166] Buhari Edeb: 106; Müslim, Edeb: 2; İbni Mâce, Edeb: 30; Timizi, Edeb: 64; Dârimî, İsti'zâr, 20; Müsned, 2:24,128.

[←175]
[167] .İbni Mace,Fiten:20.

[←176]

[168] Buharı, Vekâle: 7; Itk: 13; Hibe: 24; Hums: 15; Megazi, 54; EbûDâvud, Cihad: 121.

[←177]

[169] Buharı, Teheccüd: 7; Savm: 59; Enbiya: 38; Müslim, Siyam: 182,186,189,192; Ebû Dâvud, Savm: 53.

[←178]

[170] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ı,İbni Hıbban'ın Sünen'i ve Ebu Yala'nın Müsned'inden.

[←179]

[171] İbni Mâce, Edeb: 56; Müsned, 5:10,11, 20, 21.

[←180]
[172] Abdullah'ın Zühd'ünden.

[←181]

[173] Taberani'nin Kebir'inden.

[←182]

[1] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←183]
[2] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden

[←184]

[3] Bakara Sûresi, 195.

[←185]

[4].A'raf Sûresi, 31.

[←186]

[5] Hakim'in Müstedrek'i, Taberani'nin Kebir'i Ebu Yala'nın Müsned ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←187]

[6] Tirmizî, Birr: 60.

[←188]

[7] Tirmizi,Menakıb:31.

[←189]

[8] Taberani’nin Kebir’i Hakim’in Müstedrek’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←190]

[9] Mektûbat, s. 352.

[←191]

[10] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←192]

[11] Kehf Sûresi, 28.

[←193]

[12] Tefsiru't-Kurtubt, 10:390.

[←194]

[13] Şuarâ Sûresi, 111-113.

[←195]

[14] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←196]

[15] Müslim, Zühd: 68,69; EM Oâvud, Edeb: 9; Tırmizİ, Zühd: 55; İbnİMâce, Edeb: 36.

[←197]

[16] İbni Cerir’den.

[←198]

[17] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←199]
[18] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←200]

[19] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←201]

[20] Ebu Davud'un Merasif'inden.

[←202]

[21] Müslim, Müsakât; 12.

[←203]

[22] Hatib'in Tarih'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←204]

[23] Haraiti'nin Mekarimü'l-Ahlak'ından.

[←205]
[24] İbni Adiyy’in el-Kamil’i ve Ebu Ya’la’nın Müsned’inden.

[←206]

[25] Nisa Sûresi, 147.

[←207]

[26] İbrahim Sûresi, 7.

[←208]

[27] Ebû Dâvud, Salât: 45.

[←209]
[28] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←210]

[29] Kenzü'l-Ummal, 3:528.

[←211]

[30] Kenzü'i-Ummal, 3:536.

[←212]

[31] İbni Mâce, Libas: 24; Ebû Davud, Libas; 4.

[←213]

[32] Taberani'nin Kebir'inden.

[←214]

[33] Ebu Ya’la’dan.

[←215]

[34] Buhari’nin Edeb’inden,Taberani’nin Evsat ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←216]

[35] Taberani’nin Kebir’inden.

[←217]

[36] Tahavi'den.

[←218]

[37] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden

[←219]
[38] Taberani'nin Kebir'inden.

[←220]

[39] Hakim, Ebu Nuaym ve İbni Mende'den.

[←221]

[40] İbni Asakir’den.

[←222]

[41] Müstedrek, 3:177; Usdû'l-Gâbe, 2:22.

[←223]

[42] Buhari, Edeb:89.

[←224]

[43] Beyhaki'nin er-Risaletü'l-Eş'ariyye'den.

[←225]
[44] Mektûbat, s. 292.

[←226]
[45] Müsned'den.

[←227]

[46] Taberani'nin Evsf'ı ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←228]

[47] İbni Neccar'ın Tarih'inden.

[←229]

[48] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←230]

[49] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←231]

[50] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←232]

[51] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←233]
[52] Taberani’nin Evsaf’ından.

[←234]

[53] Buharı, îman: 22, Itk. 15; Müslim, îman: 40.

[←235]

[54] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←236]

[55] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←237]

[56] Ebû Dâvud, Büyü: 79; Tirmizî, Büyü: 37; Deylemt, Büyü: 57; Müsned, 3:414.

[←238]

[57] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←239]

[58] İbnü’s-Süm’ani’nin, Edebü’l-İmla’sından.

[←240]

[59] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←241]

[60] Ebû Dâvud, Salât: 114; Tımizî, Hudud: 2

[←242]

[61] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←243]
[62] Timizi Daavât: 65; Mûsned, 2:77

[←244]
[63] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←245]

[64] Müslim, İman: 361,362; Müsned, 1590-291.

[←246]
[65] Timizi Cennet: 23; Mûsned, 3:76.

[←247]

[66] Taberani'nin Kebir'inden.

[←248]

[67] Hatibin Tabiinden.

[←249]

[68] Darimî, Libas: 14; Tırmizl, Edeb: 54.

[←250]
[69] Timizî, Zühd: 54.

[←251]
[70] Ebû Ya'ISâan.

[←252]

[71] Nahl Suresi, 90.

[←253]

[72] Nisa Sûresi, 135.

[←254]
[73] İbni Mâce, Nikah: 28

[←255]

[74] Taberani'nin Evsaf'ı,İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←256]

[75] Buharî, Hk: 18; Erime: 55; İbniMice, Etime: 19; Mûsned, 1:446; 2:259.

[←257]

[76] İbni Mace,Edeb:19.

[←258]

[77] İbni Mace'den.

[←259]
[78] Tırmizî, Nikâh: 3. fbnîMâce, Nikâh: 46.

[←260]

[79] Kenzü'l-Ummal, 16:297.

[←261]
[80] Feyzü'i-Kadîr, 3:482.

[←262]
[81] Müslim, Nikâh: 76.

[←263]

[82] Gençlik Rehberi, s. 23.

[←264]

[83] İbni Asakir’den.

[←265]

[84] Ebû Dâvud, Etime: 9; Müsnad, 5:408

[←266]

[85] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←267]

[86] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←268]

[87] Tirmizi,Tıp:1.

[←269]
[88] Ebû Nuaym'in Hıfyefsinüen**.**

[←270]
[89] EböDavud, Edeb: 113.

[←271]

[90] Hatib’in Tarih’i, Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←272]

[91] Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden.

[←273]

[92] Tayalisi'den.

[←274]
[93] Hakim’in Müstedrek’i ve Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←275]

[94] Ebû Davud, Edeb; 101; Tirmizİ, Daavat: 14,25,116; İbniMâce, Dua: 15; Deylemî Fezâilö'l-Kur'ârr. 23.

[←276]

[95] Hakim'in Müstedrek'inden.

[←277]

[96] Taberani'nin Sağir'inden.

[←278]

[97] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←279]

[98] bni Mâce, İkâme: 79.

[←280]
[99] Buharı, Cuma: 4; Müslim, Cuma: 10.

[←281]

[100] CumaSûresl.9.

[←282]
[101] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←283]

[102] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←284]

[103] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←285]

[104] Mûsned, 4200

[←286]
[105] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←287]

[106] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←288]

[107] Timizi, Zühd: 57.

[←289]
[108] Bezzar'dan

[←290]

[109] Ebu'ş-Şeyh'in Serabından.

[←291]

[110] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←292]

[111] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←293]
[112] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←294]

[113] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←295]
[114] Taberani'nin Kebir'inden.

[←296]

[115] Müsned, 6:71,104,105.

[←297]

[116] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←298]
[117] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←299]

[118] Ebû Davud, Imare; 4; Neseî, Bey'a: 33; Müsned, 6:70.

[←300]

[119] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←301]
[120] Buharî Fiten: 19; Müslim, Cennet: 84; Müsned, 2:40,110,136.

[←302]

[121] Enfal Sûresi, 25.

[←303]

[122] Buharı, Hac: 49; Müslim, Fiten: 8; İbni Mâce, Fiten: 30.

[←304]

[123] Sözler, s. 158,

[←305]

[124] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←306]

[125] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←307]

[126] Taberani’nin Kebir’i ve Ebû Nuaym'in Hilye’sinden.

[←308]

[127] Musannef, 13/205-206.

[←309]

[128] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←310]

[129] Müslim, Nikâh: 132; Timiz!, Nikâh; 39; Mûsned, 3:49,59,93

[←311]

[130] İbni Neccar’ın Tarih’i ve Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←312]

[131] Ebu Ya'la ve İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←313]
[132] Taberani'nin Evsat'ından.

[←314]

[133] İbni Mübârekln Zühdünden.

[←315]

[134] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←316]
[135] Rafii'nin Tarih-i Kazvin'den.

[←317]

[136] Hakim'in Müstedrek'i ve .Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←318]

[137] Hûd Sûresi, 114.

[←319]
[138] Darekutni’nin Efrad’ından.

[←320]

[139] Buharî, İstizan; 13; Müslim, Adab: 32,34,35,37,37; EM Davud, Edeb: 127,130

[←321]

[140] İbniMâce, Edeb:37.

[←322]

[141] Şûra Sûresi, 38,

[←323]

[142] Al-i İmran Suresi, 159.

[←324]

[143] Ramuzu-l-Ehâdis, 2:499.

[←325]

[144] Feyzü't-Kadîr, 4:2.

[←326]

[1] Mûsned 4:226.

[←327]

[2] Ebû Davud, Tereccûd: 7; Tirmizt, Edeb: 35; Nesaî, Zfnet: 35; Darlmî, Isti'zan; 18; Mûsned, 4:400,414,418,

[←328]

[3] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←329]

[4] Ebu Davud,Vitr:13;İbni Mace,İkame:175.

[←330]

[5] Buharî, Bed’ul Halk. 11; Nsseî, Taharet: 72

[←331]

[6] İbnü’s-Sünni’den.

[←332]
[7] Buharı, İman: 31

[←333]

[8] ibni Mâce, Filen: 11; Müslim, Fiten: 16.

[←334]

[9] Taberani’nin Evsaf’ından.

[←335]

[10] İbni Hıbban,Buhari’nin Edeb’i, .Taberani’nin Evsaf’ından.

[←336]

[11] Tirmizî, Daavat 135.

[←337]

[12] Tirmizî, Daavat: 83; Müsned, 4;27,28; 6:313,317.

[←338]

[13] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←339]

[14] İbni Adiyy'in el-Kamil'i.Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←340]

[15] Tirmizî, Zühd: 61; Müsned, 3:96,

[←341]

[16] İbni Mâcs, Dua: 14; Müsned, 2:354,522.

[←342]
[17] Ebu Nasr es-Sicziden.

[←343]
[18] Buhar!, Nikah: 120; Müslim, Imare: 183.

[←344]

[19] Sire, 3:305.

[←345]

[20] Müslim, Imare: 10; Neseî, Büyü: 84; Müsned. 5:86,88.

[←346]

[21] Tirmizî, Edeb: 37; Ebû Davud, Tereccül: 13; Neseî, Zîneî: 74.

[←347]

[22] Müslim, Zekât: 112; Ebû Davud, Zekât 28,30,31; Nesef, Zekât: 94.

[←348]

[23] İbni Mâce, Zekât: 8.

[←349]

[24] Tirmizî, Zekât 26; Savm: 10; İbni Mâce, Siyam: 25; Dârimî, Savm: 12; Mösned, 4:17,18,213,214. 1. Bakara Sûresi, 3.

[←350]

[25] İbni Mâce, Rüya; 9; Müslim, Rüya: 6; Ebû Davud, Edeb: 88; Tirmizî, Rüya: 1.

[←351]

[26] Tabsrânî'nin Kebenden.

[←352]

[27] Deylemi, Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←353]

[28] Buharî, Cuma: 18; Ezan: 20,23; Müslim, Mesaaid: 151,152,153; Ebû Davud, Salat 54; Timiz!Salat 127

[←354]

[29] Buhar!, Edeb: 73; Müslim, îman: 111; Tırmizİ, İman: 16; Taberâri, Kelâm: 1; Müsned. 2:18,44,47.

[←355]

[30] Mâlde Sûresi, 94.

[←356]

[31] Emirdağ Lahikası, 1:201.

[←357]
[32] Şualar, s. 358.

[←358]

[33] Ebû Davud, Etime; 15; Tirmizt, Eftme: 47; İbni Mâce, Etime: 7; Dârimî, Etime: 1

[←359]

[34] Ebu Davud,Eşribe:21.

[←360]

[35] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←361]
[36] Hasan bin Süfyan'ın Müsned'inden.

[←362]
[37] Ebu Davud, Edeb: 142

[←363]
[38] Hakim ve Ebu'ş-Şeyh'ten.

[←364]

[39] Ibni Micb, Nikâh: 9; Mûsned, 3:93; 4225,226.

[←365]

[40] Müslim, Salât: 183,186; Buharî, Ezan: 63; Tırmizî, Salât 61; İbnîMâce, İkâme: 48.

[←366]
[41] Müslim, Libas: 67; Ebû Davud, Ubas: 41; Tırmizî, libas: 37; Ibni Mâce, Libas: 78.

[←367]
[42] Taberani’nin Kebir’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←368]
[43] Ebû Davud, Edeb: 139; Mösned, 2530,439.

[←369]

[44] Buharî, îman: 41; Nefakât: 1; Müslim, Zekât 48; Nessî, Zekât: 60; Dârimî, İstizan: 35.

[←370]

[45] Müslim, Zekat 79, 80; Ebu Davud, Zekat: 44, İbn Mace, Ticaret: 65, Müsned: 6/44, 278.

[←371]

[46] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←372]

[47] Buhar!, Daavât; 12; Tevhld: 13; Müslim, Zkr 62; Ebû Davud, Edeb: 92; Tırmizî, Duâ: 20; ibni Mâce, Duâ: 15.

[←373]

[48] Buharî, Nikah: 85; Müslim, Talak: 10; Darimî, Nikah; 38

[←374]

[49] Buharî, Vuzu: 18, Eşrlbe: 25; Müslim, Tahare: 63; Timiz!, Eşrfbe: 16; Nesel Tahare: 41; İbni Mâce, Eşrfbe:.

[←375]

[50] Ebu Yala'nın Müsned'inden.

[←376]

[51] İbni Asakir’den.

[←377]

[52] Buharî, Edeb: 128; Ebû Davud, Edeb: 89; Tırmizl, Edeb: 7; Ibni Mice, İkâme: 42; Müsned. 2:242; 3:37.

[←378]

[53] Buhari, Bed'ul-Halk: 11; Edeb: 125,128; Timizi Salât 156; Edeb: 7; Mûsned, 3:61,

[←379]

[54] İbniMâce, İkâme: 4Z

[←380]
[55] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←381]

[56] Şirazi’nin Kebir’inden

[←382]

[57] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←383]

[58] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←384]

[59] Müsned, 2:173

[←385]

[60] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←386]
[61] Mûsnea, 2:357,387.

[←387]
[62] Taberani’nin Evsaf’ından.

[←388]

[63] Ebu Davud'dan.

[←389]

[64] Taberani’nin Kebir’i Hakim’in Müstedrek’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←390]

[65] Hakim’in Müstedrek’i nden.

[←391]
[66] Bezzazdan.

[←392]

[67] Neseî, Cenâiz: 14.

[←393]

[68] Mücadele Sûresi, 11.

[←394]
[69] Keşffl-Hafâ, 2:3281.

[←395]
[70] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←396]

[71] Ebu Ya'la'nın Müsned'i ve Abdürrezzak'ın el-Cami'indan

[←397]

[72] İbn Adiyy’in el-Kâmil’inden.

[←398]
[73] Müsned, 5:252,256.

[←399]
[74] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←400]

[75] Timizi, Birr: 39

[←401]

[76] İbn Adiyy’in el-Kâmil’inden.

[←402]

[77] Hucurat Sûresi, 12,

[←403]
[78] Hucurat Sûresi, 12.

[←404]

[79] Münazarat, s. 135.

[←405]

[80] Mesnevî-i Nuriye, s. 58.

[←406]

[81] İbniMâce, Cenâiz: 6; Mösned, 4:12

[←407]

[82] Buharî, Ilisam: 21; Müslim, Akdıye: 15, EM Davud, Akdıye: 2; Neşet, Ahkâm: 2; İbniMâce, Ahkam: 3; Mösned,

[←408]

[83] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←409]

[84] Ukayli'nin Zuafa'sından.

[←410]

[85] Deylemfnln Mûsnedü'l-Firdevs"

[←411]

[86] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←412]

[87] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←413]

[88] Ebu Davud:Cihad:80.

[←414]

[89] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←415]
[90] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←416]

[91] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←417]

[92] ibni Mâce, Nikâh: 9; Müsned, 3:393; 4:393

[←418]

[93] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←419]

[94] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←420]

[95] Tirmizî, Salât: 117; fbniMâce, MesackJ: 13; Müsned, 6:282,283.

[←421]

[96] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←422]

[97] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←423]

[98] Buharı, Savm: 5; Bed'ü'l-Halk; 11; Müslim, Siyam: 2; Neseî, Siyam: 4,5; Müsned, 2:281,401; 3:236.

[←424]

[99] Barla Lahikası, s. 57.

[←425]

[100] Müslüman İlim Öncüleri Ans., s. 106.

[←426]
[101] Zümer Sûresi, 53.

[←427]

[102] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←428]
[103] İbni Mâcetden

[←429]

[104] Buharı, Daavât: 21; Müslim, Zikir; 9; Tirmizl, Daavât: 77,

[←430]

[105] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←431]

[106] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←432]
[107] Timizi, Rada':10

[←433]
[108] Buharı, Bed'ül-Halk: 7; Nikâh: 85; Müslim, Talâk: 11; Ebû Davud, NikâH: 40.

[←434]

[109] Darekutni’nin Sünen’inden.

[←435]
[110] İbnİ Mice, İkâme; 119.

[←436]

[111] Müsned, 4:56.

[←437]

[112] Müslim, Istlskâ; 6,

[←438]
[113] Muşum, Nikâh: 98,101; İbniMâce, Nikâh: 25; Müsned, 2:22.

[←439]

[114] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←440]
[115] Bezzazdan.

[←441]

[116] Tirmizi’den.

[←442]
[117] İbni Mâce, Rüya: 7.

[←443]

[118] A.g.e., Rüya: 10,

[←444]

[119] Buharı, Tabir: 3, 46; Müslim, Rüya: 3; Tırmizî, Daavat 52; İbni Mâce, Rüya: 3 Müsned, 3:

[←445]

[120] Ebu Ya’la,Taberani,nin Kebir’i ve Hakim’in Müstedrek’i nden.

[←446]

[121] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←447]
[122] Hatib’in Tarih’inden.

[←448]

[123] İbni Neccar'dan.

[←449]
[124] Müsned, 2:162,190

[←450]
[125] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←451]

[126] Müsned, 4:145.

[←452]
[127] Kalem Sûresi, 44.

[←453]

[128] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←454]

[129] Timizi, Tefsîr-i Sûre: 9; tbniMâce, Mesacld: 19; Mösned, 3:68-76.

[←455]
[130] İbni Mace,Zühd:1.

[←456]

[131] Timizi, Menakıb: 59

[←457]

[132] İbni Adiyy’in el-Kamil’i ,Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←458]

[133] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←459]

[134] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←460]

[135] Darekutni'nin Sünen'inden.

[←461]
[136] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←462]
[137] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←463]
[138] Hakim'den.

[←464]

[139] Tevbe Sûresi, 18.

[←465]

[140] Timiz!, Sevabü'l-Kufân: 10.

[←466]

[141] Sözler, s. 321.

[←467]

[142] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←468]

[143] Beyhaki'nin Daavat'ından.

[←469]

[144] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←470]

[145] İbnİMâce, Ticâret: 4.

[←471]

[146] Musned, 5:262; EM Dâvud, Cenâlz: 1.

[←472]
[147] Deylemî'nin Mu'ce/rfinden

[←473]

[148] Mösned, 1:18,26; 3:446.

[←474]
[149] Taberani'nin Evsaf'ı,Buhari'nin Tarih'inden.

[←475]

[150] Müslim, Eşribe: 134,137; Ebû Davud, Efıme; 49; Timizi Etime: 11; Mûsned, 3:100.

[←476]

[151] İbni Mâce, Zühd: 25; Müsned, 1:402.

[←477]
[152] Nîsa Sûresi, 3.

[←478]

[153] Ebû Davud, Edeb: 123.

[←479]

[154] Buhart Edeb; 69; Müslim, îman: 73.

[←480]
[155] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←481]

[156] İbni Asakir’den.

[←482]

[157] Buharî, Bed'ü'l-Halk: 15; Müslim, 2kr: 82; Timizi, Daavat: 86; Mösned, 2:306,321.

[←483]

[158] Ebû Davud, Edeb: 106; Müsrıed. 3:306,355

[←484]

[159] Mösned, 3:97; 5:425.

[←485]

[160] Buhar}, Tıb: 30, Enbiya: 54; Müslim, Selâm: 92, 94, 98; Ebû Davud, Cenaiz: 6; Taberânt, Medine: 22,23,

Mösned, 1:182,193.

[←486]

[161] Buhâri, T\b: 31.

[←487]

[162] Müslim, Salat: 11; Ebû Davud, Salat 36; Tırmizî, Menâkıb: 1; Neseî, Ezan: 37; Mûsned, 2:168,265.

[←488]

[163] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←489]
[164] Buhari’nir Tarih’inden.

[←490]

[165] Müsned, 4:234.

[←491]

[166] Ebû Davud, Cenâiz: 56; İbni Mâca, Cenâlz, 23

[←492]

[167] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←493]
[168] Rafi'nin Tarih'inden.

[←494]

[169] Müsned, 5:162; Timiz!, Savm: 53; Neseî: Siyam: 84

[←495]

[170] Mûsned, 2:28.

[←496]

[171] İbni Ebi Şeybe'den

[←497]
[172] Said bin Mansur'un Sünen'inden.

[←498]

[173] Ukayli’nin Zuafa’sı , Taberani’nin Kebir’inden ve İbni Adiyy’in el-Kamil’inden

[←499]

[174] Taberani'nin Kebir'i nden

[←500]

[175] Taberani'nin Kebir'i ve Hakim'in Müstedrek'inden.

[←501]

[176] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'inden.

[←502]

[177] İbni Asakir’den.

[←503]
[178] Hakim’in Müstedrek’inden

[←504]

[179] Ebu Davud ve Beyhaki’nin Sünen’inden.

[←505]

[180] Emirdağ Lahikası, 1:40.

[←506]
[181] Lem'alar, s. 192.

[←507]

[182] Hakim'in Müstedrek'i ve.Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←508]

[183] Müslim, Zühd: 54; Mösned, 4:412.

[←509]

[184] Buharİ Edefa; 126; Timizi Edeb: 3; İbniMâce, Edeb: 20; Mösned, 1:120,122.

[←510]
[185] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←511]
[186] Ebu Davud'dan.

[←512]

[187] Hakim’den.

[←513]
[188] İbni Kani'nin Mu'cem'inden.

[←514]
[189] İbni Sa’d’ın Tabakafından.

[←515]
[190] Müsned'den.

[←516]

[1] Timizi, Birr: 55; Müsned, 5:153,158,169

[←517]

[2] Ebu Davud,Melahim:17.

[←518]

[3] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←519]

[4] Müsned:1:239.

[←520]

[5] Müsned, 5:152

[←521]

[6] İbni Adiyy'in el-Kamil'inden.

[←522]

[7] Abdurrezzak'ın Cami'i ve EbuNuaym'ın Hilye'sinden.

[←523]
[8] Tirmizi’den.

[←524]

[9] Tirmizi,Fiten:38.

[←525]
[10] Hatib'in Tarih'inden.

[←526]

[11] İbni Ebid Dünya'dan.

[←527]

[12] Gâfir sûresi, 60.

[←528]
[13] Sözler, s. 294, 295.

[←529]

[14] Hakim'in Müstedrek'inden ve .Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←530]

[15] İbni Asakir'den ve İbni Adiyy'in el-Kamil'inden

[←531]

[16] İbni Mâce, Fiîen: 19; Müslim, îman: 132; Buharı, Hayız: 6.

[←532]
[17] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←533]
[18] İbni Adiyy'in el-Kamil'i ve Ebu Nuaym'ın Hilye'sinden..

[←534]

[19] Müslim, Selâm: 31; Ebû Davud, Edeb: 28,139; Timizi Edeb: 10; İbni Mâce, Edeb: 22.

[←535]

[20] EbûDavud, Salat 171; Tirmizt, Mevakit: 162; Neseî, Sehv: 7; İbniMâce, İkâme: 62; Mösned, 5:150.

[←536]

[21] Said bin Mansur’un Sünen’inden.

[←537]
[22] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←538]

[23] Müslim, îman: 133; İbniMâce, ikâme: 70; Mösned, 2:443

[←539]
[24] Rafi'nin Tarih'inden.

[←540]

[25] Müsned'den.

[←541]

[26] Timizi, Kader: 11

[←542]

[27] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’inden.

[←543]

[28] Müsned, 2:474.

[←544]

[29] İbniMâce, Zühd: 15; Mûsned, 5:12.

[←545]

[30] Buharî, Tefsir-i Sûre: 19; Timiz}, Cennet: 20; Tefsîr-i Sûre: 19; Müsned, 2:377,3:9.

[←546]

[31] Buharı, Cuma: 31; Müslim, Cuma: 24; Neşe!, İmame: 59; Cuma: 13; İbniMâce, İkâme, 82; Mösned, 2:239.

[←547]

[32] Buhar/, Savm: 2; Müslim, ayam: 160,163; Ebu Davud, Savm: 25; Nesei, Siyam: 42; Ibni Mâce, Siyam: 21;

Mûsned, 2:245,257.

[←548]

[33] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i ve İbni Hıbbandan.

[←549]
[34] Ebu Davud, Tereccül: 3.

[←550]

[35] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←551]

[36] Taberani'nin Kebir'i nden.

[←552]

[37] Dtvan-t Harb-i Örfî, s. 49.

[←553]

[38] İbni Asakir'den.

[←554]

[39] Tırmizî, Menakıb: VjbniMâce, Zûhd: 37; Mösned, 5:137,138.

[←555]
[40] Taberani’nin Kebir’i ,Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←556]

[41] İbni Asakir'den.

[←557]
[42] Hatib'in Tarih'inden.

[←558]
[43] Tekâsür Sûresi, 8.

[←559]

[44] Müslim, fmare: 16; Müsned, 5:173.

[←560]
[45] Hakim’in Müstedrek’inden

[←561]
[46] İbni Sa'd'ın Tabakat'ından.

[←562]

[47] Tnmizl Fiten; 33; İbniMâce, Fften: 10; Müsned, 5:69; 6:393.

[←563]
[48] Hilye, 1/94.

[←564]

[49] Tefsiru't-Kur'âni'l-Azîm, 2:309.

[←565]
[50] Tirmizi,Fiten:78.

[←566]

[51] Tırmizî, Nikâh: 42.

[←567]
[52] Buharı, İstizan: 47; Müslim, Seiâm; 37,38.

[←568]
[53] Müslim, Mesacid: 289-291; Müsned, 3:24; 5:53

[←569]

[54] Hatib’in Tarih’inden.

[←570]

[55] Müsned, 6:157. .

[←571]

[56] Hatib'in Tarih'inden.

[←572]

[57] Hûd Sûresi, 114.

[←573]
[58] Tirmizi,Birr:46.

[←574]

[59] Ebû Davud, Ubas; 41; Mûsned, 2/354.

[←575]

[60] Müslim, Rüya: 16; IbnlMâce, Rüya: 5; Mûsned, 3:315.

Müslim, Rüya: 16; IbnlMâce, Rüya: 5; Mûsned, 3:315.

[←576]

[61] Ibni Mâce, Mukaddime: 24

[←577]
[62] Mûsned, 2:69,128.

[←578]
[63] Buharf, Hac: 4; Müslim, Hac: 438.

[←579]
[64] Müslim, İman: 192.

[←580]

[65] İbni Mâce, Menasik: 5.

[←581]
[66] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←582]

[67] Müslim, Vasıyye: 14; Ebû Davud, Vesâya: 14; Tirmizt, Ahkâm: 36; Neşet, Vesâya: 8.

[←583]

[68] Buhari, Cenâiz: 90; Bed'ül-Halk: 8; Rikak: 42; Müslim, Cennet: 65, 66; Tırmizf, Cenâiz:

[←584]

[69] Ebû Davutfdan

[←585]

[70] Hatib’in Tarih’i ve . Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←586]

[71] Taberani'nin Kebir'i ve Hakim'in Müstedrek'inden .

[←587]

[72] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←588]

[73] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←589]

[74] Tirmizî, Daavât: 82,83; Müsned, 3:150 Taberani’nin Kebir’i nden.

[←590]

[75] Taberani’nin Kebir’i nden.

[←591]
[76] Tirmizî, Daavat: 82.

[←592]

[77] Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden.

[←593]
[78] Buharı, Cihad: 134; Müsned, 4:410,418.

[←594]

[79] Taberani'nin Evsaf'ından.

[←595]

[80] İbni Asakir'den.

[←596]
[81] Tirmizi, Fiten:74.

[←597]
[82] Ebu Ya'la'nın Müsnedinden; Hakim'in Müstedrek'inden

[←598]

[83] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından

[←599]
[84] Müslim, Daavat:54,55.

[←600]

[85] Timizi Kıyame; 58; (bniMâce, Zühd: 9; Müsned, 2:254,482.

[←601]
[86] Taberani’nin Kebir’inden.

[←602]
[87] Ebu Ya'la'nın Müsned'inden.

[←603]

[88] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←604]
[89] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←605]

[90] Zârlyat Sûresi, 55.

[←606]
[91] Buharî, Kim: 2.

[←607]
[92] Mösned, 5:278,284.

[←608]

[93] İbni Asakir’den.

[←609]

[94] Tirmizl Et'ıme: 12; Ebû Davud, Etime: 17; Ibni Mâce, Etime: 12; Dârimî, Etime: 16, Mösned, 1570.

[←610]
[95] Bezzazdan.

[←611]
[96] Mösned, 2:27,40, 59,69,128.

[←612]
[97] Ebö Dâvud, Edeb: 82; Timizi İman: 14

[←613]
[98] Buharî, Bedü'l-Halk: 17; Tıb: 58; Ebû Davud, Etime: 48; Neşet, Fer1:11;

[←614]

[99] Latif Nükteler, s. 8.

[←615]
[100] İbnü’s-Sünni’den.

[←616]
[101] İbni Mürdeveyh'den.

[←617]

[102] İbni Ebi'd-Dünya'nın Zemmü'l-Gıybet'inden.

[←618]
[103] İbni Asakir’den.

[←619]
[104] Taberani'nin Kebir'inden.

[←620]
[105] Tırmizî, Cenâiz: 34

[←621]

[106] Taberani’nin Evsaf’ı ve İbni Adiyy’in el-Kamil’i nden.

[←622]

[107] Ebû Ya'la'nın Müsnedinden.

[←623]

[108] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ı ve Abdürrezzak’tan.

[←624]

[109] Müsned, 2:177.

[←625]

[110] Müslim, Cenâiz: 29; Müsned, 5:342-344.

[←626]

[111] Müsned, 2:251; 437.

[←627]

[112] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←628]

[113] Buhâri, İman: 24; Müslim, İmân: 106; Ebû Dâvud, Sünnet: 15; Tirmizî, îman: 14; Ne$eî, îman: 20; Mösned, 2:189,198.

[←629]
[114] Hakim’den.

[←630]
[115] Taberani'nin Kebir'i ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←631]
[116] Timizi Nikâh: 1; Müsned, 5:421.

[←632]

[117] İbni Asakir ve Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←633]

[118] İbni Adiyy'in el-Kâmit\ ve Ebû Nuaym'ın H/jye'sinden.

[←634]

[119] Ebû Davud, Tatavvu: 7,35.

[←635]

[120] Said bin Mansur’un Sünen’ ve İbni Adiyy’in el-Kamil’i nden.

[←636]

[121] Taberani'nin Kebir'inden.

[←637]
[122] Hakim'in Müstedrek'i ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←638]

[123] Ibni Mce, Edeb: 56; Mösned, 5:10,11,20.

[←639]
[124] Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden.

[←640]
[125] Taberani’nin Kebir’i ve İbni Adiyy’in el-Kamil’i nden.

[←641]

[126] Neseî, Zekât; 77; Mûsned, 5:151,176.

[←642]

[127] Mûsned, 5:261; 269.

[←643]
[128] Hatib'in Tarih'inden.

[←644]

[129] Halili'nin Meşih at'ından.

[←645]
[130] İbni Hıbban’ın Sahih’inden.

[←646]
[131] Taberani’nin Kebir’i ve Hakim’in Müstedrek’inden .

[←647]

[132] Müsned, 2:165,219.

[←648]

[133] Buharî, Zekât: 22; Hibe: 15; Müslim, Zekât: 88,89; Müsned, 6:139,160,345,346.

[←649]
[134] Buharî, Fezâi'û-Ashabİ'n-Nebiyyi: 8; Müsned, 5:364

[←650]

[135] Taberani’nin Kebir’inden.

[←651]

[136] Buhar!, Itk: 15; Müslim, Zühd: 74; îman: 38; Ibni Mâce, Edeb: 1; Müsned, 4:36; 5:168,173.

[←652]
[137] Müsned, 5:58,371

[←653]
[138] Darimi, İsti’zan: 351; Mûsned, 3:439,441; 4:234

[←654]

[139] Neseî, Hayl: 8; Müsned, 4:144

[←655]

[140] İbni Mace,Zühd:1

[←656]

[141] Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden, İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←657]

[142] İbni Asakir’den.

[←658]

[143] Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←659]

[144] Müsned ve Taberani’nin Kebir’inden.

[←660]

[145] Ebu Ya’la’nın Müsned’i, Hakim’in Müstedrek’i ve Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←661]

[146] Müsned, 1:287; 2:230,277,301,303; Neşet, Zekât: 1; IbniMâce, Tahare: 5.

[←662]

[147] İbni Ebi Şeybe ve Taberani'nin Evsaf'ı ndan.

[←663]
[148] Taberani’nin Evsaf’ı ndan.

[←664]
[149] EbûDavud, Nikâh: 39.

[←665]

[150] Timizi, Kıyame: 24; Müsned, 1:387.

[←666]

[151] Buharı, Fezâilü'l-Kur'ân: 23; Müslim, Mûsafirin: 228; Tirmizİ, Kuran: 8; Neseî, Iftltah: 37; Dsrimt, Rikak; 32Müsned, 1:46

[←667]
[152] Hatib'in Tarih'inden.

[←668]

[153] İbni Kani’den.

[←669]

[154] Taberani'nin Kebir'i, Hakim'in Müstedrek'i , Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←670]

[155] Timizi, İlim: 12,

[←671]

[156] Müsned, 5:232,247.

[←672]

[157] Hakim’in Müstedrek’inden.

[←673]

[158] İbni Mace,Tıb:32.

[←674]
[159] Taberani'nin Kebir'inden.

[←675]

[160] Taberani'nin Kebir'i, İbni Adiyy'in el-Kamil'i , Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←676]

[161] Müsned, 5:393; İbniMâce, Siyam: 22.

[←677]

[162] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←678]

[163] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden.

[←679]

[164] Taberani’nin Kebir’i, Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←680]
[165] Buhari'nin Tarih'inden.

[←681]

[166] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←682]

[167] Taberani’nin Kebir’i, Hakim’in Müstedrek’i, Beyhaki’nin Şi’bü’l-İman’ından.

[←683]

[168] İbni Mâce, Tahare: 4; Darimî, Vuzu1:2; Taherânî, Tahare: 36; Müsned, 5:277,282.

[←684]
[169] îbni Mâce, Tahare: 4.

[←685]
[170] Hatib'in Tarih'inden.

[←686]

[171] Mösned, 3:75

[←687]
[172] Ukayli'nin Zuafa'sından.

[←688]

[173] Ebû Davud, Cihad: 73; Timizi Daavat: 43; fbniMâce, Cihad: 24; Müsned, 2:7,25,38,136,358.

[←689]
[174] Müsneâ. 2:93.

[←690]

[175] Taberani'nin Kebir'inden.

[←691]

[176] Buharı, Enbiya; 1; Nikâh; 80; Muşum, Rada; 62; Tirmizi, Rada: 1 î; Tefsîr-i Sûre: 9.

[←692]

[177] Taberani'nin Evsaf'ından**,** Ebu Nuaym'ın Hiye'sinden.

[←693]
[178] Ebu Nuaym’ın Hilye’sinden.

[←694]

[179] İbni Mâce, Zühd:23

[←695]

[180] İbni Mâce, Cenâiz :15; Buharî, Cenâiz: 50,51; EbûDavud, Cenâiz:46; Neseî, Cenâiz: 44; Taberânî, Cenâiz: 58; Müsned, 2:240,280.

[←696]

[181] Hemmam'ın Fevaid'inden.

[←697]

[182] Enbiya Sûresi, 22.

[←698]
[183] Müsned, 2:7, 307, 518

[←699]
[184] Müslim, îman: 194,195,196; Müsned, 3:402.

[←700]

[185] Ebû Davud, Vitr; 23,25; Tirmizi, Daavât: 63,99; Neşe!, Sehv: 58; Müsned, 3:120,158.

[←701]

[186] Timizi, Daavat: 64; İbniMâce, Dua: 9; Dârimî, Fezâilû'l-Kurân: 14,15, Müsned, 6:461.

[←702]

[187] Hatib'in Tarih'inden.

[←703]

[188] İbni Asakir’den.

[←704]

[189] Müsned, 1:248

[←705]
[190] Buharî, Ezan: 4,5,156; Ahkâm: 4; İbnİMâce, Cihad: 39; Müsned, 3:114; 171.

[←706]

[191] Nisa Sûresi, 59.

[←707]

[192] Buharî, Ahkâm: 4; Müslim, İmare: 38; Tirmizî, Cihad: 39.

[←708]

[193] Buharı, Fiten: 3; Müslim, 42; Müsned, 5:314.

[←709]

[194] Müsned, 3:56.

[←710]

[195] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden.

[←711]
[196] Bezzazdan,

[←712]

[197] Deylemi'nin Müsnedü'l-Firdevs'i nden.

[←713]

[198] Mösned, 3:403; 4:90.

[←714]

[199] Mûsned, 3:22,55;. Ebu Ya’la’nın Müsned’i, Taberani’nin Evsaf’ı ndan.

[←715]

[200] Deylemi’nin Müsnedü’l-Firdevs’i nden

[←716]

[201] İbni Adiyy'in el-Kamil'i nden, Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ı,Taberani'nin Sağir'inden.

[←717]

[202] Tirmizî, Zühd; 57; İbni Mâce, Fiten: 23; Dârimî, Rikak; 67

[←718]
[203] Müsned, 3:94.

[←719]

[204] ibni Asakiı'den.

[←720]

[205] Müslim, Cennet: 12; Mûsned, 2:417.

[←721]
[206] Hatib'in Tarih'inden.

[←722]

[207] İbni Ebi'd-Dünya'dan.

[←723]
[208] Taberani'nin Kebir'i, Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından.

[←724]
[209] Taberani'nin Sağir'inden.

[←725]

[1] Müslim, Şiir: 2; Tirmizî, Edeb: 70-

[←726]

[2] Ibni Asakiföm

[←727]

[3] Taberânfnin Evsafından

[←728]

[4] Müsned, 5:212.

[←729]

[5] Taberânî'nin Kebirinden

[←730]
[6] Hatib'in Tari/finden.

[←731]

[7] Ibni Eörd-Dünya'tim.

[←732]

[8] Ebû Hâtirrtden,

[←733]

[9] Timizi Rüya: 3; Müsned, 3:29,68.

[←734]

[10] Beyhaki'nin Ş/'öüW/narfından.

[←735]
[11] Darekuînfnfn Sünelinden.

[←736]

[12] Deylemrnin Müsnedü'l-FirdtvstMm.

[←737]

[13] Hatip'İn Tariflinden.

[←738]

[14] Timizi, Cenâiz: 21; IbniMâce, Cenâiz: 59.

[←739]
[15] ibniSa'd'ın Tabanında

[←740]

[16] Taberânî'nin Kebîrinden,

[←741]

[17] Mûsned 5:323.

[←742]

[18] Ibni Hıbban ve Ebû Nuaym'ın H/Asinden L

[←743]
[19] İbni Ebi'd Dünya'dan.

[←744]

[20] Mûsned, 2:326.

[←745]

[21] Mektöbât, s. 72.

[←746]
[22] Taberânfnin Evsafından.

[←747]

[23] Buhar!, Eşribe: 22; Bed'ü'l-Halk: 11,16; Müslim, Eşrİbe: 97.

[←748]

[24] Taberânfnin Evsafve U.kayirnin Zuafe'sından,

[←749]

[25] Beyhakl'nln Şi'bö'l-lmartı ve Ebû Nuaym'ın Hz/ye'sinden.

[←750]

[26] Ebû Ya'la'nm Müsnedi, Taberânfnin Kebltl ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarfından.

[←751]
[27] İbniAbdi'i-Berfden.

[←752]

[28] Temmam ve Ibni Asakir'den.

[←753]
[29] Hâkim'In MöstedreKMen.

[←754]

[30] Beyhakl'nin Şi'bü'l-fmartvrvten,

[←755]

[31] Buharî, Nikah: 88; Rlkak: 16,51; Bsd'ö'l-Halk: 8; Ttrmizî, Cehennem: 11; Müsned, 1234,359.

[←756]

[32] Taberânî'nin Keblffaöen

[←757]

[33] Buharî, Salât 1; Müslim, Salât 14; IbniMâce, Ezan: 5; Müsned, 3:169,264; 4:95.

[←758]

[34] Müsned, 2:334,357.

[←759]

[35] Taberânî'nin Kedinden

[←760]

[36] İbni Mâce, Nikâh: 20; Tirmizî, Nikâh; 6 ve-DeylemFnln Mûsnedü'l-Firdevsrmden.

[←761]

[37] Mevhebfnin örfinden

[←762]
[38] Taberânî'nin Kebirinden.

[←763]

[39] Taberânrnin Kebîr] ve Beyhafct'nîn £/'öû'/-/marfından.

[←764]

[40] Lem'alar.s, 157.

[←765]

[41] Ra'd Sûresi, 28.

[←766]
[42] Ebû Nuaym'm Hissinden.

[←767]
[43] IbniAsâkiMon.

[←768]

[44] Ibni Adiyy'in el-Kâmiti ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmari\n6ar\.

[←769]
[45] Taberânî'nin Keöfrinden.

[←770]

[46] Taberânî'nin Evsafı ve Beyhaki'nin Şi'bû'l-İmartmdan.

[←771]
[47] Taberânî'nin Kebenden.

[←772]
[48] Taberânî'nin Kebirinden.

[←773]
[49] Taberânî'nin Kebirinden,

[←774]

[50] Münazarat, s. 82.

[←775]
[51] Hâkimin Müstecfretfinden.

[←776]

[52] Deylemrnin Müsnedü'i-Hrdevginden.

[←777]

[53] Müslim, Birr: 131; 132; İbniMâce, Edeb; 7; Mösned, 4:420,422,424.

[←778]

[54] Buharî, Megâzî: 32; İbniMâce, Nikâh: 30.

[←779]

[55] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İman'ından

[←780]

[56] tbniEbîŞeybetâen.

[←781]

[57] İbn Mâce,Rûkün:4.

[←782]
[58] Ebû Davud, Zekât: 46.

[←783]

[59] Ebû Ya'lâ'nın Müsnerfinden

[←784]

[60] Müslim, Mesâcid: 5; Tırmizî, Siyer: 5; Mûsned, 5:393.

[←785]

[61] Müsned, 5:151,180,383.

[←786]

[62] Ibni Mündeveyhin Tefecinden.

[←787]

[63] Buharı, Teyemmüm: 1; Salât 56; Müslim, Mesâcid: 3; A/esef, Gusüî: 26.

[←788]
[64] Taberânî'nin Kebirinden.

[←789]

[65] Ebû Davud, Menasik: 19; Müsned, 4:350.

[←790]
[66] İbni Adiyy'in el-KâmitMen.

[←791]

[67] Bezzazdan.

[←792]

[68] Mûsned, 4:140; 202; 5:341.

[←793]

[69] Buharı, Ezan: 31; Müslim, Mesâcid: 276.

[←794]

[70] Hakim'in MöstedreK'mtien.

[←795]

[71] İbni Mâce, Tİcârât: 2.

[←796]

[72] Nahl Sûresi, 90.

[←797]
[73] Zilzal Sûresi, 7, 8.

[←798]

[74] Zümer Suresi,53.

[←799]

[75] İbni Mündeveyh'in Tefsifive Herevı'nin Fedâ/l'inden.

[←800]
[76] İbni Mâce, Edeb:42.

[←801]

[77] Timizi, Kıyame: 60.

[←802]

[78] Ebû Ya'la'nın Müsnetfinden.

[←803]

[79] Müsned, Ebû Ya'la'nın Müsnecfl, Taberânî'nin Kebîrinden.

[←804]
[80] Müslim, îman: 34-36; Ebû Davud, Edeb: 124; Tirmizî, Birr: 30; Müsned, 4:120.

[←805]

[81] Tirmizî, İlim: 16; İbniMâce, Mukaddime: 15.

[←806]

[82] Buharı, Rikak: 12; Müsned, 1:382.

[←807]

[83] Tirmizî, Nikâh: 6.

[←808]

[84] ibni Adİyy'in el-Kâmiti ve Deylemî'nin Mûsnedû'l-Firdevs'möen.

[←809]

[85] Lem'alar, s. 154.

[←810]

[86] Mektûbat, s. 24.

[←811]

[87] Mesnevî-i Nuriye, s. 156.

[←812]

[88] Beyhaki'nin Söneninden.

[←813]

[89] İbni Adiyy'in et-Kâmit'mden.

[←814]

[90] Necm Sûresi, 38, 39.

[←815]
[91] Tabakat, 2:254; Sire, 4:303, 304.

[←816]

[92] Hadid Sûresi, 14.

[←817]
[93] Lokman Sûresi, 33.

[←818]
[94] Taberânî'nin Evsafından.

[←819]

[95] Tirmizi, Zûhd: 35; İbniMâce, Zühd: 4; Müsned, 5:252,255.

[←820]

[96] Taberânî'nin Kebemden.

[←821]

[97] Hâkim'in Müstedrelö, Ahmed bin HanbeTin Zühdü, Ebû NuaynTın Haşinden.

[←822]

[98] Deylemrnin Müsnedû'i-Firdetâinden.

[←823]

[99] Ebu'ş-Şeyttten.

[←824]

[100] TaberânPnin Evsafından.

[←825]
[101] Hatib'in Tariflinden.

[←826]

[102] İbni Asâkitöen.

[←827]

[103] Taberânı'nin KeöMnden.

[←828]

[104] İbni Asakitöen

[←829]
[105] Beyhaki'nin Şİ'bü'l-îmattinöan.

[←830]

[106] EbûDâvud, Sünnet: 1; İbniMâce, Fiten: 17; Timizi ifnan: 18.

[←831]
[107] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←832]

[108] Buharî'nin Edem, EbûYa'la'nınMüsnetfinden.

[←833]
[109] Hâfcim'in MüstedreK'mden.

[←834]

[110] Taberânî'nin Evsat\ ve Ibni Adiyy'in e/-Kam//inden.

[←835]

[111] Taberânî'nin Kebîrinden

[←836]

[112] Tirmizi, Efıme:45; Kıyatne:42; İbnİMâce, Et'ımeM; İkâme: 174.

[←837]
[113] Hatibin fari/Tinden.

[←838]

[114] Beyhakl'nin Ş/'bü'/-/marfından.

[←839]
[115] İbni LâVdan.

[←840]
[116] Taberânfnin Evsafından.

[←841]

[117] Hakim’den.

[←842]
[118] Ebö Davud, Sünnet 2.

[←843]

[119] Beyhaki'nin ŞFbûlJmartmten.

[←844]

[120] Taberânî'nin Kebîft, Ebû Nuaym'm W//ye'sinden.

[←845]

[121] Deylemî'nin MüsnedüV-FircfevsInden.

[←846]
[122] Taberânî'nin Kebirinden.

[←847]

[123] Ebû Davud, Melahım: 17; Tırmizî, Fiten: 13; İbni Mâce, Fiten: 20; Müsned 3:19.

[←848]

[124] İbnünneccatöan.

[←849]
[125] Kazâföen,

[←850]
[126] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←851]

[127] Tirmizt, Daavat: 84; İbni Mâce, Dua: 5; Müsned, 3:127.

[←852]

[128] Ttrmizt, Birr: 42; İbni Mâce, Cihad: 4.

[←853]

[129] İbniMâce, Edeb;55.

[←854]

[130] Tayalisfden.

[←855]
[131] Taberânî'nin Kedinden.

[←856]

[132] Müslim, Zekât; 93; Nesei, Zekât: 60; Vesâyâ: 1; İbni Mâce, Vesâyâ: 4; Mûsned, 2:231,250.

[←857]

[133] Ebû Davud, Vitr: 12; Tatavvu: 2; Zekât 40; Neseî, Zekât: 49; Darimî, Salât: 135; Müsned, 2:358.

[←858]

[134] Buharı, Zekât: 18; Nefekat: 2; Müslim, Zekât: 95; Ebû Davud, Zekât: 39; Nesei Zekât 53, 60; Darimî, Zekât 20, 21.

[←859]

[135] Neseî, Vesâyâ: 9; İbniMâce, Edeb: 8; Müsned, 5:85; 6:7.

[←860]

[136] İbni Mâce, Mukaddime: 20.

[←861]

[137] Danm't, Zekât 38; Müsned, 3:402; 5:416.

[←862]
[138] Selim 'ür-Razrpin Cû/ünden.

[←863]

[139] Taberânî'nin Kebîri, Beyhaki'nin £/'öö'/-/marfından.

[←864]

[140] Beyhaki'nin Şi'bö'l-îmarf\ndan.

[←865]

[141] Taberânî'nin Kebîr1], Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmartindan.

[←866]
[142] Deylemrnin Mûsnedü'l-Firdevs'möen.

[←867]

[143] Taberânî'nin Kebirinden.

[←868]

[144] Beyhaki'nin Şi'bü'l-İmarh ve Ebû Nuaym'ın HZ/ye'sinden.

[←869]

[145] İbni Mâce, Siyam: 43; Müslim, Siyam: 202,203; Ebû Davud, Savm: 55; Timizi Mevakıt:207; Nesei, Kıyamü'l- Leyl:

[←870]

[146] 1./Aya, 1:238.

[←871]

[147] Tirmizî, Savm: 40.

[←872]

[148] Müslim, Siyam; 117.

[←873]

[149] İbni Mâce, Siyam: 41; Müslim, Sıyâm: 117.

[←874]

[150] Tirmizî, Savm: 47.

[←875]
[151] Tirmizî, Zekât: 28

[←876]

[152] Tirmizî, Daavat 5; Müsned, 3:75.

[←877]

[153] Taberânî'nin Kebîrinden,

[←878]
[154] Hâkimin Müstedrek\nöen.

[←879]
[155] İbni Kanfâen.

[←880]
[156] Beyhakı'nin Ş/'6üV-/man'ından.

[←881]

[157] Hakîntden.

[←882]
[158] TaberânPnin Evsafından.

[←883]

[159] Mûsned, 3:438

[←884]

[160] Mervezî'nin, K/fabü's-Sa/âfından.

[←885]

[161] Müsned, 3:66; 4:141.

[←886]

[162] Ebû Davud, Sünnet: 14; Müsned, 2:250,472,527; 5:49; Taberânrnin Kebîrinden.

[←887]

[163] Hatib'in Tarih'inöet).

[←888]

[164] Buhari, Cihad: 2; Müslim, Imare: 122,123,127; Ebö Davud, Cihad: 5; Tırmizİ, Fezâilû'l-Cihad: 24; Neşet, Zekâl: 74; fbniMâce, Frten: 13

[←889]

[165] Deylemînin Müsnedü'l-Firdevs'ınden.

[←890]

[166] Tayaiisföen.

[←891]
[167] Müsned; Taberânfrıin Kebtt\ ve Hakimin MöstetfröKinden.

[←892]

[168] tfato/rfden.

[←893]
[169] Ebû Davud, Et'ıme: 54; Müsned, 3:138.

[←894]

[170] Buharî'nin Tarih i ve Beyhaki'nin Ş/'ftü7-/man'ından.

[←895]

[171] Taberânfnin Kebîri ve Hâkim'in

[←896]

[172] Ebû Davud, İmare: 5; Müsned, 4:133.

[←897]
[173] Hakfırtden.

[←898]

[174] İbni Mâce, Hudud: 3.

[←899]

[175] Dârekutnrnin Si/neninden.

[←900]

[176] Tirmizî, Menak.ö: 16,37; ibni Mâca, Mukaddime: 11; Mûsned, 5:382,385,399.

[←901]

[177] Hâkim'in Müstedrek!ir\d&t\.

[←902]

[178] Deylemî'nin Müsnedû'l-Firdev&intieo

[←903]

[179] Buharı, Fezâilii'l-Kur'ân: 37; Müslim, İlim: 3,4; Dârimi, Fezâilü'l-Kurân; 7; Mûsned, 4:313.

[←904]
[180] Müslim, Mösâfirîn: 252.

[←905]
[181] Mûsned, 3:428,444.

[←906]
[182] Temmam'dan.

[←907]

[183] Ebû Davud, Saiât: 135; Müsned, 3:146,155; 5:338.

[←908]
[184] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'mdan.

[←909]
[185] Ebû Davud, Cenâiz: 20; İbni Mâce, Cenâiz: 4; Müsned, 5:26, 27.

[←910]

[186] Buhaıînin Tariflinden.

[←911]
[187] Müslim, Salât: 215; Neşe!, Mevakit: 35; Tatbik: 78; Tirmizİ, Daavat: 118.

[←912]
[188] Ebû Davud, Edâhî: 21; Müsned, 6:381.

[←913]

[189] Taberânî'nin Keö/rfnden.

[←914]

[190] Buharı, Sayd: 22; Neseî, Menasik: 7; Dariml, Savm: 49.

[←915]

[191] İbni Adiyy'in el-Kâmifinöen.

[←916]

[192] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmaıtmöan.

[←917]

[193] Hâkim'in Mü$tedreW ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'ınûan.

[←918]

[194] Deylemî'nin Müsnedü'l-FirdevsîinĞen.

[←919]

[195] Buharfnin Tarifti, Hâkim'in Müstedretf\r\den

[←920]
[196] Harâiti'nin Mekarimö'l-Ahlâtfmüan,

[←921]

[197] Buhar!, Ahkâm: 43; Müslim, İmare: 41; Ateşe/, Büyü': 44; İbni Mâce, Cihad: 41.

[←922]

[198] Ebû Dâvud, Salat: 93; Mûsned, 2:98; 5:262.

[←923]

[199] Buharı, Ezan: 74; Müslim, Salât: 126; Tirmizî, Mevakıt: 53; Müsned, 2:314.

[←924]

[200] Müslim, Salât: 132; Ebû Davud, Salât: 93,95; Tirmizî, Salât: 54; Neseî, İmame: 23,

[←925]

[201] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←926]
[202] Deylemî'ninMüsnedüV-firdevsInden.

[←927]

[203] Deylemî'nin/MüsnedüV-F/rrfevs'inden.

[←928]

[204] Deylemî'ninMüsnedü7-F//-devs'inden.

[←929]

[205] Buharrnin Taritfmden.

[←930]

[206] Bezzazdan.

[←931]

[207] Taberânfnin Kebîfi ve Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmrimöm

[←932]

[208] İbniMâce, Tahare: 26; Neseî, Sehv: 88; Mösned, 2:326,388,389.

[←933]
[209] TaberâniTıin Evsafından,

[←934]

[210] Müsned, Taberânrnİn Keb\t\ ve Beyhaki'nin £f'6ü'/-/roan'ından.

[←935]

[211] Ahmed bin Hanbel'in Zühdü ve Sizcfrlin /banisinden.

[←936]

[212] İbnü's-Sünnîve HarâÎti'nin Mekarimü'l-Ahlâkınöan.

[←937]
[213] Ebu'ş-Şeyttten.

[←938]

[1] Müsnedöen.

[←939]

[2] Hâkim'în MüstedreKmdet

[←940]

[3] Beyhaki’nin Şi’bü’l İman’ından.

[←941]

[4] Ebû Ya'lâ'nın Müsnedl, Taberânî'nin Kebîri ve Ibni Hıbban'ın Safc/tfinden.

[←942]

[5] İbni Ebi'd-Dünya'dan.

[←943]

[6] Tımvzî, Kıyame: 26; Zühd: 4; Neseî, Cenâiz: 3.

[←944]
[7] Mûsned, 3:68,71.

[←945]
[8] ibni Ebi'd-Dünyddan.

[←946]

[9] ibni Mâce, Cenâiz: 65.

[←947]

[10] Beyhaki'nin Şi'bü'l'İmartından.

[←948]

[11] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îınariınd&n.

[←949]

[12] İbniAsakiı'öen.

[←950]

[13] İbni Adiyy'in el-Kâmit'ı ve Ebû Ya'lâ'nın Müsnetfinden.

[←951]

[14] Dârekutnî'nin Efrarfından.

[←952]

[15] Taberânî'nin Kebemden.

[←953]

[16] Buharf, Enbiyâ: 14; Tefsîr-i Sûre: 12.

[←954]

[17] İbniMâce, Edeb:3.

[←955]

[18] Deylemî'nin Müsnedü'İ-Fİrdevs'mden.

[←956]

[19] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←957]

[20] Taberânî'nin Keö/rinden.

[←958]

[21] Buharfnin Edeb'möen.

[←959]

[22] Mücadele Sûresi, 11.

[←960]

[23] Buharfnin Taritfmüen,

[←961]
[24] Taberânî'nin Evsafından.

[←962]
[25] Buhar!, Savm: 49; Rikak: 18; Müsün), îman: 199.

[←963]

[26] Ebû Davud, Sünnet 14; Tırmizt, Rada: 11; îman: 6; Müsned, 2;25O.

[←964]

[27] Timizi, Menâkıb: 59; Müsned, 4:87; 5:54.

[←965]

[28] Taberânî'nin Keö/finden.

[←966]

[29] Ibni Adiyy'in ef-KMInden.

[←967]
[30] Ebû Davudâan.

[←968]

[31] Vrmizİ Ahkâm: 4; İbniMâce, Ahkâm: 2.

[←969]

[32] Timizi Ferâîz: 12.

[←970]

[33] Buharı, Rikak: 1; Cihad: 33,110; Menakıbü'l-Ensar:9; Megazî:29; Müslim, Cihad: 126.

[←971]

[34] Buharı: Rikak: 17; Müslim, Zühd: 18,19; Zekât: 126; Timizi, Zühd: 38; İbniMâce, Zühd: 9; Mûsned, 2:232.

[←972]

[35] Beyhakl'nin ŞfWfowrintfan.

[←973]

[36] Müslim, Zikr: 73; Ebû Davud, Vitr: 32; Tirmizİ, Daavat: 68; Neseî, Istiâze; 13,18,21,64; İbni Mâce, Mukaddime; 23; Müsned, 2:167.

[←974]
[37] Taberânî'nin Kabrinden

[←975]

[38] Müslim, 4:181.

[←976]

[39] Timizi, Büyü':6; İbni Mâce, Ticârât: 41; Müsned, 1:154-156; 3:416,417.

[←977]

[40] İbni Asakifden.

[←978]

[41] Müslim, Salât: 105; Ebû Davud, Tahare: 60; Büyü': 37; Tıp: 19.

[←979]
[42] Müslim, İmare: 19.

[←980]

[43] Ebû Davud, Vltr: 32; Neseî, Sehv: 63; Mösned, 6:139.

[←981]

[44] Tırmizî, Cenâİz: 8.

[←982]

[45] Mûsned, 1:34.

[←983]

[46] Müslim, Zikir; 73; Ebû Davud, Vitir: 32; Tırmizî, Daavât: 68; Nesei, İstiâze: 2,13,18; İbni Mâce, Mukaddime: 23.

[←984]

[47] Tırmizî, Daavat 73.

[←985]

[48] Müsnod, 4:63.

[←986]
[49] Ebû Daw/d,Vitn 32.

[←987]

[50] Ebû Davud, Daavat126.

[←988]
[51] Taberârjî'nin Kebîfmdm.

[←989]

[52] Tirmizî, Daavat: 30.

[←990]

[53] Bezzafûân.

[←991]
[54] Bezzaföan.

[←992]
[55] Taberânî'nin Keö/Vinden.

[←993]

[56] Taberânı'nin Kebîrinden.

[←994]

[57] Taberânı'nin Kebîti ve Hâkirn'in Müstedretfinden

[←995]

[58] Taberânî'niP Kebirinden.

[←996]
[59] Ebû Ya'fâ'nın Müsnecf'mûen.

[←997]

[60] Müsned, 1:403; 4:68,155.

[←998]

[61] Hâkim'in MüstedreK'mden.

[←999]

[62] Hâkim'in Müsfedre/rtnden.

[←1000]

[63] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←1001]

[64] Hâkim'in Müstedre/finden.

[←1002]
[65] Hâkim'in Müstedre/finden.

[←1003]
[66] Bezzazdan.

[←1004]

[67] Timizi, Menakıb;67.

[←1005]

[68] Müslim, Hacc: 475; Ebıî Davud, Menasik: 95; Müsned, 2:256; 3:23,

[←1006]

[69] Buharı, Cıhad: 25,74; Et'ıme: 28; Tefsîr-i Sûre: 16; Daavat 36,38,40; Müslim, Daavat: 48,52; Tirmizî, Daavat 70,76

[←1007]

[70] Ibni Mâce, Dua: 4.

[←1008]

[71] İbni Mâce, Dua; 9.

[←1009]

[72] Neseî, Sehv; 61; Tirmizf, Daavat: 23; Müsned, 4:123,125.

[←1010]
[73] Buharı, îman: 12; Tevhid: 7; Müslim, zikir: 68; Müsned, 1:302.

[←1011]
[74] Tırmizî, Dua: 87.

[←1012]

[75] Lem'alar, s. 8, 9.

[←1013]

[76] Tirmizî, Daavat: 128.

[←1014]
[77] TirmizîĞen.

[←1015]
[78] Neseî, Istiâze; 4,10,11; Ebû Davud, Vitr; 32.

[←1016]

[79] Müslim, Zikir: 33,35; Ebû Davud, Edeb: 101; Tirmizî, Daavat: 66; İbni Mâce, Dua: 4; Müsned, 5:42.

[←1017]
[80] Müslim, Zikir: 71; Neseî, Sehiv: 89; Müsned, 4:399.

[←1018]

[81] Müslim, Zikir: 72; Tirmizl Daavat; 72; İbniMâce, Dua: 2; Müsned, 1:411, 416.

[←1019]

[82] Ebü Nuaym'ın tf//ye'sinden.

[←1020]

[83] Taberânî'nin Keö/rtnden.

[←1021]

[84] Müslim, Salâî: 222; Ebû Davud, Salât: 148; Viîr: 5; Timizi, Daavat: 75.

[←1022]
[85] Ebû Nuaym'm H/Jye'sinden.

[←1023]

[86] Taberânî'nin Eı/safından,

[←1024]

[87] Taberânî'nin Evsafı ve Hâkİm'in Müstedrefânden.

[←1025]

[88] Taberânfnin Evsafından.

[←1026]

[89] Taberânî'nin Evsatmâan.

[←1027]
[90] Hatib'in fari/finden.

[←1028]
[91] ibni Asakifden.

[←1029]

[92] İbni AsakifĞen

[←1030]

[93] İbnünneccafdan

[←1031]
[94] Taberânî'nin Keb/rlnden

[←1032]
[95] İbnûnneccaföan.

[←1033]

[96] Taberânî'nin Keb/rinden.

[←1034]

[97] Buhar!, Merza: 19; Daavat: 29; Müslim, Zikir: 10; Ebû Davud, Cenâiz: 9; Nesei, Sehv: 26.

[←1035]
[98] Nesei, Istiâze: 56.

[←1036]
[99] Nesef, İstiâze:24,31,32.

[←1037]
[100] Neseî, Isîiâze: 61.

[←1038]
[101] Müsned, 5:340.

[←1039]

[102] TaberânPnin Evsafından.

[←1040]

[103] Harâiti'nin /W/â/ından.

[←1041]

[104] Wese/,istiâze:14

[←1042]

[105] Ebû Davud, Vitir: 32; Neseî, İstiâze: 19,20; İbni Mâce, Erime: 53.

[←1043]

[106] Ebû Davud, Vrtir: 32; Neseî, fstiâze, 21.

[←1044]

[107] Buharİ, Daavat: 55; Müslim, Zikir: 23,26; Ebû Davud, Vitir: 26; Menasik: 51; Tirmizî, Daavat 71.

[←1045]

[108] Buharı, Daavat: 60; Müslim, Zikir: 70; Müsned, 4:55.

[←1046]

[109] Müslim, Zikir: 59; Müsned, 2:79.

[←1047]

[110] Taberani'nin Kebir'inden.

[←1048]

[111] Deylemî'ninMüsnedü'/-F/rdevs'inden.

[←1049]

[112] İbni Adiyy'in eZ-Kâ/m/inden.

[←1050]

[113] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmarimdan.

[←1051]
[114] Taberâm'nin/Ceöfrinden.

[←1052]
[115] Taberânrnin Evsafından.

[←1053]

[116] Buhar!, Ezan: 53; Müslim, Salât: 115,116,119; Timizî, Cuma: 56; EbûDavud, Salât 75.

[←1054]

[117] Buharî, Ezan: 53; Müslim, Salât 154; Neşet, İmame: 38; İbni Mâce, İkâme: 41; Müsned, 5:90,93.

[←1055]

[118] Tirmizi, Kıyame: 26; Zühd: 4; Neseî, Cenâiz: 3; İbni Mâce, Zühd: 31; Müsned, 2:293. ***

[←1056]

[119] Müslim, îman: 306; İbniMâce, Zühd: 37; Darimî, Rikak: 96; Müsned, 3:5,11,20,25.

[←1057]

[120] Tâhâ Sûresi, 74.

[←1058]

[121] Müsned, 6:101.

[←1059]

[122] Buharı, Edep: 70; İbni Mâce, Mukaddime: 7; Müslim, Cumua; 43; Neseî, îdey: 22.

[←1060]

[123] Buharı, Mekâtip; 1,2; Büyü1:67,73; Müslim, ttk: 6, 8; Neşet, Büyü1:85,116. Taberânt, Kk: 17.

[←1061]
[124] Buharı, îman: 9.

[←1062]

[125] Mösned, 3:U, 17.

[←1063]

[126] İbniAsakirvB Beyhaki'nİn De/â//İnden.

[←1064]

[127] Tirmizî, Fitne: 26; Zühd: 41; İbniMice, Fiten: 19; Dârimî, Rikak: 37; Mösned, 3:7,19,22.

[←1065]

[128] Ebû Ya'lâ'nın Musnerfinden.

[←1066]
[129] Ibni Asakifden.

[←1067]

[130] Tırmizî, Cuma: 74; Müsned, 4:189.

[←1068]
[131] Hâkimin Küna'sından.

[←1069]

[132] Ebû Davud, Filen: 7; Mûsned, 4:410,418.

[←1070]

[133] Tirmizî, Zühd: 57; Müsned, 4:87.

[←1071]

[134] Beyhakİ'nin Şi'bü'Nman'mtian.

[←1072]
[135] Neseî, Dahâyâ: 2; Müsned, 2:167.

[←1073]
[136] Müsned,1:237,285,307.

[←1074]

[137] Buharı, Bedü'l-Halk: 145; Müslim, Fezâilü's-Sahabe: 71; Müsned, 1:205,395; 2:231; 4:355.

[←1075]

[138] Buharı, Medine: 2; Müslim, Hacc: 488; Taberâni Medine: 5; Müsned, 2:237, 247, 284.

[←1076]

[139] İbni Ebi'd-Dünyâtian.

[←1077]
[140] Buharfnin Ecteb'İnden.

[←1078]
[141] Buharî'nin Tariflinden.

[←1079]

[142] Müsned, 2:212; 4:158; 5:259.

[←1080]

[143] Ebû Şeytften.

[←1081]

[144] Taberânî'nin Keö/rtncten.

[←1082]

[145] Ebû Davud, Fiten: 1; Dârimî, Mukaddime; 8.

[←1083]

[146] Buharı, 4;83; Sfre, 2:60-63.

[←1084]

[147] Uyûnü'l-Eser, 2:24.

[←1085]

[148] Mesnevl-i Nuriye, s. 86.

[←1086]
[149] Taberânî'nin Evsafı, Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmrimfan.

[←1087]
[150] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îman'möan,

[←1088]

[151] Beyhaki'nin Şi'bü'l-îmar/\f\Ğan.

[←1089]

[152] Mösned, 3:38, 40.

[←1090]

[153] İbni Kân/den.1 ...

[←1091]

[154] Şirazrnin Sfcattndan.

[←1092]

[155] fen/Afice, Fiten: 27.

[←1093]
[156] Buharı, Edeb:41; Bedü'l-Halk: 6.

[←1094]
[157] İbni Asakir'den.

[←1095]

[158] İbni Asakif den.

[←1096]
[159] Taberani'nin Kebir'inden.

[←1097]

[160] Müslim,Fezail:1;Tirmizi,Menakıb:1;Müsned,4:107.

[←1098]

[161] Müsned, 2:310; 3:35, 37.

[←1099]

[162] Hâkim'in Müstedrek!inder\.

[←1100]

[163] tbni Mâce, Mukaddeme: 160; Müsned, 3:465.

[←1101]

[164] İbni Asâkitden.

[←1102]

[165] fsrâ Sûresi, 79.

[←1103]

[166] Buhârt, Ezan; 8; Timizi Salât: 43; ibni Mâce, Ezan: 4; Ebû Dâvud, Salât: 37.

[←1104]

[167] İbniMâce, İkâme: 173; Neseî, Sıyam:40; Müsned, 1:191,195.

[←1105]

[168] Hakîrrföen.

[←1106]

[169] İbni Mâce, Mukaddime; 11.

[←1107]

[170] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1108]

[171] Deylemî'nin Müsnedü'l-Firdevs'\r\den.

[←1109]
[172] Ebû Davud, Tıp: 11; Taberânî, Ayn: 12.

[←1110]

[173] Müslim, Cennet: 64; Ebû Davud, Edeb; 40; İbniMâce, Zöhd: 16,23.

[←1111]

[174] Taberânî'nin Kebîf\ ve Ebû Nuaym'ın H/Asinden.

[←1112]

[175] İbni Asakiföen.

[←1113]

[176] Beyhakl'nin ŞFbÛI-îmartıntan.

[←1114]

[177] Müsiim, îman: 201; İbniMâce, Talâk: 15.

[←1115]
[178] Müslim, İman: 207.

[←1116]

[179] Lem'alar, s. 71-72.

[←1117]

[180] İbniMâce, Talâk: 16.

[←1118]

[181] Ebû Dâvud, Salât: 11.

[←1119]

[182] Taberânî'nin Kebenden.

[←1120]

[183] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1121]
[184] İbni Ebi'd-Dünyâdan.

[←1122]

[185] Hatib'in Tariflinden.

[←1123]

[186] Ebû Davud, Etime: 17; İbniMâce, Etime; 6.

[←1124]
[187] İbni Adiyy'in e/-Kam/,'inden.

[←1125]
[188] Beyhakî'nin Şi'bü't-îmartmĞan.

[←1126]

[189] Tirmizî, Raza': 1; Müsned, 2:182.

[←1127]
[190] Nisa Sûresi, 23.

[←1128]

[191] Ebû Nuaym'ın Hılyefsi ve Deylemfnin Müsnedü'l-Firdev&nâen.

[←1129]
[192] Buharı, Isti'zân: 35; İstitâbe: 1; Şehadât: 10; Müslim, îman: 143; EbûDavud, Vesâyâ: 10.

[←1130]

[193] Ebû Davud, Hammam: 1; Vitr: 23.

[←1131]
[194] Tirmizî, Daavat: 104; İbniMâce, Via: 13; Mûsned, 5:438.

[←1132]

[195] Hâkim'in MüstedreKMen.

[←1133]

[196] Müslim, Tevbe: 17.

[←1134]
[197] Müslim, Tevbe: 21.

[←1135]
[198] Taberânî'nin Kebîrinden.

[←1136]

[199] Müslim, Birr: 77; Ebû Davud, Edeb: 10; İbni Mâce, Edeb; 9; Dârimt, Rikak: 75.

[←1137]
[200] Buharî, Enbiya: 50; Müslim, İmare: 44; Tirmizî, Cihad: 27; Müsned, 2:297.

[←1138]

[201] Buharî'nin Halk-ı Efâl-i İbâıfı ve Hâkimin Möstedrefftnöen.